

TURUN
YLIOPISTO

Viikinkien idäntien vaikutus Suomessa

Miekkoja ja hopeaa

Olli Puikkonen

Pro gradu – tutkielma

Historian ja arkeologian tutkinto-ohjelma, filosofian maisteri.

Arkeologian laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2023

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck-järjestelmällä

Pro gradu - tutkielma

Filosofian maisterin tutkinto, arkeologia

Olli Puikkonen

Viikinkien idäntien vaikutus Suomessa – Miekkoja ja hopeaa

Sivumäärät: Tutkielman sivumäärä 97, liitteiden sivumäärä 82

Abstrakti

Tutkimuksessa on selvitetty viikinkiaikaisen Suomen (750/800–1050/1100) suhteita ja osallistumista viikinkien idäntienä tunnetun kauppaverkoston toimintaan. Pääasiallisina tutkimusesineinä on kaksi erillistä pääryhmää. Ensimmäinen ovat viikinkien arabikalifaateista mukanaan tuomat, ja maksuksi tuotteistaan tai palveluistaan saadut dirhamit. Toinen ovat miekat, jotka olivat käytännöntarkoituksensa lisäksi oman aikansa halutuimpia ja arvostetuimpia statusesineitä.

Koska niin viikinkien kuin idäntien vaikutus tuntui laajemmalla alueella kuin mihin molempien maantieteellinen valta rajoittui, on niin esineitä kuin kulttuurisia vaikutteita päätynyt alueille, jotka eivät kuuluneet kummankaan suoraan vaikutuspiiriin. Tämä pätee samalla tavalla molempiin tutkimuksen pääesineryhmiin. Samasta syystä niin dirhameilla kuin miekoilla on takanaan laaja tutkimushistoria Pohjoismaissa, mutta myös Venäjän ja Baltian kaltaisissa maissa, koska viikinkien ja idäntien suorat vaikutukset tuntuivat muun muassa esinekulttuurisesti molempien piirissä. Tutkimus on luonteeltaan teoreettinen ja perustuu paljon Mikko Moilasen *Marks of fire, value and faith. Swords with ferrous inlays in Finland during the late iron age (CA. 700–1200 AD)* väitöskirjaan, Tuukka Talvion *Coins and coin finds in Finland AD 800-1200* Suomen muinaismuistoyhdistyksen julkaisuun sekä miekkatypologioiden osalta Jan Petersenin *De Norske Vikingsverd: En typologisk-kronologisk studie over vikingetidens vaaben* teokseen.

Molempia pääesineryhmiä on tarkasteltu sekä omina ryhminään että yhdessä, jotta voitaisiin paremmin nähdä, oliko näillä minkäänlaisia kaupallisia yhtäläisyyksiä tai riippuvuuksia toisistaan. Tutkimuksen perusteella dirhameita ja miekkoja esiintyy paljon samoilla aluilla, ja sieltä mistä jompaa löytyy vähän tai ei lainkaan, ei myöskään toista esineryhmää esiinny lainkaan tai se on vähäistä. Pääesineryhmät keskittyvät myös suurelta osin alueille, joilla on voinut olla potentiaalisia kauppasuhteita viikinkeihin, tai sitten epäsuoria niin, että rannikon suomalaiset heimot olisivat käyneet kauppaa sisämaan suomalaisten heimojen kanssa. Tämä nostaa esiin myös kysymyksen siitä kävivätkö suomalaiset heimot toistensa kanssa vaihtokauppaa käyttäen maksuna hopeaa dirhameiden tai jossakin muussa muodossa. Miekkojen suhteen on myös mahdollista, että niitä saatettiin valmistaa erityisesti sisämaassa itse, koska kysyntä oli suurempaa kuin mitä rannikon heimoilta saatettiin ostaa.

Kyseessä ei kuitenkaan ole mikään esihistoriallisen Suomen äkillinen kansainvälistyminen, sillä tutkimuksen perusteella mikään ei viittaa suuren mittakaavan kaupankäyntiin sen paremmin eri heimojen kuin viikinkienkään kanssa. Näitä kaupallisia suhteita on kuitenkin suurella todennäköisyydellä esiintynyt joillakin alueille sen verran aktiivisesti, että Suomeen päätyi aikoinaan tuolloiseen väkilukuun suhtautettuna paljon dirhameita ja miekkoja, joka vuorostaan on todiste siitä, että Suomi ei myöskään ollut rautakauden lopulla täysin syrjässä koko muun maailman toiminnasta.

Avainsanat: *Idäntie, viikinki, dirhami, miekka, kätkölöytö, hautalöytö, irtolöytö, kaupankäynti*

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
1.1 Tutkimusaihe	1
1.2 Idäntien pohjoisen osan synty ja sitä edeltäneet vaiheet	1
1.3 Tutkimushistorian päälinjat ja tutkimuskysymys	3
1.4 Aineisto ja sen rajaus	6
1.5 Tutkimuksen rakenne	8
2 Tutkimushistoria	8
2.1 Tutkimushistoria tähän mennessä	8
2.2 Suomen rahahistoriallinen tutkimus	9
2.3 Skandinavian ja muun maailman rahahistoriallinen tutkimus	11
2.4 Suomen miekkojen tutkimushistoria	14
2.5 Skandinavian miekkojen tutkimushistoria	15
2.6 Muun maailman miekkojen tutkimushistoria	17
2.7 Rahatutkimuksen ja miekkatutkimuksen erot	17
2.8 Rahatutkimuksen ja miekkatutkimuksen yhtäläisyydet	18
2.9 Tutkimushistorian yhteenveto	19
3 Aineisto	19
3.1 Dirhamit	19
3.1.1 Muut rahat	20
3.1.2 Löytöyhteydet	21
3.2 Miekat	22
3.2.1 Muut miekat	24

3.2.2 Typologia	24
4 Tutkimusmenetelmät	26
4.1. Kaupallinen kanssakäyminen	26
4.2 Rahat	27
4.3 Miekat	29
4.4 Yleinen tutkimusmenetelmä	31
5 Analyysi	31
5.1 Suomesta löydettyjen dirhamien ja miekkojen analysointi	31
5.2 Viikinkiaikaiset rahat	31
5.2.1 Ahvenanmaan dirhamit	35
5.2.2 Varsinais-Suomen dirhamit	36
5.2.3 Satakunnan dirhamit	37
5.2.4 Pirkanmaan ja Hämeen dirhamit	38
5.2.5 Pohjanmaan dirhamit	39
5.2.6 Kaakkois-Suomen dirhamit	40
5.2.7 Uudenmaan dirhamit	40
5.3 Muut viikinkiaikaiset rahalöydöt Suomesta	41
5.3.1 Saksalaiset rahat	41
5.3.2 Englantilaiset rahat	43
5.3.3 Harvinaiset rahat	44
5.4 Viikinkiaikaiset miekat Suomessa	44
5.4.1 Ahvenanmaan miekat	50
5.4.2 Varsinais-Suomen miekat	50
5.4.3 Satakunnan miekat	51
5.4.4 Hämeen ja Pirkanmaan miekat	52

5.4.5 Pohjanmaan miekat	54
5.4.6 Lapin miekkalöydöt	54
5.4.7 Keskisuomen miekkalöydöt	54
5.4.8 Uudenmaan miekkalöydöt	55
5.5 Dirhamien ja miekkojen löytökontekstit	55
5.5.1 Dirhamien löytökonteksti	57
5.5.2 Miekkojen löytökonteksti	58
6 Pohdinta	60
6.1 Suomen rooli idäntien kaupassa	60
6.2 Rahojen saapuminen Suomeen viikinkiajalla	63
6.3 Miekkojen saapuminen Suomeen viikinkiajalla	68
6.4 Dirhamien ja miekkojen mahdolliset yhtäläisyydet kauppatavarana	71
6.4.1 Yhdistävät tekijät	71
6.4.2 Eroavat tekijät	72
6.4.3 Merkitys Suomelle	74
7 Johtopäätökset ja tulokset	78
7.1 Dirhamien merkitys	78
7.2 Miekkojen merkitys	80
7.3 Dirhamien ja miekkojen yhteinen merkitys	82
7.4 Tulokset	84
8 Yhteenveto	85
Lähteet	88
Liitteet	92
Liite 1. Suomen dirhamilöydöt	92

Liite 2. Suomen viikinkiaikaiset miekkalöydöt	133
Liite 3. Dirhamien löytökontekstit kätköissä	146
Liite 4. Miekkojen löytökontekstit	158
Kuvaliitteet	175

1 Johdanto

1.1 Tutkimusaihe

Tutkimusaiheena on viikinkien idäntien vaikutus Suomeen koko kyseisen reitin toiminta-aikana (750/800–1050/1100). Käsiteltävää teemaa pohditaan erityisesti rautakautisen kaupankäynnin kannalta. Tutkittavina esineinä ovat pääasiassa viikinkiaikaiset miekkalöydöt sekä hopeadirhamit. Rajauksen perusteluna toimii se, että miekat olivat harvojen saatavilla olevia ylellisyystuotteita rautakautisissa suomalaisyhteisöissä ja dirhamit puolestaan ovat olleet idäntiellä tyypillinen maksuväline, joita viikingit saivat käydessään kauppaa arabialaisten kalifaattien kanssa. Tutkimuksessa pohditaan ja pyritään selvittämään, miten näitä esineitä päätyi Suomeen, mitä kautta ja mikä niiden mahdollinen vaikutus tai tarkoitus oli silloisessa suomalaisessa yhteiskunnassa.

Perustelu aihevalintaan on se, että vaikka Suomesta löydettyjä viikinkiaikaisia rahoja ja miekkoja on tutkittu paljon, ei niiden välistä mahdollista linkkiä kaupankäyntiin viikinkien kanssa suorasti tai epäsuorasti ole tutkittu riittävästi. Mikko Moilasan (2015, 2018) ja Tuukka Talvion (2002, 2017) kaltaiset tutkijat ovat kyllä käsitelleet kauppaa ja kyseisten esineryhmien saapumista Suomeen viikinkiajalla, mutta ovat sitoneet tuloksensa täysin omaan esineluokkaansa eli Moilasan tapauksessa miekkoihin ja Talvion tapauksessa rahoihin. Siksi tässä tutkimuksessa pyritään selvittämään ovatko myöhäisrautakautiseen Suomeen päätyneet miekat ja dirhamit kaupallisesti kytköksissä toisiinsa, vai toisistaan täysin toisistaan riippumattomia esineryhmiä.

1.2 Idäntien pohjoisen osan synty ja sitä edeltäneet vaiheet

Terminä ja ajanjaksona viikinkiaika on yleensä ihmisille tuttu. Mielikuvissa se kuitenkin luo yleensä ajatuksen pohjolan miehistä pitkäveneissään ryöstelemässä, tappamassa ja raiskaamassa pitkin Euroopan rannikkoa, mikä on ymmärrettävää sillä tarkoittaahan termi *viikinki* merirosvoa. Arkeologinen ja historiallinen tutkimus vuosien varrella on kuitenkin osoittanut, että merirosvouksen, orjanryöstön ja palkkasotureina toimimisen vastapainona monet skandinaavit harjoittivat myös kauppaa ja lähtivät matkalle siirtolaisina tai uudisasukkaina (Raninen & Wessman 2015: 290–291). Kaikkea tätä esiintyi myös idäntien varrella.

Tutkimuksen näkökulmasta on oleellista, että idäntien pohjoinen osa kulki sivuten Suomen eteläistä rannikkoa. Suomesta ei kuitenkaan tullut missään kohtaa kohdetta laajamittaiselle kaupalle, ryöstelylle tai siirtokuntien perustamiselle (Raninen & Wessman 2015: 291–292). Todennäköisin syy tähän oli Sami Ranisen mukaan se, että Suomi oli harvaan asuttu, alle 50000 asukkaan maa, josta ei ollut saatavilla helposti tai runsaasti hopean tai orjien kaltaisia resursseja, joita viikingit himoitsivat.

Yhteydet Skandinaaviaan olivat kuitenkin tuolloin olemassa ja ne edelsivät viikinkiaikaa ja rautakautta useilla sadoilla vuosilla.

Pronssikaudella yhteydet olivat pääasiassa skandinaavisia, mutta muun muassa esiroomalaisella rautakaudella myös itäbaltialaisia vaikutteita on tavattavissa erityisesti rannikko-Suomessa (Raninen & Wessman 2015: 236–237; Vahtola 2004: 18). Ranisen mukaan jo ennen viikinkiaikaa kontaktit olivat niin tiiviitä, että voidaan puhua pohjoisen Itämeren kulttuuripiiristä, johon kuului Viron, Suomen ja jossain määrin Keski-Ruotsin rannikkoyhteisöjä. Näillä alueilla esiintyy samankaltaisia hautoja, metalliesineitä ja keramiikkatyyppejä. Koko tämä verkosto oli jatkumoa pronssikautisille yhteyksille ja yhteydenpito jatkui siitä eteenpäin vaihtelevalla vilkkauksella historialliselle ajalle asti. Oletettavasti alueelta toiselle liikkui esimerkiksi metalliesineitä, turkiksia, hylkeennahkoja, traania, uskomuksia, rituaaliperinteitä ja kielellisiä vaikutteita (Raninen & Wessman 2015: 226–227). Esimerkiksi Länsi-Suomessa haudoista löydetyt pronssiesineet ja keramiikan kappaleet viittaavat kyseisten asukkaiden matkoista Birkaan, tai päinvastoin skandinaavien matkoista Länsi-Suomeen (Shepherd 1996: 1–3). Vaihtoehtoisesti Shepherdin mukaan keraamiset löydöt Laatokan rannoilta todistavat suomalaisten itäisestä vaikutuksesta. Näin ollen voidaan sanoa kaupan ja itämerellisen vuorovaikutuksen olleen osa rannikko-Suomen varrella asuneiden ihmisten arkea, vaikkakin roomalaisajan jälkeen osissa Suomen rannikkoa ilmenee kansainvaellusajalla löytöjen vähenemistä.

Uusi noususuhdanne koko Pohjois-Euroopassa koitti saavuttaessa viikinkiajalle, oletettavasti juuri skandinaavien toimesta. Lännessä viikinkien retkiä muistellaan yleensä väkivaltaisina tapahtumina, mutta itään suuntautuneet retket olivat luonteeltaan rauhanomaisempia. Siellä heitä alkoi liikkua Itä-Euroopan jokireiteillä, jotka yhdistivät Itämeren Mustaanmereen ja Kaspianmereen. Tämä vuorostaan oli alku yhtenäiselle kauppareitille, jota alettiin kutsua idäntieksi. Sen aukeamisen taustalla oli 700-luvun lopulla alkanut islamilaisen maailman ostovoiman kasvaminen ja vaikutuksen levittäytyminen Itä-Eurooppaan (Roslund 2017: 170). Roslundin mukaan ennen 800-lukua kehittyi kaksi pitkänmatkan kauppakontaktia, toisen johtaessa Kaspianmerelle ja toisen Itämeren altaaseen. Nämä kaksi reittiä sulautuivat yhteen 700-luvun puolivälissä, luoden näin laajan ja elinvoimaisen yhdysverkon pohjoiseen (kts. liitekuva 1).

Mälarenjärven rannalla sijainnut Birka säilytti aiempina vuosisatoina saavuttamansa kauppakaupungin aseman, toimien viikinkiajalla idäntien alkupisteenä. Birkasta reitti kulki pohjoisessa pääosin Suomenlahden etelärannikkoa pitkin (Uino 2003: 354–355). Uinon mukaan reitin uskotaan pääasiallisesti kulkeneen Suomen etelärannikolla Kökarista Hiittisten ja Hangon kautta Porkkalaan. Sieltä käännyttiin joko Tallinnaan, josta purjehdittiin lahden etelärannikkoa pitkin Nevalle tai jatkettiin suoraan Suomen rannikkoa pitkin Suomenlahden pohjukkaan. Koska Viipurinlahdelta pääsi Laatokalle

myös Vuoksea pitkin, on oletettavaa, että jossakin kohtaa sen varrella sijaitsi kauppa- tai laivan vaihtopaikkoja, sillä isoilla merialuksilla ei voinut purjehtia jokireiteillä.

Idäntie ei kuitenkaan ollut alun perin viikinkien aikaansaannos, sillä yhteyksiä Suomesta ja Karjalasta oli ollut olemassa Keski-Venäjälle jo ennen viikinkiaikaa. Viikingit vain omaksuivat sen yhdeksi kauppareitiksi ja vilkastuttivat sen toimintaa (Uino 2003: 355–356). Tästä syystä Uinon mukaan erityisesti Suomenlahden pohjukan alueet ja ihmiset hyötyivät suuresti kyseisestä toiminnasta, ollen palvelujen tarjoajina tavaran välittäjistä varustajiin, tulkkeihin ja oppaisiin. Siksi erityisesti Karjalasta ja Laatokan alueelta on löydetty runsaasti Skandinaavista alkuperää olevia esinelöytöjä, sekä viikingeille tyypillisiä hautoja. Skandinaaveja myös muutti pitkin idäntietä, joten on mahdollista, että idänretkissä oli osittain kyse liikakasvusta ja väestöyliäämän purkautumisesta.

Skandinaavit tulivat osaksi idän yhteisöjä, joskus jopa hallitsijoiksi asti. Laajennus itään ei ollut pelkästään kaupan, ryöstelyn ja saaliin motivoimaa, sillä löydetyn runsaan ja eriävän materiaalisen todistusaineiston perusteella he olivat kiinnostuneet myös sotilaallisista ja arkipäiväisimmistä käsityö- ja tuotantoasioista (Gustin 2017: 27). Gustinin mukaan ehdottomasti suurin tunnistettavissa oleva esineryhmä, joka on löydetty nykypäivän Venäjältä, ovatkin naisten korut. Ottaen huomioon, että löydettyjen korujen määrä kielisi suhteellisen suuresta skandinaavisesta naisten määrästä alueella, ei kyseessä voi olla pelkästään soturien ja kauppiaiden mukana tulleet vaimot tai muut naisseuralaiset. Suuren naisjoukon läsnäolon uskotaan liittyneen siihen, että viikingit tulivat paikalle perheidensä kanssa ja näillä viikingeillä oli todennäköisesti maanviljelijätausta (Gustin 2017:27–28). Näin ollen väkeä muutti idäntien varteen myös tarkoituksenaan viljellä maata ja perustaa maatiloja.

Kaiken kaikkiaan idäntie jatkoi toimintaansa 700-luvulta 1000-luvulle, sen kultakauden sijoittuessa 850–950-lukujen väliin. Reitin toiminta ei loppunut äkisti, vaan hiipui pikkuhiljaa, aivan kuten viikinkikulttuuri ja viikinkiaika, pohjoisen Euroopan siirtyessä pikkuhiljaa 1000-luvulla keskiajalle.

1.3 Tutkimushistorian päälinjat ja tutkimuskysymys

Viikinkiaikaa on tutkittu erityisen paljon Skandinaviassa ja sen lähialueilla, sillä viikinkiaikaiset tapahtumat vaikuttivat suoraan Tanskan, Norjan ja Ruotsin kuningaskuntien syntymiseen keskiajalla ja siten näiden maiden kehittymiseen nykyisilleen (Audy 2018, Gustin 2015, Kyhlberg 1973, Malmer 1973). Viikinkien vaikutuspiiri ei kuitenkaan rajoittunut Pohjois-Eurooppaan. Heidän vaikutuksensa näkyi myös Britteinsaarilla, jossa lukuiset ryöstö- ja suoranaiset valloitusretket mutta myös kauppatkat leimasivat 800- ja 900-lukuja, jonka seurauksena viikinkien vaikutus tuntuu vahvana Englannin ja Irlannin historiassa (Oakeshott 1960). Idässä skandinaavit nostettiin ajoittain hallitsijoiksi paikallisen väestön toimesta, jättäen tällöin oman jälkensä hallitsemilleen alueille. He esimerkiksi

perustivat hallituskeskuksia, joista osa on olemassa vielä tänäkin päivänä. Ehkä merkittävimmät tapahtumat tässä suhteessa on Rurikinlinnan, Gnjozdovon ja Kiovan tapaisten kaupunkien ympärille rakentunut skandinaavisen hallitsijasuvun perustama Russin valtakunta (Raninen & Wessman 2015: 290). Vaikka viikingit sulautuivatkin kyseisellä alueella pikkuhiljaa itäslaavilaiseen valtaväestöön, tämän valtakunnan seuraajina pitävät itseään sekä nykyinen Ukraina että Venäjä.

Suomen osalta vain Ahvenanmaa kuului suoraan viikinkikulttuurin piiriin ja saariryhmän rooli näyttää arkeologisten löytöjen perusteella olleen aktiivinen tekijä idäntiellä 800-luvun lopulta 900-luvun puoliväliin asti. Tästä on todisteena esimerkiksi Saltvikin rahakätkö, johon kuuluu noin 860 islamilaista hopearahaa, sijoittuen ajallisesti 870-luvulle. Vielä harvinaisempana löytönä ovat majavankäpäliä jäljittelevät savikäpäliä, joita on tavattu Ahvenanmaan lisäksi ainoastaan nykyisen Jaroslavl seudulta Keski-Venäjältä (Raninen & Wessman 2015: 291). Tämä vuorostaan antaa olettaa, että näiden kahden alueen välillä on ollut jonkinlainen yhteys kyseisellä ajanjaksolla.

Manner-Suomen osallistuminen näihin idänretkiin on arkeologisten todisteiden valossa ollut huomattavasti vähäisempää, muttei täysin poissaolevaa. Ranisen (2015) mukaan todennäköisesti ainakin Etelä-Suomen ja Laatokan luoteisrannikon asukkaita liikkui Itämerellä, Olhavajoella ja Luoteis-Venäjällä. Tästä on löydetty esineellistä todistusaineistoa ja kuten aiemmin todettu, rannikko-Suomen ja Ruotsin Mälärinalueen välillä on tapahtunut esineellistä ja kulttuurista vaihdantaa jo pronssikaudesta lähtien.

Tutkimuskysymykseksi olen valikoinut, miten viikinkien vaikutus näkyi Suomen rannikkoseudulla mutta myös sisämaassa, niin että linkki idäntiehen on mahdollisesti nähtävissä. Tästä syystä keskityn erityisesti arabialaisiin hopearahoihin eli dirhameihin, joita viikingit saivat oletettavan usein maksuksi kauppaamistaan turkiksista ja orjista, sekä viikinkiaikaisiin rautamiekkoihin, jotka Suomessa eivät ole äärimmäisen harvinaisia, mutta eivät tavanomaisiakaan ja joita on perinteisesti pidetty Suomen ulkopuolella valmistettuina. Nämä esineryhmät ovat myös vuosien saatossa herättäneet tutkijoissa ajatuksia puolesta ja vastaan esimerkiksi rahojen käyttötarkoituksista sekä miekkojen valmistusmetodeista tai valmistuspaikoista. Tästä syystä koen lisätutkimuksen tarpeelliseksi. Siksi oleellisena tutkimuskysymyksen osana on pohtia rautakautista kauppaa, miekkojen ja rahojen alkuperää sekä niiden mahdollista kulkeutumisreittiä Suomeen. Tämän lisäksi ei pidä unohtaa kaupankäynnin lieveilmiöitä sekä muita kyseiseen toimintaan liittyviä ominaispiirteitä. Tästä syystä rautakautinen kaupankäynti on yksi osa-alue, johon syvennyn tarkemmin tekstissä. Tähän liittyy oleellisesti viikinkien tavat käydä kauppaa ja tuoda siten esiin uskottavia tapahtumaketjuja siitä, miten kauppaa on käyty suorasti tai epäsuorasti suomalaisten heimojen kanssa.

Tutkimusmetodina käytän spatiaalista tutkimusta miekkojen ja dirhameiden löytöpaikkojen suhteen, sekä vertailevaa tutkimusta Suomen lähialueiden vastaavanlaisiin löytöihin. Otan myös huomioon löytökontekstin eli mistä miekka- tai dirhamilöytö on tehty ja löydettiinkö sen yhteydessä muita ajoitettavia esineitä, esimerkiksi hautalöydön yhteydessä. Kaupankäynnin suhteen tutkin tarkemmin rautakautisen kaupan ominaispiirteitä, joka ei ollut samanlaista, formaalista kaupankäyntiä, mitä nykyään harjoitetaan ja pohdin sen liittymistä ja vaikutusta kohde-esineryhmien alkuperään sekä Suomeen päätyminen kannalta.

Tutkimuksessa käsiteltäviä rahoja on löydetty sekä kätköistä että pienempinä yksittäislöytöinä, niin haudoista kuin muistakin paikoista. Näitä ovat muun muassa aiemmin mainittu Bertbyn kätkö Ahvenanmaan Saltvikissa, Housulanmäen kätkö Pohjanmaalla, sekä Hangosta että Perniön Tiikkinummesta tehdyt muutaman rahan kätköt (Talvio 2017: 283–284). Huomioon otetaan myös Turun Kärämäen ja Jaalan Pukkisaaren kaltaiset muutamista dirhameista tai niiden paloista koostuvat löydöt, sillä ne ovat osa suurempaa tutkimuskokonaisuutta. Huomionarvoisena ja tutkimuksen kannalta oleellisena osana joistakin Suomeen päätyneistä rahoista on löydetty jälkikäteen tehty reikä, joka viittaa rahan käyttöön riipuksena (Audy 2018: 19–20). Audyn mukaan rahariipus oli todennäköisesti statussymboli tai sisälsi jonkinlaisen uskonnollisen tarkoituksen, jolla viestittää oman ja vieraiden yhteisöiden jäsenille korkeasta asemastaan. Huomioon otetaan myös se, että rahaan on saatettu tehdä reikä jo matkan varrella tai jo itse kalifaatissa (Oravisjärvi 2022).

Rahoille on kautta-aikojen ollut ominaista tuoda julki se hallitsija, jonka aikana ne on lyöty. Tämä ei luonnollisestikaan kerro, että juuri rahan lyöttäneen hallitsijan aikakaudella se olisi päätenyt Suomeen, mutta se kertoo varmasti sen, ettei raha ole voinut päätyä kyseistä hallituskautta aiemmin Itämeren piiriin. Nykysuomesta löydetyt dirhamit sijoittuvat 830–950-luvuille, mikä menee ajallisesti yksiin idäntien vilkkaimman ajanjakson kanssa, mutta samalla tämä on todiste olemassa olleista verkostoista Skandinavian ja Abbasidien, Kasaarien, sekä myöhemmän Samanidivaltakunnan välillä (Talvio 2017: 283–286). Näin ollen myös Suomella oli jokin pieni osa tässä laajassa suhdeverkossa, jonka tiiviyyttä ja vaikutusta käsitellen tarkemmin sekä dirhameita että kaupankäyntiä koskevissa kappaleissa.

Miekkojen ja dirhamien suhteen ensimmäinen ero on niiden mahdollinen valmistus Suomessa. Aidot dirhamit tulivat luonnollisesti kalifaatista, mutta suomalaisia dirhamijäljitelmiä tunnetaan joitakin kappaleita (Oravisjärvi 2022). Myös miekoissa on nykytutkimuksen valossa olemassa mahdollisuus, että jotkin niistä olisi valmistettu Suomessa (Moilanen 2015, 2018). Aseenvalmistustaito oli olemassa, ja keihäitä, kirveitä ja puukkoja on todennettu kotimaisiksi valmisteiksi. Miekka on kuitenkin edellä mainittuja esineitä hankalampi valmistaa ja vaatii enemmän valmistustaitoa, jonka lisäksi

miesten esineistö oli hyvin kansainvälistä viikinkiajalla ja erityisesti asemuodoissa on paljon samantyyppisyyttä Pohjois- ja Manner-Euroopassa (Raninen & Wessman 2015: 297). Miekkojen valmistustaito on siis voitu tuntea myös Suomessa, erityisesti jos joku on tuonut sen mukanaan Itämeren kulttuuri-alueista, vaikkakin samankaltaisuus voi viitata myös yhtenäisiin tuotantoalueisiin, joista miekkoja sitten päätyi kauppatavarana muualle. Tästä tarkemmin miekkoja ja kaupankäyntiä käsittelevissä kappaleissa.

Itse kaupankäynti tuo esiin eroavaisuuden esineryhmien välille, sillä hopearahoihin verrattuna miekkojen päätyminen löytöpaikoilleen on tuskin tapahtunut yhtä monen välikäden ja pitkän matkan seurauksena kuin miten dirhamit lopulta päätyivät Suomeen (Moilanen 2015, Talvio 2002). Miekan tuoma arvovalta ja konkreettinen hyöty taistelussa on tehnyt siitä lähes varmasti arvokkaamman esineen kuin useampikaan dirhami, joilla oli vaihtokaupankäynnin lisäksi käytännön tarkoitusta pelkäämään koristekäytössä. Vaihtokaupan kannalta asiaa tarkastellen mikään ei tosin sulje sitä pois, ettei miekka olisi voinut vaihtaa omistajaa, jos siitä saatiin tarpeeksi paljon dirhameita vastineeksi.

Kaikista edellä mainituista syistä tarkastelun ja tutkimisen kohteeksi nousee myös itse rautakautinen kaupankäynti, sillä se oli koko idäntien päätarkoitus. Tutkimuksessa käsitellyt esineet ja yleensäkin rautakaudelle ominaiset esineet tuskin olisivat päätyneet, tai niitä olisi päätynyt huomattavasti vähemmän Suomeen, jos idäntien pohjoisosan kauppaa ei olisi käyty Suomen lähialueilla.

1.4 Aineisto ja sen rajaus

Pääasiallisena tutkimusaineistona ovat Suomesta löydetty arabialaiset hopeadirhamit sekä viikinkiaikaiset rautamiekat. Käsitellessä rautakautista kaupankäyntiä ja sen muotoja, tutkimusaineisto laajenee yleisellä tasolla myös englantilaisiin ja saksalaisiin rahoihin, jotka ovat erittäin tyypillisiä löytöjä niin dirhameiden kanssa kuin ilman niitä. Maantieteellisesti tutkimusalue rajautuu nykyiseen Suomeen, keskittyen kuitenkin pääosin rannikkoalueiden löytöihin. Karjalan kannaksen ja Laatokan alueen löydöt otetaan huomioon, sillä niillä on selvä kytkös viikinkiaikaiseen Suomeen. Sama pätee Ahvenanmaalta tehtyihin viikinkiaikaisiin löytöihin sekä vertailuaineiston muodossa Suomen lähialueilla tehtyihin löytöihin.

Syvällisemmän tutkimuksen ja analyysin osalta kaikki nyky-Suomen ulkopuolella olevat alueet kuitenkin rajataan pois. Tämä siksi, että alueet, joissa on ollut olemassa selvä viikinkivaikutus idäntien toiminnan aikana, eivät mene tutkimuskysymyksen piiriin. Ahvenanmaa tulee olemaan rajatapaus, sillä vaikka sillä on Suomen rikkaimmat dirhamikätköt ja joitakin miekkalöytöjä, saariryhmä kuului selvästi viikinkikulttuurin piiriin, eikä näin ollen mene varsinaisen tutkimuskysymyksen rajojen sisään. Saariston kaupallinen ja kulttuurinen vaikutus Varsinais-Suomen ja Satakunnan alueisiin sekä

väestön väheneminen ennen 1000-luvulle siirtymistä ovat kuitenkin asioita, joita ei voida tutkimuksessa sivuttaa. Ankarampi rajausta tapahtuu sen sijaan Laatokan Karjalan miekka- ja dirhamilöytöjen osalta, jotka tulevat toimimaan pelkkänä vertailuaineistona, koska luotettavia lähteitä löytömääristä toisen maailmansodan jälkeen ei ole saatavilla. Ankaramman rajauksen piiriin menee esineryhmiä myös lasihelmet. Vaikka kyseinen esineryhmä onkin yksi kolmesta viikinkiajan yleisimmistä tuontituotteista, on se materiaalikonaisuudeltaan niin laaja ja Suomessa vähän tutkittu, että lasihelmet vaatisivat kokonaan oman tutkimuskokonaisuutensa. Siksi kyseinen esineryhmä otetaan huomioon ja mainitaan vain, kun ne ovat osa samaa löytökokonaisuutta mistä on löydetty joko miekkoja tai dirhamia.

Dirhamin tai miekan ollessa irtolöytö, huomio keskittyy tutkimuksessa siihen, miten kyseinen esine on mahdollisesti päätynyt löytöpaikalleen. Jos taas kumpikaan tutkimuksen pääasiallisesta esineryhmästä on osa suurempaa löytökokonaisuutta kätöksessä tai haudassa, otetaan luonnollisesti huomioon myös muiden löydettyjen esineiden konteksti. Tämä kuitenkin rajoittuu tarkasteluun siitä ovatko kaikki esineet mahdollisesti kuuluneet yhdelle ja samalle henkilölle, ovatko löydöt samalta aikakaudelta ja onko osa esineistä mahdollisesti tai selvästi peräisin Suomen ulkopuolelta.

Ajoituksen puolesta kaikki dirhamit otetaan tutkimuksessa huomioon. Tämä pätee niin kotimaisiin kuin ulkomaisiin dirhamijäljennöksiin. Vertailukohteena käytetään Birkasta ja Gotlannin saaren kaltaisista suurista viikinkiaikaisista kauppakaupungeista tehtyjä rahalöytöjä, mutta myös Jämtlandin alueen kaltaisista pienemmistä paikoista tehtyjä löytöjä. Suomen kannalta nämä alueet ovat oleellisia, sillä esimerkiksi Keski-Ruotsin Jämtlandista viime vuosina löydetty arkeologinen aineisto antaa vahvoja viitteitä siitä, että Skandinavian syrjäisemmälläkin seuduilla käytiin kauppaa arabialaisella hopealla, jonka lisäksi sillä saatettiin mahdollisesti ostaa työkaluja ja aseita suurista kauppakeskuksista (Holm 2015: 86–88). Tämä vuorostaan antaa kontekstia siihen, mitä Suomen kaltaisessa syrjäisessä maassa on myös voinut tapahtua.

Tutkittavat miekat tulevat olemaan kaikki Suomesta löydettyt viikinkiaikaiset miekat, joita esiintyi välillä 750–1050. Käytännössä tämä tarkoittaa kaikkia Petersenin typologian E, H, N, R, S, T, V, X, Y ja Z miekkoja, jotka olivat ominaisia viikinkiajalle, vaikka joitakin mainituista tyypeistä esiintyikin vielä ristiretkiajalla (Moilanen 2015: 288–291). Paikoitellen myös Geibigin ja Oakeshottin, kaltaisia typologioita tullaan käyttämään tutkimuksessa. Karjalasta sekä Suomen lähialueilta löydettyjä miekkoja käytetään vuorostaan vertailuaineistona. Niitä miekkoja ei oteta tutkimuksessa huomioon, jotka ovat selvästi viikinkiaikaa nuorempia tai antavat huomattavaa syytä epäillä tätä. Sama pätee selvästi ristiretkiajalle meneviin miekkoihin. Rajatapaukset otetaan molemmissa ikäluokissa huomioon, mikäli miekka voi ajoittua myös viikinkiajalle.

1.5 Tutkimuksen rakenne

Aluksi tutkimuksessa syvennyttään aihekohtaiseen tutkimushistoriaan ja teoriaan, eli käsitellään ra-
hoja ja miekkoja sekä rautakautista kaupankäyntiä käsittelevää tutkimusta ja minkälaista tietoa se on
tuottanut tähän päivään mennessä. Tämän jälkeen syvennyttään varsinaisiin tutkittaviin esineisiin, tar-
kennetaan aineiston rajausta, täsmennetään, miten aineisto on valikoitu ja miten edustavaa valittu
aineisto on suhteessa tutkimuskysymykseen. Seuraavaksi keskityttään menetelmiin, joilla aineistoa on
analysoitu ja miten sitä on analysoitu, jotta se vastaisi teorian pohjalta muotoiltuun kysymykseen sekä
pohditaan käytettyjen menetelmien etuja ja haittoja. Tämän jälkeen analysoin tutkitun aineiston, ker-
ron, miten analyysi on tehty ja edennyt sekä tuon ilmi, miten tutkimusaineisto korreloi tosiaan. Lo-
puksi pohdin, mitä saadut tulokset mahdollisesti tarkoittavat ja teen tästä johtopäätökseni.

2 Tutkimushistoria

2.1 Tutkimushistoria tähän mennessä

Viikinkiaikaa ja viikinkejä on tutkittu yleisesti ottaen koko modernin arkeologian ajan, alkaen 1800-
luvun Anders Lundin kaltaisten konservattoreiden kiinnostuksesta aselöytöjä kohtaan, jatkuen siitä
1900-luvun alkupuolen Jan Petersenin ensimmäisiin asetypologioihin. Hieman myöhemmin mukaan
tulivat tulkinnat rahakätköistä Skandinaviassa viikinkiretkien aikaansaannoksena (Kyhllberg 1973:
33–34; Malmer 1973: 132). Sittemmin tutkimuksen skaala koskien viikinkiaikaa on alkanut käsitellä
kaikkeaa asutuksesta kaupankäyntiin, elinkeinoihin, hautaustapoihin, uskontoon, viikinkikulttuurin
paikalliseroihin ja tarve-esineiden valmistustapoihin (Androschuk 2014: 13; Audy 2018: 23–25;
Moilanen 2015: 24–26; Skre 2013:75; 77–78). Näin on erityisesti Pohjoismaissa mutta myös Brit-
teinsaarilla, sillä viikinkivaikutteet ovat läsnä saarten historiassa merovingiajan ja keskiajan välisenä
aikana. Tutkimusta on tehty runsaasti myös Ukrainassa ja Venäjällä (Androschuk 2014; Kirpichni-
kov 1966, 1970), jossa idäntien vaikutus näkyy vahvana muun muassa Kiovan Rusin kaltaisissa val-
takunnissa.

Skandinaavisista tutkijoista rahahistorian puolella tulee mainita 1970–1980-luvuilla modernia raha-
tutkimusta tehneet Mats (1973) ja Brita Malmer (1985), sekä nykytutkijoista Dagfinn Skre (2013).
Suomen kohdalla rahatutkimuksen pohjan loivat Carl Axel Nordman (1921) ja Helmer Salmo (1934),
jotka, vaikka ristiriitaisia näkemyksiltään siitä, olivatko Suomen rahakätköt ryöstelyn vai kaupan an-
siota, tekivät arvokasta työtä rahatutkimukselle. Beatrice Granberg (1966) vuorostaan vastasi pitkälti
1900-luvun puolivälin koko Suomen dirhamitutkimuksesta luetteloiden muun muassa kaikki siihen
mennessä tehdyt dirhamilöydöt. Moderneista suomalaisista tutkijoista Tuukka Talvio (2002, 2017) ja
Jani Oravisjärvi (2014, 2016, 2021) ovat esiin nostamisen arvoisia nimiä. Pohjoismaiden ulkopuolelta

huomionarvoisia tutkijoita ovat Florent Audy (2018) ja Alexander Belyakov (1990), jotka omalla tutkimuksellaan nostivat paremmin esille rahariipuksien merkityksen, arvon ja käytännön tarkoituksia.

Miekkoja tutkineista skandinaavisista asiantuntijoista ensimmäisenä on mainittava Jan Petersen (1919), sillä hänen luomansa typologia loi pohjan modernille miekkatutkimukselle ja on edelleen laajassa käytössä. Nykytutkijoista mainitsemisen arvoisia ovat Niklas Stjerna (2009), joka on pohtinut miekkojen ja aseiden tarkoitusta sodankäynnin lisäksi sosiaaliekonomisesta näkökannasta, sekä Anne Pedersen (2010), joka on tutkinut Tanskasta löydettyjen miekkojen säiläkirjoituksia sekä päivittänyt paikallisen miekkaluettelon ajan tasalle. Suomalaisista miekkatutkijoista Jorma Leppäaho (1964) loi pohjan tälle tutkimuksen alalajille, Mikko Moilanen (2015, 2018) on sittemmin jatkanut työtä tutkien ja luetteloiden eri aikakausilta Suomesta löytyneitä miekkoja. Pohjoismaiden ulkopuolelta esimerkiksi Mati Mandel (1991) on mainitsemisen arvoinen nimi, sillä hän luetteloi aikoinaan kaikki Virossa löydettyt rautamiekat. Sekä Pohjoismaissa että niiden ulkopuolella miekkojen liikkumista viikinkien mukana tutkinut Fedir Androshchuk (2014) on myös hyvä mainita. Englantilaisista tutkijoista Ewart Oakeshot (1960) ja Hilda Ellis Davidson (1962) voidaan lukea brittiläisen modernin miekkatutkimuksen uranuurtajiksi keskittyen teoksissaan erityisesti miekan kehitymisestä aseena läpi rautakauden.

Edellä mainitut henkilöt ovat kuitenkin vain pieni osa tutkijoiden joukkoa, jotka ovat julkaisseet tuloksia liittyen myöhäisrautakaudelta peräisin oleviin rahoihin tai miekkoihin. Myöskään kaikki käsiteltävä tutkimushistoria ei liity välttämättä suoraan dirhameihin tai viikinkimiekkoihin, mutta ovat ainakin osa käsiteltyä tutkimushistorian kokonaisuutta.

2.2 Suomen rahahistoriallinen tutkimus

Ensimmäiset rekisteröidyt viikinkiaikaiset rahalöydöt tehtiin Suomessa 1686 Saari Uskelan kätköstä, jonka Elias Brenner huomioi teoksessaan *Thesaurusnummorum Sveo-Gothicorum* 1691, antaen siinä jonkin verran huomiota kätköstä löytyneille arabialaisille ja englantilaisille rahoille. Hieman myöhemmin Daniel Juslenius totesi Brennerin kirjoituksen pohjalta omassa, vuonna 1700 julkaistussa teoksessaan *Aboa vetus nova*, tämän kertovan siitä, että suomalaiset olisivat käyneet kauppaa näiden maiden välillä tai ainakin lähinaapureidensa kanssa (Talvio 2002: 30). Tämän jälkeen rahalöytöjä kuin niitä käsitteleviä tutkimuksia alkoi ilmaantua Suomessa niin Ruotsin kuin Venäjänkin vallan alla. Talvion mukaan suurin osa tutkimuksesta ennen 1900-lukua oli sellaisten henkilöiden suorittamaa, jotka eivät varsinaisesti olleet erikoistuneet viikinkiaikaan. Tämä ei kuitenkaan poista esimerkiksi Wilhelm Laguksen kaltaisten henkilöiden numismaattisia ansioita, sillä ollessaan Helsingin

yliopiston numismaattisen kokoelman päävastaavana, hän käsitteli 600 rahaa eri aikakausilta teoksessaan *Numismatiska anteckningar I-II*. Kansallismuseon perustamisen jälkeen Helsingin yliopiston rahakokoelma siirrettiin museon tiloihin, ja 1920 perustettiin oma virka hoitamaan tätä kokoelmaa. Ensimmäiset kaksi viranhaltijaa, Carl Axel Nordman ja Helmer Salmo olivat koulutukseltaan arkeologeja, ja vaikka viihtyivätkin virassaan vain lyhyen ajan, julkaisivat numismaattisia katalogeja ja tutkimusraportteja viikinkiaikaisista rahalöydöistä.

Nordmanin ja Salmon teoriat erityisesti Ahvenanmaan rahakätköistä olivat kuitenkin keskenään hyvin ristiriitaisia. Nordman edusti koulukuntaa, joka uskoi Ahvenanmaan ja Mäläarin alueen sekä Gotlannin välillä vallinneen tiiviit kauppasuhteet ja dirhamien päätyneen sitä kautta Ahvenanmaalle, tiukken pienissä määrissä saarelta Suomen sisämaahan, jättäen suoran itäisen vaikutuksen toissijaiseksi (Nordman 1921; Talvio 2002: 30–32). Salmo (1934) vuorostaan ei uskonut kätköjen johtuneen kaupasta vaan pikemminkin halusta kätkeä arvotavarat juuri ryösteleviltä viikingeiltä ja Ahvenanmaan Suomen mittakaavassa suuret kätköt olivat seurausta siitä, että saariryhmä oli juuri sopivasti idäntien purjehdusreitien varrella. Samasta syystä Salmon mukaan dirhamien ajoitus ei ulottunut 950-lukua kauemmaksi, koska Ahvenanmaan väestö oli kärsinyt ryöstelystä ja väestö vähentynyt huomattavissa määrin. Satakunnan kätköjen vähäisyyttä Salmo puolestaan perusteli paikallisen suomalaisväestön perinteisellä halulla puolustaa kotejaan (Salmo 1934; Talvio 2002: 33–35).

Suomen viikinkiaikaisten rahalöytöjen tutkimus on pitkälti keskittynyt Ahvenanmaahan ja suurin osa Suomesta löydetyistä rahakätköistä on kyseiseltä saariryhmältä. Tämä tuskin on johtunut siitä, että Ahvenanmaalla olisi ollut erityisen paljon tuotteita kaupattavaksi, vaan pikemminkin siitä syystä, että sen sijainti oli otollinen kauttakulkukaupan näkökulmasta (Talvio 2002: 119). Myöhemmin tämä Talvion mukaan johti kätköjen yleistymiseen Varsinais-Suomen lounaisrannikolla sekä Hämeen järvi-seuduilla antaen näin olettaa, mitä kautta dirhamit päätyivät tähän osaan Suomea ja todistaisi kauppasuhteiden ja kauppiaiden olemassaolosta rannikkoseudulla.

Erityisesti sisämaan löydöt, joissakin tapauksissa niiden vähäisyys sekä suoranainen puuttuminen, ovat saaneet aikaan vaihtelevia teorioita. Hämeen tapauksessa esimerkiksi Jaakko Masonen (1989) esitti teoksessaan *Hämeen härkätie – Synty ja varhaisvaiheet*, kuinka Hämeessä pyydyt turkikset kuljetettiin härkätietä pitkin rannikolle, jossa ne sitten myytiin tai vaihdettiin tarvike-esineisiin. Teoksessaan Masonen viittaa suurilta osin todisteissaan viikinkiaikaa edeltäneeseen kauppaan.

Suomen tutkimushistoriassa on myös tietynlaisia erikoisuuksia. Esimerkiksi Satakunnan kannalta tutkimusongelma ei ole koskaan ollut materiaalin puute, sillä alue on tunnettu arkeologisesti löytörikkaita rautakautisista haudoistaan. Myös rahoja ja niiden paloja on löydetty noin 300 kappaleen

verran, mutta varsinaisia kätköjä ei ole löydetty ja lähimmät sellaiset sijaitsevat Varsinais-Suomessa (Talvio 2002: 120). Talvion mukaan tätä kätköjen puutetta on selitetty aikoinaan Salmon teorialla, jossa Satakunta olisi välttynyt ryöstelyltä ja sodalta, koska asukkaat olivat muuta osaa Suomea hakkaampia taistelemaan maahantunkeutujia vastaan. Myöhemmin kilpailevaksi näkökannaksi on otettu Brita Malmerin (1985) teoria Itä-Götanmaasta, jossa hopea oli kätköjen sijaan käyttökierrassa, ja sovellettu sitä viikinkiaikaiseen Satakuntaan.

Ylipäättänsä suurin osa manner-Suomen kätköistä ajoittuu viikinkiajan loppupuolelle 1000–1050-luvulle ja nämä kätköt vuorostaan Varsinais-Suomeen. Tämä on johtanut ajatukseen, missä kaupan hiipuminen idäntien hiipumisen myötä johti hopean hautaamiseen, koska sille ei enää ollut akuuttia käyttöä (Talvio 2002: 120). Samanaikaisesti kätköjen ajoittuminen vanhemmalle ajalle tai samoille ajoille kuin Varsinais-Suomen kätköt, kertoisi suurimman osan hopeasta tulleen Suomeen juuri tätä kautta. Dirhamien käyttötarkoituksesta kaupankäynnin välineinä on myös käyty keskustelua ja Suomessa uskotaan vallinneen kaksi erilaista kauppajärjestelmää (Talvio 2002: 120–125). Talvion mukaan toinen oli luonnoltaan perinteistä vaihtokauppaa, jossa esineitä tai asioita vaihdettiin toisiin esineisiin tai asioihin. Käytäessä ulkomaankauppaa tai myytäessä esimerkiksi isoja turkiseriä rannikon jälleenmyyjille saatiin yleensä maksuksi hopeaa. Hopeaa vuorostaan vaihdettiin harvinaisempiin maahantuotuihin tuotteisiin. Tapa käyttää hopeaa on siis saattanut vaihdella paikkakunnittain ja omalta osaltaan tämän uskotaan selittävän, miksi esimerkiksi Varsinais-Suomessa on tehty enemmän rahakätköjä ja Hämeessä enemmän korukätköjä.

2.3 Skandinavian ja muun maailman rahahistoriallinen tutkimus

Sitten Nordmanin ja Salmon tutkielmia vuosilta 1942 ja 1948 Suomen rahakätköistä ei ennen 2000-lukua juurikaan kirjoitettu merkittäviä tutkielmia. Tilanne on ollut täysin päinvastainen muissa pohjoismaissa, erityisesti Ruotsissa. Kehitys ei kuitenkaan ollut aivan yksioikoista Ruotsissakaan. Esimerkiksi Sture Bolinin (1926) teoria, jonka kannattaja myös Salmo (1934) oli, rahakätköjen liittymisestä erityisesti sotaan tai muuhun kriisiin oli yleisesti hyväksytty teoria 1970-luvulle asti. Teoria kyseenalaistettiin kunnolla ensimmäistä kertaa Mats Malmerin (1973) toimesta, kun hän Gotlannin viikinkiaikaisia rahakätköjä käsitellessään tuli siihen tulokseen, että suurin osa rahakätköistä ei liittynyt millään tavalla sotaan tai ryöstelyyn. Malmerin mukaan tähän viittasivat Gotlannista löydetyt, välille 800–1000 ajoittuvat kätköt, joiden rahojen määrä oli kolminkertainen verrattuna kaikkiin Englannista ja Irlannista löydettyihin kätköihin, vaikka kyseisten saarten pinta-ala oli Gotlantiin verrattuna satakertainen. Näin ollen Bolinin (1926) teorian mukaan Gotlannin olisi täytynyt kärsiä Britteinsaaria 300 kertaa enemmän sodasta ja ryöstelystä tai vaihtoehtoisesti Gotlannin oli täytynyt olla 300 kertaa Britteinsaaria rikkaampi (Malmer 1973: 132). Tämä kuulosti Malmerista epäuskottavalta ja

hänen mukaansa osoittaa sen, että vaikka sota olisi jossakin kohtaa lisännyt kätköjen määrää, ei se ikinä ollut varsinainen pääsyy ja sota-ajan kätköt muodostivat vain pienen osan kokonaisluvusta. Tätä Malmer perusteli muun muassa sillä, että Gotlannin rahakätköt ennen viikinkiaikaa sijaitsivat suurimmaksi osaksi sisämaassa, mutta mitä pidemmälle viikinkiaikaa edettiin, sitä enemmän kätköt alkoivat yleistyä rannikolla. Tätä ei voinut selittää sen paremmin muutoksissa maanviljelykulttuurissa, kuin sotatoimilla, vaan pikemminkin viikinkiajalla esiin nousseella kauppiasluokalla, joka asettui rannikolle asumaan voidakseen paremmin harjoittaa ammattiaan. Samankaltaiseen päätelmään päätyi myös Brita Malmer (1985) noin kymmenen vuotta Mats Malmerin jälkeen tutkiessaan Gotlannin ja Itä-Götanmaan rahakätköjä. Erojen puolesta puhui etenkin se, että Itä-Götanmaan hopea oli löydettyä usein dirhamien palasia kuin kokonaisia rahoja, mikä viittasi pidempiaikaiseen käyttöön ja asuinpaikkalöytöön, siinä missä Gotlannin hopea oli eheämpää ja ollut selvästi vähemmän käytössä, mikä taas viittaa kätkölöytöön (B. Malmer 1985: 188–190). B. Malmerin mukaan tämä ei kuitenkaan tarkoittanut, että hopealle ei olisi ollut lainkaan käyttöä Gotlannissa, vaan sitä saatettiin varastoida isompia ulkomaankauppoja varten, josta on merkkejä erityisesti kuluneempien dirhamien muodossa Pavikenin satama-alueella.

Sota ja kaupankäynti eivät kuitenkaan ole olleet ainoita selityksiä, joilla on pyritty perustelemaan viikinkiaikaisia dirhamikätköjä. Majvor Östergrenin ja Cecilia Perssonin kaltaiset tutkijat esittivät, että erityisesti Gotlannissa, mistä hopeaa ja kätköjä on löydetty runsaasti, ei dirhameilla tai englantilaisilla rahoilla ollut samanlaista sosiaali- ja vaurausasemaa kuin on usein luultu (Persson 1992: 11; 36–37, Östergren 1983: 48). Sen sijaan useita kätköjä on löydetty asumusten yhteyksistä, ja rahojen ajoitukset yksittäisistä kätköistä ajoittuvat useiden sukupolvien ja parhaimmillaan yli 300 vuoden välille. Molempien tutkijoiden mielestä tämä tekisi useasta kätköstä suvun sisäisen perintöaarten, josta saatettiin tarpeen vaatiessa ottaa, mutta myös lisätä siihen omaisuutta vuosien varrella.

Yleensä ottaen menneiden vuosikymmenien tutkimukset ovat Skandinaviassa nostaneet esiin kysymyksiä rahan käytöstä maksuvälineenä viikinkiajalla ja ylipäättänsä kaupankäynnistä ja sen muodoista. Kuitenkin useat niistä ovat keskittyneet hopean ja rahojen käyttämiseen lähinnä lahjoina, ei niinkään kaupankäynnissä, jättäen ajatuksen jonkinlaisen rahatalouden vallitsemisesta vähäiselle huomiolle (Skre 2013: 75). Ajatus siitä, että lahjojen antaminen ja vaihtaminen oli yleisin vaihtokaupan muoto täydennettynä Skandinavian ulkopuolisilla ryöstöretkillä ja vähäisellä kaupankäynnillä, vallitsi menneinä vuosikymmeninä vahvasti ja käy ilmi esimerkiksi Richard Hodgesin 1982 kirjasta *Dark Age Economics. The Origins of Towns and Trade AD 600–1000* tai Lotte Hedeagerin 1993 tutkimuksesta *Kriggerøkonomi og handelsøkonomi i vikingtiden, Norden og Europa i vikingetid og tidlig middelalder*. Erityisesti Dagfinn Skre (2011, 2013) on viimeisen vuosikymmenen aikana

esittänyt kritiikkiä tätä näkemystä kohtaan. Hänen mukaansa hopealla ja eri puolilta maailmaa Skandinaaviaan päätyneillä hopearahoilla oli suurempi merkitys kuin mitä on aiemmin luultu. Vaikka kyseessä ei ollut täysipainoinen rahatalous, näitä rahoja saatettiin käyttää maksuina tehdessä isoja ostoksia kuten hankkiessa rautaa, karjaa, maaomaisuutta, ylellisyystuotteita tai käytäessä kauppaa suurissa kauppakeskuksissa (Skre 2013: 77–82). Skren mukaan 800-luvulla lisääntynyt itämaisen hopean määrä edesauttoi suuntausta, jossa hopearahoista ja itse hopeasta tuli yksi hyväksytyt maksuväline muiden joukossa, jonka vuoksi yksittäisiä rahoja ja kätköjä päätyi myös syrjäisempien alueiden ihmisten haltuun, sillä he saattoivat hyväksyä näitä maksuna jostakin tai hankkivat hopeaa siltä varalta, että ostaisivat itse sillä joskus jotakin. Aivan viikinkiajan alussa hopeaa haluttiin ja varastoitiin Ruotsissa myös siksi, että siitä valmistettiin muun muassa koruja ja dirhamit päätyivät tuolloin lähes systemaattisesti sulatukseen (Oravisjärvi 2022).

Viikinkiaikaisia rahoja ja kätköjä ei ole tutkittu pelkästään kaupankäynnin kannalta. Mainitsemisen arvoinen ruotsalainen tutkija on tässä suhteessa Ola Kyhlberg (1973), joka tutki erityisesti 1970-luvulla Birkan rahalöytöjä. Koska kyseessä oli yksi viikinkiajan suurimpia kauppakeskuksia, ongelmaksi muodostui erityisesti stratigrafia ja rahojen oikea ajoitus. Tämä ongelma pyrittiin ratkaisemaan jakamalla paikan löydöt kolmeen pääkategoriaan, joiden perusteena oli rahan käyttötarkoitus (Kyhlberg 1973: 29). Nämä kolme kategoriaa olivat rahat, joiden pääasiallinen tai ainoa käyttötarkoitus oli toimia maksuvälineenä, rahat, joissa oli merkkejä riipuksena olemisesta ilman hautauskontekstia, rahat, joissa oli tai ei ollut merkkejä riipuksena olemisesta hautauskontekstilla. Tämä oli omiaan nostamaan esille keskustelua rahan käytöstä ja sen merkityksistä viikinkiaikaisissa yhteisöissä ja toi ensimmäistä kertaa kunnolla esille rahojen käytön puhtaasti riipustarkoituksessa (Kyhlberg 1973: 33–34). Tämä sai Kyhlbergin tekemään löytöjensä perusteella kaksi johtopäätöstä. Sen, että rei'itettyä rahaa tai sellaista rahaa, jossa oli silmukka, ei pitänyt käyttää ajoitukseen ja että selvästi riipuksena olleet rahat olivat todennäköisesti taika-amuletteja tai vastaavia. Juuri tämä kohonnut kiinnostus rahojen toissijaista käyttöä kohtaan johti 1970-luvun Ruotsissa *Corpus nummorum saeculorum IX–XI qui in Suecia reperti sunt*, tai CNS-projektiin, jonka tarkoituksena oli julkaista ja laittaa katalogiin kaikki Ruotsista löydetyt viikinkiaikaiset rahat.

Rahojen toissijainen käyttö riipuksina ja niiden tutkiminen pysyi kuitenkin Kyhlbergin ajoista pitkään hyvin staattisena. Muutos tähän tuli viime vuosikymmenellä Florent Audyn (2018) toimesta. Hän teki kaksi huomiota. Ensimmäiseksi sen, että rahojen käyttö riipuksina tai niiden pujottaminen itsetehdyn reiän kautta naruun ei ole tunnusomaista pelkästään viikinkiajalle, mutta kyseisen ajanjakson rahat ovat tässä hyvin edustettuina. Toiseksi sen, että tutkimuksenalana rahariipukset ja rahojen uusiokäyttö koriste-esineinä on verrattain uusi, sillä numismaatikoilla ja arkeologeilla oli pitkään tapana

väheksyä tällaisia löytöjä ja joissakin tapauksissa suorastaan tuhota osa löydöstä irrottamalla siinä oleva erillinen kiinnityslenkki (Audy 2018: 23–25). Audyn mukaan kiinnostus rahariipuksia tai rahakoruja kohtaan ennen 1960-lukua oli lähes yksinomaan suurta vain silloin kun kyseessä oli kultarahoista koostuva esine, jolla oli suuri koristeellinen merkitys.

Viikinkiaikaisten rahojen käyttö riipuksina tai koruina ei rajoittunut Skandinaviaan vaan päinvastoin se on ollut pikemminkin yleisempää muualla Euroopassa. Esimerkiksi venäläinen Alexander Belyakov kommentoi 1990 julkaistussa tutkimuksessaan *The coins and monetary pendants from the barrows near Pleshkovo village* juuri Pleshkovon lähistöltä löytyneitä rahariipuksia, katalogisoiden ne ja esittäen yleisiä kommentteja niiden mahdollisista arkisista käyttötarkoituksista. Viimeisen kymmenen vuoden aikana ilmestynyt tutkimus on keskittynyt pitkälti laajalle aikahaarukalle käsitellen esimerkiksi roomalaisten rahojen käyttöä riipuksina myöhemmillä vuosisadoilla, Karolingien rahojen käytöstä Tanskassa sekä hybridirahariipuksia ja koruja, joissa on materiaalia usealta aikakaudelta (Audy 2018: 27–28). Nykytutkijoista juuri Audy on tuottanut tuoreinta tutkimusmateriaalia liittyen Skandinaviasta löydettyihin rahoihin ja niiden käytöstä riipuksina tai koruina.

Kaikkiaan niin Pohjoismaiden kuin lähialueiden rahatutkimuksen historia on käynyt läpi mullistuksia ja kilpailevia teorioita viime vuosisadan aikana, mutta tuloksena on ollut paljon uutta tietoa ja jatkuvuuden kannalta arvokasta katalogisointia. Tällä vuosituhanella vanhoja argumentteja on alettu kyseenalaistamaan sekä tutkimaan esimerkiksi rahojen toissijaisia käyttötarkoituksia tarkemmin, mikä toimii osittain pohjana myös tälle tutkimukselle.

2.4 Suomen miekkojen tutkimushistoria

Vaikka Suomesta on löydetty hieman päälle 150 kokonaista miekkaa, jotka ajoittuvat viikinkiajalle, ei Suomen osalta miekkoja ole tutkittu samassa mittakaavassa kuin naapurimaissamme (Moilanen 2015: 292). Tämän lisäksi varsinainen tutkimus on keskittynyt lähinnä miekkojen kahvoihin niiden terien sijasta, joka johti pitkään vallinneeseen teoriaan, että terät olivat tuontitavaraa, mutta kahvoja saatettiin valmistaa myös Suomessa (Moilanen 2015: 23). Moilasan mukaan tämä ilmiö jatkui 1800-luvulta maailmansotien väliselle ajalle, jolloin tehtiin paljon miekka- ja ylipäätänsä aselöytöjä rakennus- ja peltotöiden yhteydessä. Tilanteeseen tuli muutos 1950-luvun jälkeen. Tällöin Jorma Leppäaho (1964) kiinnitti ensimmäistä kertaa suomalaisena tutkijana huomiota kotimaasta löydettyjen miekkojen teriin, niiden kerroksiin, koristeluihin ja säiläkirjoituksiin.

Leppäaho teki huomion, että monet terien piirteistä olivat hautautuneet korroosion alle ja olivat nähtävissä vain röntgenkuvissa (Leppäaho 1964: 5–16). Tämän lisäksi Leppäaho hyödynsi tutkimuksessaan eri valaisumetodeja, terien kiillotusta ja etsaamista paljastaakseen paremmin terien rautapitoiset

ja ei-rautapitoiset kerrokset. Vaikka Leppäahon työ jäi kesken, hänen postuumisti 1964 julkaistu teoksensa *Späteisenzeitliche Waffen aus Finnland* sisältää valokuvia ja piirroksia 70 upotekoristeisesta terästä, joista 49 ovat raudasta tai rautapitoisesta materiaalista valmistettuja upotekoristeisiä teriä ja loput kupariseos-, hopea- tai kultaupotuksellisia teriä, on merkkiteos tutkittaessa Suomesta löytyneitä miekanteriä.

Ylipäättänsä miekkatutkimus on polkenut paikallaan Suomessa pitkän aikaa tämän jälkeen, lukuun ottamatta Jouko Rädyn (1978) kaltaisia tutkijoita, jotka julkaisivat ja ajoittivat erinäisiä miekkalöytöjä 1970-luvulla. Osittain tämä johtuu löytömateriaalin epämääräisyydestä, sillä monet miekaksi epäillyt löydöt käsittävät vain palan terää tai irtokappaleena jonkin kahvan osan, kuten ponnen (Moilanen 2015: 24–25). Tällöin miekan ajoittaminen on huomattavasti hankalampaa kuin mitä se olisi kokonaisen tai edes lähes kokonaisen miekan tapauksessa. Muutosta positiiviseen suuntaan on viime aikoina tapahtunut Mikko Moilasan ansiota hänen keskittyessään läpi 2000-luvun kokeelliseen arkeologiaan, pyrkien esimerkiksi jäljittelemään kuuluisien Ulfberht-miekkojen valmistusmetodeja, mutta myös kirjoittaen ja tutkien Suomesta löytyneitä miekkoja eri aikakausilta, joskin erityisesti rautakaudelta. Hänen voi sanoa jatkaneen Leppäahon kesken jäänyttä työtä miekkojen terätutkimuksen osalta, joka käy hyvin ilmi Moilasan vuoden 2015 väitöskirjassa *Marks of fire, value and faith. Swords with ferrous inlays in Finland during the late iron age (CA. 700–1200 AD)*. Teoksessa käsitellään erityisesti Suomesta löytyneitä monikerroksisia rautamiekkkoja ja niiden ajoitusta Petersenin sekä muiden kahvoihin perustuvan typologioiden avulla, jos miekka on hyvin säilynyt, mutta myös tutkimalla miekkoja, joista ei ole säilynyt kuin terä tai osa terästä radiografian, valmistusmetodien ja rautatyypin avulla. Moilasan myöhempi 2018 ilmestynyt teos *Viikinkimiekat Suomessa* keskittyy kokeelliseen arkeologiaan ja tunnettujen Suomesta löydettyjen miekkojen ja niiden säilien ennallistamiseen eli luomaan kopio alkuperäisen miekan pohjalta.

2.5 Skandinavian miekkojen tutkimushistoria

Suomeen verrattuna miekkatutkimuksen kehitys on ollut nopeaa Skandinavian maissa. Tämä kehityksen kaari ei kuitenkaan ole ollut täysin vailla omia uniikkeja ongelmiaan. Skandinaavisen miekkatutkimuksen juuret ovat 1800-luvulla, jolloin vanhoihin miekkoihin alettiin ensimmäistä kertaa kiinnittää tieteellistä huomiota esimerkiksi norjalaisen konservaattori Anders Lundin toimesta (Lorange 1889). Ongelma kyseisen ajan tutkimuksessa oli se, että miekkoja käsiteltiin lähinnä kuriositeettiesineinä ja esimerkiksi mittaamisen ja punnitsemisen sijasta esineet piirrettiin tai maalattiin esitelyä varten (Moilanen 2015: 25). Tullessa 1900-luvulle tutkimus otti askeleen eteenpäin Jan Petersenin ansiosta ja erityisesti hänen 1919 julkaistun teoksensa *De Norske Vikingesverd: En Typologisk-kronologisk Studie over Vikingetidens Vaaben*, vuoksi. Kyseinen kirja oli vasta ensimmäinen teos

Petersenin mittavassa tutkimusohjelmassa vuosien 1919–1954 välillä. Siinä hän pyrki laittamaan systemaattiseen ja kronologiseen järjestykseen kaikki Norjasta löydetyt viikinkiaikaiset materiaalisien kulttuurin pääryhmät koskien aseita, koruja ja työkaluja (Androschuk 2014: 13). Petersen ei tyytynyt pelkkään tunnettujen esineryhmien järjestykseen laittamiseen. Hän halusi myös selventää ja ymmärtää tuolloin 50 vuoden ajalta tehtyjen viikinkiaikaisten löytöjen kehityksen esineinä ja työkaluina (Petersen 1919: 20). Tunnetuin Petersenin aikaansaannos on hänen luomansa miekkatypologia, missä hän käsittelee miekkojen ajoitusta näiden kahvojen perusteella, luoden vieläkin laajasti käytössä olevan Petersenin typologisen mallin. Kritiikkiä tämä typologia on myöhemmin aikoina saanut siitä, että se on pätevä ainoastaan silloin, kun miekan kahvaosa on tarpeeksi hyvin säilynyt, eikä siitä ole juurikaan apua tutkittaessa miekkoja, joista on säilynyt pelkästään terä tai vain osa terästä. Tämän lisäksi Petersenin typologiaa on vuosien saatossa koettu tähdelliseksi päivittää, sillä alkuperäinen versio sisälsi 46 eri luokkaa, joista osalla oli vielä alaluokkia, tehden typologiasta paikoitellen vaikeaselkoisen (Moilanen 2015: 30–32; 227).

Varsinaisia miekanteriä onkin Norjan sijasta tutkittu erityisesti Ruotsissa, jossa apuna on käytetty muun muassa radiografiaa. Sitä on käytetty erityisesti viikinkiaikaisiin miekkoihin, jolloin on saatu paremmin selville ajanjaksolle tyypillisten miekkojen kerroksia, valmistuskuvioita ja mahdollisia säiläkirjoituksia (Moilanen 2015: 26). Myös miekkojen sekä muiden aseiden paikallisia eroja ja käyttötarkoituksia on tutkittu muuta Skandinaavia enemmän Ruotsissa. Esimerkiksi Mikael Jakobssonin vuoden 1992 *Krigarideologi och vikingatida svärdstypologi* teoksessa aiheena ovat alueet, joista on tehty runsaita aselöytöjä, mutta pohditaan myös näiden löytöjen mahdollista liittymistä kyseisen paikan nimeen, väestötiheyteen ja poliittiseen tärkeyteen regionalistisessa mielessä. Tämä ei ole ainoa tutkimus aiheesta, sillä myös Anders Carlssonin kaltaiset ruotsalaistutkijat tekivät 1990-luvulla vastaavanlaisia regionaalisia kirjoituksia, joissa huomiota Birkan viikinkiaikaisesta kaiken keskipisteen asemasta on pyritty lieventämään ja jakamaan kunniaan myös muualle Ruotsiin (Carlson 1994). Tässä on käytetty todisteena runsaita aselöytöjä, joilla on uskottu olleen tuolloin merkittävä kulttuurinen ja poliittinen vaikutus (Stjerna 2009:125). Toisaalta kyseinen tutkimussuuntaus on myös Stjernan mukaan saanut osakseen kritiikkiä juuri siitä syystä, että se keskittyy vain ja pelkästään aselöytöihin ja jättää huomiotta monumentit, rakennukset ja muun löytöesineistön. Tämä on ollut omiaan luomaan liiallista mielikuvaa sota- ja asevarustelukeskeisestä yhteiskunnasta viikinkiajalla, mutta samaan aikaan saanut myös osakseen puolustusta sillä aseita on löydetty kaiken kokoisista ja vaurausluokiltaan erilaisista yhteisöistä, jolloin löytöjen määrän perusteella voi tehdä päätelmän asutusalueen poliittisesta ja taloudellisesta vaikutusvallasta.

Tanskassa tutkimus on vuorostaan ollut lähes Suomen kaltaista. Hyvin harva tanskalainen tutkija on julkaissut mitään rautaisista tai teräksistä upotekoristeisista miekoista moderneina aikoina, eikä uusia tämän kaltaisia löytöjä ole tehty sitten 1800–1900-luvun taitteen, kuten merkittävin nykytutkija Anne Pedersen totesi 2010 teoksessaan *Bridging the distribution gap: inscribed swords from Denmar*. Juuri Pedersen toi uusia tuulia tanskalaiseen miekkatutkimukseen edellä mainitulla teoksellaan, jossa hän muun muassa listaa 13 nykypäivän Tanskasta löydettyä miekkaa, joista voidaan todentaa jonkinlainen säiläkirjoitus tai muu merkintä. Samalla hän teki huomion, että merkintöjä löytyi niin alkuperäisistä, aidoista miekoista, kuin huonolaatuisimmista kopioista. Anne Pedersen onkin ollut pitkälti vastuussa Tanskan miekkalöytöjen luetteloinnin ja tietojen päivittämisestä nykypäivään.

2.6 Muun maailman miekkojen tutkimushistoria

Viikinkiajalle tyypillisiä miekkoja on löydetty ja siten myös tutkittu Pohjoismaiden ulkopuolella. Siksi on tärkeää mainita muutamia nimiä ja teoksia tutkimusalueen ulkopuolelta, sillä jotkut näistä teorioista ja tutkimuksista ovat hyödyllisiä tehdessä vertailua Suomen löytöihin.

Viron osalta ansioitunein miekkatutkija on Mati Mandel, joka listasi 1991 teoksessaan *Sajandi mõõkade tüpoloogiast ja dateerimisest* kaikki siihen mennessä Virosta tehdyt miekkalöydöt, kiinnittäen myös huomiota mahdollisiin säiläkirjoituksiin silloin, kun nämä olivat selvästi nähtävissä. Latviassa Aleksis Anteins (1973) tutki 1960–1970-luvuilla metallografisesti aseiden taontametodeja sekä käytettyjä materiaaleja, tutkien jopa yhden miekan hivenaineiden jäänteitä upotekoristeisessa ja monikerroksisessa miekassa (Moilanen 2015: 27). Moilasan mukaan Latvian tutkimustilanteessa pääteemana on pitkään ollut maan kaikkien miekkojen luettelointi tietyltä aikaperiodilta, tässä tapauksessa myöhäisrautakaudelta, ja suorittaa niille spatiaalinen tutkimus rajatulla alueella.

Isossa-Britanniassa miekkatutkimus alkoi toden teolla 1960-luvulla pääasiassa Ewart Oakeshottin teoksella *Archaeology of Weapons and The Sword in the Age of Chivalry* (1960) ja Hilda Ellis Davidsonin tutkimuksella *The Sword in Anglo-Saxon England* (1962). Yhteistä molemmille oli miekan kehittyminen aseena läpi rautakauden, keskittyen erityisesti viikinkiaikaan ja arkeologisten todisteiden lisäksi lisäten tutkimukseen elementtejä islantilaisista viikinkisaagoista.

2.7 Rahatutkimuksen ja miekkatutkimuksen erot

Luonnollisesti eri esineryhmiä tutkittaessa metodit ja tutkimushistoria myös poikkeavat toisistaan. Tämä pätee aivan samalla tavalla sekä viikinkiaikaisiin miekkoihin ja dirhameihin. Ensimmäinen ero sekä Suomessa että muualla maailmassa raha- ja miekkatutkimushistorian välillä on rahatutkimuksen pidemmät juuret. Osasyynä on epäilemättä Italian renessanssikaudella syntyneessä numismatiikassa,

jolloin varhaiset humanistit alkoivat keräillä osana antiikin ihailua helposti saatavilla olevia, mutta esineryhmänä näyttäviä roomalaisia rahoja (Oravisjärvi 2022). Tämän lisäksi kaupallisilla syillä on epäilemättä tekemistä asian kanssa, sillä hopealla ja kullalla on aina ollut arvoa, siinä missä vuosisatoja käytöstä poistuneella ja toimintakyvyttömällä miekalla ei ole kuin historiallista arvoa.

Tämä käy ilmi esimerkiksi vuoden 1686 Saari Uskelan kätköstä, jonka Elias Brenner huomioi teoksessaan *Thesaurus nummorum Sveo-Gothicorum* 1691, verrattuna ajallisesti ensimmäisiin miekkalöytöihin. Miekkojen tutkimushistorian alku sijoittuu Pohjoismaissa vasta 1800-luvun ja 1900-luvun taitteeseen, kun Anders Lundin kaltaiset henkilöt alkoivat kiinnittää niihin konservointimielessä huomiota (Lorange 1889; Moilanen 2015: 25). Tutkimuksien kehitysnopeus onkin sitten ollut päinvastainen. Kun esimerkiksi Petersen (1919) kehitti miekkatypologiansa nopeasti hänen aikansa suhteellisen tuoreen tutkimuksenalaan, rahatutkimus pysyi pitkälti numismaattisena 1970-luvulle asti ja rahat nähtiin järjestäen kaupankäynnin välineinä eikä minään muuna (Audy 2018: 23–25; Kyhlberg 1973: 33–34; Skre 2013: 77–82).

Toisena erona on rahojen ja miekkojen alkuperän ja iän selvittäminen. Rahoissa se on lyödyn leiman vuoksi helpommin todettavissa kuin miekoissa, jotka voivat teoriassa olla mistä päin maailmaa tahansa ja miltä ajanjaksolta tahansa, jossa tunnettiin niiden valmistusmenetelmät. Toisinaan miekoissa on valmistajan leima tai säiläkirjoitus, mutta se voi myös olla väärennös. Siksi miekkojen tutkimushistoriassa on pitkälti keskitytty typologioiden laatimiseen ja terien valmistusmenetelmiin ja koostumuksiin, siinä missä rahat ovat kiinnostaneet niitä tutkineita henkilöitä löytökontekstinsa perusteella, miten ne ovat paikalleen päätyneet ja miten pitkään raha on ollut kierrossa (Leppäaho 1964; Moilanen 2015; Oravisjärvi 2016; Petersen 1919).

2.8 Rahatutkimuksen ja miekkatutkimuksen yhtäläisyydet

Luonnollisesti saman aikakauden esinetutkimuksesta löytyy myös yhtäläisyyksiä, eivätkä dirhamit ja miekat ole tässä poikkeus. Molempia on katalogisoitu tunnollisesti läpi 1900-luvun, mutta molempiin tutkimuksiin on liittynyt myös näkemyseroja ja kilpailevia teorioita. Kotimaassa tämä on nähtävissä esimerkiksi Helmer Salmon (1934) ja Carl Axel Nordmanin (1921) tapauksessa heidän vastakkaisilla teorioillaan viikinkiaikaisten rahakätköjen roolista Suomessa. Samalla tavalla esimerkiksi Mikael Jakobsson (1992) ja Anders Carlsson (1994) kehittivät regionalismiteoriansa, joka poikkesi miekkojen suhteen Birka-keskeisestä suuntauksesta.

Molempien merkitystä on pohdittu niin käytännön, kuin symbolisen arvon kannalta. Erityisesti nykypäivänä molempiin tutkimuksenhaaroihin on saatu uusia tuulia esimerkiksi rahojen toissijaisesta käytöstä ja miekkojen suhteen kokeellisesta arkeologiasta (Audy 2018; Moilanen 2018).

2.9 Tutkimushistorian yhteenveto

Ajatellessa tutkittavia esineitä, saattaa helposti erehtyä luulemaan, että tutkimushistoria on keskittynyt pelkästään numismatiikkaan tai miekkojen ajoittamiseen. Kuten on käynyt ilmi, ei asia ole aivan tällä tavalla, vaikka tarkastelun kohteena onkin pääasiallisesti vain Itämeren ympäristön löydöt.

Nordmanin ja Salmon kaltaiset tutkijat loivat ensimmäiset rahakatalogit Suomeen, ja vaikkakin kehittivät ristiriitaiset teoriat siitä, miten rahoja päätyi rautakaudella Suomeen, loivat he silti pohjaa tulevalle tutkimukselle. Tälle samalle perustalle esimerkiksi Talvio on voinut nykypäivänä luoda oman teoriansa dirhamien kulkeutumisesta eri puolille Suomea. Samaan perustaan tukeutuu myös tämä tutkimus. Kansainvälisesti Kyhlbergin ja Audyn kaltaiset tutkijat vuorostaan muokkasivat käsitteitä siitä, oliko rahoilla viikinkiaikana tai aiemminkin Pohjoismaissa muutakin kuin rooli pelkästään kaupankäynnissä ja lahjan muodossa.

Miekkatutkimuksen voidaan sanoa kehittyneen ilman yhtä suuria näkemyseroja, kuin mitä on ollut rahahistorian puolella. Alun kuriositeettilähtökohdista siirryttiin varsin nopeasti ajoitus-, valmistusmetodi- ja katalogisointityöhön, jossa suomalaiset tutkimusperustat ovat Leppäahon, peruja ja nykytutkijoista Moilanen on ansiokkaasti jatkanut tätä työtä. Heidän työhönsä ja katalogeihinsa perustuu pitkälti myös tämän tutkimuksen pohja. Kansainvälisesti Petersenin typologia on lähes mahdotonta sivuttaa, sillä vajaavaisuudestaan huolimatta se on edelleen yleisesti käytössä oleva metodi, ja tulen myös itse tukeutumaan siihen. Lähempänä nykypäivää on noussut esille Carlsonin ja Stjernan kaltaisia tutkijoita, jotka ovat huomioineet miekkojen ja muiden aseiden valmistuksen, kaupan ja kulttuurisen merkityksen muussakin kuin perinteisessä Birka-keskeisessä mielessä.

3 Aineisto

3.1 Dirhamit

Valittuna aineistona ovat kaikki nykyisen Suomen alueelta tehdyt dirhamilöydöt (kts. liite 1, liitekuva 2.) sekä ne rekisteröidyt löydöt, jotka on tehty Suomesta ennen toista maailmansotaa. Myös muita rautakauden rahalöytöjä, kuten esimerkiksi viikinkiajan loppupuolella yleistyneitä saksalaisia ja englantilaisia rahoja käsitellään kontekstimmielessä.

Tutkimuksessa otetaan huomioon myös ne rekisteröimättömät dirhamilöydöt, jotka on tuotu museovieraston, kansallismuseon numismaattisten kokoelmien tai muun vastaavan instituution tietoon. Jos löydöstä on tietoa, mutta ei vielä kokoelmanumeroa, se mainitaan listassa ja otetaan huomioon tästä puutteesta huolimatta. Jos löytö on niin tuore tai epäselvä alkuperänsä tai kontekstinsa puolesta, ettei sitä voida varmistaa dirhamiksi, löytö voidaan ottaa huomioon, jos sillä on merkitystä tutkimuksen

kannalta, mutta sitä ei mainita liitelistassa. Lisäksi on olemassa tietoa niin yksittäisiltä ihmisiltä kuin virallisia kanavia pitkin viimeisen 300 vuoden ajalta saaduista noin tuhannesta rahalöydöstä, jotka ovat päätyneet sulatusuuniin ja uudelleen käyttöön (Talvio 2002: 8–9; 131–166). Nämä löydöt otetaan työssä huomioon spekulaaation tasolla, mikäli mitään rekisterimerkintää ei ole olemassa. Viimeisin kokonaisesitys Suomen rautakauden rahalöydöistä on edelleen Tuukka Talvion (2002) väitöskirjassa oleva luettelo, vaikka uusia dirhamilöytöjä tulee nykyään metallinetsijöiden ansiosta noin parikymmentä kappaletta vuodessa (Oravisjärvi 2022). Oravisjärven mukaan vuosien 2013–2017 välillä ilmoitettiin noin 840 uutta rautakautista rahalöytöä, joista dirhamien osuus oli reilut 100 kappaletta. Lisäksi rahakammion (Ehrnsten 2021) antamien tietojen mukaan aikavälillä 2013–2021 on eri puolilta Suomea löydetty vajaat 240 dirhamia joko kokonaisina, fragmenttisina, katkelmina tai jäljitelminä. Tämän lisäksi on tehty yhteensä neljä kätkölöytöä niiden sijaitessa Nokiolla, Sysmässä, Kaarinassa ja Maskussa. Ne kattoivat yhteensä noin 50 dirhamia tai niiden jäljitelmää, sekä hopeaesineiden että punnuksien kaltaisia muita esineitä. Näistä Nokia (KM40535) ja Sysmä (KM41314) ovat jo rekisterissä Kaarinan ja Maskun kätköjen ollessa kirjoitushetkellä pelkän ilmoituspalvelunumeron (ILP) takana. Lukemiin kannattaa kuitenkin suhtautua varauksella, sillä löytöjen käsittelystä johtuvasta viiveen vuoksi lopullinen lukema saattaa nousta useilla kappaleilla.

Suomen alueen dirhamilöytöjen tutkimus viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana on ollut vähäistä, vaikka löytöjä on viimeisen kymmenen vuoden aikana tehty runsaasti erityisesti metallinpaljastinharrastajien toimesta. Talvion väitöskirjan (2002) ja Oravisjärven *Dirhemien synty* (2021) teosten lisäksi viimeisimmän dirhameita käsittelevän kokonaisesityksen laati Beatrice Granberg teoksessaan *Förteckning över kufiska myntfynd i Finland*, joka on vuodelta 1966. Siksi uusi aihetta käsittelevä tutkimus on paikallaan.

3.1.1 Muut rahat

Dirhamit eivät ole ainoita rahoja, joita saapui Suomeen viikinkiaikana tai ennen viikinkiaikaa. Saksalaiset Ottojen dynastian ajan rahat 1000-luvun alkupuolelta aina puoliväliin asti, ovat Suomen mitataavassa hyvin edustettu rahatyyppejä (kts. Talvio 2002, liite 1 ja 3). Ne eivät kuitenkaan ole ainoita lajissaan, vaan löytölistaan kuuluu rahoja monesta eri alkuperämaasta.

Itä-Roomalaisia tai bysanttilaisia miliaresioita on löydetty Suomesta runsaat 20 kappaletta ja Pohjoismaistakin yhteenlaskettuna vain vajaat 600 kappaletta (Talvio 2002, liite 1 ja 3). Vielä harvinaisempia ovat ranskalaiset, italialaiset, unkarilaiset ja böömiläiset rahat, joita on kutakin löydetty vain muutamia kappaleita ja osa niistäkin on alkuperältään ja ajoitukseltaan epäselviä.

Englantilaiset ja irlantilaiset rahat ovat toiseksi edustetuin ryhmä muiden rahojen kategoriassa. Niiden määrä nousee yli tuhanteen löytöön ja ajoittuu lyöntivuodeltaan 900-luvun alkupuolelta aina 1100-luvulle (Talvio 2002, liite 1 ja 3).

Rahajäljitelvät ovat myös oma kategoriansa. Tässä tapauksessa kyseessä on dirhamia tai jotakin muuta rahaa imitoiva jäljennös, jonka alkuperä voi periaatteessa olla missä päin maailmaa tahansa, missä imitoitu alkuperäinen rahatyyppe oli tunnettu. Jäljennöksissä on kuitenkin tiettyjä ominaispiirteitä riippuen valmistusalueesta. Osan Suomesta löydetystä rahajäljennöksistä uskotaankin olevan kotimaista tekoa (Oravisjärvi 2016, 2021).

Löytöluettelossa (liite 1) kaikki nämä muut ajanjaksoon kuuluvat rahalöydöt otetaan huomioon silloin kun niitä on löydetty dirhamilöytöjen yhteydessä, esimerkiksi kätköistä. Yksittäisissä tapauksissa saatetaan viitata myös löytöihin, jotka ovat vailla dirhameita mutta löytörikkaita esimerkiksi saksalaisten tai englantilaisten rahojen osalta, mikäli se liittyy oleellisesti sillä hetkellä käsiteltävään asiaan.

3.1.2 Löytöyhteydet

Tutkimuksen kannalta myös sillä on väliä, mistä kontekstista rahalöydöt on tehty. Arkeologiset rahalöydöt jakaantuvat löytöyhteyden mukaan viiteen eri ryhmään. Nämä ryhmät ovat irto-, kertymä-, kätkö-, hauta- ja hylkylöydöt. Seuraavassa listassa käyn läpi näiden löytöryhmien ominaispiirteitä, perustuen Jani Oravisjärven (2016: 24–25) luetteloon.

- **Irtolöytö.** Yksittäinen rahalöytö, jonka yhteyttä kiinteään muinaisjäännökseen ei ole voitu osoittaa tai jonka alkuperäistä löytökontekstia ei tunneta. Tyypillisesti vahingossa hukattu tai kadotettu raha.
- **Kertymälöytö.** Sattumanvarainen löytökokonaisuus, joka koostuu samalta alueelta tehdyistä satunnaisista yksittäisistä löydöistä, jotka muodostavat kokonaisuuden. Esimerkiksi kirkon lattian alle vuosikymmenien aika pudonneet rahat.
- **Kätkölöytö.** Rahakätkö, raha-aarre tai aarrelöytö koostuu useamman rahan kokonaisuudesta. Kätköksi voidaan määritellä jopa kahden eri rahakatkelman kokonaisuus, mikäli katkelmat ovat peräisin eri rahoista. Yleensä rahakätkön minimilukumääränä pidetään kuitenkin 3–5 rahaa. Se mikä erottaa rahakätköt kertymälöydöistä on niiden tarkoituksellinen kätkeminen tai hautaaminen joko yleisemmin maahan tai rakennuksen rakenteisiin. Seuraavaksi mainittavien hautalöytöjen tavoin rahakätköt eivät myöskään koostu sattumanvaraisesta, vaan valikoidusta esineistöstä. Näin ollen kätkön koostumus voi heijastaa kierrossa olleen rahavarannon sijasta pikemminkin ihmisten tekemiä valintoja. Kätköt voidaan jakaa votiivikätköihin, jolloin sillä on uskonnollinen merkitys, sekä maallisiin säästö- ja hätäkätköihin.

Kahdessa jälkimmäisessä tapauksessa kätköt voivat muodostua joko kertaluontoisena hätäkätkeksi esimerkiksi sodan seurauksena tai usean eri talletuskerran kertymästä maapankiksi. Yhdellä kerralla muodostunut kätkö voi olla varsin yhtenäinen niin kunnoltaan kuin myös sisällöltään toisin kuin pitkään käytössä ollut kätkö, joka saattaa sisältää rahoja useilta eri aikakausilta.

- **Hautalöydöt.** Suomesta hautalöytöinä on tehty noin 450 rahalöytöä. Kuten aiemmin mainittu, hautalöytöinä rahat ovat tarkoituksellisesti haudattuja ja rahoja voidaan käyttää hautojen ajoittamiseen. Tämän suhteen on kuitenkin oltava varuillaan sillä esimerkiksi 900-luvun dirhamit saattoivat olla käytössä vielä 1000-luvulla. Siksi ennen löydön tulkitsemista, on perehdyttävä rahan käyttötarkoitukseen, löytökontekstiin ja rahan käyttöhistoriaan. Erityisesti riipuksina ja koruina olleet dirhamit saattoivat olla pitkään käytössä.
- **Hylkylöytö.** Nimensä mukaisesti hylkylöydöt ovat peräisin vedenalaisista haaksirikkoutuneista laivoista. Dirhameita ei kirjoitushetkellä ole Suomessa hyllystä löydetty.

Tarkisteltaessa löytöluetteloa (kts. liite 1.) ja verratessa sitä löytöyhteyksien määritelmiin, voi huomata selvän käyttäytymismallin. Valtaosa kotimaisista esihistoriallisista rahalöydöistä ovat peräisin rahakätkeistä ja tämä pätee myös dirhameihin. Viikinkiajalle sijoittuvista rahalöydöistä puhuttaessa yleisimpiä ovat kätkölöydöt, mutta myös hauta- ja irtolöytöjä esiintyy varsinkin manner-Suomessa, siinä missä Ahvenanmaan löydöt koostuvat lähes yksinomaan kätkölöydöistä (Talvio 2002: 9; 131–217). Talvion mukaan jakauma eri alueiden suhteen on myös hyvin erilainen, sillä liikuttaessa lounaisrannikolta sisämaahan ja itään päin, löydöt käyvät harvemmiksi. Tähän on kuitenkin tullut muutosta löytöjen yleistyessä, erityisesti metallinpaljastinharrastuksen toimesta ja rahojen määrät ovat nousseet lähes kaikissa maakunnissa viimeisen 15 vuoden aikana (kts. liite 1).

3.2 Miekat

Rajatessa tutkittavaa miekkamateriaalia, tärkein yksittäinen tekijä on luonnollisesti se, että löydetyn miekan tulee ajallisesti sijoittua viikinkiajalle. Ajoittaminen ei kuitenkaan ole yksiselitteistä, sillä toisin kuin rahoissa, ei miekoissa aina ole valmistajan leimaa ja vielä harvemmin tunnistettavan omistajan nimeä. Sen sijaan miekoista on onneksi usein löydettävissä säiläkirjoitusta. Tämän lisäksi kaikissa kokonaisissa miekoissa on tunnusomaisia piirteitä (kts. liitekuva 3), jotka auttavat typologisessa tunnistamisessa. Seuraavaksi käyn läpi tutkimuksen kaksi päätyyppiä ja seuraavissa alaluvuissa rajauksen muut miekat sekä typologiat.

Suomesta löydettyissä miekoissa toistuu selvästi kaksi säiläkirjoitustyyppiä. Nämä ovat ULFBERT ja INGELRII, sekä fragmenttisia tekstin pätkiä, jotka erittäin oletettavasti muodostivat kokonaisina

ollessaan jommankumman nimistä (kts. liite 2). Näistä Ulfberht on Suomessa yleisempi 31 kappa-
leella, joista 22 sisältää kokonaisen säiläkirjoituksen joko +VLFBERHT+ tai +VLFBERH+T muo-
doissa (Moilanen 2018: 171–172). Säiläkirjoituksista INGELRII on harvinaisempi viidellä kappa-
leella ja yhdestä kyseisen kirjoituksen miekoista tekstiä on muodossa INGELRE (Moilanen 2018:
175–176). Molemmista säiläkirjoitusmerkeistä tehtiin myös kopioita ja eri aikakausina säiläkirjoituk-
sen ulkoasu saattoi muuttua jonkin verran joko tarkoituksella tai kyseisen terän valmistajan tietämät-
tömyyden vuoksi, minkä lisäksi säiläkirjoituksiin on saatettu lisätä erilaisia symboleita tai FECIT-
tapainen lisäkirjoitus (Moilanen 2015: 131;134;140). Tarkkaa valmistusajankohtaa on luonnollisesti
mahdotonta kertoa, mutta tietty aikaväli on molemmissa tapauksissa mahdollista määrittää.

Säiläkirjoituksista ULFBERHT on perinteisesti ajoitettu viikinkiajan loppuun 900–1000-luvuille tai
laveammin ajoittaen välille 850–1050 (Moilanen 2015: 132–134; Hoffmeyer 1954). On kuitenkin
esitetty teoria, että kyseisen säiläkirjoituksen omaavat miekat olisivat varhaisimmalta tuotannoltaan
800-luvun alusta ja myöhäisemmät 1100-luvulta (Geibig 1991: 154–155; Kirpichnikov & Stalsberg
1993: 36–37). Norjassa suoritetussa paikallisten Ulfberht-miekkojen tutkimuksessa ajoitukseksi saa-
tiin aikaväli 800–1100 (Stalsberg 2008: 8–10). Ongelmalliseksi kyseisen aikavälin tekee se, että ajoi-
tus perustuu miekkojen tapauksessa kahvaosaan ja Stahlberg tekeekin huomion, että terä itsessään
saattaa olla esimerkiksi 800-luvun alkupuolelta, mutta sen kahvaosa on saatettu vaihtaa useaan ottee-
seen, jolloin ajoitus saattaa heittää jopa sadalla vuodella. Asiaa on myös pohdittu Suomessa, ja esi-
merkiksi Jouko Rädyn (1978) mukaan kotimaasta löydetyt Ulfberht-miekat on valmistettu viikinki-
ajalla ja osaan niistä on myöhemmin vaihdettu uudempi kahvaosa. Rädyn mukaan tämä tekisi kaikista
1000 ja 1100-luvun Ulfberht-miekoista ajoitustaan vanhempia.

Toista miekka-aineiston pääryhmää, eli INGELRII säiläkirjoituksella merkittyjä teriä, on pidetty vuo-
rostaan ULFBERHT vastineitaan nuorempina. Ajoitukset vaihtelevat miekasta ja tutkijasta riippuen,
mutta yleisesti INGELRII-terät sijoitetaan vuosien 900–1000 välille (Moilanen 2015: 140). Eriäviä-
kin näkemyksiä on. Esimerkiksi Oakeshott (2002) on niinkin tarkka ajoituksessaan, että INGELRII-
terien valmistus alkaisi vuoden 925 tienoilla. Jotkut tutkijat ovat myös sitä mieltä, että kyseinen miek-
katyyppi olisi alkanut olemaan tyypillinen 950-luvulta ja käytön jatkuneen 1050-luvulle, tai käyttöään
jatkuneen jopa keskiajalle, sijoittuen tuolloin aikavälille 1150–1200 (Geibig 1991, Hoffmeyer 1954).

Molemmilla säiläkirjoituksilla esiintyvät miekat menevät kuitenkin selvästi viikinkiajan piiriin,
vaikka osa saattaakin ajoituksensa puolesta mennä merovingi- tai ristiretkiajan rajatapaukseksi. Tämä
ei kuitenkaan ole rajoittava tekijä, vaan pikemminkin kyseiset miekat otetaan tutkimuksessa huomi-
oon analysoinnissa ja pohdinnassa murrosajan tuotteena.

3.2.1 Muut miekat

Miekka-aineiston loppuosa koostuu kaikista muista Suomesta löydettyistä miekoista, mutta ei pelkistä irto-osista, jotka on rekisteröity vuoteen 2015 mennessä ja jotka eivät sisällä kiistattomia viitteitä siitä, että nämä olisivat omanneet ULFBERHT- tai INGELRII-säiläkirjoituksen jossakin variaatiossa. Tästä syystä kolmas kategoria on erittäin sekalainen aineistoltaan, joskin tiettyä samankaltaisuuden toistoa on huomattavissa myös kahden pääryhmän ulkopuolisissa säiläkirjoituksissa.

Kristillinen symboliikka on läsnä useassa miekassa tai terässä (kts. liite 2). Esimerkiksi IN NOMINE DOMINI toistuu monessa tavaus- ja kirjoitusvariaatiossa sekä lisätyillä koristekuvioilla tai symboleilla, yleensä ristillä tai risteillä, jommallakummalla puolella terää. Monesti Myös teksti AMEN esiintyy jossakin muodossa IN NOMINE DOMINI kirjoituksen yhteydessä, jommallakummalla puolella terää (Moilanen 2015: 145). Kristilliset kirjoitukset ja symbolit eivät kuitenkaan tee miekasta automaattisesti keskiaikaista, sillä esimerkiksi ristosymboli ilmestyi yleiseksi koristekuvioksi 950-luvulla (Geibig 1991: 155). Toinen huomionarvoinen ryhmä ovat ME FECIT säiläkirjoituksen terät, joissa tekijän nimi tai nimikirjaimet tulevat ennen ”*teki minut*” fraasia. Kyseiset miekat ovat myös yleensä vahvan kristillisen symboliikan värittämiä, mainitun säiläkirjoituksen alkaen ja päättyen monesti ristosymbolilla ja joissakin tapauksissa ME FECIT-terän toisella puolella on myös IN NOMINE DOMINI- tai AMEN-fraasi (Moilanen 2015: 142). Kyseiset terät ajoitetaan yleensä välille 950–1030, joka tekisi niistä viikinkiaikaisia, mutta esimerkiksi Saksassa ajoitukseksi on kyseisen säiläkirjoituksen terille annettu myös 1080–1150, jolloin nämä menisivät keskiajan puolelle (Geibig 1991: 155).

Viimeinen tutkimusaineiston ryhmä ovat miekat ja terät, jotka eivät ole selvästi minkään aiemmin mainitun säiläkirjoituksen piirissä. Näitä ovat esimerkiksi Salon, entisen Halikon, miekka (KM 3316:13), jossa on kirjain- ja symbolikuviointi NX FE N+ ja vastakkaisella puolella III O III O III tai Vesilahden (KM 10390:3) I><I><I><I> punossymbolilla varustetut miekat. Tähän kategoriaan menevät myös kaikki terät, joista näkyy tai on säilynyt vain yksittäinen tai muutama kirjain, sekä miekat, joista ei ole säilynyt juuri lainkaan terää, kuten Kangasalan (LiuM 26) miekka.

3.2.2 Typologia

Miekkatutkimuksen typologiat voidaan jakaa karkeasti kahteen eri typologiamalliin. Vähemmän käytetty, mutta erityisesti kahvan puutteessa hyödyllinen on terätypologia, joita ovat myös tässä työssä käytetyt Oakeshottin ja Geibigin typologiat. Toinen on suositumpi kahvatypologiat, kuten Petersenin typologia, jonka alle myös suurin osa tämän työn miekoista menee (kts. liite 2). Seuraavaksi avaamme näiden kolmen typologian ominaisuudet ja mihin ne perustuvat.

- Oakeshott (1964: 28–41; 1991) jakaa terät 13 eri pääkategoriaan (X–XXII), joista seitsemällä on alakategoria, joka merkitään aakkosjärjestyksessä olevalla kirjaimella. Luokittelun perusteena Oakeshott käytti terän mittasuhteita ja sisuksen koostumusta, mutta otti luokittelussa monesti myös huomioon väistimen ja ponsin koot ja muodot. Ajoitukseltaan kategorian terät menevät pitkälti keskiajalle, sijoittuen välille 950–1600, jonka vuoksi ne eivät ole tässä työssä suuresti edustettuina. Oakeshottin typologialle on kuitenkin ajoittain käyttöä.
- Geibig (1991) jakaa terät 14 päätyyppiin ja viiteen alakategoriaan käyttäen numeraalista järjestystä molemmissa kategorioissa. Luokittelun perusteena toimivat terän mittasuhteet terän eri elementtien välillä, kuten valmistusmetodin, koristelun, mukaan lukien upotekirjaimet ja sisäkerroksien määrät. Ajoitukseltaan kategorian terät menevät välille 650–1200, joten Geibigin typologia on, silloin kun sille on tarvetta, hyvin sovellettavissa tämän tutkimuksen teriin.
- Petersen (1919) jakaa miekat 26 päätyyppiin (A–Æ) ja 20 erityistyyppiin (1–20), jotka hän määritteli harvinaisiksi päätyypin valmistuksen paikalliseroiksi. Perinteisesti viikinkiajan ja keskiajan miekat on luokiteltu kronologisesti juuri kahvatypologian avulla, joka perustuu Petersenin typologiaan. Typologia vuorostaan perustuu miekan kahvaosan rakenteeseen, muotoon ja kehitykseen. Petersen myös pyrki määrittämään kahvojen alkuperän ja teki siinä samalla havainnon, että jotkut kahvatyypit olivat viikinkiaikaa vanhempia. Tutkimuksessa käytetään pääasiallisesti Petersenin typologiaa, kun miekasta on olemassa tunnistettava kahva.

Nämä, sekä muut typologiat ovat myös saaneet osakseen kritiikkiä. Ongelmat terätypologioiden suhteen nousevat esille erityisesti silloin, kun terä on pahasti korroosion turmelema. Tähän ongelmaan voidaan kuitenkin hakea ratkaisua tutkimalla tarkemmin terän rakennetta. Tämä tosin vaatii radiografista tutkimusta, joka puolestaan on aikaa vievää ja kallista, joten moni terä jää tästä syystä vaille tarkempaa tutkimusta (Moilanen 2015:60). Moilasan mukaan joskus syy tutkimuksen vaikeudelle on niinkin yksinkertainen, että terä joko puuttuu suurimmaksi osaksi tai on hyvin fragmenttinen. Miekan kahvaan perustuva Petersenin typologia on saanut osakseen samankaltaista kritiikkiä kuin teriin kohdistuva, sillä kahvoista voi puuttua monia osia löytöhetkellä, tai kahva voi puuttua kokonaan, tehden siten ajoittamisen kahvatypologian osalta mahdottomaksi. Tätä tukee osaltaan Petersenin (1919) oma työ, jossa hän tutki yhteensä 2027 norjalaista miekkalöytöä, mutta niistä vain noin puolet, 1062 hän pystyi luokittelemaan oman typologiansa mukaan. Typologian pätevyyttä on myös kyseenalaistettu muualla Euroopassa, koska se nojautuu vahvasti norjalaisiin, todennäköisesti paikallisesti valmistettuihin miekkoihin, jolloin siitä voi löytyä tyyppipuutteita tai uusille alaluokille voi olla tarvetta esimerkiksi Ruotsin, Suomen, Baltian tai Venäjän viikinkiaikaisia miekkoja tutkiessa (Moilanen 2015:

226). Tämän lisäksi, kuten jo aiemmin tuotu esille, jotkut miekan terät saattavat olla kahvojaan vanhempia, jolloin ajoitus pelkän kahvaosan perusteella olisi harhaanjohtavaa.

Kritiikistä huolimatta, kaikki mainitut typologiat ovat edelleen käytössä ja yleisellä tasolla hyväksyttäviä ja siksi myös tutkimuksen miekkoja käsittelevä osuus tukeutuu typologian osalta niihin. Ei kuitenkaan vain yhteen niistä, sillä ajoittamisen suhteen pelkkä yhteen typologiaan nojautuminen tuottaisi selviä ongelmia ja liian yksipuolisia tuloksia. Osaltaan tämä saattaa johtaa ristiriitaisiin ajoituksiin, mutta ajoituksen ristiriitaisuus kahvan ja terän suhteen ei kuitenkaan ole tutkimuksen kannalta ongelmallinen. Monessa tapauksessa se vain avaa pohdiskelun sijaa sille, että ovatko kaikki keskiaikaisiksi miekoiksi ajoitetut miekat todella keskiaikaisia ja ovatko viikinkiajalla valmistetut miekat jatkaneet elinkaartaan vielä selvästi keskiajan puolelle. Tärkeämpää tässä tutkimuksessa onkin se, että käsiteltävät miekkalöydöt ajoittuvat johonkin kohtaa viikinkiaikaa, ei niinkään se mille viikinkiajan vuosisadalle tai vuosikymmenelle.

4 Tutkimusmenetelmät

4.1. Kaupallinen kanssakäyminen

Koska tutkimuksen päämääränä on tutkia Suomen potentiaalisia kauppasuhteita viikinkiajalla ja idäntiellä, on pääasiallisena tutkimusmenetelmänä tarkastella aineistoa rautakautisen- ja ylipäättänsä esimodernin kaupan kannalta. Erinäisten asioiden vaihtaminen on ollut luonnollista nykyihmisille koko olemassaolomme ajan, olkoon se sitten esineitä, asioita tai palveluksia, jotka kiertävät talousjärjestelmässä siihen asti, kunnes ne ovat tavalla tai toisella kulutettu (Smith 2009: 1–3). Näistä kaksi tärkeintä muotoa ovat Richard Smithin mukaan lahjojen vaihto sekä kaupankäynti, vaikkakin suuria määriä erityisesti materiaalista omaisuutta on historian saatossa erityisesti epävakaina aikoina vaihtanut omistajaa varkauksien, ryöstelyn ja merirosvouksen seurauksena. Kyseiset menetelmät olivat kuitenkin lyhytkestoista hyödyntäytymistä, ja vaikka väkivaltainen omaisuuden siirto saattaakin tehdä yhdestä tai muutamasta henkilöstä hetkessä rikkaan, pidemmällä tähtäimellä juuri lahjojen vaihto ja kauppa hyödyttävät enemmän niin valta- kuin yhteiskuntaa.

Lahjojen vaihtoa on monesti pidetty pelkkänä arvovallan osoituksen välineenä, jossa hallitsijat tai muut korkealla yhteiskunnan hierarkiassa olevat henkilöt esittelivät vaurauttaan muille vertaisilleen (Smith 2009:2). Asia ei kuitenkaan ole Smithistä näin yksiselitteinen, vaan arvokkaiden lahjojen vastapainoksi saatiin solmittua monenlaisia muita suhteita, niin kaupallisia kuin poliittisia, mutta arvokkaiden lahjojen antaminen soi myös antavalle osapuolelle oikeuden odottaa vähintään yhtä arvokkaita, mutta yleensä vielä arvokkaampia vastalahjoja. Tähän kykenemättömyys tai haluttomuus olisi vuorostaan osoitus heikkoudesta tai selvästi heikommasta arvovallasta, jolloin lahjojen antamisesta

tuli joko voittoa tavoittelevaa vaihtokauppaa tai poliittista valtaa tavoittelevaa, jolloin henkilö, yhteisö tai peräti valtakunta saatiin sidottua eräänlaiseen kiitollisuudenvelkaan ja siten maksamaan vastalahja jollakin toisella tavalla.

Kauppa ja lahjojen vaihto eivät siis erityisen radikaalisti poikenneet tosistaan ja monesti ne tukivat toisiaan. Puhtaasti kaupallinen toiminta vaatii kuitenkin yrittäjähenkisyyttä, laskelmoitua riskinottoa, kauppatavaroiden tuotantoa, vakaita oloja ja mahdollisuutta suorittaa vaihtokauppaa yleensä täysin tuntemattoman henkilön kanssa, jolloin luonnollisimmaksi vaihtokaupan välineeksi muodostuu raha (Oravisjärvi 2014: 25; Smith 2009:2). Kaupallinen toiminta ei kuitenkaan täysin poista lahjanantoa Smithin mukaan, sillä erityisesti merkittävät kauppakumppanit vaihtavat vielä nykyäänkin lahjoja keskenään. Tällä pyritään osoittamaan yhteinen arvonto ja takaamaan hyvät sekä jatkuvat suhteet molempien osapuolien välillä. Tämä käytäntö on todennäköisesti pätenyt myös viikinkiaikaisessa Suomessa, sillä mitä vähemmän organisoitunut yhteisö, sitä vähemmän rahalla on formaalia arvoa ja siten lahjojen vaihtaminen on ollut pääasiallinen kaupankäynnin muoto niin suomalaisten itsensä kesken kuin silloin, kun asiat tai esineet on hankittu naapurikansoilta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, ett-eikö dirhameilla ja muilla rahoilla olisi ollut arvoa. Päinvastoin arvo on kirjaimellisesti saattanut olla ei mitattava rahassa, jota avaan enemmän seuraavassa kappaleessa.

4.2 Rahat

Se, mikä tekee rahasta rahan alkeellisissa yhteiskunnissa, on sen tarpeettomuus jokapäiväisen toimeentulon kannalta, joka vuorostaan tuo juuri tästä syystä arvovaltaa omistajalleen, koska kyseessä ei ole arkipäiväinen hyötyesine, jota löytyy yhteisön jokaiselta jäseneltä (Oravisjärvi 2014:26–27). Tämä tekee Oravisjärven mukaan rahoista hyödyttömiä ja tarpeettomia, muttei arvottomia, sillä ne olivat erittäin käyttökelpoisia lahjoja tilanteessa, jossa sellainen haluttiin antaa vastaanottajalle. Tämä vuorostaan vaati, että vastaanottava osapuoli tunsu jonkinlaista omistamisen iloa ja koki saavansa vaihdossa jotakin arvokasta. Antropologisten tutkimusten mukaan tämä ei ole tyypillistä metsästäjä-keräilijöille, joten mitä ikinä viikinkiaikaiset suomalaiset kauppasivatkaan vaihdossa dirhameita, tai mitä tahansa muuta materiaalista hyödykettä vastaan, oli heillä selvästi kaupallisen hyödyn taka-ajatuksia (Oravisjärvi 2014:27). Mistään yhtenäisestä rahajärjestelmästä ei kuitenkaan ollut kyse, vaan todennäköisesti esineiden ja asioiden arvo vaihteli paikka- ja yksilökohtaisesti.

Näin ei ollut pelkästään Suomessa vaan kaikkialla viikinkiaikaisessa Pohjolassa, jossa oli monen kaltaisia maksuvälineitä hopean lisäksi. Voisi helposti odottaa, että karjan tai viljan kaltainen hyödyke olisi ollut ylivoimainen vaihtokaupanväline verrattuna hopeaan, mutta nykyään uskotaan, että hopea oli suosittu maksuväline erityisesti Skandinavian suurimmissa asutuskeskuksissa, niin

kaukokaupankäynnissä kuin arkipäiväisimmässä ostotapahtumissa (Holm 2015: 81–82; Skre 2011: 81–83). Holm uskoo tämän johtuvan hopean monipuolisuudesta materiaalina, oli se sitten rahan tai jossakin muussa muodossa, sillä hopea on kestävä, helposti leikattavaa ja punnittavissa sekä ennen kaikkea yleisesti hyväksytty maksun muoto lähes kaikkialla viikinkien tuntemassa maailmassa.

Hopean suosio maksuvälineenä ei tapahtunut yhdessä yössä, vaan ennen viikinkiaikaa henkilön varallisuus oli todennäköisesti mitattavissa karjan määrällä. Tähän viittaavat esimerkiksi sellaiset kieli-tieteelliset todisteet, kuin vanha norsenkielinen varallisuutta tarkoittava sana *fé* joka kirjaimellisesti tarkoittaa 'karjaa' jolloin kyseessä olisi liikuteltavaa omaisuutta (Skre 2011:78-79). Skren mukaan mielenkiintoisena huomiona germaanisiet kielet eivät ole tässä suhteessa ainoina, vaan esimerkiksi latinan rahaa tarkoittava sana *pecunia* tarkoittaa myös karjaa. Se mikä puolestaan kertoo vähittäisestä siirtymisestä hopealla maksavaksi yhteiskunnaksi, on esimerkiksi 1200-luvun islantilaisissa saagoista löydetty maksuhinnasto karjasta ja muista arvokkaista tuotteista, jossa esimerkiksi tietyn ikäisen leh-män hinta ilmoitetaan hopeassa punnittuna.

Rahalla oli myös muita käyttötarkoituksia, kuin kaupankäynti ja sen tuoma arvovalta saatettiin esi-teltyä myös toisilla tavoilla. Tällä tarkoitetaan tutkimuksen tapauksessa rahojen olemista osana korua tai yksittäisenä tapauksena olevaa riipusta tai amulettia. Mielenkiintoista tästä tekee tutkimuksen kan-nalta se, että Suomesta löydettyt rahariipukset ja yksittäiset rahat, joissa on lenkin tai reiän kaltainen merkki siitä, että nämä ovat jossakin kohtaa toimineet koruna tai osana sitä, ovat lähes yksinomaan, vaikka eivät pelkästään, dirhameita (ks. liite 1). Toinen selvä ryhmä, joskaan ei yhtä edustettu, ovat bysanttilaiset rahat. Tällä saattaa olla tekemistä niiden uskonnollisten symboleiden kanssa. Myöhem-mät englantilaiset ja saksalaiset rahat, jotka yleistyvät 1000-luvun jälkeen, eivät enää ole selvästi olleet jonkin ajan jakson jälkeen suosittua korumateriaalia (Talvio 2002:71).

Ilmiö on ollut myös tavanomainen Skandinaviassa, joskin määrällisesti suuremmissa mittakaavassa. Kuten Suomessa, myös muissa Pohjoismaissa koristekäytössä olleet rahat ovat osittain hautalöytöjä, mutta pääasiassa kätkölöytöjä ja harvemmin irtolöytöjä (Audy 2018: 49–51). Tämä antaa ymmärtää, että ainakin tietyssä mielessä viikingeillä oli samankaltainen suhtautuminen rahaan kuin saman ajan suomalaisilla. Käyttötarkoitukset saattoivat olla moninaiset maksuvälineestä koriste-esineeseen, mutta mistään kulttuurien yhtymisestä tämä tuskin kertoo, sillä eri kulttuurit ympäri maailmaa ovat käyttäneet rahaa koruina tai asujen koristeina kautta historian, eikä tämä suinkaan ole yhtä ajanjaksoa kuvaava puhdas pohjoismainen ilmiö. Se, mikä vuorostaan on tyypillinen pohjoismainen ilmiö, on neljän rahakategorian selvä ylliedustus erityisesti kätkömateriaalissa. Nämä ovat saksalaiset, islami-laiset, englantilaiset ja skandinaaviset rahat, joista islamilaiset dominoivat selvästi viikinkiajan alku- ja keskivaihetta, loppujen, erityisesti saksalaisten ollessa ylivoimaisesti edustetuin esineryhmä

loppupuoliskolla (Audy 2018: 59; Talvio 2002:50). Toinen yhdistävä tekijä on islamilaisten rahojen selvä yliedustus Ruotsista löydettyjen, jossakin kohtaa riipuksena olleiden rahojen kategoriassa (Audy: 2018:61). Audyn mukaan saksalaisistakin rahoista on löydetty merkkejä lenkeistä tai lävistyksistä, mutta lukumäärältään nämä ovat selvästi dirhameita vähemmän edustettuja. Kun tätä vertaa Suomeen, on hyvinkin mahdollista, että saksalaiset rahat päätyivät huomattavasti aiemmin esimerkiksi Gotlantiin tai Birkaan, mistä näitä on löydetty aikana, jolloin rahakorut olivat vielä osa vallitsevaa kulttuuria, kuin Suomeen, milloin tämä ilmiö oli jo ohi 1000-luvulla. Näin ollen saksalaisten rahojen yleistyminen omalta osaltaan kertoo kaupan painopisteen muutoksesta, sekä lähestyvistä keskiajasta ja viikinkiajan lopusta niin Suomessa kuin muuallakin Pohjolassa.

4.3 Miekat

Viikinkiaikaisen miekan pelkistäminen pelkäksi yksiulotteiseksi esineeksi, jonka tarkoitus oli tappaminen tai sotiminen, olisi virhe. Pitkään miekkatutkimuksessa vallitsi suuntaus, jossa keskityttiin lähes pelkästään käytännöllisiin tarkoituksiin, vaikka esimerkiksi muinaisnorjalainen runous on täynnä tarinoita, jotka kertovat miekkojen tuomasta arvovallasta ja sosiaalisesta statuksesta ja joissakin tapauksissa näiden omaamista taikavoimista ja mysteeriominaisuuksista (Aannestad 2018: 149–151; Moilanen 2015: 322). Aannestadin mukaan juuri arvovaltakysymys ja uskonnollinen puoli saattaa selittää, miksi osa miekoista on hautauksen tai muun uhrauksen yhteydessä taivutettu joko U-, tai S-muotoon. Kyseistä ilmiötä esiintyy myös Suomessa, joka käy ilmi tutkimuksessa analysoidusta 151 miekasta, joista 10 kappaletta, eli 6,6 % on taivutettu jonkinlaiseen muotoon (kts. liite 2). Verraten tätä esimerkiksi Aannestadin (2018) tutkimukseen ovat prosentit miekkojen määrään suhtautettuna melko lähellä toisiaan, sillä Norjassa 1598 löydetyn miekan kokonaismäärästä 16,3 % eli 260 on selvästi taivutettu jonkinlaiseen muotoon.

Tämä ei jää ainoaksi yhtäläisyydeksi. Kuten on käynyt ilmi miekkaluetteloista (liite 2 ja 4), Suomessa harjoitettiin viikinkiaikana niin poltto- kuin ruumishautaamista ja niistä löydettyjä miekkoja on ajoittain taivutettu erinäisiin muotoihin. Norjassa tutkituista hautalöydöistä selvä enemmistö, 155 kappaletta taivutetuista 169 miekasta on löydetty polttohaudasta, jonka lisäksi tarkempi terien tutkiminen ja vertaaminen muuhun haudan poltettuun materiaaliin osoittaa, että terä on taivutettu samalla tulella kuin hautauhrit ovat poltettu (Aannestad 2018: 155; Lund 2013). Sama pätee Suomen osalta tehtyihin miekkalöytöihin niin, että kaikki vuoteen 2015 asti rekisteröidyt miekat yhtä poikkeusta, Ahvenanmaan Saltvikista tehtyä U-muotoon taivutettua, joka on oletettavasti venehautaus (KM 6196:1), lukuun ottamatta, kaikki ovat peräisin polttokalmistoista. Nämä muut miekat ovat Turun Kaarinan Ristimäen (KM 6753:51) U-taivutettu ja (KM 6746:49) lituskaiseksi ympyräksi taivutettu, Uudenkaupungin (KM 3336:31) S-muotoon taivutettu, Ahvenanmaan Saltvikin (KM 293) U-muotoon

taivutettu, Hollolan (KM 3601:2) U-muotoon taivutettu, Hämeenlinnan (KM 5960:3) puolittaiseen U-muotoon taivutettu, Sysmän (KM 6689:2) kärki lähes kiinni terään taivutettu, Nousiaisen (KM 10369:3) U-muotoon taivutettu ja Laitilan (KM 22964:3) S-muotoon taivutettu miekka. Se, onko kaikki Suomen polttohaudoista löydetty miekat taivutettu samalla tulella kuin millä hautaus on suoritettu, vaatii vielä lisätutkimusta. Selvä yhtäläisyys kuitenkin miekkojen käyttökelvottomaksi taivuttamisen ja polttohaustausten väliltä löytyy kaikkialla Itämeren piirissä. Ilmiö tuskin on syntynyt itsenäisesti monessa eri paikassa samoihin aikoihin.

Ilmiöt ja tavat eivät liikkuisi ilman ihmisiä ja yleensä se tapahtuu joko väkivaltaisesti sodan merkeissä tai rauhanomaisesti kaupankäynnin sivuilmiönä. Kuten aiemmin todettu, Suomesta löydettyjä miekkoja on tavattu pitää joko kokonaan tai osittain tuontitavarana, jolloin jälkimmäisessä tapauksessa terä on valmistettu muualla ja kahva Suomessa, olkoon se sitten alkuperäinen kahva, korjattu tai alkuperäisen tilalle jostakin syystä vaihdettu uusi kahva (Moilanen 2015: 308; 318–319; Raninen & Wessmann 2015:292). Moilanen avaa mahdollisuuksia sille, että joitakin miekkoja olisi valmistettu Suomessa, eivätkä näin ollen kaikki kyseisen asetyypin edustajat olisi saapuneet kaupankäynnin yhteydessä, vaan varsinainen miekanvalmistusteknologia tai sen omaava henkilö olisi saapunut jossakin kohtaa Suomeen. Merovingiajalla aseiden alkuperä oli todennäköisesti nykyisen Ranskan alueella, mutta siirryttäessä viikinkiajalle tässä kaikessa tapahtui pikkuhiljaa painopisteen muutos. Birkan, Laatokanlinnan, Hedebyn ja Kaupangin kaltaiset kauppakaupungit muodostuivat viikinkiajan alussa tuotanto- ja kauppakeskuksia, jotka olivat keskeisiä paikkoja vielä sydänviikinkiajallakin.

Baltian ja monien itäisten vesireittien kylät ja kaupungit joutuivat tänä aikana monesti viikinkien ryöstöretkien kohteeksi, mutta samalla tämä oli yhdistänyt vanhat itäiset vesireitit juuri idäntieksi. Miekkojen suhteen tämä näkyy osana suuresta määrästä uhrattuja tai haudattuja aseita, joita on löydetty erityisesti Dnepr-joen varrelta ja tämän on arveltu liittyvän jotenkin gotlantilaisiin viikinkeihin, sillä erittäin samankaltaisia uhraus- ja hautausmenoja on todistettavasti suoritettu samoihin aikoihin kyseisellä saarella (Androvshuck 2002; Lund 2004; Stalsberg 2017). Tämän lisäksi on oletettavaa, että skandinaviset ja slaavilaiset kauppiat olisivat jossakin kohtaa myyneet venäläisille heimoille frankkilaisilta tavalla tai toisella hankittuja aseita, koska miekkojen terien ja kahvojen valmistustavoista ja koristelusta on löydetty niin pohjoisia, läntisiä kuin itäisiä vaikutteita (Kirpichnikov 1970: 172–174; Stalsberg 2017: 266–271). Tämä kaikki saattaa olla myös pienemmässä mittakaavassa totta Suomen tapauksessa.

4.4 Yleinen tutkimusmenetelmä

Pohdittaessa isommassa mittakaavassa Suomen roolia idäntien varrella ja sitä, miten miekat ja dirhamit tänne päätyivät, on otettava huomioon useampi asia. Ahvenanmaan tapaus on ehkä helpoiten selitettävissä, saariryhmän omatessa selviä skandinaavisia vaikutteita viikinkiajalla. Ahvenanmaan rahakätköjen ja miekkojen tulkitseminen merkiksi suoraan viikinkikulttuuriin kuuluvaksi alueeksi ei kuitenkaan ole täysin yksiselitteistä. Esimerkiksi Laitilan niin sanottu germaanivyöhyke täyttäisi manner-Suomen osalta samankaltaisia ehtoja. Täysi viikinkivaikutuksen puute manner-Suomessa olisi myös nykyisen löytöaineiston valossa erittäin epätodennäköistä. Tästä syystä miekkojen tulo-suuntaa ja tapaa tulee pohtia samalla tavalla kuin dirhamien. Siksi yleisenä tutkimusmenetelmänä on pohtia molempien esineiden alkuperää, saapumisreittiä, syitä ja kuka ne kenellekin kauppasi, miten ja missä. Kuten aiemmin tutkimuksessa on käynyt ilmi, syyt ja tavat miten ja miksi esineet liikkuvat paikasta toiseen, ovat erittäin kirjavat ja moninaiset. Yhtä kaikki niin miekkojen, kuin dirhamien tapauksessa on todennäköisempää, että kummatkin ovat päätyneet Suomeen juuri kaupan kautta, kuin mistään toisesta syystä.

5 Analyysi

5.1 Suomesta löydettyjen dirhamien ja miekkojen analysointi

Tutkittavista kahdesta pääesineryhmästä dirhamit ovat lukumääräisesti yleisempiä kuin miekat. Tämä on ymmärrettävää, sillä dirhamien pääasiallinen tarkoitus oli olla maksuvälineitä, siinä missä miekat olivat harvinaisia hyöty- ja statusesineitä. Molemmat esineryhmät ovat todennäköisesti saapuneet Suomeen kaupankäynnin, lahjanvaihdon tai jonkun muun vastaavan toiminnan tai niiden yhdistelmien seurauksena. Suurin maantieteellinen ero kahden esineryhmän välillä on mahdollinen alkuperämaa, joka dirhameilla on jossakin päin Lähi-Itää, Pohjois-Afrikkaa ja Keski-Aasiaa, siinä missä miekoilla se on jossakin päin Eurooppaa, mahdollisesti nykyisten Ranskan, Saksan, Puolan ja Skandinavian alueilla (Moilanen 2015, Oravisjärvi 2021). Koska idäntiellä oli vähintäänkin epäsuora rooli kaikessa Itämeren kaupassa viikinkiajalla ja sen toiminnan hiipuminen käytännössä merkitsi viikinkiajan päättymistä ja ristiretkiajan alkamista, keskityn aluksi analysoimaan dirhameita, ja vertailun vuoksi myös muita viikinkiaikaisia rahoja, jonka jälkeen siirryn miekkoihin ja lopuksi esineryhmien yhteiseen analysointiin sekä kaupalliseen toimintaan viikinkiajalla.

5.2 Viikinkiaikaiset rahat

Suomen tapauksessa dirhamien saapumisreitti, ajoitus milloin nämä ovat pääasiassa Suomeen saapuneet, kenen toimesta ja mistä syystä, on vieläkin avonainen kysymys, vaikkakin tutkimus on tälläkin

osa-alueella ottanut askeleita eteenpäin (kts. esim. Oravisjärvi 2021, Talvio 2017). Suomesta löydettyjen tiettyjen viikinkiajan rahojen yleisyys noudattelee pitkälti skandinaavisia linjoja, vaikka määrissä onkin selviä eroja (Jonsson 2015). Alkupuolen (700–800) rahat ovat harvinaisia ja ne koostuvat alle sadasta dirhamista ja joistakin sassanidirahoista, joiden ajoitus saattaa tietyissä tapauksissa mennä myös 600-luvun puolelle, sekä muutamasta epäselvästä rahasta (kts. liite 1). Viikinkiajan keskivaihetta (800–950) hallitsivat dirhamit sekä dirhamijäljitelvät. Niiden määrän vähentyessä viikinkiajan lopulla (950–1050), englantilaiset ja saksalaiset rahat valtasivat alaa samalla, kun ensimmäiset skandinaaviset rahat alkavat esiintyä löydöissä (kts. liite 1). Tarkkaa kätkemis- tai hautaamishetkeä on kuitenkin hankala määrittää ja yksittäisen löydön kohdalla on lähes mahdotonta todentaa, milloin raha on hukattu tai kätkeyty. Se on voinut tapahtua heti saapumisensa jälkeen tai vasta kymmenien, ellei satojen vuosien päästä saapumisestaan Suomeen. Arkeologisesta näkökulmasta tarkastellen rahoihin voidaan kuitenkin soveltaa *terminus post quem*- tai lyhyemmin sanoen tpq-määritelmää, joka tarkoittaa varhaisinta mahdollista ajoitusta. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että aito dirhami, jonka lyöntivuosi on 950, ei ole voinut päätyä löytöpaikalleen ennen lyöntivuottaan.

Aidoiksi varmistettujen dirhameiden alkuperä on käsitelty moneen kertaan, mutta itse dirhameissakin on eroja. Esiasteena voidaan pitää 600-luvulla löytyjä arabialais-bysanttilaisia rahoja, joita arabit löivät valloitetujen alueiden rahallisia esikuvia mukailleen, poistaen kuitenkin kristilliset symbolit ja latinankielisen kirjoituksen (Oravisjärvi 2021: 16; 26). Oravisjärven mukaan samankaltainen ilmiö päti myös arabialais-sassanidialaisissa hopearahoissa 600-luvun puolivälissä, joissa hallitsija korvattiin paikallisella arabikuvernöörillä ja rahoihin lisättiin arabialaista tekstiä. Muutamia näitä rahoja on löydetty myös Suomesta (kts. liite 1). Rinnakkaiset rahajärjestelmät ja jäljitelvät tulivat viimein tiensä päähän 600-luvun loppupuolella, kun laajentuneen valtakunnan tarpeisiin päätettiin luoda Umajjidi-dynastian toimesta oma ainutlaatuinen ja sen arvoja korostava rahayksikkö eli dirhami (Oravisjärvi 2021: 52).

Rahan lyöminen ei kuitenkaan ole ollut missään pitkäkestoisessa valtakunnassa staattista, vaan hallitsijoiden ja dynastioiden vaihtuminen on vaikuttanut ulkonäön lisäksi myös yleisyyteen. Kalifaatin hallitsijadynastiat vaihtuivat viikinkiajalla muutaman kerran ja se näkyy myös Itämeren piiristä löydettyissä dirhameissa. Yleisimpiä ovat kahden suurdynastian, Abbasidien ja Samanidien dirhamit, mutta myös harvinaisempia, varhaisen Umajjidi-dynastian sekä sisällissotien ja vallantavoittelijoiden, kuten Bujidien dirhameita on löydetty Suomesta (kts. liite 1). Kaikki dirhamit eivät ole peräisin Mustanmeren eteläpuolelta, vaan monet idäntien varrella olevat tai vaikutuspiirissä olevat kansat, valtiot ja hallitsijat löivät omia dirhamijäljitelmiään. Yleisimmät jäljitelvät, Suomessa erityisesti viimeisen vuosikymmenen aikana löydettyistä rahoista ovat Volga-bulgaareiden lyömiä (kts. liite 1).

Heidän hallitsemansa alueet sijaitsivat kiinteästi idäntien varrella, joten kyseisten dirhamikopioiden yleisyyden voi selittää heidän osallistumisellaan kauppareitin toimintaan ja halulla lyödä valuuttaa, joka oli sekä tunnettu että hyväksytty maksuväline kauppareitillä. Nämä eivät kuitenkaan ole ainoita tapauksia, sillä viikingit tekivät joskus itse dirhamijäljitelmiä ja Suomesta on löydetty jopa muutama kotimainen jäljitelmä, viimeisen ollessa kirjoitushetkellä Nousiaisen Koljolaista pelloilta 2020 löydetty raha (ILP 14646).

Ajoitus voi olla haastavampaa kuin rahan tunnistaminen aidoksi dirhamiksi, jäljennökseksi tai aivan toiseksi rahayksiköksi. Helpoimpana tunnistustapana on rahoille tyypillinen ominaisuus sisältää sen hallitsijan nimi ja kuva, joka ne on lyötättänyt. Dirhameista puuttuvat kuitenkin täysin kuvat, sillä islamilaisissa kalifaateissa vallitsi ikonoklasmi eli kuvainkielto, tehden dirhameista näin maailman ensimmäisiä rahoja, joissa oli pelkkää kirjoitusta ja hallitsijan nimetkin alkoivat yleistyä rahoissa vasta 700-luvun puolivälin jälkeen (Oravisjärvi 2021: 54–56). Tämä on luonnollisesti asettanut haasteensa tunnistettaessa ja ajoittaessa tiettyjen aikakausien dirhameita. Onneksi dirhameista kuitenkin löytyy tietyille hallituskausille tyypillisiä omalaatuisuuksia, ja siten tunnistamistapoja esiintyy kaikkien aikakausien ja dynastioiden dirhameissa. Oravisjärven (2022) mukaan yleisiä tunnistustapoja on monia, joista rahapajan ja lyöntivuoden löytäminen on helpoin tapa, mutta kun kyseessä on fragmentti, rahan reunarinkula antaa yleensä parhaat ajoitusvihjeet. Luonnollisesti dirhameista löytyy dynastiallisia eroja kuin mistä tahansa muiden valtakuntien rahoista. Umajjidille tyypillisin ominaisuus on dirhamien käsittäminen sisältönsä puolesta uskonnollisina esineinä, joten niihin oli kirjoitettu vain koraanin säkeitä, eikä profeetta Muhammedin lisäksi muita maallisia hallitsijoita mainittu missään kohtaa (Oravisjärvi 2021: 55–56). Abbasidit omaksuivat Oravisjärven mukaan saman tyylin, joskaan tämä ei kestänyt kauaa, vaan 760-luvulta lähtien rahoista alkoi löytyä myös maallisten hallitsijoiden nimiä. Tästä seurasi jatkuvien muutosten kausi dirhameiden sisällön suhteen 700-luvun lopussa, kun Abbasidien valtakunta hajosi useammaksi itsenäiseksi kalifaatiksi. Näistä tutkimuksen kannalta tärkein ovat Samanidit, jotka muodostivat ainoana iranilaisena dynastiana todellisen islamilaisen valtakunnan Keski-Aasiassa. He olivat osa Abbasidien kalifaatin perinnöllistä kuvernöörijärjestelmää, joilla oli juuri kyseisestä syystä hyvin laaja autonomia, ja monien muiden laajojen maakuntien hallitsijoiden tavoin he olivat 800-luvun lopulle tullessa käytännössä katsoen itsenäisiä Abbasidien valtakunnasta (Oravisjärvi 2021: 65–67). Dirhameissa tämä näkyy Oravisjärven mukaan siinä, että alun perin Samanidit eivät saaneet lyödä dirhameita tai dinaareja, vaan pelkästään kuparirahaa paikalliseen käyttöön, mutta 800-luvun lopulle tullessa heillä oli jo oma tunnistettavissa oleva dirhaminsa, omine kirjoitusasulisäyksineen. Näin ollen dirhamien tunnistaminen asiantuntijan avulla tietyn dynastian

lyömäksi ja ajoittamiseksi on mahdollista, eri ulkonäköpoikkeavuuksien, rahasta löytyvien eri Ko-raanin tekstien, hallitsijoiden nimien tai rahapajojen leimojen perusteella.

Tutkimuksen ja analyysin ongelmat eivät pääty tähän. Vaikka edellä mainittuja keinoja käyttäen saataisiin selville, mikä on aikaisin mahdollinen vuosi, milloin dirhami tai mikä tahansa muu aikakauden raha on voinut päätyä Itämeren piiriin, monesti on käynyt niin, että löydettyt kappaleet ovat joko pelkkiä paloja tai lähes tunnistamattomia fragmentteja. Jos kyseinen raha on ollut hautauhrina polttokenttäkalmistossa, on dirhami usein myös palanut pahimmissa tapauksissa lähes tunnistamattomaksi, kuten esimerkiksi Jaalan Pukkisaaren (KM 29097) tapauksessa. Tämän lisäksi, koska monet löydöt on tehty peltotöiden yhteydessä ovat, aurat, kuokat ja muut maankyntövälineet saattaneet tehdä rahoille tuhojaan vuosisatojen kuluessa. Tämän seurauksena alkuperäinen raha saattoi olla erittäin hyvässä kunnossa päätyessään maahan, mutta löytökunto on myöhempien olosuhteiden vaikutuksesta kuluttanut tai tuhonnut dirhamia. Toisaalta dirhameita on monesti myös tarkoituksella leikattu, vuoltu tai taivuteltu, joten vaurioitumisen syyt voivat olla moninaiset. Tässä kappaleessa mainituista syistä tutkimuksessa noudatetaan tiettyä varovaisuutta, kun dirhameiden tai muiden rahojen perusteella ajoitetaan löytöpaikkoja. Tämä etenkin silloin, kun rahoja on löydetty muiden ei varmasti viikinkiajalle menevien esineiden yhteydessä, koska valmistusajankohdat voivat erota jopa usealla sukupolvella tai sadoilla vuosilla. Tästä ovat hyvänä vertailevana esimerkkinä Marcus Antoniuksen legioonalaisdenaarit, jotka olivat parhaimmillaan kierrossa yli 250 vuotta (Oravisjärvi 2014:21). Suomesta näitä rahoja ei ole löydetty, mutta ne toimivat hyvänä muistisääntönä, että pelkkä rahaan perustuva ajoitus ei ole aina sidottu lyöntivuoteen, etenkin aikakaudellaan laajalle levinneiden rahojen suhteen. Rahat tarjoavat kuitenkin tietynlaisen aikavälin, jolle tapahtumat sijoittuvat, sekä idean siitä kuinka pitkään yhdessä löydetty tietyn ajanjakson rahat ja/tai esineet ovat olleet kierrossa ja käytössä.

Taulukko 1. Suomen dirhamilöydöt

Suomesta löydetty dirhamit alueittain (Ehrnsten, 2021, Oravisjärvi 2022, Talvio 2002; 2017). Huom. lukemat ovat pelkästään suuntaa antavia, koska dirhamien määrät muuttuvat uusien löytöjen ja vanhojen katalogivirheiden korjausten myötä jatkuvasti. Laskuissa otettu huomioon pelkästään viralliset, varmistetut löydöt.

Alue	Määrä
Ahvenanmaa	1371 kpl
Varsinais-Suomi	302 kpl
Satakunta	259 kpl
Pirkanmaa ja Häme	255 kpl
Pohjanmaa	25 kpl
Kaakkois-Suomi	20 kpl
Uusimaa	10 kpl
Yhteensä	2242 kpl

5.2.1 Ahvenanmaan dirhamit

Ahvenanmaa on rikkaiden dirhamikätköjensä, kuten esimerkiksi Jomalan (KM 429) ja Finströmin (ÅM 82, 167, 174), ansiosta todennäköisesti ollut Suomen kannalta suurin kauppakeskus ja kauppareitti idäntien varrella sen kukoistuskautena. Hauta- ja yksittäislöydöt sen sijaan ovat Ahvenanmaalla harvinaisempia, mutteivat tyystin poissaolevia. Hautalöytöjen dirhamimäärät liikkuvat alle kymmenessä, mutta mielenkiintoisempaa on sen sijaan se, että ne sijoittuvat kartalla samoille alueille kuin saariston rikkaat kätköt. Näitä löytöpaikkoja ovat Finström (ÅM 45), Jomala (ÅM 405), sekä kaksi Sundin alueen (ÅM 389, 416) hautausta. Hautalöydöt menevät myös ajallisesti yksin kätköjen kanssa, sillä nämä rahat ovat samanidien lyömiä tai samanidijäljitelmiä 900-luvun taitteesta, ainoana poikkeuksena toinen Sundin löydöistä (ÅM 416:56), joka on abbasidien lyömä ja 860-luvulta. Irto löydöt puolestaan ovat huomattavasti vaikeammin tulkittavia ja analysoitavia. Syy on siinä, että 1800–1950-lukujen väliset löydöt ovat yleensä puutteellisia tietojen suhteen ja monesti liikkuneet omistajalta toiselle, eikä kaikkia dirhameita ole edes saatu rekisteriin, sillä monet löydöt ovat pelkän huhupuheen varassa, koska itse todistusaineisto on tiedettävästi päätynyt jossakin vaiheessa korusepän tai vastaavan käsityöläisen sulatusuuniin (Talvio 2002). Moderneja irtolöytöjä taas vaivaa tutkimuksen ruuhkautuminen ja esimerkiksi Ulfsbyn Gårdista 2016 peltolöytönä tehdyt kolme samanidien dirhamia eivät ole kirjoitushetkellä vielä virallisessa rekisterissä. Lisäksi löytöjä tehdään koko ajan lisää, kuten esimerkiksi kesällä 2022 Helsingin yliopiston kaivauksilla esiin kaivetut kymmenkunta 950-luvulle sijoittuvaa dirhamia (Oravisjärvi 2022), jotka voidaan ottaa tässä tutkimuksessa vain nimellisesti huomioon. Kuten todettu, irtolöytöjen määrä ei ole Ahvenanmaalla suuri. Näistä muutamista irtolöydöistä voidaan kuitenkin sanoa, että dirhamimateriaali Ahvenanmaalla pysyy ajallisesti yhtenäisenä. Enemmistö on samanidien lyömiä tai samanidijäljitelmiä aikavälillä 900–980 (n. 10 kpl) ja loput ovat abbasidien lyömiä aikavälillä 800–850 (n.5 kpl). Ainoa poikkeus on Hammarlandin Bodasta löydetty umajidien lyömä raha (ÅM 62), johon on myöhemmin lisätty lenkki mitä ilmeisemmin riipuksena käyttöä varten ja joka sijoittuu lyöntiajankohdaltaan 740-luvulle.

Ahvenanmaan dirhamilöydöt tukevat siis ainakin ajallisesti teoriaa siitä, että saaristo olisi ollut aktiivinen tekijä idäntiellä sen kultakautena, mutta kun niin sanottu *Birkan aika* oli tulossa päätökseensä, tämä tarkoitti samaa myös Ahvenanmaalle (Talvio 2002: 97). On esitetty teorioita, että kätköt liittyisivät tähän taloudelliseen kriisiin, jossa kertynyt omaisuus olisi kätketty pahan päivän varalle 950–1000-luvuilla, mutta kätköjä ei koskaan palattu noutamaan tai ne unohtuivat kätkijän kuollessa ja paljastamatta sijaintia ennen sitä kenellekään (kts. esim. Malmer 1973; Salmo 1934). Tästä enemmän pohdintaluvussa.

5.2.2 Varsinais-Suomen dirhamit

Varsinais-Suomessa on manner-Suomen mittakaavassa erittäin suuret dirhamiesiintymät. Tämä saattaa olla peruja keskiviikinkiajalla käydystä kaupasta ahvenanmaalaisten kanssa, joille myytiin turkkia ja/tai muita vastaavan kaltaisia hyödykkeitä, joita ei saarella omasta takaa ollut ja mitä saarelaiset sitten mahdollisesti myivät paikalle pysähtyneille viikingeille (Raninen & Wessman 2015: 332–333; Talvio 2002: 122–123). Kätköjä Varsinais-Suomesta on löydetty 10 kappaletta, joka on toiseksi eniten manner-Suomessa. Ongelma jokaisen kätkön osalta on tutkimuksen ja analyysin kannalta tarkemman tiedon puuttuminen, sillä varhaisimmat kätköt, kuten esimerkiksi Salon Uskelan vuonna 1689 (KM-) tai Paimion Sievolan vuonna 1841 (HY 184) tehdyt löydöt päätyivät, yleensä yksityisten henkilöiden käsiin joko kokonaan tai osittain, joten kätkön rahojen kokonaismäärästä on hankala sanoa mitään varmaa. Modernien löytöjen, kuten Maskun (ILP 19542) ja Kaarinan (ILP 18847) vuosien 2018–2021 välillä tehtyjen löytöjen ongelma vuorostaan on tutkimuksen ruuhkaantuminen, joten tarkempia tietoja, kuten ajoitusta ei kirjoitushetkellä ollut saatavilla.

Varsinais-Suomen hautalöydöt on sen sijaan tutkittu paremmin, ja ne ovatkin lukumäärältään runsaimpia koko Suomessa (73 kpl). Erityisen paljon viikinkiaikaisia polttokenttäkalmistoja on tehty Aurajokilaaksossa Lieto-Laitila-akselilta, joskin tämä on perusteltavissa asutuksen jatkuvuudella meovingiajasta, ei niinkään viikinkiajan muutoksena (Raninen & Wessman 2015: 302). Varsinais-Suomen asutuksen pysyvyys näkyy myös viikinkiajan rahalöytöjen paikallisissa eroissa. Ajoittain ne ovat erittäin homogeenisiä, toisinaan taas heterogeenisiä. Esimerkiksi Liedon Anttilasta tehty kätkölöytö (KM 3630, 3574:341–4) pitää sisällään rahoja monelta aikakaudelta ja on ajoitettu 1060-luvulle, siinä missä kaikki Liedon tähän asti tutkitut hautalöydöt on ajoitettu dirhamien osalta 800–900-luvun taitteeseen (KM 13204:46, 13705,13932:164). Tämän lisäksi edellä mainittu Anttilan kätkö on vastapäätä Vanhalinnan vuoren muinaismuistoaluetta, jonka alueelta on tehty Vanhalinnan polttokenttäkalmistolöytö (TYA 597(:651)), joka vuorostaan ajoittuu 920-luvulle. Tämä antaisi olettaa, että dirhameita olisi siis voinut olla seudulla ennen eurooppalaisten rahojen yleistymistä.

Asian puolesta puhuvat myös lukuisat irtolöydöt, joita on alettu tekemään Varsinais-Suomessa erityisesti metallinpaljastinlöytöinä viimeisen kymmenen vuoden aikana. Luku on noussut kyseisellä aikavälillä muutamasta irtolöydöstä koko Varsinais-Suomessa useisiin kymmeneen irtolöytöihin. Löytöpaikkakuntina Laitila (17 kpl) ja Lieto (8 kpl) jatkavat hyvin edustettuina, mutta mielenkiintoisesti alueiden väliin sijoittuvasta Nousiaisista on tehty enemmän irtolöytöjä (36 kpl) kuin Laitilasta ja Liedosta yhteensä, ja myös rannikon tuntumassa olevasta Raisiosta on 12 uutta löytöä (kts. liite 1). Lähes kaikki irtolöydöt ovat peltolöytöjä, jotka ajoittuvat välille 720–950, ja pääasiassa vain Volga-bulgaarien tai muiden tekemät jäljitelmät ovat ajoitettu tätä nuoremmiksi. Monet irtolöydöistä

sijoittuvat lähelle toisiaan ja joissakin tapauksissa dirhamilöydön yhteydessä on tehty myös muita rautakautisia esinelöytöjä kuten esimerkiksi Halikosta (ILP 19671), Mynämäeltä (ILP 11415) ja Nousiaisista (ILP 11103). Tämä saattaa erityisesti pellolta tehtyjen löytöjen yhteydessä tarkoittaa sitä, että kyseessä on joskus ollut kätkö tai hautaus, joka on myöhempinä vuosisatoina tuhoutunut maanmuokkauksen yhteydessä ja levinnyt laajemmalle alalle. Näin ollen dirhamit hautauhreina ja kätköissä saattoivat olla yleisempiä Varsinais-Suomen alueella, kuin on aiemmin osattu olettaa.

5.2.3 Satakunnan dirhamit

Satakunta ja etenkin sen eteläiset osat ovat lähellä nykyistä Varsinais-Suomea, joka näkyy myös viikinkiaikaisessa dirhamimateriaalissa. Erityisesti lounaisrannikon ja Kokemäenjokilaakson välisellä Eura-Köyliön alueella oli merkittävä rooli asutusalueena jo merovingiajalla ja se jatkui sellaisena myös viikinkiajalla (Raninen & Wessman 2015: 302). Kätköjä ei kirjoitushetkellä ole Satakunnasta löydetty, mutta mainitun Eura-Köyliö alueen hautaukset ovat olleet sitäkin löytörikkaampia myös dirhameiden osalta. Uusia hautalöytöjä ei ole tehty sitten 1900-luvun loppupuolen, mutta tiedossa olevat ja tutkitut hautaukset, erityisesti Euran Luistarin (KM 18000, 22346, 23183, 23607, 24740, 25480) ja Köyliön Vanhankartanon (KM 8602, 8723) kaivaukset tarjoavat runsaasti tutkimusaineistoa. Selvänä yhdistävänä tekijänä esimerkiksi Varsinais-Suomen vastaavanlaisiin polttokenttä- ja ruumishautauksiin on se, että nämä sisältävät dirhameita eri dynastioiden ajoilta, niiden ajoituksen mennessä 680–980-lukujen väliin, mutta samanaikaisesti sisältäen erityisesti suuremmissa kalmistoissa myös englantilaisia ja saksalaisia rahoja, jotka ajoittuvat 980–1100-lukujen väliin (kts. liite 1). Tämän lisäksi monista dirhameista on löydetty lävistyksiä tai lenkkejä, joten rahan toimiminen riipuksena ainakin jossain kohtaa kiertokulkuaan on erittäin todennäköistä.

Viimeisen kymmenen vuoden aikana Satakunnassa on myös tehty muutamia irtolöytöjä, jotka olivat kätköjen tavoin aiemmin loistaneet poissaolollaan. Löydöt sijoittuvat välille Eura-Nakkila-Kokemäki, joten ne sijaitsevat pitkälti täysin samoilla alueilla kuin paremmin tunnetut ja tutkitut kalmistot. Viimeisiä irtolöytöjä ovat esimerkiksi Kokemäen Teikarlan kaksi dirhamia (ILP 19741, 19760) ja Yli-Forsbyn yksi (ILP 19908) dirhami. Näin ollen, vaikka määrät ovatkin pieniä, antavat ne syytä oletukselle, että kyseessä saattoivat olla samat ihmiset, jotka kätkivät tai hukkasivat näitä yksittäisiä dirhameita, asettivat niitä myös hautauhreiksi. Koska Satakuntaan selvästikin päätyi viikinkiajalla dirhameita ja eurooppalaisia rahoja, jonka lisäksi yhtäläisyyksiä löytyy tuon ajan Varsinais-Suomeen, todennäköistä on, että paikallinen väestö harrasti myös kätköjä. Näitä ei ole vain vielä löydetty.

5.2.4 Pirkanmaan ja Hämeen dirhamit

Puhuttaessa sisämaasta ja erityisesti nykyisen Kanta-Hämeen, Päijät-Hämeen ja Pirkanmaan seuduista, maantieteellisesti ajatellen näiltä alueilta löytyy yllättävän paljon kätkö-, kalmisto- ja irtolöytöjä (kts. liite 1 ja 3). Löytötahti ei myöskään ole vähentynyt vaan kaikkien kolmen kategorian dirhamilöytöjä on tehty lisää viimeisten kymmenen vuoden aikana.

Alueen kätkölöydöt vetävät sekä löytöpaikkojen että rahojen määrässä mitattuna vertoja Varsinais-Suomelle, joskin maantieteellinen alue on huomattavasti laajempi ja hajanaisempi. Ylipäätänsä suurin osa kaikkien kategorioiden löydöistä sijoittuu akselin Nokia-Hämeenlinna-Hollola-Sysmä väliin tai niiden lähistölle. Yhtenäistä kaikille kätköille on se, että ne ajoittuvat 1000-luvun alkupuolelle tai puoliväliin, dirhameiden ollessa vain yksi osa kätköjen löytöaineistoa. Kaikista 12 kirjoitushetkellä tiedetystä kätköstä vain Asikkalasta 1934 tehty löytö (Rahakammio 36033) oli ainoa, josta löytyi pelkkiä rahoja eikä muuta esineistöä. Toisaalta kyseisen kätkön rahojen määrä on edelleen epävarma, koska alun perin kätkön sisältö päätyi löydön tehneiden työmiesten jaettavaksi ja kaikkia rahoja ei koskaan saatu perittyä museon kokoelmiin. Ei ole mahdoton ajatus, että tämäkin kätkö olisi saattanut pitää sisällään myös korujen kaltaisia esineitä. Painoarvoa ajatukselle antaa se, että Hämeen seudun kätköistä on löydetty runsaasti korumateriaalia. Esimerkiksi Hattulan, Luurilan 1906 (KM 4889, 4995, 5130) ja Ellilän 1950 (KM 12766, 12780, 12855, 12879, 12995, 13006, 13113, 13930) kätkölöytöjen ja myöhempien tutkimuskaivauksien yhteydessä löydettiin dirhameiden ja eurooppalaisten rahojen lisäksi amuletteja, kaulakoruja ja näiden fragmentteja. Myös rahoista tehdyt kaulakorut vaikuttavat olleen suosiossa, sillä esimerkiksi Hämeenkosken Alangon 1996 kätköstä (KM 29474) löydettiin kaulakoru, jossa oli kiinnitettynä 13 rahaa. Vastaavasti Sysmän Voipalasta 1949 (KM 12400) löydetty kaikki 7 rahaa olivat olleet jossakin kohtaa koristekäytössä.

Sama ilmiö jatkuu hautalöydöissä, joskin Tampereen Vilusenharjun (KM 17208, 18556) kalmistoa lukuun ottamatta rahojen määrä ei ylitä missään muussa tapauksessa kolmea kappaletta. Haudoista löydettyjen rahojen lävistyksset tai lenkit ovat kuitenkin selvästi yleisiä nykyisen Tampereen lähistöllä, joita ovat esimerkiksi Nokian Hakamäen yksittäinen dirhami (KM 7912:5), Ylöjärven Mikkolan kahden rahan hautaus, joista dirhamissa oli lenkki (KM 14622:194), ja Vammalan Kosken kahden rahan hautaus, joista dirhamissa oli lenkki (KM 5352:222). Kaikissa muissa hautalöydöissä rahat olivat fragmentteja, joten niiden potentiaalisesta koristekäytöstä ei voi varmuudella sanoa mitään.

Irtolöytöjen määrä on kasvanut räjähdysmäisesti. Ennen 2000-lukua niiden määrä oli noin 10, kun kirjoitushetkellä luku on kohonnut 83 kappaleeseen (kts. liite 1). Suurinta osaa näistä löydöistä ei valitettavasti ole vielä tarkemmin tutkittu ja rekisteröity, mutta nykyisten tietojen valossa myös

yksittäisten dirhameiden tapauksessa rei'ittämistä ja lenkkien lisäämistä tapahtui. Huomionarvoisempi asia on kuitenkin se, että joidenkin löytöjen yhteydessä on tehty runsaasti muitakin esinelöytöjä. Tästä esimerkkinä Hämeenlinnan Hauhialan (KM 40188) ja Hahkialan (KM 39753) tapaukset, joista ensimmäisessä on ilmoitettu löydetyn myös muuta rautakautista esineistöä ja jälkimmäisessä samalta alueelta löydetyn pronssiesineitä. Löytöjä on myös tehty ennestään tunnetuilta muinaisjäännösalueilta, kuten Vesilahden Sassista (KM 40659) ja Valkeakosken Huittulasta (KM 39945). Suurimmassa osassa tapauksia kyseessä on kuitenkin peltolöydöistä ja tämä herättää saman kysymyksen kuin Varsinais-Suomen tapauksessa, eli onko Pirkanmaan ja Hämeen alueiden kätkö- ja hautalöytöjä tuhoutunut maanmuokkauksen yhteydessä ja siten niitä ei ole voitu todentaa kummaksikaan.

5.2.5 Pohjanmaan dirhamit

Pohjanmaalla tarkoitetaan tässä tapauksessa niin Keski-Pohjanmaata, kuin Etelä- ja Pohjois-Pohjanmaata. Näiltä alueilta on löydetty kaksi kätköä, jotka poikkeavat toisistaan monella tapaa. Varhaisempi on Kuusamon Pyhälahdelta 1896 tehty löytö (KM 31608), joka koostuu vähintään 413 rahasta, joista suurin osa (401 kpl) on saksalaisia, sisältäen vain 2 dirhamia. Tämän lisäksi kätkön tiedot ovat vähintäänkin kyseenalaiset vuosien aikana sattuneiden katalogisointi- ja virhelaskelmien vuoksi. Tuoreempi ja kuuluisampi näistä kahdesta on Vähäkyrön Housulanmäen kätkö (KM 12403, 12547, 15499), joka löydettiin 1930-luvun alkupuolella. Silloinen maanomistaja kuitenkin luuli rahoja pelkiksi romumetallinpaloiksi. Vasta seuraava maanomistaja tajusi asioiden todellisen laidan ja ymmärsi lähettää niitä museolle, jonka jälkeen kätkö lunastettiin 1962. Kaikki Housulanmäen 21 rahaa olivat dirhameita. Kätköjen sisällön lisäksi ajoitukset poikkeavat suuresti Kuusamon löydön ajoituksessa vähintään 1065-luvulle ja Housulanmäen vuoden 837 jälkeiselle ajalle. Maantieteellisesti kätköjen välillä on noin 500 kilometriä etäisyyttä, Kuusamon sijaitessa sisämaassa ja Vähäkyrön lähellä rannikkoa, joten tämänkään puolesta kätöjien välillä on tuskin ollut mitään yhteistä.

Haudoista ei sen sijaan ole tehty lainkaan dirhamilöytöjä. Ylipäätensä kalmistot olivat alkaneet harventua alueella 700-luvulta lähtien ja ne haudat, jotka on viikinkiajalta löydetty, ovat hautauhrien osalta niukanlaisia (Raninen & Wessman 2015: 307–308). Ranisen mukaan tämä saattoi tarkoittaa sitä, että kiinteä asutus vähentyi, vaikka ei välttämättä kadonnut tuolla ajanjaksolla. Vaikka juuri Housulanmäen kätkö saattaakin viitata käytyyn turkiskauppaan, eivät paikalliset asukkaat kyenneet hyödyntämään riittävästi tätä resurssia. Myös viime vuosina tehdyt irtolöydöt Vähäkyröstä (KM 40622) ja Isokyröstä (KM 41094) ajoittuvat yksin kätkölöydön kanssa, joten viitteitä jonkinlaisesta, jos ei muuten niin hetkellisestä, kaupankäyntipiikistä viikinkiaikaisella Vaasan seudulla on mahdollisesti havaittavissa.

5.2.6 Kaakkois-Suomen dirhamit

Kaakkois-Suomella tarkoitetaan tässä tapauksessa Kymenlaakson ja Savon aluetta, sillä viikinkiajan näkökulmasta nämä olivat alueita, joilla saattoi olla suora yhteys Laatokan rannoilla oleviin Laatokan linnan kaltaisiin kauppapaikkoihin ja idäntien näihin osiin. Tämä ei kuitenkaan näy, ainakaan kirjoitushetkellä, löydettyjen dirhamien muodossa, vaan päinvastoin niiden vähäisyytenä.

Kätköjä on löydetty vain kaksi kappaletta, joista suurempi Mikkelin Orijärven kätkö (KM 31608) sisälsi 136 rahaa, mutta vain yksi koko kätkön rahoista oli dirhami. Lähempänä Suomenlahtea sekä Laatokkaa olevasta Savitaipaleen Säänjärven kätköstä (KM 6010) löydettiin neljä rahaa, joista kaikki olivat 900-luvun puoliväliin ajoittuvia dirhameita. Molemmat kätköt sisälsivät myös muuta materiaalia. Mikkelin tapauksessa kyseessä oli pilkkohopeaa ja Savitaipaleen yhteydessä neljä käsikorua ja yksi riipus.

Hautalöydöt jatkavat samalla linjalla niiden rajoittuessa kahteen tapaukseen. Ensimmäinen näistä on Pertunmaan polttohautaus, josta löydettiin yksi aito dirhami ja yksi samanidijäljitelmä (KM 9102:2–3), molempien rahojen ollessa lenkillisiä, antaen näin viitteitä riipuksena käytöstä. Toinen on Jaalan Pukkisaaren kalmiston (KM 29097) neljä dirhamia, joista kolme oli fragmentteja ja ainoa kokonainen vahingoittunut tulesa. Kahdesta dirhamista löytyi jälkiä lenkistä.

Yksittäislöytöjen osalta Mikkelistä ei ole tehty uusia löytöjä sitten 1997 ja ainoa varma dirhami on Närepellon 1973 Polttokenttäkalmiston lenkillinen tapaus (KM 19158:1). Kouvolan Jaalasta sen sijaan löydettiin pellostä vuonna 2016 kolme abbasididirhamia, jotka olivat niin lähekkäin, että tämä saattaa olla pieni kätkö (KM 41621). Nykyisen rajan tuntumasta Ruokolahdelta tehtiin 2015 ja 2021 yksittäislöydöt, joista vanhemman (KM 40863) yhteydessä löydettiin myös tasavartinen solki ja rannerenkaan pätkä. Ruokolahden tuoreempaa löytöä ei ole vielä lunastettu, joten siitä ei ole olemassa tarkempia tietoja. Kaikista lähinnä Laatokkaa tehty löytö on Imatran Rautiosta 2016 tehty samanidi dirhamin katkelma (KM 41261). Näin ollen, vaikka mistään Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan löytöjen räjähdysmäisestä noususta ei voi puhua, myöskään kyseisten alueiden luokittelu löytötyhjiöksi ei ole mitenkään perusteltua.

5.2.7 Uudenmaan dirhamit

Uudellamaalla on kaikista nykyisistä tutkittavista alueista tehty vähiten löytöjä. Kirjoitushetkellä nämä käsittivät vain yhden kätkölöydön Hangosta (KM 9623), neljä kappaletta Karjaalta kolmesta polttokenttäkalmistosta löydettyä dirhamia, joista vain yksi (KM 20060:91) oli selvästi abbasidien lyömä ja kaksi irtolöytöä, joista vain toinen, Siuntiossa pellostä 2014 löydetty abbasidien dirhami

(KM 40135) on varma tapaus. Yksikään Uudenmaan varmennetuista dirhameista ei ajoitu 860-lukua vanhemmaksi, eikä niistä löydy merkkejä riipuksena olost. Kaikki merkit nykyisten määrien valossa viittaavat siihen, että Uusimaa olisi ollut syrjässä idäntien kaupasta ja vaikka kauppaa olisi käyty Hämeen tai Kaakkois-Suomen heimojen kanssa, eivät dirhamit olleet suosittuja tai hyväksytyjä maksuvälineitä nykyisellä Uudellamaalla silloin asuneiden ihmisten keskuudessa.

5.3 Muut viikinkiaikaiset rahalöydöt Suomesta

Kuten aiemmin todettu, dirhameilla oli nousukautensa ja laskukautensa, sekä lopulta kierrosta häviäminen verrattuna ne syrjäyttäneisiin saksalaisiin ja englantilaisiin rahoihin. Määrällisesti kaikista Pohjoismaista tehdyistä viikinkiaikaisista rahalöydöistä saksalaiset ovat yleisimpiä, islamilaiset, tai dirhamit, toiseksi yleisimpiä ja englantilaiset kolmanneksi yleisimpiä (Audy 2018, Jonsson 2015, Talvio 2002).

Nämä rahayksiköt esiintyvät kuitenkin rintarinnan monessa eri kätöksessä ja ajoittain myös haudoissa. Kyseiset löydöt käsittävät myös monia vähemmän yleisiä rahoja eri puolilta viikinkiaikaista ja varhaiskeskiaikaista Eurooppaa ja Lähi-Itää. Tulosuunta ja alkuperä sijoittuvat kuitenkin erittäin suurella todennäköisyydellä samoille seuduille kuin mainitut kolme merkittävintä ryhmää (Audy 2018, Jonsson 2015, Talvio 2002). Täten irlantilaiset rahat ovat todennäköisesti samaa alkuperää kuin englantilaiset, keskieuropallaiset samaa kuin saksalaiset ja bysanttilaiset sekä sassanidilaiset samaa kuin dirhamit. Vaikka määrissä on eroja, pysyy näiden toissijaisten rahojen suhde kolmeen pääryhmään, eli kätkö- hauta- ja irtolöytöihin, pitkälti samana Skandinaviassa kuin Suomessa, joten molemmissa tapauksissa alkuperä on todennäköisesti sama (Audy 2018, Jonsson 2015, Talvio 2002). Myöskään mitään erityistä tarinaa määrältään harvinaisempien rahojen suhteen tuskin on olemassa, vaan esimerkiksi irlantilaiset rahat ovat samojen viikinkimatkojen peruja kuin englantilaiset rahat. Unkarilaiset rahat ovat kulkeneet todennäköisesti Saksan kautta ja bysanttilaiset rahat ovat saapuneet dirhamien tapaan idäntietä pitkin. Tästä syystä ei tutkimuksen kannalta ole oleellista analysoida kyseisiä rahoja sen syvällisemmin, muuten kuin ottaa ne huomioon esimerkiksi ajoituksen kannalta.

5.3.1 Saksalaiset rahat

Viikinkiaikaisista rahoista saksalaiset rahat ovat määrällisesti kaikista edustetuin ja yleisin löytötyyppi niin Suomessa kuin Skandinaviassa (Audy 2018, Jonsson 2015, Talvio 2002). Suomesta löydettyt viikinkiaikaiset tai ristiretkiaikaiset saksalaiset rahat ovat etenkin kätköissä enemmistönä suhteessa kaikkiin muihin rahoihin (Talvio 2002). Koskaan ne eivät kuitenkaan ole ainoita rahoja samasta kätköstä, vaan joukosta on löydetty aina englantilaisia ja/tai islamilaisia rahoja sekä ajoittain harvinaisempia rahoja vaihtelevilla määrillä. Hyvänä esimerkkinä käy Liedon Anttilan kätkö (KM

3630, 3574:341–4) jonka 900 rahasta 773 oli saksalaisia, 51 englantilaisia, neljä dirhamia ja loput 72 bysanttilaisia, irlantilaisia, tanskalaisia, norjalaisia, skandinaavisia ja unkarilaisia. Muita saksalaisrikkaita rahakätköjä ovat muun muassa Nousiaisen Nikkilän kätkö (KM 3132, 3579), jonka tunnetuista 1696 rahasta 1157 on saksalaisia, englantilaisten määrän ollessa 272 ja loppujen koostuessa muutamista kappaleista muita rahoja, Raision Siirin kätkö (Kuninkaallinen rahakabinetti, Tukholma), jonka 151 tunnetusta, joista 93 luetteloitu, rahasta 80 on saksalaisia, 9 englantilaisia ja loput anglo-skandinaavisia, sekä Asiakkalan Pätiälän kätkö, jonka 137 rahasta (alun perin 314) saksalaisia on 112 kappaletta, englantilaisia 19, loppujen rahojen ollessa islamilaisia ja bysanttilaisia.

Vain Ahvenanmaan kätköt ovat täysin vailla saksalaisia rahoja, ja manner-Suomessa vain muutamasta näitä ei ole löydetty. Kyseiset kätköt ovat Varsinais-Suomesta Perniön kätkö (KM 8582, 9191), joista kaikki 8 rahaa ovat dirhameita, Turun Kärsämäen kätkö (HY -) jonka vähintään 5, mahdollisesti 8 rahaa ovat dirhameita, Maskun 3 dirhamin kätkö (ILP 19542) sekä Kaarinan 6 dirhamin ja yhden fragmentin kätkö (ILP 18847). Uudenmaan ainoa kätkö, eli Hangon 4 rahan löytö (KM 9623) koostuu pelkästään dirhameista, Etelä-Karjalasta Savitaipaleen Säänjärven 4 rahan kätkö (KM 6010) koostuu kokonaan dirhameista ja Pohjanmaalla Housulanmäen kätkö (KM 12403, 12547, 15499) koostuu 21 dirhamista. Mukana on myös kaksi poikkeavampaa kätköä siinä mielessä, että ne eivät koostu pelkistä islamilaisista rahoista tai dirhameista, vaan mukana on myös muita rahoja, muttei yhtäkään saksalaista. Nämä ovat Hämeenkosken Alangon kätkö (KM 29474) jonka kaulakorussa on myös bysanttilaisia ja englantilaisia rahoja dirhameiden lisäksi, sekä Nokian Varassaaren kätkö (KM 40535) jonka 11 rahasta yksi on englantilainen. Kaikista muista Suomen kätköistä on kirjoitushetkellä löydetty saksalaisia rahoja (kts. liite 1).

Hautauksissa saksalaisia rahoja tavataan kätköjä vähemmän ja dirhamit ovat selvästi edustetumpi rahalaji viikinkiaikaisissa haudoissa kuin eurooppalaiset vastineensa (kts liite 1). Yksittäisistä muuttaman rahan haudoista ei juurikaan ole tavattu saksalaisia rahoja, harvoina poikkeuksina esimerkiksi Laitilan Heinikkalan hauta (KM 15140) yhdellä kappaleella ja Liedon Hulkkunmäen hauta (KM 9695) myös yhdellä kappaleella. Molemmissa tapauksissa nämä olivat haudan ainoat rahat. Rahojen määrän noustessa myös rahojen diversiteetti kasvaa. Esimerkiksi Kalantin Kalmunmäen hautojen (KM 8242, 8339, 8780, 8912, 9365, 9502) päälle kymmenestä rahasta yksi on saksalainen, siinä missä Euran Luistarin haudoista (KM 18000, 22346, 23183, 23607, 24740, 25480) löydettyistä 143 rahasta noin 40 on saksalaisia. Näiden kahden välimaastosta esimerkkinä käy Köyliön Vanhakartanon hautausmaa (KM 8602, 8723) jonka 64 rahasta 9 on saksalaisia.

Ylipäättänsä saksalaiset rahat löytyvät yleensä samoista kätköistä ja haudoista toisten saksalaisten rahojen kanssa tai muiden viikinkiajan loppupuolelle sijoittuvien englantilaisten ja harvinaisempien

eurooppalaisten rahojen kanssa, ollen vain harvoin yksittäislöytöjä (kts liite 1). Tämä antaa olettaa, että kätköihin lisättiin rahoja vielä pitkään niiden käyttöönoton jälkeen tai niiden yleisyys alkoi kasvaa viikinkiajan loppua kohti. Hautojen osalta rahojen rooli hautauhreina vuorostaan vaikuttaa vähentyneen lähestyessä ristiretkiaikaa.

5.3.2 Englantilaiset rahat

Englantilaiset rahat eivät ole harvinaisia, mutteivat määrällisesti erityisen runsaitakaan suomalaisissa tai skandinaavisissa kätköissä ja löydöissä, niiden sijoituksessa määrällisesti kolmannelle sijalle saksalaisten ja islamilaisten rahojen jälkeen (Audy 2018, Jonsson 2015, Talvio 2002). Ainoana selvänä poikkeuksena tässä kaikessa on Norja, josta löydettyjen englantilaisten ja saksalaisten rahojen määrä on lähes identtinen (Jonsson 2015: 54–55).

Kuten saksalaisten, myös englantilaisten rahojen tapauksessa suurin osa on löydetty kätköistä. Aiemmassa luvussa mainittu Liedon Anttilan kätkö on myös englantilaisten rahojen suhteen hyvin edustettuna 51 kappaleella, ollen lukumääräisesti isoimpia kätköjä, isoimman ollessa Nikkilän (KM 2132, 3579) kätkö 272 englantilaisella rahalla. Keskikokoisista löydöistä käy esimerkkinä Hattulan Luurilan kätkö (KM 4889, 4995, 5130) sisältäen 16 rahaa ja määrällisesti pienistä kätköistä esimerkiksi Hämeenkosken Alanko (KM 29474), josta löydettyjen rahojen lukumäärä on 3 kappaletta. Hautalöydöissä englantilaisten rahojen edustus ei ole erityisen suuri, suurimman osan ollessa Halikon Rikalan kaltaisia muutaman rahan löytöjä (KM 12690:133; 12841:7). Harvoja poikkeuksia ovat Euran Luishtarin (KM 18000, 22346, 23183, 25480) kaltaiset suuret kalmistot jonka 143 rahasta englantilaisia oli 14. Yksittäislöytöinä englantilaiset rahat eivät myöskään ole kovin yleisiä 35 kappaleen määrällä. Määrä on kuitenkin noussut huomattavasti viime aikoina, sillä näistä 31 on tehty aikavälillä 2013–2021. Mielenkiintoisesti yksittäislöydöt eivät kuitenkaan tunnu keskittyvän millekään tietylle alueelle, vaan niitä on tehty esimerkiksi Hattulasta, Nousiaisista, Hämeenlinnasta, Asikkalasta ja Mikkelistä. Suuressa kuvassa löydöt kuitenkin sijoittuvat pitkälti samoille alueille ja paikkakunnille, josta on tehty myös muita viikinkiaikaisia rahalöytöjä. Aivan samalla tavalla kuin saksalaistenkin rahojen suhteen, englantilaiset ajoittuvat 900–1000-lukujen taitteeseen.

Kätköjen ja hautojen osalta englantilaisiin rahoihin pätee todennäköisesti samankaltainen tapahtumasarja kuin saksalaisten osalta, eli näitä on lisätty kätköihin myöhemmässä vaiheessa tai kätköt on otettu käyttöön vasta 1000-luvulla, haudoissa kyseisten rahojen ollessa harvinaisia hautauhreja.

5.3.3 Harvinaiset rahat

Harvinaisilla rahoilla tarkoitetaan tässä tapauksessa niitä löytöjä, jotka ajoittuvat viikinkiajalle, mutta eivät kuulu mihinkään aiemmin mainituista pääryhmien rahoista. Huomioon ottamisen arvoisia ovat erityisesti ne tapaukset, joista harvinaisempia rahoja on löydetty paljon suhteessa muuhun löytöaineistoon. Ahvenanmaalla tämä on esimerkiksi Getan Svedjelandetin kätkö (KM 921, 930; ÅM 42,43), jonka 114 rahasta 14 kappaletta oli 600-luvun sassanidirahoja. Varsinais-Suomessa tapauksia on kaksi, joista ensimmäinen on Liedon Anttilan kätkö (KM 3630, 3574:341–4), josta löytyi kolmen pääryhmän lisäksi bysanttilaisia, unkarilaisia, irlantilaisia, skandinaavisia, tanskalaisia ja norjalaisia rahoja yhteensä lähes 40 kappaleen verran ajoittuen 900-luvun lopun ja 1000-luvun puoliväliin. Toinen on Nousiaisien Nikkilän kätkö (KM 3132, 3579), josta löydettiin ranskalaisten, italialaisten, irlantilaisten, böömiläisten, tanskalaisten ja ruotsalaisten rahojen lisäksi peräti 66 skandinaavista rahaa, nostaten harvinaisten rahojen lukumäärän 108 kappaleeseen 1696 rahan kätöksessä. Hämeessä näitä ovat Hattulan Ellilän (KM 12766, 12780, 12855, 12879, 12995, 13006, 13113, 13930) ja Luurilan (KM 4889, 4995, 5130) kätököt, joista molemmista löytyy muutamia kappaleita irlantilaisia, bysanttilaisia, böömiläisiä ja skandinaavisia rahoja. Muissa tapauksissa harvinaisuudet jäävät yleensä pariin rahaan tai noin kymmeneen 1000-luvun alkupuolen skandinaaviseen tapaukseen, kuten esimerkiksi Nastolan Immilän tapauksessa (KM 65), joka koostuu puhtaasti eurooppalaisista rahoista ja ei siksi lukeudu pääasialliseen tutkimus- ja analysoitavaan aineistoon. Pääasiallisesti harvinaisemmista rahoista voi tehdä sen analyysin, että ne ovat esiintymisensä suhteen täysin riippuvaisia kolmesta viikinkiajan pääraharyhmästä. Enemmän dirhameita nostaa myös bysanttilaisten ja sassanidirahojen määrää, siinä missä saksalaiset ja englantilaiset rahat nostavat irlantilaisten ja keskieuropalaisten rahojen määrää. Skandinaaviset rahat kuuluvat samaan vaikutuspiiriin, mutta pikemminkin siitä syystä, että oman rahan lyöminen oli omaksuttu ja oltiin siirtymässä kohti ristiretkiaikaa.

5.4 Viikinkiaikaiset miekat Suomessa

Siinä missä dirhamit saattoivat olla jonkinlainen vaurauden ja statuksen mittari, sellaisenaan tai koristeina, oli miekka sitä silmiinpistävästi viikinkiaikaisessa Suomessa. Tätä korostaa aikakauden varustus, jossa soturin todennäköisin ase oli keihäs, jousi sekä puusta ja nahasta valmistettu kilpi miekkojen ollessa vain vauraimpien henkilöiden yksinoikeus (Raninen & Wessman 2015: 292). Miekat olivat kuitenkin maksukykyisen väestön parissa selvästi suosittuja, sillä miekkoja on löydetty eri puolilta viikinkiajan Suomea yllättävän paljon.

Taulukko 2. Suomen miekkalöydöt

Tutkimuksessa huomioon otetut viikinkiaikaisten miekkojen määrät alueittain (Moilanen 2015, 2018).

Alue	Määrä
Varsinais-Suomi	56 kpl
Häme + Pirkanmaa	51 kpl (21 + 30)
Satakunta	24 kpl
Ahvenanmaa	8 kpl
Pohjanmaa	2 kpl
Lappi	2 kpl
Uusimaa	1 kpl
Menetetty Karjala	5 kpl
Yhteensä	151 kpl

Taulukon lukema tulee kasvamaan uusien löytöjen rekisteröinnin myötä, mutta se antaa silti hyvän kuvan siitä, mille alueille miekkalöydöt pääasiallisesti ovat keskittyneet. Löytöjen sijoittuminen kartalle ei tosin ole ainoa erottava tekijä tutkimusmateriaalin suhteen. Miekkojen laatu vaihteli suuresti, sillä joskus niitä oli valmistettu erittäin huonolaatuisesta teräksestä ja joissakin tapauksissa kahvaosaa on korjailtu tai vaihdettu kokonaan uuteen nostaen esiin teorioita, että mahdollisesti joitakin teriä tai kahvoja olisi valmistettu Suomessa (Moilanen 2015, 2018). Tietenkin on olemassa myös mahdollisuus, että kauppias pyrki myymään pois huonolaatuiset tuotteensa sellaisille asiakkaille, joista ei enää kuulisi mitään, ja kahvan mennessä rikki ei terää varmasti heitetty pois vaan siihen hankittiin tai valmistettiin uusi kahva. Miekan kahvaosa ja sen muoto (kts. liitekuva 4) onkin yksi tärkeimpiä tunnistamis- ja ajoittamismetodeja sekä perusteita laittaa se tietyn typologian piiriin. Seuraavasta taulukosta käy ilmi Petersenin kahvatypologian luokkien perustiedot.

Taulukko 3. Petersenin typologian luokat

Huom. Vain Suomesta löydetty viikinkiajalle ajoittuvat typologiat listattu koko Petersenin (1919) typologiasta.

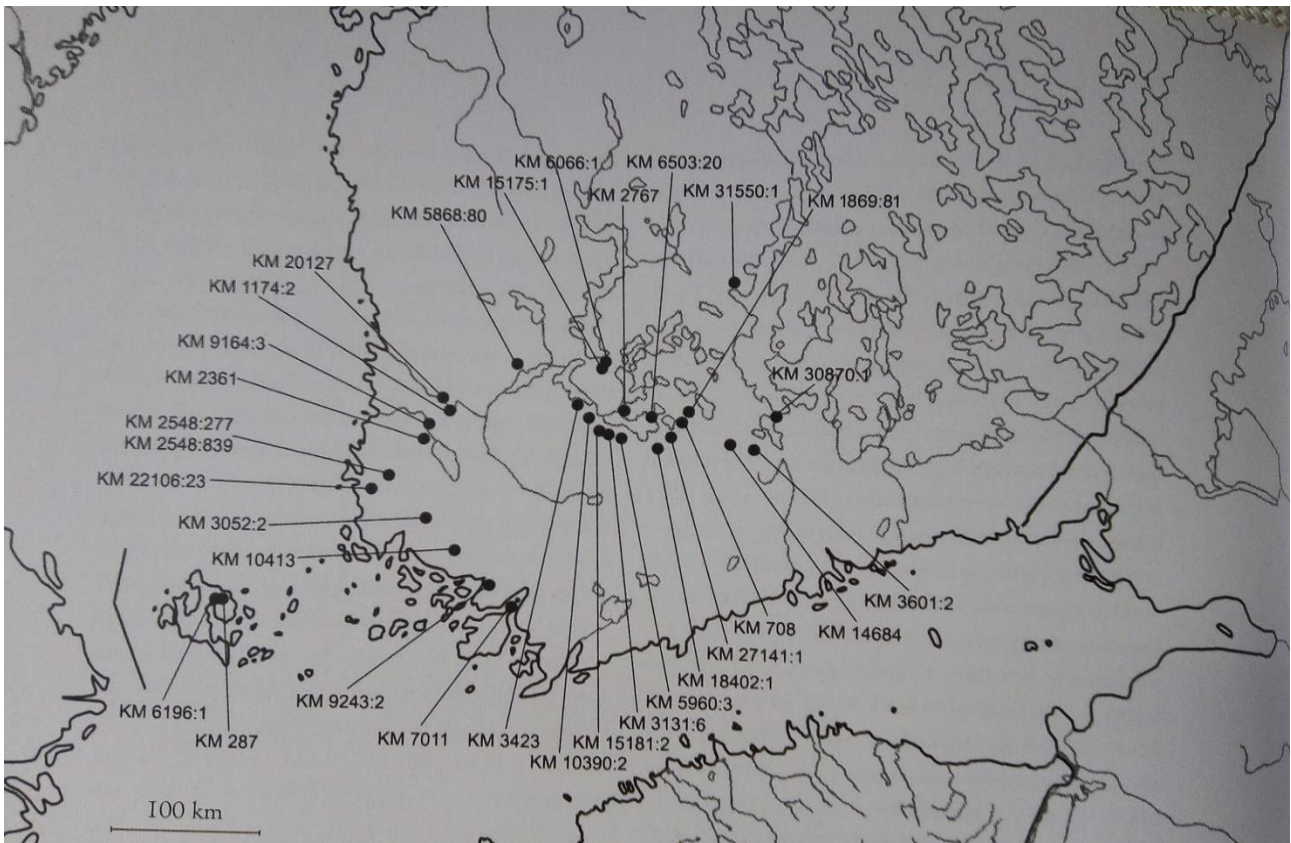
Tyyppi	Ajoitus	Muiden tutkijoiden ajoituksia	Yleisyys ja mahdollinen alkuperä	Esimerkki miekka/miekkvoja
A	750–800	Salmo 700–800	Melko laaja levinneisyys. Alkuperä todennäköisesti Ranska, mutta tunnetaan Skandinaviassa ja Baltiassa.	Vehmaa KM 28797:1
B	750–800	Geibig 730–800 Räty 750–825 Salmo 700–925	Laaja levinneisyys. Alkuperä todennäköisesti joko Ranskassa tai Skandinaviassa.	Laitila KM 3575:1 Nousiainen KM 10349:1
C	800–850	-	Harvinainen tyyppi, jonka alkuperä	Kokemäki KM 9778

			todennäköisesti Norjassa. Tavataan myös Britteinsaarilla.	
E	800–850	Räty 800–950 Mandel 900–1000	Laaja levinneisyys koko Pohjois-Euroopassa. Alkuperä todennäköisesti joko Skandinavia tai Ranska.	Saltvik KM 6196:1 Turku KM 13419:1
H	750–950	Geibig 790–970 Räty 775–975	Erittäin laajalle levinnyt ja yleisimpiä Suomesta löydettyjä. Alkuperä kiistanalainen yleisyyden vuoksi, koska saatettu valmistaa monissa maissa myös paikallisesti.	Vehmaa KM 7472:2 Raasepori KM 8896:25 Saltvik KM 287 Hämeenlinna KM 16279
I	850–950	-	Erittäin laajalle levinnyt mm. Venäjällä, Baltiassa, Britteinsaarilla, Keski-Euroopassa ja Skandinaviassa. Alkuperä on todennäköisesti paranneltu versio H-tyypistä.	Saltvik KM 293 Mynämäki KM 11859:1 Sauvo KM 9243:1
N	850–900	Geibig 830–880	Harvinainen. Alkuperä todennäköisesti Norjassa tai lähialueella.	Eura KM 11063:283
O	900–950	Geibig 900–950	Suhteellisen yleinen. Tavattu Norjassa, Saksassa, Ruotsissa, Islannissa ja Britteinsaarilla. Alkuperä kyseenalainen, koska tavataan laajalla alueella.	Kokemäki SatM 12563
Q	900–1000	-	Harvinainen. Tavataan Skandinaviassa, Latviassa ja Islannissa. Alkuperä todennäköisesti Norjassa.	Laitila KM 2548:196
R	900–950	Geibig 900–1010 Räty 975–1025	Harvinainen ja lyhytikäinen tyyppi. Alkuperä todennäköisesti Ranskassa.	Mynämäki KM 3052:2 Hämeenlinna KM 27141:1

S	900–1000	Geibig 900–1010	Euroopassa yleinen, Suomessa harvinainen. Alkuperä laajan levinneisyyden vuoksi epävarma	Kokemäki KM 1174:2 Lempäälä KM 4254
T/T2	950–1000	Räty 950–1025	Laaja levinneisyys Skandinaviassa, Saksassa, Baltiassa ja Venäjällä. Todennäköisesti alkuperä Ranskassa.	Köyliö KM 8602:130 Sysmä KM 31017:1
U	900–950	Geibig 900–950	Harvinainen. Tavataan Norjassa, Tanskassa, Venäjällä ja Liettuassa. Joku mainituista mahdollinen alkuperämaa.	Vesilahti KM 10390:3
V	900–950	Räty 950–1025	Melko yleinen. Tavataan Skandinaviassa, Irlannissa, Venäjällä, Baltiassa, Ranskassa ja Saksassa. Alkuperä epäselvä.	Valkeakoski KM 3301:1 Tampere KM 15175:1 Jämsä KM 31550:1
X	900–1000	Geibig 850–1000	Yleinen Skandinaviassa, Islannissa, Keski-Euroopassa ja Baltiassa. Alkuperä epävarma.	Hattula KM 8120:1 Sauvo KM 9243:2
Y	900–1000	Geibig 890–980	Erittäin yleinen kaikkialla Euroopassa Välimeren piiriä lukuun ottamatta. Alkuperä kiistanalainen, mutta yksinkertaisen suunnittelu viittaa Skandinaviiaan.	Pudasjärvi KM 2508:124 Hämeenlinna KM 369 Lieto KM 5890:1 Turku KM 4566:12
Z	950–1000	Räty 975–1100	Suhteellisen yleinen Skandinaviassa, Venäjällä, Baltiassa ja Keski-Euroopassa. Alkuperä todennäköisesti joko Saksassa tai Skandinaviassa.	Kangasala KM 11242 Pöytyä KM 13839:253 Sastamala KM 6227:1
Erityistyyppit 1 ja 2	750–800	Räty 725–825	Erittäin harvinainen. Alkuperä todennäköisesti Ranska, vaikka myös Skandinavia on mahdollisuus.	Turku KM 6746:49 Saltvik ÅM 345:113

Kuten taulukosta käy ilmi, ajallisesti miekat sijoittuvat kolmeen kategoriaan. Varhaiselle viikinkiajalle, keskiviikinkiajalle ja myöhäiselle viikinkiajalle, joidenkin miekkojen ajoituksessa osittain meovingiajalle ja ristiretkiajalle. Tarkka ajoittaminen voi olla paikoitellen hankalaa, erityisesti jos miekasta puuttuu paljon osia tai se on pahoin korroosion tuhoama. Joskus myös käy niin, että kahva ja terä saattavat olla eri vuosikymmeniltä tai peräti vuosisadoilta. Typologisen tunnistamisen osalta Petersenin, tai esimerkiksi kilpailevalla Rädyn (1983) typologialla, kahvoihin perustuva ajoittaminen toimii hyvin niin kauan, kun miekasta on löydettävissä edes välttävissä kunnossa oleva kahva.

Terätypologiassa Ewart Oakeshott (1964, 1991) ja Alfred Geibig (1991) ovat tunnetuimpia nimiä. Heidän metodinsa ja ajoituksensa (kts. s.25) tarjoavat tietyissä tapauksissa hyvän, joskin tässä työssä suppean vaihtoehdon terien ajoittamiselle. Kyseisestä syystä tässä tutkimuksessa keskitytään pääasiassa toiseen miekanteristä löytyvään alkuperään ja ajoitukseen viittaavaan ilmiöön, eli säiläkirjoitukseen. Pelkän terän ollessa kyseessä, miekkoihin oli tapana tehdä säiläkirjoitusta joko symboleiden tai omistuskirjoitusten muodossa. Tätä esiintyy lähes jokaisesta Suomesta löydetystä miekasta, tunnetuimpien säiläkirjoitusten ollessa erinäiset variaatiot ULFBERHT, INGELRII ja viiva-, sekä punosymboleista (kts. liite 2, s. 22–24). Osalla näistä on selvä kristillinen merkitys, osalla epäselvä tai ei lainkaan kristillinen merkitys. Tätä analysoidessa tulee kuitenkin ottaa huomioon, että tunnettujen symboleiden ja valmistajien merkit päätyivät usein kopioituiksi ilman, että niiden jäljittelijä tiesi niiden merkitystä muutoin, kuin että ne olivat osa hyväksi miellettyä miekkamerkkiä, tuoden näin hänen mahdollisesti huonompilaatuiselle tuotteelleen enemmän uskottavuutta (Moilanen 2018:164;169–175). Moilasan mukaan kyseinen ilmiö on erityisen yleistä Ulfberht-miekkojen suhteen, sillä niillä oli laaja maine viikinkiaikaisessa maailmassa erityisen laadukkaina aseina ja siksi niitä on löydetty ympäri Eurooppaa (kts. liitekuva 5). Tästä huolimatta tai juuri siitä syystä imitoitu teksti tai kuviointi on verrattain tarkka ajoittaja, sillä esikuvan on täytynyt olla lähellä samaa aikakautta kuin kopion ja päinvastoin. Siksi analysoidessa miekkojen ajoitusta ja alkuperää, on se hieman helpompaa kuin dirhamien. Tämä siksi, että miekka on saapunut Suomeen huomattavasti lähempää, joten se tuskin on vaihtanut omistajaa kovin usein, ja ne ovat lukumääräisesti vähäisempiä ja yksilöllisiä esineitä.

Kuva 1. Kuva Mikko Moilanen. Kaikki Suomesta löydetyt ULFBERTH säiläkirjoituksella varustetut miekat (Moilanen 2018:172)

Kuva 2. Kuva Mikko Moilanen. Kaikki Suomesta löydetyt INGELRII säiläkirjoituksella varustetut miekat (Moilanen 2018:176).

5.4.1 Ahvenanmaan miekat

Löydettyjen viikinkiaikaisten miekkojen määrä Ahvenanmaalla ei ole erityisen suuri (8 kpl) ja on vähäinen verrattuna esimerkiksi Varsinais-Suomeen ja historialliseen Hämeen alueeseen. Tästä huolimatta, tai pikemminkin sen takia, mielenkiintoisena puolena kaikki kirjoitushetkellä tehdyt miekkalöydöt on tehty eri puolilta Saltvikia, esimerkiksi Kvarnbosta (KM 287), Bertbystä (KM 293) ja Rihagenista (KM 6196:1). Kuntoisuusluokan puolesta vain Saltvikin Bertbyn (KM 293) ja Kvarnbacken toinen miekka (ÅM 337:229) ovat hyväkuntoisia, mutta kaikista löydettyistä teristä on nähtävissä säiläkirjoitusta, jonka lisäksi kaikki miekat ovat tarpeeksi kokonaisia, jotta niille on voitu antaa typologia. Eniten on juuri rannikolla esiintyvää H-tyyppiä (2 kpl) ja erittäin harvinaista erityistyyppi 2:ta (2kpl) jotka ovat kirjoitushetkellä ainoat tunnetut tämän tyyppin miekat Suomessa. Muut ovat tyypejä I ja E, sekä yksi typologian B miekka, tämän ollessa toinen kahdesta Varsinais-Suomen ulkopuolelta löydettyistä kyseisen typologian miekoista. Vain Kvarnbon Rihagenista (KM 6196:1) löydetty miekka on selvästi Ulfberht-säiläkirjoituksella varustettu tapaus, muiden sisältäessä lähinnä punossymboleita ja fragmenttisia tekstejä. Kaikki miekat ajoittuvat viikinkiajan alku - ja puoliväliin, joka sopii Ahvenanmaan viikinkiaikaiseen asutushistoriaan. Poikkeuksena ovat Kvarnbacken kaksi miekkaa (ÅM 337:528 ja 345:113), jotka molemmat ovat harvinaista Petersenin erityistyyppi 2 luokkaa ja kummas-takin löytyy kristillisinä pidettyjä omega (Ω) -symboleja (kts. liite 2).

5.4.2 Varsinais-Suomen miekat

Kirjoitushetkellä Varsinais-Suomesta on löydetty ja rekisteröity vajaat 60 viikinkiaikaista miekkaa, määrän näin ollessa kaikista eniten koko Suomessa. Määrän voi kuitenkin odottaa nousevan uusien löytöjen rekisteröimisen jälkeen. Muutama paikkakunta itse Varsinais-Suomen sisälläkin nousee löytöjen määrässä selvästi muiden yläpuolelle. Laitilasta on tehty 6 löytöä, Salosta 9 löytöä, joista noin puolet, (4kpl) Halikosta. Nykyisen Turun alueelta on tehty 9 löytöä, jotka jakautuvat lähes tasan Maarian (4kpl) ja Kaarinan (5kpl) välille. Levinneisyys ulottuu kuitenkin koko maakunnan rajojen sisälle, sillä viikinkiaikaisia miekkoja on löydetty myös esimerkiksi Mynämäeltä (KM 2979:8, 3052:2), Nousiaisista (KM 3699:3, 7220:2), Paraisista (KM 5215), Liedosta (KM 5890:1, 9562:1) ja Udestakaupungista (KM 3336:31, 22106:23) sekä muutamalta muulta paikkakunnalta (kts. liite 2). Miekkojen laatu ja kokonaisuus vaihtelee lähes täydellisesti säilyneistä, kuten edellä mainittu Liedon Sauvalasta löydetty tapaus (KM 5890:1), lähes kokonaan tuhoutuneisiin, kuten Turun Kaarinasta löydetty tapaus (KM 12687:1), josta ei huonon kuntonsa vuoksi ole saatu selville typologiaa tai edes painoa. Suurimmissa osissa tapauksista, joissa miekka on huonokuntoinen, jokin typologia on sentään tunnistettavissa. Petersenin tyyppi-H on edustetuin (10 kpl), jonka jälkeen tulee B (6 kpl) ja lopuksi X (4 kpl). Tämä lisäksi tyyppin E, I, Q, R, T/T2, V, Y, Z ja molempien erityistyyppien miekkoja löytyy vähintään

yksi kappale, sekä muutamia ei Petersenin typologialla määriteltäviä tapauksia, kuten esimerkiksi Salon Halikon tapaukset (KM 12690: 299 ja 12033).

Kaiken kaikkiaan suurin osa Suomen Petersenin H-tyypin miekoista on löydetty Varsinais-Suomesta ja kahta typologian B miekkaa lukuun ottamatta B-tyyppiä ei ole löydetty muualta Suomesta (kts. liite 2). Typologisen ajoituksen puolesta Varsinais-Suomen miekat menevät ajallisesti yhtäjaksoisesti varhaiselta viikinkiajalta ristiretkiajan alkuun. Tämä näkyy myös säiläkirjoituksissa. Esimerkkeinä tästä Vehmaan Lahdingon (KM 2022:1) ja Mynämäen Mietoisten (KM 5395:1) kaltaiset todennäköisesti ei kristillisiä upotekoristeluja, kuten käärmekuvioiteja ja spiraalisymboleita sisältävät miekat. Toisena esimerkkinä Uudenkaupungin Kalannin (KM 8219) ja Laitilan Kodjalan (KM 22964:3) kaltaiset, todennäköisesti kristillisiä teemoja sisältävät miekat, joista ensin mainitun terästä löytyy teksti +AMEN+ ja jälkimmäisestä löytyy useita omega (Ω)-symboleita. Ulfberhteja voidaan sanoa löytyvän neljä varmaa tapausta kirjoituksen jossakin variaatiossa, kuten Kemiönsaaren (KM 7011) miekka, VLFBERT+T muodossa. Olemassa on myös muutama lähes varma tapaus, kuten Laitilan Rukoushuoneen miekka (KM 2548:277) säiläkirjoituksella +VLFBE, joka on löydetty samalta kaivausalueelta kuin +VLFBERH+T säiläkirjoituksellaan varmaksi todennettu miekka (KM 2548:839).

5.4.3 Satakunnan miekat

Kirjoitushetkellä Satakunnasta löydettyjen viikinkiaikaisten miekkojen lukumäärä on 24 kappaletta. Suurin osa näistä sijoittuu suhteellisen lähelle nykyisen Satakunnan ja Varsinais-Suomen rajaa Euran seudulle (n. 30 km rajaan), josta niitä on löydetty yhteensä 15 kappaletta, eli selvä enemmistö kaikista Satakunnan löydöistä. Loput miekoista sijoittuvat Kokemäen jokilaakson alueelle, josta löytöjä on tehty 5 kappaletta, Köyliön Vanhankartanon alueelle, josta löytöjä on tehty 3 kappaletta, sekä yksittäinen Huittisten kirkkomaalta tehty löytö, joka sijaitsee edelleen Huittisten kirkossa. Kaikista löydöistä Huittisten ja Euran Kauttuan miekka (KM 70) ovat ainoat satakuntalaiset tapaukset, jotka ovat säilyneet sekä hyväkuntoisina että kokonaisina. Kolmas hyväkuntoinen tapaus on Kokemäen Harolan miekka (KM 9778), mutta kyseinen miekka on hajonnut useaan osaan terän, kahvan ja ponsin ollessa muun muassa toisista irrallaan. Loput miekoista ovat joko keskikuntoisia tai suuremmalta osalta huonokuntoisia. Kaikista on kuitenkin saatu mitattua paino, sekä monissa tapauksista on nähtävissä tunnistettava säiläkirjoitus. Tästä esimerkkinä Euran Pappilanmäen kaivausten kaksi miekkaa (KM 9164:2;3) tai Kokemäen Pelholan miekka (KM 20127). Kuuluisimpia tapauksia ovat ehkäpä kaikista huolimatta Euran Luistarin neljä miekkaa, joista ensimmäiset kaksi (KM 18000:3170, 3880) menevät Petersonin typologian luokkaan X ja kaksi muuta (KM 23607:490, 24740:242) sijoittuvat Petersonin typologialuokkaan H. Ylipäättänsä kaikki Satakunnan miekat ovat säilyneet sen verran hyvin, että näille on voitu määritellä jokin typologia. Edustetuimmat tyypit ovat H ja X, joita molempia löytyy

neljä kappaletta ja joista X on Suomessa yleisin juuri Kokemäkjokilaaksossa. Harvinainen tyyppin-N miekka on yleisin näiden jälkeen kahdella kappaleella, eikä niitä ole löydetty Euran ulkopuolelta. Muut ovat yksittäistapauksia tyypeistä C, I, N, O, R, T2 ja V, sekä 5 miekkaa Petersenin typologian ulkopuolelta, esimerkiksi Euran Kauttuan kaksi miekkaa, joista toinen (KM 70) on Oaskeshottin tyyppin B miekka ja toinen (KM 5334:1) Geibigin tyyppin 4 miekka (kts. liite 2).

Säiläkirjoitusten osalta kolme miekkaa on varmasti Ulfberht-teriä niistä löydettyjen +VLF-BERTH+T upotusten tai tästä pienellä muunnoksella olevien säiläkirjoitusten perusteella. Nämä ovat Euran Vähä-Vaheen (KM 2361), yksi Euran Pappilanmäen (KM 9164:3) ja Kokemäen Pelholan (KM 20127) miekat. Tämän lisäksi Kokemäen Äimälän tapaus (KM 1174:3) voidaan pitää varteenotettavana tapauksena, sillä terästä löytyy upote +VLFP, joka katkeaa puuttuvan terän osan mukana. Harvinaisempaa Ingelrii-kirjoitusta löydetään yhdestä miekanterästä, joka tässä tapauksessa on Kokemäen Tulkkilan tapaus (SatM 12563). Kristillisillä symboleilla tai ainakin niistä vaikutteita ottaneet miekat kattavat edellä mainitun miekan lisäksi ainakin toisen Euran Pappilanmäen miekoista (KM9164:2), josta terän toiselta puolelta on erotettavissa sana AMENI, Euran Kauttuan miekka (KM 70), jossa terän toisella puolella tekstikuviointi +INVEOENI+ ja toiselta puolelta +INbMPNC+. Muita mahdollisia tapauksia ovat Kokemäen Äimälän toinen miekka (KM 1174:3), yksi Köyliön Vanhankartanon miekoista (KM 8723:165) ja Kokemäen Harolan miekka (KM 9778), jotka todennäköisesti sisältävät kristillisiä symboleja ja tekstinpätkiä (kts. liite 2).

Pääasiallisesti Satakunnan miekat ajoittuvat viikinkiajan loppuun niin typologisesti, kuin terien koristelun ja säiläkirjoitusten suhteen. Mukana on kuitenkin myös mahdollisesti viikinkiajan keskivaiheille ajoittuvia H-typologian miekkoja, sekä selvästi sinne sijoittuvia N-typologian miekkoja.

5.4.4 Hämeen ja Pirkanmaan miekat

Nykyisen Kanta- ja Päijät-Hämeen sekä Pirkanmaan miekkalöydöt ovat 50 kappaleen luokkaa ja siten toiseksi suurimmat koko tutkimusaineistossa. Suurin osa löydöistä keskittyy Hämeenlinnaan (10 kpl) ja Tampereen (6 kpl) seuduille tai niiden läheisyyteen esimerkiksi Janakkalaan tai Hattulaan Hämeenlinnan tapauksessa ja Nokialle sekä Lempäälään Tampereen tapauksessa. Muuten miekkoja on löydetty hajanaisesti ympäri tutkimusaluetta eteläisimpinä tapauksina Sastamalan kolme miekkaa (KM 5868:80, 6227:1, 11840), itäisimmän löydön ollessa Sysmässä (KM 31017:1) ja eteläisimmän ollessa Lopelta (KM 2345:1). Miekkalöytöjen yleisyys Häme-Pirkanmaa alueella meneekin samalla tavalla yksiin Suomen myöhäisrautakautisen asutuskuvan kanssa kuin Satakunnan osalta, sillä Kokemäenjoen vesistöalue oli aikansa mittapuulla tiheästi asutettu (Raninen & Wessman 2015: 299). Näin ollen

oletus on, että mitä etelämmäs tai idemmäs mentiin, sitä harvempaa asutus oli ja siten myös miekkalöydöt muuttuvat harvinaisemmiksi.

Kuntoluokkaisuksiensa puolesta alueen miekat ovat joko hyväkuntoisia tai huonokuntoisia. Parhaassa tapauksessa ne ovat selkeällä typologialla ja säiläkirjoituksella varusteltuja Hämeenlinnan Vanajasta löydetyn kahden miekan kaltaisia (KM 369, 370). Pahimmassa tapauksessa Ylöjärven Mikolan kaltaisia (KM 19901:202), jolloin miekkaa ei kyetty punnitsemaan ja korroosion vuoksi terästä on erotettavissa vain fragmenttisia kirjansymboleita. Hieman samasta syystä osasta tutkimusmateriaalia ei ole selvitettävissä typologiaa, koska koko kahvaosa puuttuu ja terä on huonokuntoinen, kuten esimerkiksi Hämeenlinnan Tuuloksen (KM 1869:81) tapauksessa. Ne, joista typologia on saatavilla, edustavat melkein koko Petersenin typologista skaalaa, typologioiden V (7kpl) ja H (4 kpl) ollessa yleisimpiä ja typologiosta E, I, R, T/T2, U, X, Y, Z löytyen vähintään yksi kappale (kts. liite 2). Historiallinen Hämeen seutu pitääkin sisällään suurimman osan Suomen V-typologian miekoista, vain kolmen mennessä sen ulkopuolelle. Sen sijaan löydetyt neljä H-miekkaa ovat harvinaisia, sillä ne ovat ainoat typologiansa edustajat Suomessa rannikon ja Kokemäenjokilaakson ulkopuolella.

Miekkojen terien osalta lähes jokaisesta tapauksesta löytyy jonkinlaista erotettavaa upotekoristelua tai säiläkirjoitusta. Jälleen kerran Ulfberht nousee selvästi erotettavissa olevaksi säiläkirjoitukseksi varmoja tapauksia ollen 11, suosituimpien kirjoitusvariaatioiden ollessa joko +VLFBERHT+ tai +VLFBERTH+T. Kyseisellä kirjoituksella varustetut miekat myös jakaantuvat eri alueille niin, että mikään seutu ei ole selvästi dominoiva. Ne sijoittuvat esimerkiksi Valkeakoskelle (KM 2767), Akaalle (KM 3131:6, 15181:2), Hollolaan (KM 3601:2), Vesilahdelle (KM 10390:2), Hämeenkoskelle (KM 14684), Tampereelle (KM 15175:1) ja Hämeenlinnaan (KM 18402:1, 27141:1). Myös mahdollisten kristillisten säiläkirjoitusten ja koristeluiden määrä miekoissa on suuri. Selviä Ingelrii-tapauksia on kuitenkin vain kolme. Nämä ovat Tampereen (KM 2986:4), Kangasalan (KM 6245 A:1) ja Sysmän (KM 6689:2) tapaukset. Muita selvästi kristillisiä tai siitä vaikutteita ottaneita tapauksia ovat esimerkiksi Lopen Launoisten (KM 2345:1) ja Ikaalisen Haapimaan (SatM 10330) miekat, joista on löydetty muun muassa omega (Ω) -symboleita ja Hämeenlinnan Hauhon miekka (KM 7134:1), jossa terän molemmiin puolin on säiläkirjoitus +INNIMIDOINNI+.

Miekat ajoittuvat typologioidensa ja säiläkirjoitustensa perusteella pitkälti keskiviikinkiajalle ja sen loppupuolelle. Monet tapaukset ovat kuitenkin tiukasti pienelle alueelle sijoittuvia, joten tietyn aikavälin miekat saattoivat esiintyä tietyllä alueella vain hetkellisesti. Toisaalta miekkojen skaala kattaa koko tutkittavan typologia-aulukon, joten miekkoja on esiintynyt suurella todennäköisyydellä Häme-Pirkanmaa-akselilla koko viikinkiajan keston alusta loppuun jatkuen siitä ristiretkiajalle.

5.4.5 Pohjanmaan miekat

Pohjanmaalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa Pohjanmaan lisäksi myös Keski- ja Etelä-Pohjanmaata. Pohjois-Pohjanmaa lasketaan miekkalöytöjensä osalta Lapiksi, koska Pudasjärven (KM 2508:124) miekka sijaitsee alle 50 kilometrin päässä Lapin rajasta, mutta yli 400 kilometrin päässä Pohjanmaan muista miekkalöydöistä. Täten Pohjanmaan miekkaluvuksi tulee kaksi. Nämä ovat Vähäkyröstä (KM 5865:1) ja Isokyröstä (KM 7703:2) löydetyt miekat, jotka sijaitsevat noin 20 kilometrin päässä toisistaan. Kuntonsa puolesta Isokyrön miekka on huonokuntoinen ja Vähäkyrön keskikuntoinen. Molemmista on kuitenkin saatavilla sekä paino että typologia sekä tunnistettavaa säiläkirjoitusta. Vähäkyrön miekka on typologian B miekka ja sisältää runsaasti viivasymboleita, siinä missä Isokyrön tapaus on Behmerin typologian VI miekka ja terässä on iso S-muotoinen symboli (kts. liite 2). Etäisyyksiensä puolesta Pohjanmaan miekat ovat täysin eristäytyneitä oman typologiansa muista miekoista, jotka pääasiallisesti sijaitsevat Lounais-Suomessa. Onkin mahdollista, että miekat saapuivat löytöpaikoilleen vasta ristiretkiajalla tai sitten kumpikin on harvinainen yksittäistapaus, jonka paikalle saapunut henkilö on tuonut tullessaan viikinkiajalla.

5.4.6 Lapin miekkalöydöt

Löytöjä on kaksi, kun edellisessä luvussa mainittu Pudasjärven löytö otetaan huomioon. Pudasjärven (KM 2508:124) miekka on keskikuntoinen ja siitä on saatavilla paino ja typologia, sekä tunnistettavaa säiläkirjoitusta. Juuri nämä antavat merkkejä siitä, että Pudasjärven miekka on saapunut löytöpaikalleen vasta viikinkiajan loppupuolella ellei peräti ristiretkiajalla. Se on typologian Y miekka ja sitä koristaa selvä INGELRII-säiläkirjoitus, eli kristillisiä viitteitä miekasta, joka yleensä ajoitetaan 900-luvun loppupuolelle tai 1000-luvun alkuun. Toinen on Rovaniemeltä löydetty (KM 3631:1) hyväkuntoinen ja kokonainen miekka. Kyseisen miekan suurin ongelma tutkimuksen suhteen on se, että se voi mennä viikinkiajalle, mutta todennäköisemmin se kuuluu varhaiselle ristiretkiajalle. Tähän viittaavat niin kuuluminen Oakeshottin typologian H-kategoriaan kuin se, että terästä löytyvä selvästi kristillinen +INNOMINEDOMINI+ säiläkirjoitus sekä valmistajan kirjoitus +GICELINMEFECIT+. Miekka onkin päätynyt todennäköisesti löytösijoilleen selvästi viikinkiajan jälkeen, mutta se otetaan huomioon, koska valmistusajankohta ja käyttöikä voivat mennä myös viikinkiajan puolelle.

5.4.7 Keskisuomen miekkalöydöt

Keski-Suomesta löytöjä on tehty yksi kappale. Jämsän Viertiöstä löydetty miekka (KM 31550:1) on keskikuntoinen ja fragmenttinen, mutta se on tunnistettavissa V-typin miekaksi ja säiläkirjoituksessa on erotettavissa viiva- ja punosymboleita, sekä mahdollisesti Ulfberht-kirjoitus. Typologiansa

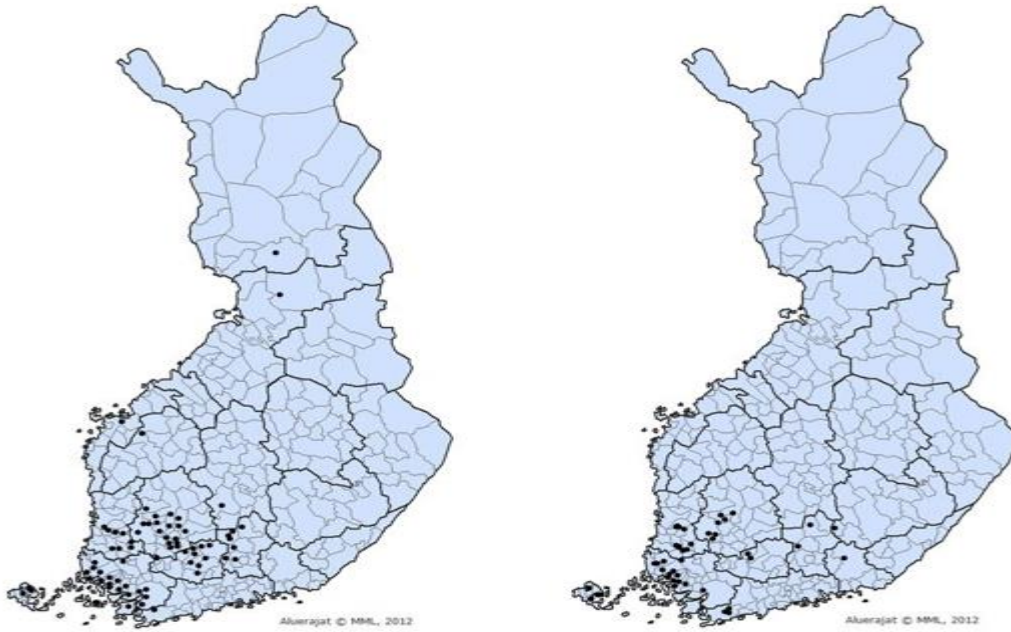
miekoista se on pohjoisin löytö, mutta kuitenkin alle sadan kilometrin päässä Hämeen ja Pirkanmaan löytökeskittymästä, joten kyseessä tuskin on vahingossa erilleen aikansa miekoista joutunut tapaus.

5.4.8 Uudenmaan miekkalöydöt

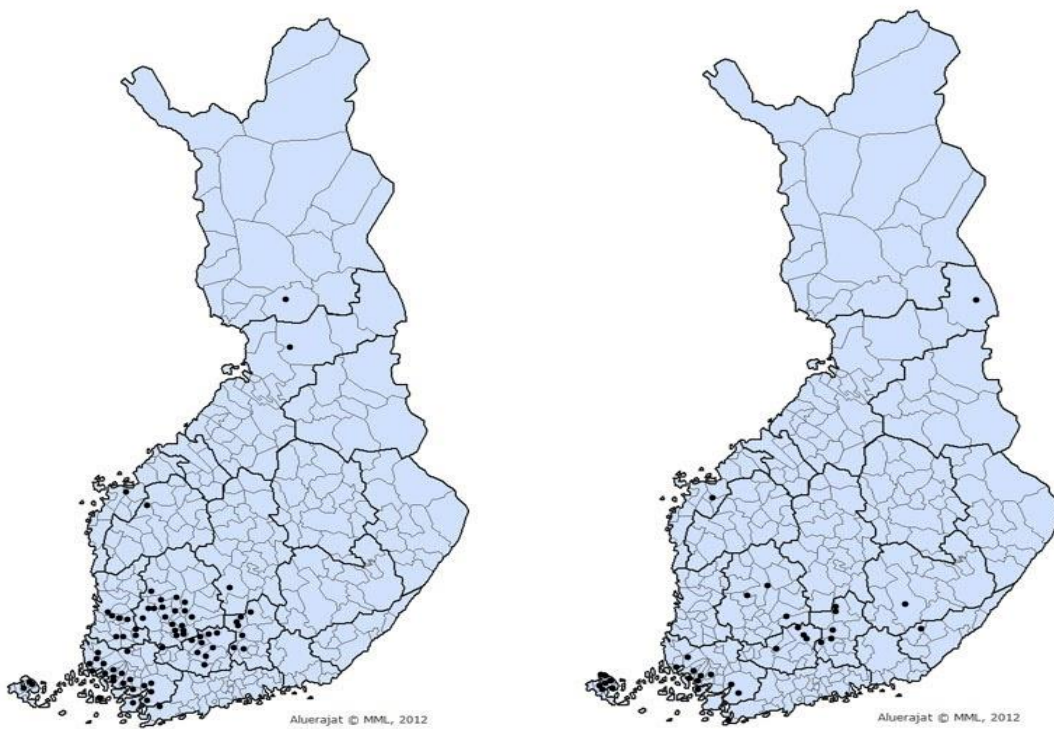
Uudeltamaalta löytöjä on tehty yksi kappale ja se on Raaseporista (KM 8896:25). Kyseinen miekka on huonokuntoinen ja fragmenttinen, mutta se on saatu typologisoitua H-tyyppin miekaksi. Säiläkirjoituksesta ei ole paljoa jäljellä ja erotettavissa on vain epäselviä kirjainsymboleita (kts. liite 2). Löytösijaintinsa puolesta miekka on noin 10 kilometrin päässä Varsinais-Suomen rajasta, joten samalla tavoin kuin Pudasjärven miekkaa voisi pitää lappilaisena, voisi Raaseporin miekkaa pitää historiallisessa mielessä varsinais-suomalaisena. Typologiansa miekoista se on kuitenkin eteläisin ja on siinä suhteessa tyypillinen H-typologian miekka, että se on löydetty rannikolta tai rannikolle johtavan joen varrelta ajoittuen varhaiselle- tai keskiviikinkiajalle.

5.5 Dirhamien ja miekkojen löytökontekstit

Tutkimuskysymyksen kannalta on olennaista analysoida, miten dirhami-, ja miekkalöydöt sijoittuvat toisiinsa nähden kartalla ja onko niillä mahdollisesti mitään tekemistä toistensa kanssa. Ylipäätänsä miekkoja ja rahoja ei juurikaan löydetä yhdessä. Esimerkiksi Kalvolan Pahnainmäen polttokenttäkalmistosta on peräisin yksi miekkalöytö (KM 5960:3) ja samalta alueelta yksi Otto-Adelheid hopearaha, mutta ne eivät ole samasta haudasta. Haastavammaksi tilanne muodostuu juuri siinä vaiheessa, kun maantieteellisesti esineet ovat samalta seudulta, mutta ajoituksen suhteen ne voivat erota toisistaan, eikä välttämättä mitään suoraa linkkiä löydy näiden kahden esiryhmän välillä. Lähes varmaksi esineiden toisistaan riippumattomuus menee siinä kohtaa, kun eroa on useita satoja vuosia ja/tai saman verran kilometrejä näiden välisenä etäisyytenä. Silloinkin kun yhteys on esimerkiksi samasta kalmistosta tai laajemmassa mittakaavassa nykykunnan alueelta, kuten esimerkiksi Ahvenanmaalla, jossa miekat haudoissa (esim. KM 292) sijaitsevat väkisinkin maantieteellisesti lähellä kätköjä (esim. ÅM 489), eivät nämä välttämättä liity mitenkään siihen, että ne olisi hankittu samalla tavalla idäntien kauppareitillä suorasti tai epäsuorasti.

Kuva 3. Tekijän kuva. Tutkimuksessa käsiteltyjen miekkojen sijoittuminen kartalla (vasen) ja tutkimuksessa käsiteltyjen haudoista löydettyjen dirhamien sijoittuminen kartalla (oikea).

Kuva 4. Tekijän kuva. Tutkimuksessa käsiteltyjen miekkojen sijoittuminen kartalla (vasen) ja tutkimuksessa käsiteltyjen kätöistä löydettyjen dirhamien sijoittuminen kartalla (oikea).

5.5.1 Dirhamien löytökonteksti

Dirhamien löytökontekstin voi jakaa kolmeen kategoriaan. Nämä ovat kätkö-, hauta- ja irtolöydöt. Käyn seuraavaksi kyseisten kategorioiden löytökonteksteja läpi edellä mainitussa järjestyksessä.

Näistä kätköt sisältävät eniten muuta esineistöä, kuten riipuksia, solkia, sormuksia ja pilkkohopeaa (kts. esim. KM 3090, 3132, 3579), mutta aivan yhtä lailla ne voivat sisältää pelkästään rahoja (kts. esim. KM 9623, ÅM 489). Kätköissä onkin selvä vallitseva teema siitä, että ne sisältävät pelkkiä arvo- ja statusesineitä, eivät hyötyesineitä (kts. liite 3).

Suomesta on löydetty noin 450–500 (riippuen fragmenttien laskentatavasta) viikinkiaikaista rahaa hautalöytöinä, joista noin 200 kpl on dirhameita. Suurin osa näistä sijoittuu maantieteellisesti pienelle alueelle, Varsinais-Suomeen ja Satakuntaan. Määrän voi osittain selittää rahojen fragmenttisyydellä ja sillä, että monet haudoista löydettyistä rahoista olivat päätyneet koristekäyttöön osana kaulakorua (Talvio 2002: 67). Talvion mukaan ajallisesti tämän kaltaiset rahoista koostuvat kaulakorut olivat tavanomaisia myös 900-luvun lopun birkalaisissa haudoissa, mutta jostakin syystä vastaavanlaisia tapauksia ei tunneta Ahvenanmaalta. Suurin osa hautojen dirhameista ajoittuu löytökokonaisuutena 900–1000-luvuille ja niitä löytyy sekä poltto- että ruumishaudoista. Suuressa osassa on myös merkkejä riipuksena käytöstä joko reiän tai kiinnikkeen muodossa ja rahojen alkuperä mukailee tutkimuksessa aiemmin todettua linjaa siitä, että 900-lukua hallitsivat dirhamit ja näiden jäljitelmät ja 1000-lukua saksalaiset ja englantilaiset rahat (kts. liite 1). Rikkaimpia löytöjä ovat esimerkiksi Yläneen Anivehmaanmäki (KM 13839, 13962, 14196), jonka 28 rahasta 7 muodostivat kaulakorun. Tunnetuin rahoista koostuva kaulakoru on Euran Luistarista (KM 18000, 22346, 23183, 23607, 24740, 25480), jonka kaivauksilla 143 haudasta 28:sta löydettiin yhteensä 111 rahaa. Suurin osa näistä oli dirhameita ja monia rahoista oli selvästi käytetty riipuksina. Tämä pätee niin miesten kuin naisten hautoihin.

Yksittäislöydöt ovat sitä, mitä nimi antaa ymmärtää, ja ne löydetään yleensä peltotöiden yhteydessä tai nykyään enenevässä määrin metallinpaljastinlöytöinä irrallaan kaikesta muusta löytökontekstista. On mahdollista, että samalta pelloilta tehdyt dirhamilöydöt ovat saattaneet kuulua joskus osaksi yhtä ja samaa kätköä, mutta ovat peltotöiden yhteydessä hajautuneet erilleen. Tätä on kuitenkin mahdotonta osoittaa todeksi. Irtolöytöjen määrät ovat olleet kasvussa 2000-luvun ajan, eivätkä löydöt sijoitu enää pelkästään Lounais-Suomen alueelle, jolloin aiemmin tutkimuksessa mainittu spekulatiivisten kätköjen määrä nousee myös esimerkiksi Kanta-Hämeen alueella (kts. liite 1).

5.5.2 Miekkojen löytökonteksti

Miekkojen löytökontekstin voi jakaa seuraaviin kategorioihin. Nämä ovat irtolöydöt, röykkiö- ja kumpuhautalöydöt, polttokalmistolöydöt ja ruumishautauslöydöt (Moilanen 2015: 430). Käyn nämä löydöt läpi konteksti kerrallaan edellä mainitussa järjestyksessä.

Irtolöydöt viikinkiaikaisissa miekoissa eivät ole niin yksiselitteisiä, kuin mitä ne ovat viikinkiaikaisissa rahoissa. Niiden osalta tutkinta on ajoittain saattanut olla joko vajavaista tai sitä ei ole koskaan löydön jälkeen suoritettu (kts. esim. KM 9419). Silloin tällöin miekkojen lähettyviltä on voitu löytää joitakin orastavia merkkejä esimerkiksi kalmistosta (kts. esim. KM 7961:1), mutta miekkaa ei ole voitu yhdistää tähän kyseiseen paikkaan, tai mahdolliset todisteet ovat tuhoutuneet erinäisistä syistä (kts. esim. SatM 10330). Monesti irtolöydöt ovat kuitenkin nimensä veroisia, eli ne on löydetty vailla minkäänlaista muuta esineistöä tai löytökontekstia (kts. liite 4).

Röykkiö- ja kumpuhautaukset, joista on löydetty miekkoja, ovat Suomessa harvinaisia ja manner-Suomesta niitä tunnetaan vain kaksi, loppujen kahdeksan sijoituessa Ahvenanmaalle. Yhteistä kaikille näistä on kuitenkin se, että ne eivät ole ainoita löytöjä haudasta, josta ne on kaivettu esiin. Ainoa näennäispoikkeava tapaus on Lempäälän röykkiöhauta-alueelta löydetty miekka (KM 11198), jonka yhteydessä ei löydetty muuta esineistöä, mutta asian voi selittää se, että koko kalmisto tuhoutui 1940 Tampereen pommituksissa. Kaikista muista haudoista on miekkojen lisäksi löydetty paljon sodankäyntiin liittyviä esineitä kuten keihäänkärkiä, mutta myös arkisimpia käytännönesineitä kuten veitsiä, vyönsolkia ja sirpejä (kts. esim. KM 292, ÄM 345:113). Silloin tällöin myös koriste-esineitä on laitettu hautoihin kuten yhdessä Saltvikin haudoista (ÄM 337:527–541) löydetty lasihelmi, mutta pääasiassa löydöt koostuvat tarvike- ja hyötyesineistä (kts. liite 4).

Polttokalmistojen löydöt voi jakaa kahteen alakategoriaan. Ensimmäinen on oletettavasti yksittäisestä haudasta peräisin olevat ja toinen on kalmistossa hajallaan olevat löydöt. Yksittäisen hautojen miekat on helpompi ajoittaa mukana löydetyn muun esineistön kanssa, siinä missä hajallaan olevat ovat vaikeampia muun löytökontekstin puutteellisuuden vuoksi (Moilanen 2015: 438).

Polttokalmistoissa yksittäishaudat ovat harvinaisia, sillä niitä tunnetaan kirjoitushetkellä vain neljä kappaletta. Kolme näistä on Varsinais-Suomesta ja näistä kolmesta kaksi on Kaarinan Ristimäeltä (KM 6746:49, 6753:51). Hautalöydöille tyypilliseen tapaan myös näiden miekkojen yhteydessä löydettiin keihäänkärkien, veitsien ja hevosenhoitoon kuuluvien esineiden kaltaisia arkipäiväisiä esineitä ylellisyys- tai koriste-esineiden sijaan. Sama pätee Nousiaisista löydettyyn miekkaan (KM 10369:3), sekä ainoaan Varsinais-Suomen ulkopuolelta löydettyyn tämän alakategorian miekkaan,

Pohjanmaalla sijaitsevan Pukkilan miekkaan (KM 7703:2). Ylipäättänsä kaikissa löydöissä on selvä esineteema, johon liittyy eläintenhoitoa, maanviljelyä, metsästämistä ja/tai sotimista (kts. liite 4).

Hajallaan polttokalmistoista löydettyjen miekkojen lukumäärä on huomattavasti korkeampi, tämän ollessa kirjoitushetkellä yhteensä 17 varmaa kappaletta, mutta potentiaalisten miekkojen lukumäärän ollessa peräti 44 kappaletta. Kyseisen kategorian miekkoja esiintyy kaikkialla Suomessa Lappia ja Ahvenanmaata lukuun ottamatta. Yleensä nämä polttohautaukset ovat osa suurempaa kalmistokokonaisuutta. Tällöin samalta alueelta löytyy esimerkiksi ruumishautauksia kuten Turun Vähäjoella, josta löydetty miekka (KM 4566:12) oli yksi löytö kalmiston alueelta. Polttohautauksen ohessa saattaa esiintyä myös röykkiöhautoja kuten Vähäjokea lähellä olevan Mullin polttokenttäkalmiston tapauksessa (KM 6482). Jatkuva teema on edelleen se, että miekkojen yhteydessä löydetään lähinnä keihäänkärkien, veitsien, sirppiä ja joissakin tapauksissa nuolenkärkien ja skramasaksien osia (esim. KM 7752:1 ja 37257). Koriste- tai statusesineitä on kuitenkin löydetty osasta haudoista. Esimerkiksi Akaan Hallamäen miekan (KM 3131:6) yhteydessä löydettiin kaksi suurta pronssista rannekorua ja Laitilan Rukoushuoneen-Kansakoulunmäen kalmistosta (KM 2548:196, 277, 839) miekkojen yhteydestä löydettiin muun muassa pronssinen rannerengas ja lasihelmi. Kyseiset löydöt ovat kuitenkin poikkeuksia haudoista löydettyjen aseiden ja työkalujen joukossa (kts. liite 4).

Ruumishautaukset käsittävät kirjoitushetkellä 37 miekkalöytöä, joista 22 kappaletta on todennettu varmoiksi ruumishautalöydöiksi. Polttohautauksen tapaan monet ruumishautaukset sijaitsevat kalmistoissa, jossa on läsnä myös monia muita hautaustyyppisiä. Esimerkiksi Turun Marttilan hautausmaalta löydetty miekka (KM 4429:15) on ruumishautaus polttokenttäkalmistossa ja Euran Luistarin 11 miekkaa (kts. esim. KM 18000:3170) löydettiin alueelta, jossa oli myös pronssi- ja rautakautisia röykkiöhautoja (kts. liite 4). Ruumishautaukset poikkeavat muista kohteista siinä, että ne ovat selvästi löytörikkaimpia ja esineet vähiten tuhoutuneita. Keihäänkärkien kaltaiset aseet ovat edelleen vallitsevassa roolissa, mutta nyt hautauhreiksi on aikoinaan päätyneet myös enemmän koriste- ja statusesineitä. Esimerkiksi Salon Rikalanmen kalmistosta löydettyistä miekoista toinen (KM 12690:299) oli erittäin rikkaasta ruumishaudasta, josta löytyi muun muassa lasihelmi, pronssinen vyönsolki, ponsi, erinäisiä pronssi- hopea- ja kuparikoruja ja -sormuksia sekä niiden katkelmia. Tutkimuksen kannalta mielenkiintoisin löytö tuosta haudasta oli kuitenkin 1000-luvun taitteessa lyöty, lävistetty anglo-skandinaavinen hopearaha. Toinen hyvä esimerkki ruumishautojen rikkaudesta on vaikkapa Köyliön Vanhankartanon kalmiston kolme miekkaa, jossa yhdestä haudasta löydettiin miekan (KM 8602 A:116) mukana muun muassa keihäänkärki, pronssinen nappi, kaksi spiraalisormusta, veitsi, kaksi pronssispiraalia ja orgaanista materiaalia. Kaikin mahdollisin tavoin ruumishaudat sijoittuvat rautakauden ja

viikinkiajan loppupuolelle, joka alkaa näkymään hautastapojen muutoksen lisäksi myös hautauhrien monipuolistumisena verrattuna varhais- ja keskiviikinkiaikaan (kts. liite 4).

Muu miekkojen löytökonteksti käsittää miekat, jotka on löydetty yhdessä muiden esineiden kanssa, mutta ilman selvää viitekontekstia, että ne liittyisivät esimerkiksi tunnettuun kalmistoon tai olisivat selvästi peräisin haudasta, röykkiöstä tai muusta vastaavasta paikasta. Kyseiset löydöt voivat olla mitä tahansa kätköistä jonkinlaisiin uhrilahjoihin, jotka voidaan ajoittaa esineistön perusteella alustavasti, mutta ei kokonaisvaltaisesti, koska löytöpaikkojen luonne on epävarma (Moilanen 2015:456). Tällaisia miekkoja tunnetaan kirjoitushetkellä Suomesta 13 kappaletta. Syy miksi löytö voi olla kontekstiltään epäselvä voi johtua siitä, että samalta alueelta on tehty löytöjä, jotka saattavat liittyä toisiinsa, kuten Jämsän Viertiön miekka (KM 31550:1). Miekka on myös voitu löytää kalmiston läheisyydestä, kuten Nousiaisen Myllymäen tapauksessa (KM 9142:8), mutta itse miekan yhteydessä ei ole löydetty mitään mikä suoranaisesti yhdistäisi sen kalmistoon. Yleisimpiä tämän kategorian miekkoja ovat kuitenkin asekatkoina pidetyt löydöt. Tällaisia ovat muun muassa Salon Halikon Kaikunmäen miekka (KM 9389:1) sekä Vesilahden Sassinsaaren kolme miekkaa (KM 10390:2, 3, 5) joiden yhteydessä löydettiin muun muassa muiden miekkojen ja terien fragmentteja, kirveitä, skramasakseja, keihäänkärkiä ja veitsiä, muttei mitään selviä merkkejä haudoista tai muusta vastaavasta toiminnasta. Ylipäätensä kaikki tämän kategorian löydöt ovat sellaisia, että ne sisältävät pääasiallisesti vain ja ainoastaan aseita ja vain vähän muuta löytöaineistoa (kts. liite 4).

6 Pohdinta

6.1 Suomen rooli idäntien kaupassa

Olen tähän mennessä avannut Suomesta löydettyjä dirhameita ja viikinkiaikaisia miekkoja, niiden löytöyhteyksiä ja niiden yhtäläisyyksiä. Tämän analysoinnin pohjalta aion pohtia kyseisten esineiden päätymistä löytöpaikoilleen ja miten ne sinne päätyivät. Tämä tapahtuu keskittymättä liikaa yhteen esineeseen tai kohteeseen, sillä tarkoituksena on etsiä vastausta laajempaan tutkimuskysymykseen eli siihen, mikä oli Suomen rooli idäntien kaupassa?

Idäntien vähittäinen aukeaminen ja kasvaminen täyteen pituuteensa lisäsi huomattavasti kaupankäyntiä ja tavaroiden määrää Pohjois-Euroopassa, joka epäilemättä toi mukanaan uusia mahdollisuuksia, kasvattaen kuitenkin riskien määrää samassa suhteessa. Siksi on hyvä summata pohdinnan alkuvaiheessa, mitä kaupankäynti yleisessä mielessä oli viikinkiajalla ja sen ajan Suomessa.

Hyötyjä ja riskejä punnittaessa kauppaa epäilemättä pyrittiin tekemään tuttujen ja luotettavien kaupapumppanien kanssa, mutta suurempi kaupallinen piiri tarkoitti väkisinkin ennestään

tuntemattomien henkilöiden kanssa kauppasuhteiden muodostamista (Raninen & Wessman: 2015: 327). Osaltaan tämä saattaa heijastua myös viikinkiaikaisen Suomen ja viikinkien kauppasuhteisiin, sillä Ahvenanmaan ja Varsinais-Suomen alueilla oli olemassa jo pidempiaikaiset suhteet länteen pronssikaudelta lähtien (Vahtola 2004: 18), jolloin takana saattoi olla useita sukupolvia jatkuneet kauppasuhteet. Mainittujen alueiden välillä liikkui siis jo ennen viikinkiaikaa niin asioita, esineitä, kuin ei materiaalisia tuotteita eli tässä tapauksessa tietotaitoa. Oletettavasti se, mitä akselilla Skandinaavia-Ahvenanmaa-Varsinais-Suomi liikkui yhtäjaksoisesti pronssikaudelta kansainvaellusajalle asti, olivat esimerkiksi metalliesineitä, turkiksia, hylkeennahkoja, traania, uskomuksia, rituaaliperinteitä ja kielellisiä vaikutteita. (Lang 2020: 269, 275). Näin ollen esimerkiksi Langin mukaan mero-vingiajalla elpymään päin kääntyneet kauppasuhteet olisivat viikinkiajalla olleet luontaista jatkumoa vanhojen tuttujen kauppakumppaneiden kanssa.

En pidän asiaa kuitenkaan niin yksiselitteisenä, että vain Varsinais-Suomi ja Ahvenanmaa olisivat saaneet osansa viikinkien tai idäntien esineellisestä kulttuurista, sillä kuten aiemmissa sekä tässä tutkimuksessa on käynyt ilmi, arkeologista todistusaineistoa asiasta tavataan ympäri Suomea muutenkin, kuin pelkästään tutkimuksen pääesineryhmien osalta. Tavaroiden levinneisyyden suhteen ei pidä ajatella pelkästään kauppareittejä, sillä tämä ei ole ainoa tapa, miten esineet päätyvät eri paikkoihin. Tavaraa saatettiin myydä missä päin idäntietä hyvänsä lähiseutujen markkinoilla vakituisten kauppakumppaneiden lisäksi muukalaisille, jonka lisäksi ei pidä unohtaa sosiaalisesti ja poliittisesti motivoitunutta lahjanvaihtokulttuuria, joka oli voimissaan viikinkiajalla (Raninen & Wessman 2015: 327). Ajanjaksolle tunnusomaisesti jotkut esineet saattoivat myös olla osa ryöstö- tai sotasaalista, eivätkä varkaudet ole koskaan olleet poissaoleva tekijä siellä missä käydään kauppaa. Miekkojen suhteen on myös mahdollista, että koska osa miekoista tai niiden kahvoista saattoi olla valmistettu Suomessa, ovat pelkästään raaka-aineet jossakin muodossa olleet kauppa-, tai vaihtokauppatavaraa, eivät itse valmiit esineet (Moilanen 2018: 239–241). Näin ollen miekkojen löytömäärät eri paikkakunnilla eivät välttämättä kerro aktiivisesta kaupasta miekoilla, vaan raaka-ainekaupasta ja jossakin kohtaa paikalle saapuneesta tarpeeksi ammattitaitoisesta sepästä tai tietotaidosta. Dirhamit puolestaan ovat saattaneet olla osittain rahaa siinä mielessä, miten me käsitämme sen nykypäivänä, eli niillä on ostettu joitakin tuotteita ja esineitä. Se miten ne todennäköisesti eivät olleet rahaa, kuten sen nykyään käsitämme, on että kiinteitä hintarakenteita tuskin oli olemassa ja hopean paino, ei rahojen määrä on voinut usein olla ratkaiseva tekijä. Myös, se mikä dirhamin arvo ja merkitys oli viikinkiaikaiselle suomalaiselle, on myös epäilemättä riippunut henkilöstä ja paikkakunnasta, missä kauppaa tai lahjanvaihtoa on käyty. Tästä esimerkkinä kätköjen runsaus tai puute, hautauhreina olemisen yleisyys ja

miten monesta on löydetty merkkejä riipuksena olemisesta eri nykyapaikkakunnilla. Kaikki tämä heijastelee suoraan tai epäsuoraan dirhameiden arvoa ja käyttötarkoituksia.

Tutkimuksessa analysoidut ja tarkastelun alaiset pääesineryhmät ovat juuri tässä suhteessa arvokkaita tiedonlähteitä paikallisessa tai alueellisessa mittakaavassa, koska niiden esiintyminen tai puuttuminen valottaa tiettyjen nyky-suomen osien kontaktien intensiivisyyttä idäntiehen tai sisäisten kauppasuhteiden määrää, jolloin tämä kertoo osaltaan epäsuorien kontaktien määrästä. Rannikko oli luonnollisesti todennäköisemmin suorien vaikutteiden ja/tai kauppasuhteiden vaikutuspiirissä pelkästään siitä syystä, että idäntie oli vesikauppareitti, vaikka sen vaikutusalue levittäytyikin joen- ja merenrantoja laajemmalle alueelle. Saaret erityisesti Itämerellä olivat tässä kohtaa ainutlaatuisia tapauksia, sillä ne vaikuttavat olleen kaupassa mukana koko volyyymillään.

Etsittäessä yhdistäviä tekijöitä, niitä löytyy Suomen ja Ruotsin väliltä, mutta myös muualta Itämeren piiristä kuten Virosta. Varhaisimmat tämän ajanjakson rahat sijoittuvat niin Ruotsissa kuin Suomessa 700- ja 800-lukujen taitteeseen, mutta niiden uskotaan olevan pikemminkin merovingiajan peruja ja varsinaisen massiivisen maahantuonnin uskotaan yleisesti alkaneen vasta 820–30-luvulla (Talvio 2002:86–88). Tämä näkyy erityisesti Gotlannin ja Ahvenanmaan kätköissä, jossa ensimmäiset kätköt ajoittuvat näille vuosikymmenille. Erityisesti Gotlannissa dirhameiden virta näyttää kätköjen muodossa pysyneen jotakuinkin tasaisena 820-luvulta, huipentuen 860-luvulla, lähes kadoten 870–880-luvuilla, noustakseen uudelleen 890-luvulla samanididirhamien myötä (Talvio 2002: 89). Sen sijaan tämä muutos vaikutti Talvion mukaan lamaannuttavasti Ahvenanmaan dirhamien tuontiin, sillä viimeiset kätköt tämän vuosisadan loppupuolelta ovat ajoitettu 850-, 860- ja 870-luvuille, jonka jälkeen seuraavat kätköt esiintyvät vasta 900-luvulla, eivätkä lainkaan edellisen vuosisadan runsaissa rahamäärissä. Sen sijaan 1000-luvun taitteessa on löydettävissä yhtäläisyyksiä Suomen ja Viron väliltä. Saman aikakauden saksalaiset rahat ovat yleisiä niin Suomessa kuin Virossa. Virosta on löydetty muutamia todennäköisesti Suomessa tuotettuja bysanttilaisia miliaresiimitaatioita, jonka lisäksi molempien maiden dirhamien koristelukäytössä on vahvoja yhtäläisyyksiä (Talvio 2002: 115). Tämä kaikki viittaa Talvion mukaan siihen, että 1000-luvulla Viro olisi ollut yksi päätekijä mitä tulee Suomen ja ulkomaailman väliseen rahaliikenteeseen puolin ja toisin.

Myös hautaustavoissa on yhtäläisyyksiä. Viikinkiajan alku- ja keskivaihetta hallitsivat polttokenttä- ja ruumiskalmistot, jotka olivat suoraa jatkumoa merovingiajalta. Ruumishautaaminen alkoi yleistyä viikinkiajan loppua ja ristiretkiajan alkua kohti mentäessä, joskin vanhat polttokalmistot olivat vielä pitkään käytössä tuolloinkin (Wessman 2010: 34). Polttohautaus oli ylipäättänsä suosittu tapa pohjoisilla leveysasteilla viikinkiajalla. Suomen lisäksi samanlaisia polttokenttäkalmistoja on löydetty Virossa, Latviasta, Karjalasta ja mahdollisesti myös Keski-Ruotsista (Wessman 2010: 19). Tämä ilmiö

näky myös haudoista löydettyissä viikinkiaikaisissa rahoissa. Suurin osa haudoista löydettyistä rahoista Suomessa on akselilta Varsinais-Suomi-Satakunta eli suhteellisen pieneltä alueelta (kts. liite 1). Syy tähän keskittymään voi osittain olla fragmenttien suuri määrä sekä se, että monia näitä rahoja, niin dirhameita, kuin muita rahoja, käytettiin kaulakoruissa joko yksittäin tai useamman rahan riipuk-sena (Talvio 2002: 67). Kyseinen tapa käyttää rahoja koruissa ja haudata niitä vainajien mukana, oli erittäin yleinen Skandinaviassa ja erityisen yleinen esimerkiksi Birkassa, jonka haudoista niitä on myös löydetty useita kappaleita (kts. esim. Audy 2018). Tämä ei kuitenkaan tee rahoista hautauhreina niin yleisiä kuin voisi kuvitella ja, ne ovatkin muuhun hautauhriaineistoon verrattuna vähemmistön roolissa niin Suomessa kuin Ruotsissa (Talvio 2002: 69). Silmiinpistävästi Ahvenanmaalta, josta monien yhtäläisyyksien Birkan ja Gotlannin kanssa, pitäisi tämän perusteella löytyä useita rahoja haudoista, on löytöjä tehty alle kymmenen kappaletta.

Miekkatutkimuksen yhtäläisyyksien löytämisessä sen sijaan on ollut koko tutkimuksen olemassaolon ajan hankalampaa, koska pelkkien ulkonäkö- ja muotoseikkojen lisäksi valmistustapa ja miekan eri osien rakentaminen on voinut erota suuresti ja tätä ei välttämättä ole analysoitu kunnolla pelkästään löytömaterialin massiivisen määrän vuoksi (Moilanen 2015: 293). Selvimmät yhtäläisyydet viikinkiaikaisten miekkojen valmistustapojen osalta tulevatkin Venäjältä, joissa suhteellisen alhainen lukumäärä (87 kpl) on mahdollistanut tarkemman tutkimuksen (Kirpichnikov 1970, Moilanen 2015). Selvempiä yhdistäviä tekijöitä sen sijaan ovat säiläkirjoitukset, joita analysointivaiheessa olen jo käynyt läpi. Niiden tulkitsemisen ja alkuperän ongelma saattaa kuitenkin toiselta kantilta ajatellen olla yhdistävä tekijä. Erityisesti latinalaisia aakkosia sisältävät säiläkirjoitukset, joissa kaiken lisäksi saattaa olla kirjoitusvirheitä, ovat yleisiä kaikkialla Itämeren niissä osissa, jotka eivät kuuluneet tuolloin kristillisen Euroopan vaikutuspiiriin. Yleisesti monia kuvioita, kirjoituksia ja symboleita pidettiin niiden oikean merkityksen sijasta taikasymboleina, joita miekkoihin taottiin laadun ja tehon parantamiseksi ja takeeksi (Moilanen 2015, 2018). Sama ilmiö vaikuttaa olleen valloillaan myös Suomessa.

Yhdistäviä ja eriäviä tekijöitä siis löytyy Suomen ja Itämeren vaikutuspiirin kanssa, mutta selittääkö se osaltaan dirhameiden ja miekkojen saapumisen Suomeen, vai oliko Suomi jotenkin poikkeus? Tätä asiaa pohdin tarkemmin seuraavissa luvuissa.

6.2 Rahojen saapuminen Suomeen viikinkiajalla

Kuten tutkimuksessa on käynyt ilmi, Suomesta on löydetty dirhameita ja muita viikinkiaikaisia rahoja erilaisissa löytökonteksteissa ja maantieteellisesti sekä yhtenäisesti että hajanaisesti. Se, päätyivätkö nämä rahat Pohjoismaihin ja Suomeen ryöstelyn, kaupan vai jonkun muun toiminnan seurauksena,

on asia, johon pyrin vastaamaan. Aluksi on kuitenkin hyvä käydä läpi pelkkiin määriin perustuvaa pohdintaa, jotta pystyisi sisäistämään eroja niin Suomen sisällä, kuin muihin Pohjoismaihin.

Verratessa Suomea muihin Pohjoismaihin viikinkiaikaisten rahalöytöjen määrissä, sijoittuu se neljänneksi Ruotsin, Tanskan ja Norjan jälkeen noin 9200 kappaleella Islannin jäädessä määrissä viimeiseksi (Jonsson 2015: 53, Talvio 2017). Ero ei kuitenkaan ole tavattoman suuri verrattaessa esimerkiksi Norjaan. Ainoa selvä poikkeus on Islanti, jonka poikkeavuus on selitettävissä saaren syrjäisyydellä kaikesta idäntien toiminnasta. Luvut ovat toki vain suuntaa antavia, sillä määrät ovat epäilemättä lisääntyneet sitten viime laskentakertojen niin Suomessa kuin muissakin Pohjoismaissa, koska kaikkia uusia löytöjä ei ole vielä rekisteröity. Lukemat antavat kuitenkin selvän kuvan millaisista määristä puhutaan ja minne suurin osa rahavirrasta viikinkiaikaisessa Pohjolassa keskittyi.

Taulukko 4. Viikinkiaikaisten rahojen määrät muissa Pohjoismaissa

Huom. määrät ovat suuntaa antavia, riippuvat laskentatavoista ja määrät ovat todennäköisesti nousseet sitten viimeisten laskentojen (Audy 2018, Johnson 2015).

	Ruotsi	Tanska	Norja	Islanti
Islamilaiset/Dirhamit	86 900	5900	400	10
Saksalaiset	107 800	12 200	3300	160
Englantilaiset	43 200	5800	3300	190
Skandinaivialaiset	9200	5400	3500	10
Yhteensä	247 100	29 300	10500	370

Itse rahojen saapumisvirran voi jakaa kahteen vaiheeseen kaikkialla Pohjoismaiden alueella, joista ensimmäinen sijoittuu välille 800–975 ja toinen välille 975–1150 (Jonsson 2015: 55). Jonssonin mukaan ensimmäisen kategorian rahoista 90 % oli kalifaatin alueelta saapuneita dirhameita loppujen ollessa kasaari-, bysantti- tai sassanidialkuperää, ja myöhemmän kategorian rahat olivat puolestaan ylivoimaisesti saksalaisia ja englantilaisia pitäen sisällään enää muutamia idästä peräisin olevia rahoja. Myöhäisempi vaihe piti kuitenkin sisällään paljon samoja piirteitä kuin ensimmäinen. Aivan kuten dirhamit alkoivat määriltään kasvaa hitaasti, mutta varmasti, saavuttaen huippukautensa, vain hiipuakseen olemattomaksi puroksi aiemmasta virrasta ja keskittyen lopulta enää harvoille alueille, englantilaiset ja saksalaiset rahat kokivat saman kohtalon viikinkiajan lopulla. Vasta 990-luvulla englantilaiset ja saksalaiset rahat todella syrjäyttivät dirhamit, virran jatkuessa voimakkaana välille 1055–1075, jonka jälkeen lyötyjä kyseisen tyyppin rahoja ei enää esimerkiksi tavata Ruotsin mantaareilta (Jonsson 2015: 55–56). Jonssonin mukaan nykyruotsin alueen viimeisiä paikkoja, joihin rahaa virtasi ja talletettiin erityisesti kätköihin, olivat Öölanti ja Gotlanti, joissa koettiin pieni nousukausi

1080–90-luvuilla, virran tyrehtyessä lopulta vasta 1140-luvulla, jonka alkupuolelle viimeiset löydetty englantilaiset ja saksalaiset rahat ajoittuvat.

Suomen osalta tilanne on hyvin Ruotsin kaltainen, mitä tulee aiemmin mainittuun rahojen tulosuuntaan viikinkiajalla. Ei siis ole mitään perustavanlaatuista syytä epäillä, että Suomi olisi ollut jollakin tapaa poikkeus sen suhteen, miten rahavirrat liikkuvat määrinä ja sen suhteen, mistä ne tulivat ja miten se olisi vaikuttanut Suomeen. Syytä ja tulosuuntia on pohdittu Suomen osalta myös aiemmin (esim. Nordman 1921, Salmo 1934, Talvio 2002), mutta nykytutkimuksen valossa näyttää vieläkin enenemissä määrin siltä, että Suomi koki samalla tavalla tämän rahavirtojen suunnan muutoksen, kuin se tapahtui muualla Itämeren piirissä, vaihtaen dirhamit saksalaisiin ja englantilaisiin rahoihin, jotka saapuivat lähempää ja todennäköisesti tuttujen välikäsien kautta. Suoran kaupan mahdollisuus on toki olemassa, esimerkiksi saksalaisten kauppiaiden kanssa (Salmo 1934), mutta pidän todennäköisempänä, että ne henkilöt, joilla oli esimerkiksi nykyisen Ruotsin ja Viron alueelta valmiiksi olemassa olevat, sukupolvien ajan jatkuneet kauppasuhteet suomalaisten kanssa, myös jatkoivat niitä, koska kaupallinen luottamus oli syntynyt jo aikoja sitten. Tällöin ainoastaan rahan ulkomuoto muuttui ja vaikka esimerkiksi painossa ja koossa oli eroja, tämä oli korjattavissa antamalla maksuksi tai lahjaksi useampia, esimerkiksi saksalaisia rahoja, mikä osaltaan selittäisi myös suuremman lukumäärän.

Edellä mainituista syistä uskon, että siinä missä Birkaa on pidetty perinteisesti Suomen osalta merkittävimpänä linkkinä viikinkiajan Ruotsiin, itse korostaisin Nordmanin (1921) tapaan Gotlannin roolia pidemmällä aikavälillä. Tämä osittain siksi, että Gotlanti on Ruotsin kannalta samankaltaisessa asemassa kuin Ahvenanmaa on Suomelle siinä, mitä tulee viikinkiaikaisiin rahalöytöihin. Puhuttaessa dirhameista Ruotsin tapauksessa, Gotlannin löydöt kattavat kaikista löydöistä noin kaksi kolmasosaa ja Suomen tapauksessa Ahvenanmaa omaa melkein samankaltaisen lukeman, kun otetaan huomioon pelkkä dirhamien määrä (Jonsson 2015:52, liite 1). Saarilla on siis selvästi ollut jonkinlainen erityismerkitys viikinkiajan keskivaiheilla ja idäntien kukoistuskautena. Nykyään uskotaan vahvasti siihen, että erityisesti Gotlanti olisi ollut idäntien kukoistuskautena pääasiallinen orjakaupan keskus, johon yleensä slaavilaiset vangit tuotiin ja myytiin sitä kautta eteenpäin (Jankowiak 2017). Jankowiakin mukaan suurin osa tästä ihmisvirrasta päätyi idäntietä pitkin kalifaatin markkinoille ja selittäisi osaltaan saaren suuria dirhamikätköjä, koska samat henkilöt, jotka ostivat Gotlannin orjia, maksoivat näistä dirhameilla, jotka virtasivat kauppaketjua pitkin dirhameiden alkulähteiltä orjakaupan alkulähteille. Teorian puolesta puhuvat Gotlannin selvästi pitkäaikaiset vesiliikenne- ja kauppayhteydet, sekä se, että karkureiden olisi viikinkiaikana ollut lähes mahdotonta paeta saarelta. Samasta syystä on mahdollista, että myös Ahvenanmaa saattoi harjoittaa jonkinlaista orjakauppaa, tosin jo pelkästään

saaren koon puolesta Gotlantia pienemmässä mittakaavassa ja koko varallisuus tuskin oli pelkästään orjakaupasta peräisin.

Vaikka orjakauppa olisikin kasvattanut merkittävästi Gotlannin dirhamimääriä, se tuskin yksin selittää saaren suuria rahakätköjä, koska rahoja on useammalta aikakaudelta, jolloin idäntien orjakauppa oli tullut jo päätökseensä. Ahvenanmaan tapauksessa kaupallinen hiipuminen ja lähes loppuminen 900-luvun loppupuolella tuskin johtui idäntien orjakaupan hiipumisesta vaan pikemminkin saaren kaupallisesta riippuvuudesta Birkan suuntaan. Tästä syystä Ahvenanmaan ja Gotlannin välillä on se selvä ero, että Gotlanti jatkoi selvästi kätkökulttuurin harrastamista keskiajalle asti ja osoittaa selviä merkkejä suuresta asukasmäärästä, siinä missä Ahvenanmaan asutus ja kaupankäynti hiipuivat, vaikka eivät täysin kadonneetkaan 1000-luvun alkupuolella. Tämä osoittaisi, että Ahvenanmaa oli näistä kahdesta saaresta se, joka oli, jos ei riippuvainen, niin ainakin selvästi suuntautuneempi idäntienkauppaan, eikä Birkan hiipumisen jälkeen enää pitänyt selviä tai tiiviitä yhteyksiä muihin kauppapaikkoihin Itämeren piirissä. Siksi voi sanoa, että samankaltaisuuksista ja todennäköisistä yhteyksistä huolimatta Ahvenanmaa oli pikemminkin Birkan kuin Gotlannin vaikutuksen alaisena. Juuri tästä syystä pitkäaikaiset vaikutukset Suomessa ja Gotlannin rooli idäntien ja itämerenkaupan eri vaiheissa näkyy paremmin manner-Suomessa.

Ahvenanmaan kaltaisen tuloreitin sulkeuduttua seuraukset näkyivät takautuvasti, mutta selvästi mantereella. Moni kätkö ajoittuukin samaan aikaikkunaan, kun Ahvenanmaan oletetaan taantuneen asutuksellisesti niin kutsutun Birkan-ajan tultua päätökseensä (Talvio 2002: 96). Rahojen tulo mantereelle ei kuitenkaan missään kohtaa täysin loppunut ja moni dirhami on ajoitettu 950-luvun jälkeiselle viikinkiajan loppupuoliskolle (kts. liite 1.), joten näiden rahojen saapumisreitti Suomeen on todennäköisesti jossakin muualla kuin Ahvenanmaalla. Lähes varmasti tämä pätee 900- ja 1000-luvun taitteen ja 1000-luvun alkuvuosikymmenien englantilaisiin ja saksalaisiin rahoisiin, joita Ahvenanmaalta ei ole kirjoitushetkellä löydetty yhtä englantilaista tapausta enempää. Gotlannin rooli yhtäjaksoisena toimijana Itämerellä onkin tästä syystä merkittävässä asemassa. Jatkuvuudesta ja painopisteen siirtymisestä sekä kauppavolyymin lisääntymisestä kertoo esimerkiksi se, että Ruotsista löydetystä noin 247100 viikinkiaikaisesta rahasta englantilaisia on kolmanneksi eniten, dirhameita toiseksi eniten ja saksalaisia rahoja kaikista runsaimmin (Jonsson 2015: 54–55, Taulukko 4). Jonssonin mukaan lukevat pysyvät verrattain samanlaisina myös Tanskassa ja Islannissa, ainoana poikkeuksena Norja, josta löydettyjen englantilaisten ja saksalaisten rahojen määrä on lähes identtinen (Taulukko 4). Suomessa varmojen dirhameiden lukumäärä on noin 2300 kappaletta, englantilaisten määrän ollessa noin puolet dirhameiden määrästä ja saksalaisia rahoja ollen tuplasti dirhameita enemmän (kts. Talvio 2002, liite 1 ja 3). Luvut ovat todennäköisesti kuitenkin suurempia, sillä tutkimuksessa ei ole otettu huomioon

esimerkiksi jäljettämiin päätyneitä kätköjä, jonka lisäksi kaikkia viimeisen kymmenen vuoden aikaisia löytöjä ei ole vielä rekisteröity tai todennettu.

Toissijaisen alkuperän ja välikäsien kautta tapahtuneen saapumisreitien suhteen kysymys onkin huomattavasti hankalampi. Idäntien uskotaan pohjoisilta osiltaan kulkeneen pääasiallisesti Suomen etelärannikolla Kökarista Hiittisten ja Hangon kautta Porkkalaan, josta käännyttiin joko Tallinnaan ja siitä purjehdittiin lahden etelärannikkoa pitkin Nevalle tai jatkettiin suoraan Suomen rannikkoa pitkin Suomenlahden pohjukkaan (Uino 2003: 354–355). Toisaalta tämä ei ollut ainoa vesireitti, vaan suunnaksi on voitu ottaa eteläisempi Väinäjoen reitti Baltian halki Volgalta Itämerelle, jolloin määränpäänä on todennäköisesti ollut Gotlanti. Pohjoista reittiä pitkin on vuorostaan voitu suunnata Laatokanlinnalle tai jatkaa matkaa siitä kohti Suomenlahtea ja Birkaa. Kumpaakin reittiä käyttäessä dirhamit ovat voineet myös vaihtaa omistajaa missä tahansa kaupungissa tai kauppapaikassa, olkoon se sitten Baltiassa, Karjalassa tai Ahvenanmaalla. Aivan yhtä hyvin myös Gotlantiin päätyneet dirhamit ovat voineet esimerkiksi pohjoisella kauppamatkalla päätyä Ahvenanmaalle 900-luvun loppupuolella, oltuaan aluksi useita kymmeniä vuosia kierrossa, kätkössä tai jossakin muussa käytössä. Ylipäätänsä harva henkilö todennäköisesti kulki idäntien päästä päähän ja laivoja jouduttiin vaihtamaan joissakin kohtaa, esimerkiksi Nevan suulla, koska merelle sopiva laivatyyppi ei enää sopinut jokikäyttöön (Uino 2003: 355). Yksittäisen rahan saapumisreitistä on siis lähes mahdotonta sanoa mitään täysin varmaa. Sen sijaan isommassa mittakaavassa vertailemalla löytökokonaisuuksia ja esimerkiksi Ruotsin vastaavan aikakauden dirhamilöytöjä, jonkinlainen analyysi on tehtävissä, jos ei muusta niin ainakin todennäköisistä saapumisreiteistä.

Kuten todettu viikinkiajan alkupuolen (700–800) rahat ovat harvinaisia ja ne koostuvat alle sadasta dirhamista ja joistakin sassanidirahoista, joiden ajoitus saattaa tietyissä tapauksissa mennä myös 600-luvun puolelle, sekä muutamista epäselvistä tapauksista. Viikinkiajan keskivaihetta (800–950) hallitsivat dirhamit, ja niiden määrän vähentyessä viikinkiajan lopulla (950–1050), englantilaiset ja saksalaiset rahat valtasivat alaa. Tästä herää kysymys siitä, olivatko kaksi Suomeen täysin eri suunnista saapunutta rahayksikköä, joista toinen oli hiipumassa ja toinen nousussa, samasta lähteestä esimerkiksi Baltian tai Keski-Ruotsin suunnalta vai pysyivätkö Suomeen sydänviikinkiajalla saapuneet dirhamit kierrossa niin pitkään, että ne sekoittuivat pääasiassa myöhemmin saapuneisiin eurooppalaisiin rahoihin paikan päällä, päätyen joskus yhdessä hautauhreiksi tai kätköihin? Yksittäisen löydön kohdalla on todella hankala todentaa, milloin raha on hukattu tai kätkeyty. Se on nimittäin voinut tapahtua lähes heti tai vasta kymmenien ellei jopa satojen vuosien päästä saapumisestaan Suomeen.

6.3 Miekkojen saapuminen Suomeen viikinkiajalla

Kaikki Suomesta löydetty miekat ovat eurooppalaista alkuperää, luonnollisesti myös ne, jotka on potentiaalisesti valmistettu Suomessa, ja ainoat, joita voidaan pitää edes etäisesti rajatapauksina, ovat niiden typologioiden miekat, joita on saatettu valmistaa myös Venäjällä jossakin kyseisen miekkatypologian elinkaaren vaiheessa (kts. esim. Geibig 1991, Kirpichnikov 1966; 1970). Saapumisreitti ei siis ensivaikutelmalta ole sama kuin dirhamien tapauksessa, eikä erityisen suuria kytköksiä idäntiehen näin ollen pitäisi olla olemassa. Tulkitsen asian kuitenkin aivan päinvastoin analysoidun tutkimusmateriaalin perusteella, sillä idäntie todennäköisesti toimi aivan samalla tavalla pääasiallisena miekkojen toimitusreitteinä Suomeen, joko suorasti tai epäsuorasti aivan kuten dirhamien tapauksessa, sillä erolla luonnollisesti, että dirhamien alkuperä on kalifaateissa ja miekkojen Euroopassa.

Taulukko 5. Viikinkiaikaisten miekkojen lukumäärät Suomen lähialueilta

Huom. osa miekoista saattaa ajoittua myös merovingiajalle tai ristiretkiajalle ja mukaan on laskettu vain kirjoitushetkellä varmoiksi vahvistetut tapaukset (Kirpichnikov 1970, Moilanen 2015, Stalsberg 2008).

Maa	Määrä
Norja	3000 kpl
Ruotsi	400 kpl
Tanska	160 kpl
Baltia	460 kpl
Venäjä	87 kpl

Yhdistävänä tekijänä viitataan tällä väittämällä aiemmassa luvussa perustelemaani saariteoriaan, Ahvenanmaan rooliin sekä Birkan että Ahvenanmaan merkityksien hiipumiseen ja suoranaiseen katoamiseen. Miekkojen tapauksessa saksalaiset ja englantilaiset rahat kertovat myös muuttuneista kauppareiteistä ja painopisteistä, jolloin tämä luonnollisesti vaikuttaa siihen, mistä ja keneltä viikinkiajan loppupuolen miekat Suomeen tulivat. Omana tekijänä ovat myös mahdollisesti kotimaista alkuperää olevat miekat, jolloin säiläkirjoitusinspiraatiot, kahvojen muodot ja valmistustavat tai varsinaisen raaka-aine olisivat ainoat tuontituotteet tai vaikutukset (kts. Moilanen 2015, 2018).

Tiettyjä paikalliseroja on myös havaittavissa ja alueet, joista miekkoja on löydetty, voidaan jakaa karkeasti Ahvenanmaan saaristoon sekä Suomen mantereeseen ja manner-Suomeen mennessä vielä rannikkoon ja sisämaahan.

Siinä missä dirhamit ovat tutkimusaineistossa yleisimpiä Ahvenanmaalla, miekat eivät ole sitä ja verrattuna esimerkiksi Varsinais-Suomeen tai historialliseen Hämeen alueeseen, niiden määrä on jopa vähäinen. Tästä huolimatta tai pikemminkin sen takia mielenkiintoisena puolena kaikki kirjoitushetkellä tehdyt miekkalöydöt on tehty eri puolilta Saltvikia, esimerkiksi Kvarnbosta (KM 287), Bertbystä (KM 293) ja Rihagenista (KM 6196:1). Tämä keskittymä ei tule yllätyksenä, kun miettii

Saltvikin roolia viikinkiaikaisella Ahvenanmaalla. Samalta alueelta on esimerkiksi löydetty myös Bertbyn kätkö, jonka lisäksi Kvarnbosta 2014 esiin kaivettu hallimainen rakennus vaikuttaa tyypilliseltä skandinaaviselta paikallishallitsijan salilta, jotka eivät olleet itämerensuomalaisille tyypillisiä (Raninen & Wessman 2015: 291). On siis luontevaa, että alue, jossa oli pysyvää asutusta ja muuta ihmistoimintaa, sisältää myös löytöjä kyseiseltä ajanjaksolta. Kaikki Ahvenanmaan miekat ajoittuvat tyypologiansa puolesta välille 750–950 (kts. liite 2.), joka vuorostaan menee ajallisesti yksiin saaren viikinkiaikaisen asutushistorian huipun kanssa. Saapumisreitistä ei voi sanoa mitään varmuudella, mutta koska kaikki Ahvenanmaan miekat on todennäköisesti valmistettu alun perin joko frankkien tai skandinaavien toimesta, vain kahden erityistyyppi 2 miekan ollen mahdollisesti paikallisesti valmistettu (Moilanen 2015), ja ottaen huomioon Birkan roolin Ahvenanmaan kaupankäynnissä, on juuri Birkan suunnasta tuleva idäntie todennäköisin saapumisreitti. Tosin saaren ainoan H-tyyppin miekan suhteen on mahdollista, että se olisi saapunut idäntietä pitkin Viron tai Venäjän suunnalta, koska H-tyyppi on erittäin yleinen myös näillä seuduilla (Kirpichnikov 1970). Finströmistä on myös löydetty merkkejä viikinkiaikaisesta pajatoiminnasta, mikä saattaa viitata ainakin jonkinasteiseen itsenäiseen miekkojen valmistukseen (Moilanen 2018: 242). Mikään tässä ei kuitenkaan selitä löydettyjen miekkojen vähäisyyttä. Verrattuna järjestäen kaikkiin viikinkiaikaisiin asuinpaikkoihin tai kalmistoihin, joita Pohjoismaista on löydetty, on Ahvenanmaan olemassa oleva miekkamateriaali suorastaan kummallisen vähäinen. Uskon että asialla on jotakin tekemistä saarella tapahtuneen asutuksen radikaalin vähentymisen kanssa. Ottaen huomioon miten suuressa arvossa miekkoja pidettiin ja miten haluttuja esineitä nämä olivat viikinkiajalla, ja kun tiedetään, että miekkoja tai niiden rikottuja osia otettiin haudoista jopa uusiokäyttöön (Moilanen 2018: 47; 241), pidän todennäköisenä, että ne asukkaat, jotka poistuvat saarelta, yksinkertaisesti ottivat kaikki tähdelliset ja tärkeät esineet mukaansa. Jäljelle jäivät vain ne miekat, jotka eivät olleet enää tarpeeksi hyvässä kunnossa tai niiden hautauspaikka oli unohdettu. Mukaan otetut miekat päätyivät sitten uudelle seudulle ja jäivät ehkäpä sinne hautoihin ja ase-kätköihin. Osittain tämä saattaa näkyä rannikko-Suomen runsaina miekkalöytöinä, sillä on mahdollista, että suurin osa Ahvenanmaan miekoista päätyi esimerkiksi Varsinais-Suomeen.

Ylipäättänsä miekkoja on löydetty manner-Suomesta erittäin suuria määriä ja se kestää vertailua määrissä jopa Skandinaviaan. Tämä on selvä osoitus siitä, että miekoille oli sekä tarvetta että kysyntää. Suurin kysymys onkin kaupallisessa mielessä, ovatko analysoidut miekat puhtaasti tuontitavaraa, vai onko osa miekasta, esimerkiksi säilä, valmistettu muualla Euroopassa ja kahva Suomessa, vai onko kauppaa käyty pelkällä raakamateriaalilla tietyissä tapauksissa ja itse miekka taottu kaikkine osineen Suomessa. Kaikissa tapauksissa on kuitenkin varmaa, että jonkinlainen kauppaverkosto, olipa se kuinka löyhä hyvänsä, on pakostikin ollut olemassa. Tämän lisäksi miekanvalmistustaito ei ole

jotakin sellaista, mikä omaksutaan sattumalta, vaan sellainen on hankittava joko oppimalla tai tuomalla kyvyn hallitseva henkilö valmistamaan miekkoja. Uskon, että kaikissa näissä tapauksissa idäntiellä on ollut jonkinlainen rooli, vaikka olisikin kohtuutonta väittää joka ikisen Suomesta löydetyn myöhäisrautakautisen miekan olevan pelkästään idäntien tulosta.

Rannikko-Suomi oli luonnollisesti paremmin kytköksissä idäntiehen ja siten ensiolettama voisi olla, että samalla tavalla kuin dirhameita, myös viikinkiaikaisia miekkoja löytyisi sisämaata enemmän rannikolta. Kuten tutkimuksessa on käynyt ilmi, asia ei kuitenkaan ole näin, vaikka rannikko-Suomi ei todellakaan ole mikään löytötyhjiö. Suurin osa löydöistä tosin sijoittuu Satakunta-Varsinais-Suomi-akselille (kts. liite 2, kuvat 3–4). Mahdollista onkin, että rannikolla miekat ostettiin ja kun Birkan-aika loppui, myös miekkojen tulo väheni. Toinen mahdollisuus on aiemmin esiin nostamani teoria siitä, että ahvenanmaalaiset, jotka muuttivat Varsinais-Suomeen, toivat miekkansa mukanaan. Nämä kaksi mallia myös selittäisivät Varsinais-Suomen runsaat B, H ja I tyyppien miekkamäärät, sillä ne ajoittuvat viikinkiajan alku- ja keskivaiheille. Viikinkiajan loppupuolelle ajoittuvat Q- ja X-tyyppien miekat taas viittaisivat siihen, että tuontikauppa elpyi viimeistään rautakauden ja ristiretkiajan taitteessa, jolloin myöhemmät miekkamallit alkoivat yleistyä rannikkoseudulla. Näiden saapumisreitti on varhaisempia epävarmempi, koska Birkan ja Ahvenanmaan kaltaiset tekijät olivat poissaolevia vaikuttajia myöhäisviikinkiajalla. Uskon kuitenkin kahden muun vaikuttavan alueen olleen pääasiallinen lähde myöhäisrautakautisille miekoille, niiden osille tai valmistusmateriaaleille. Nämä ovat jälleen kerran Gotlanti ja Viro, jotka jatkoivat merkittävinä tekijöinä Itämeren piirissä pitkälle viikinkiajan päättymisen jälkeenkin. Syy tähän on maantieteellinen ja historiallinen. Gotlanti on luontevin läpikulkureitti kaikille keski- ja länsieurooppalaisille tuotteille, jotka saapuivat Suomeen joko Tanskan salmien läpi tai jostakin Itämeren eteläosan satamasta. Samalla tapaa Viro oli luonteva paikka, mistä purjehtia tunnetuille kauppaseuduille Varsinais-Suomeen tai sieltä Vieroon ja myydä tai vaihtaa tuotteita itä- ja keskieurooppalaisiin tuotteisiin. Vaikka Gotlannilla ei olekaan ollut niin suurta vuorovaikutusta Suomen kanssa kuin esimerkiksi Keski-Ruotsilla viikinkiaikaa edeltäneinä vuosisatoina, he tuskin olivat pelkkiä passiivisia sivustakatsojia Suomen suhteen koko tämän ajan ja vasta viikinkiajan loppupuolella päättäneet alkamaan aktiivisiksi. Baltialla ja erityisesti Virolla taas on ollut jo pronssikaudelta asti jatkuva vuorovaikutus Suomen suhteen (kts. esim. Lang 2020, Vahtola 2004).

Sisämaa ei eroa rannikosta siinä mielessä, että sen miekkamäärät olisivat millään tavalla vähäisempiä. Saapumisreiteissä sen sijaan on epäilemättä eroja. Koska sisämaa ei voinut olla suoraan kosketuksissa idäntien kanssa, olivat vaikutukset tästä syystä epäsuoria. Siksi suurin osa miekoista sisämaahan kulki todennäköisesti joko Varsinais-Suomen kautta tai vaihtoehtoisesti Kokemäenjoen kaltaisia sisämaahan asti johtavia vesireittejä pitkin. Itäisen Suomen ja Kaakkois-Suomen osalta todennäköisempi

reitti on kuitenkin ollut Karjalan kannaksen kautta, elleivät sitten hämäläiset jatkomyyneet tai lahjoittaneet ostamiaan tai tekemiään miekkoja heille. Kolmas mahdollisuus on myös aiemmin mainittu itsenäinen miekkojen valmistus. Hämeestä onkin löydetty merkkejä viikinkiaikaisesta pajatoiminnasta ainakin Janakkalan Viralasta ja Hämeenlinnan Varikkoniemestä (Moilanen 2018: 242). Tämä antaa olettaa, että miekkoja on saatettu joko osittain tai kokonaan valmistaa itse historiallisella Hämeen alueella, joka onkin viikinkiaikaisten miekkojen suhteen löytörikkaimpia seutua Suomessa (kts. liite 2). Alueen miekoissa on myös huomattavia laatueroja, niin työn jäljessä kuin käytetyissä materiaaleissa (Moilanen 2015), joten uskon mahdollisuuteen, että osa sisämaan miekoista oli itse valmistettuja ja pelkästään raaka-aineet ja tietotaito saapuivat rannikolta. Syyt tähän voivat olla moninaisia. Ehkä kyseessä oli tietynlainen halu omavaraisuuteen ja haluttomuuteen olla liian riippuvaisia rannikon asukkaista haluttujen ja arvostettujen asioiden, kuten miekkojen suhteen. Ehkä miekkoja ei ollut saatavilla sellaisia määriä kuin olisi ollut kysyntää, joten niitä päätettiin valmistaa itse nousseen kysynnän tyydyttämiseksi. Ehkä kaikilla ei ollut varaa laadukkaimpiin miekkoihin ja siitä syystä niitä tilattiin halvempina versioina paikallisilta sepiltä tai valmistettiin itse, jos taidot tähän riittivät. Luonnollisesti on mahdollista, että kaikki kolme syytä muodostivat yhden kokonaissyyntä ja siihen kuului vielä muitakin vaikuttavia tekijöitä. Miekkojen määrästä pystyy päättelemään sen, että vaikka Suomi oli köyhä ja verrattain syrjässä oleva maa viikinkiajalla, olivat miekat haluttua tavaraa ja kuten asiat usein arkaisissakin markkinatalouksissa menevät, kun jollekin asialle on tarpeeksi kysyntää, niin joku taho pyrkii vastamaan siihen kysyntään.

6.4 Dirhamien ja miekkojen mahdolliset yhtäläisyydet kauppatavarana

Oliko dirhameilla ja miekoilla sitten paljoakaan rinnakkaisvaikutusta viikinkiaikaisessa Suomessa? Tutkimusmateriaalin perusteella sanon, että kyllä ja ei. Aluksi pohdin sitä, mikä näitä kahta esineryhmää mahdollisesti yhdistää, sen jälkeen mikä näitä kahta esineryhmää erottaa, ja lopuksi tämän kaiken merkitystä Suomelle.

6.4.1 Yhdistävät tekijät

Molemmissa esineryhmissä on ainakin pintapuolisesti paljon yhdistäviä tekijöitä. Kumpiakin esineitä löydetään niistä maista, jotka olivat viikinkien vaikutuspiirissä, mutta eivät suoraan yhteydessä alkuperäisiin valmistusmaihin, erityisesti dirhamien tapauksessa. Molemmat olivat myös Suomessa haluttuja asioita ja niiden hankkimiseen on selvästi nähty vaivaa koska molemmat esineryhmä ovat peräisin pitkän matkan takaa.

Dirhamit ja miekat eivät kuitenkaan ole kauppatavarana yleismaallisia ja tavanomaisia hyödykkeitä. Sellaisia olivat esimerkiksi ruoka, nahat tai kankaat, työkalut sekä aseet, jotka kelpaavat myös

metsästykseen. Dirhameista ei ole sen paremmin itsenäisenä esineenä asusteeksi kuin miekasta on metsästysaseeksi. Sen sijaa dirhamit kelpaavat käytännöllisellä tasolla vain koriste-esineiksi joko medaljongiksi tai useampana kappaleena osaksi vaikkapa kaulakorua, siinä missä miekalla on vain yksi käytännön tarkoitus, aseellinen yhteenotto toisen ihmisen kanssa (Moilanen 2018, Talvio 2002). Juuri tämä erilaisuus onkin todennäköisesti tehnyt näistä kahdesta poikkeavasta esinetyypistä, haluttuja ja arvostettuja, koska ne eivät ole arkisia ja jokapäiväisiä esineitä, joita löytyi aivan jokaiselta yhteisön jäseneltä. Tämä ei päde pelkästään Suomeen, vaan kuten aiemmin tutkimuksessa on käynyt ilmi, esihistoriallisissa yhteisöissä ja kaupankäynnissä arvostettiin erityisesti niitä esineitä tai raaka-aineita, joita omassa vaikutuspiirissä oli saatavilla harvakseltaan tai ei lainkaan (Smith 2009). Siksi en usko, että Suomi olisi ollut tämän asian suhteen millään tavalla poikkeus. Sanoisin sen sijaan että dirhamien ja miekkojen suuret määrät verrattuna Suomen silloiseen väkilukuun (n.50 000) johtuvat ainakin osittain ilmiöstä, jossa tarjolla oli jotakin niin harvinaista, että sen omistaja poikkesi edukseen lähipiiristään, mutta ei niin harvinaista, että sen hankkiminen olisi ollut taloudellisesti typerää tai suorastaan mahdotonta. Tästä samasta syystä molemmista esineryhmistä saatettiin myös tehdä jäljennöksiä, koska viikinkiaikaisen suomalaisen silmin dirhamijäljennös näytti tekstinsä puolesta aika varmasti samalta kuin alkuperäinen ja latinalaisia aakkosia osaamattomalle oli käytännössä katsoen täysin yhdenmukaista millä tavalla Ulfberht tavattiin tai olivatko kirjaimet ajoittain väärinpäin.

Sama hankinnan kannattavuus näkyy myös dirhamien ja miekkojen sijoittumisessa kartalle (kts. kuvat 3–4), koska ne henkilöt, jotka hankkivat näitä arvoesineitä, asuivat todennäköisesti aikansa eniten matkustettujen vesireittien varrella, kuten Ahvenanmaalla tai Varsinais-Suomessa. Sisämaan osalta löydöt sijoittuvat suurimmalta osin Kokemäenjoen ympäristöön, joka oli ajoitettujen raha- ja miekalöytöjen perusteella (kts. liite 1 ja 2) todennäköisin kauppareitti keski- ja myöhäisviikinkiajalla. Tämä ei tietenkään sulje pois aiempaa kaupankäyntiä, mutta varhaisviikinkiajan löydöt ovat sisämaassa harvemmassa näiden pääesineryhmien osalta, joten tämän perusteella dirhamien ja miekkojen hankkiminen oli joko hankalampaa tai siihen ei ollut runsaasti mahdollisuuksia.

6.4.2 Eroavat tekijät

Yhdistävistä tekijöistä huolimatta dirhamit ja miekat ovat kaksi aivan erityyppistä esineryhmää. Eikä vähiten siitä syystä, että niiden alkuperä poikkeaa suuresti toisistaan sekä maantieteellisesti että kulttuurisesti. Myös käytännön tasolla on loogisia eroja. Rahalla ja arvometalleilla on arvoa vain niin kauan, kun ihmiset antavat niille arvon ja pitävät näitä asioita sen verran korkeassa asemassa, että niitä voi vaihtaa asioihin tai palveluksiin tai niillä on arvovaltaa korostava koristeellinen asema. Miekka, joka sekin on symbolinen arvovallan väline, on kuitenkin valmistettu käytännön tarkoitusta varten, oli se sitten sotiminen tai itsepuolustus, jonka lisäksi, vaikka se ei olekaan metsästysase, sitä

voi käyttää itsepuolustukseen myös villieläimiä vastaan, jos tarve niin vaatii. Näin ollen kyseiset esineet vetosivat epäilemättä erilaisten ihmisten erilaisiin käyttötarkoituksiin ilman, että kummallakaan esineryhmällä oli mitään päällekkäistä käytännön käyttötarkoitusta. Tästä esimerkkinä se, että dirhameita, sen paremmin kuin muitakaan rahoja, ei käytetty miekkojen minkään osan koristelussa vaikkapa upottamalla niitä säilään tai laittamalla roikkumaan ponteen kiinnitetystä lenkistä. Mahdollisuuksien rajoissa on kuitenkin, että dirhameita on voitu sulattaa ja käyttää miekan hopeakoristeluissa. Yksittäisen hopeapalan tapauksessa voidaan nykyään isotyypianalyysillä alkuperä selvittää jopa kairavoksen tarkkuudella (Oravisjärvi: 2022), mutta koska koristeluihin on todennäköisesti sulatettu sekalaista hopeaa eri lähteistä, on lähes mahdotonta sanoa, mikä on peräisin dirhameista ja mikä ei.

Se että dirhamit ja arabikulttuuri olisivat vaikuttaneet miekkojen koristeluun ja säiläkirjoitukseen ei myöskään ole näkynyt tutkimuksessa ja tämä onkin epätodennäköistä, sillä ne tulivat kahdesta erillään olevasta lähteestä. Kristillisen vaikutuksen nousemisen myötä, erityisesti myöhäisviikinkiajalla vaikutukset näkyvät alueittain niin dirhami kuin miekkamateriaalissa, kun rahavirtojen suunta muuttui Mustaltamereltä Pohjanmeren ja Itämeren väliseksi liikenteeksi. Rahojen osalta tämä näkyi lisääntyvinä eurooppalaisina rahoina, jolloin ilmiö saattaa miekkojen osalta ilmetä lisääntyvinä kristillisenä säiläkirjoituksena. Se, onko miekkojen kristillisten säiläkirjoitusten ja kristillisistä maista saapuneiden rahojen välillä paljon yhteistä tekemistä, on asia, johon en voi antaa varmaa vastausta. Pidän kuitenkin mahdollisuutena, että esimerkiksi kaikki Suomesta löydetyt Ingelrii-miekat saattavat olla valmistettu tarkoitusomaisella kristillisellä symboliikalla, eikä pelkästään kopioitu tunnettuja säiläkirjoituksia. Tämä siksi, että kyseiset miekat ajoittuvat lähelle ristiretkiaikaa, jolloin kristinusko oli jo saanut vahvan jalansijan Skandinaviassa. Samasta syystä en usko dirhameilla olevan paljoakaan tekemistä viikinkiajan lopun ja ristiretkiajan taitteen miekoilla, ottaen kuitenkin huomioon sen mahdollisuuden, että jo Suomessa olevista dirhameista tuskin tuli epäkelvoja maksuvälineitä vain, koska niiden tulovirta tyrehtyi. Pikemminkin ne pysyivät kierrossa niin kauan, kunnes kaikki olivat päätyneet joko kätköihin, hautoihin tai hukattu, unohtamatta sulatettuja ja siten uudelleen käyttöön otettuja tapauksia.

Sukupuolirooleissa eroavaisuus tulee esille siinä, että miekka oli suurella todennäköisyydellä niin haudassa kuin muussakin löytöyhteydessä kuulunut miehelle, vaikka se olisikin vaihtanut käyttöaikanaan omistajaa useamman kerran. Dirhamit sen sijaan ovat hyvin sukupuolineutraaleja esineitä, sillä niiden käyttötarkoitus, oli se sitten maksuvälineenä tai medaljongin kaltaisena koristeena, pätee aivan samalla tavalla naisiin kuin miehiin. Poikkeuksena erityisen koristeelliset rahoista koostuvat kaulakorut, jotka ovat todennäköisemmin kuuluneet naisille. Naisten miekan käyttöä ja omistusta en kuitenkaan täysin sulje pois, ottaen huomioon rautakautisen Suomen keskittyneen vallan puuttumisen

ja kuinka omat yhteisöt todennäköisesti elivät pitkälti omien sääntöjensä mukaisesti. Tämän lisäksi viikinkien keskuudessa esiintynyt tiettyjen naisyksilöiden osallistuminen aktiivisesti soturikulttuuriin on saattanut inspiroida naisia myös Suomessa.

Valmistusmetodiensa puolesta miekat ja dirhamit eroavat myös suuresti, joka taas liittyy oleellisesti niillä käytyyn kauppaan. Kuten tutkimuksessa on käynyt ilmi, dirhameista on valmistettu jäljitelmiä pitkin idäntietä olevien kansojen keskuudessa ja muutama tavataan jopa suomalaisena jäljitelmänä (kts. liite 1). Ylivoimaisesti suurin osa löydetyistä dirhameista on kuitenkin kalifaateissa lyötyjä tapauksia eikä paikalliselle jäljitelmien valmistukselle ole ollut tarvetta tai Suomen tapauksessa rautakautiset hopeavarannot tuskin olisivat riittäneet kummoiseen jäljitelmien massatuotantoon. Miekkoja sen sijaan, tai ainakin niiden tiettyjä osia, uskon Moilasan (2015, 2018) tapaan valmistetun Suomessa, jos ei massiivisissa määrissä, niin ainakin enemmän kuin on perinteisesti uskottu. Tähän viittaa ainakin tietyistä miekoista löydetyt korjauksen merkit. Näitä ovat esimerkiksi Hauhon miekka (KM 16279), josta on uusittu koko ruoto ja yksi Euran Pappilanmäen miekka (KM 9164:3), jonka kahvaa on korjattu uusilla osilla, sekä yksi Hämeenlinnan Ulfberht-miekoista (KM 18402:1), jonka katkennut säilä on todennäköisesti ahjohitsattu takaisin kiinni (Moilanen 2018: 33–34). Tämä osoittaa sen, että miekkoja on käytetty jonkinlaisessa kamppailutilanteessa, jonka jälkeen niille on tarvinnut tehdä tarpeellisia korjaustöitä. Tämä on selvä merkki ammattitaitoisesta sepästä, koska Hauhon tapauksessa miekan säilästä on uudelleen muotoiltu uusi ruoto, jonka puolesta puhuu uudessa ruodossa oleva säiläkirjoitus, ja Hämeenlinnan tapauksessa ahjohitsaus vaatii Moilasan (2018) mukaan ammattitaitoisen sepän suorittamaan toimenpide oikein.

6.4.3 Merkitys Suomelle

Monista yhtäläisyyksistä, mutta myös suurista eroavaisuuksista huolimatta niin dirhameilla kuin miekoilla oli selvä asema ja tarkoitus Suomen myöhäisrautakautisessa esinekulttuurissa. Tämä puolestaan kertoo yhteyksistä ja vuorovaikutuksista muuhun maailmaan, erityisesti Itämeren piirissä. Esiinelöytöjen määrät ja erityisesti niiden tuotteiden määrät, kuten dirhamit, jotka kertovat pitkistä kauppayhteyksistä, antavat ymmärtää, että Suomi verrattuna Skandinaviaan ei ollut erityisen iso tekijä idäntien kaupassa, mutta kuitenkin tekijä omalla kaupallisella painoarvolla. Miekat vuorostaan kertovat suurella määrällään, että Suomella olisi ollut aikansa mittarilla vilkastakin kauppaliikennettä lähinaapureidensa kanssa, joko suoran tai sitten raaka-ainekaupan muodossa.

Tästä huolimatta lasken vain Ahvenanmaan todelliseksi kauppakeskukseksi, jonka kautta tavara todennäköisesti virtasi Varsinais-Suomen ja Satakunnan rannikolle ja siitä sitten sisämaahan. Samaan aikaan uskon kuitenkin, että kauppaketjussa on esimerkiksi Vähänkyrön Housulanmäen kaltaisia

poikkeuksia, jossa yhteydet olivat suoria tai lähes suoria. En myöskään laskisi Keski- ja Pohjois-Pohjanmaan rannikon osalta täysin pois Keski-Ruotsin suoran kaupan mahdollisuutta. Ylipääntänsä rannikon kauppa vaikuttaa idäntien kukoistuskautena olleen niin vilkasta Itämerellä, että en usko minkään Suomen rannikon osan, jossa on merkkejä viikinkivaikutuksesta tai kaupankäynnistä, olleen tekemisissä pelkästään yhden tahon kanssa, oli se sitten Birka, Gotlanti, Baltia tai Keski-Ruotsi.

Tämän kaupan monimuotoisuuden uskon näkyvän myös dirhamien ja miekkojen muodossa niillä alueilla, joilla kauppaa käytiin. Dirhamit itsessään viittaavat lukumääränsä puolesta useampaan välikäsilähteeseen, sillä jos Suomesta olisi löydetty vain pari kätköä tai muutama kymmenen dirhamia, olisivat ne suuri poikkeama viikinkiaikaisessa löytöaineistossa. Tällöin ne todennäköisesti olisivat olleet yhden miehen tai suvun lahjana tai saaliina saatu omaisuus. Tällä hetkellä dirhameita on kuitenkin löydetty useista löytökonteksteista ja nämä tuhannet dirhamit ympäri Suomea tuskin tulivat kaikki samasta lähteestä ja kuuluivat vain yhdelle henkilölle tai pienelle joukolle ihmisiä.

Miekkojen suhteen alkuperän määrittämistä hankaloittaa, mutta kontaktien suurta määrää tukee lukuisten eri typologioiden esiintyminen miekka-aineistossa. Alkuperämaiden määrää tukevat myös tutkimusmateriaalin ulkopuolelle menevät selvät merovingi- ja ristiretkiajan miekat, jotka nekin ovat typologioiltaan erittäin heterogeenisiä (Moilanen 2015). Erityisesti H- ja I-typologioiden kaltaiset miekat, jotka ovat niin yleisiä ympäri Eurooppaa, että alkuperäismaata on mahdotonta sanoa, ja joita Suomestakin on löydetty useita kappaleita (kts. liite 2), antavat sen tulkinnan mahdollisuuden, että kauppakontakteja on ollut muuallekin kuin vain yhdelle taholle. Sama pätee raaka-aineisiin, koska harva seppä tuskin teki missään päin viikinkiaikaista Eurooppaa kaikkia työvaiheita malmin hankinnasta ja jalostamisesta lähtien itse. Viikinkiajalla liikkui useita raaka-aineharkkoja, jossa tietyn paikan malmista valmistettiin samanmuotoisia rauta- tai teräsharkkoja laadun tunnistamiseksi ja Skandinaviasta tunnetaankin rengasmaisia raaka-aineharkkoja, joiden hiilipitoinen rauta sopi hyvin terien valmistukseen (Moilanen 2018: 238). Moilasan mukaan myös fosforipitoisille kuvioteräksisille palkeille oli todennäköisesti kysyntää ympäri Eurooppaa, koska pelkän kuvioteräksisen palkin valmistamiseen meni viikkoja, mutta valmistustekniikan vuoksi, jos tällaisen miekanterään käytetyn palkin käytti säilämerkkien tekemiseen, siitä riitti materiaalia useampaankin terän säilämerkkiin. Käytipä seppä tällaisen palkin siis terän tai merkkien valmistukseen, oli sellainen ainakin ajallisesti kannattavaa hankkia silloin kun se oli mahdollista, koska tällöin pystyi hyppäämään yhden aikaa vievän työvaiheen yli. Myös rautakautisessa koruvalmistuksessa on tavattavissa samankaltaista raaka-aineharkkojen maahantuontia. Suurin osa viikinkiajan kupariseoskoruista on kotimaista käsityötä, mutta itse valmistusmateriaali on täytynyt tuoda jostakin muualta. Näitä sinkin ja kuparin yhdistelmä eli messinkiharkkoja on löydetty esimerkiksi Köyliöstä ja tämän Pohjois-Euroopassa viikinkiaikana

suositun korumateriaalin alkuperä on todennäköisimmin Keski-Euroopassa (Raninen & Wessman 2015: 331). Siksi uskon, että osa niin miekka- kuin korumateriaalista on tullut samalta tai samankaltaisista lähteistä, koska vaikka valmistaja olisi eri, tuskin yksikään kauppias, joka teki metalleilla kauppaa, olisi erikoistunut vain ja ainoastaan yhden raaka-aineen kauppaamiseen niin pienillä markkinoilla.

Dirhamien ja miekkojen yhteiskaupassa oleellista on se, mikä kävi kaupaksi viikinkiaikaisessa Suomessa ja mitä Suomella oli tarjottavaa. Koska Suomi oli rautakautinen maatalousyhteisö, jonka toimeentulo koostui lähi-, ulko- ja kaukonautinta-alueista ja niistä saatavista kaskiviljelystä, marjastamisesta, pienriistan pyydystämisestä ja kalastamisesta, on vallitseva turkiskauppateoria ilveksen-, oravan- ja majavannahoilla käydystä ulkomaankaupasta todennäköisin selitys (Raninen & Wessman 2015: 311; 332). Se, mitä tällä kaikella sitten hankittiin idäntieltä, on arkeologisten todisteiden perusteella suhteellisen suppea valikoima. Pääasiassa Suomeen tuotiin aseita, kupariseosesineitä, lasihelmiä ja dirhameita, siinä missä esimerkiksi Euran Luistarin haudasta löydetyt arvokkaat kankaat ovat olleet äärimmäisen harvinaisia tapauksia (Raninen & Wessman 2015: 329–333). Tästä voi päätellä sen, että monet yhteisöt olivat suhteellisen omavaraisia ja suurin osa asioista ja esineistä valmistettiin tai tuotettiin itse ja ne, joilla oli varaa, hankkivat itselleen korujen, lasihelmien ja miekkojen kaltaisia statusta korostavia esineitä. Siksi näitä esineitä myös päätyi hautauhreiksi, mutta epäilemättä niillä oli myös kaupallinen arvo sen jälkeen, kun ne olivat päätyneet Suomeen. Kuitenkaan kovin moni henkilö tuskin oli valmis myymään miekkaansa, erityisesti jos se oli kulkenut suvussa jo useamman sukupolven ajan, jolloin miekkakauppa manner-Suomessa oli joko sellaista, että aseet oli varta vasten tuotu muualta tai valmistettu sepän toimesta myyntiä varten. Tähän kategoriaan menevät osittain myös haudoista ryöstetyt, varastetut ja taistelun hävinneeltä osapuolelta otetut aseet, jotka on jatkomyyty eteenpäin. Tosin nämä tapaukset saattoivat päätyä myös tekijän itsensä yksityisomistukseen.

Dirhameilla vuorostaan on saatettu käydä jonkinasteista kauppaa myös eri heimojen välillä. Kuten jo aiemmin todettu, mitään järjestäytyneiden yhteiskuntien kaltaisia kiinteitä kaupparakenteita tuskin on ollut olemassa, mutta niillä seuduilla, joilta dirhameita on löydetty Suomen mittakaavassa runsaasti, ovat ne todennäköisesti vaihtaneet omistajaa muutamaan otteeseen. Tämän kaltaisesta hopeakaupasta kauppakeskusten ja maaseudun välillä on viitteitä erityisesti Skandinaviassa, jossa Kaupangin ja Birkan kaltaiset kauppakeskukset käyttivät hopeaa maksuvälineenä ja saivat sitä myös maksuksi omista tuotteistaan ulkomaalaisten kanssa (Skre 2013: 78–81). Maaseudulle hopeaa taas päätyi Skren mukaan koska se oli yksi maksutapa hankkia elintarvikkeita, joita kaupungit eivät tuottaneet riittävästi omiksi tarpeikseen. Hopea todennäköisesti nähtiin kuitenkin yhtenä ylellisyystuotteena, joka kelpasi esimerkiksi korumateriaaliksi, ei niinkään rahana siten kuin me sen käsitämme. Kuitenkin

esimerkiksi suuremmasta viljatoimituksesta oli epäilemättä helpompi maksaa pussillisella dirhameita, kuin kärryllisellä käsityöläistuotteita. Skandinaviasta onkin löydetty keskiaikaisia dokumentteja, joiden mittayksiköt ja hinnastot erittäin arvokkaista asioista, kuten lehmistä ja maa-alueista, on laskettu hopealla ja joiden uskotaan pohjautuvan 1000-luvun taitteessa luotuun järjestelmään (Skre 2013: 78–79). On siis mahdollisuuksien rajoissa, että dirhameilla ja viikinkiajan loppupuolella englantilaisilla ja saksalaisilla rahoilla saattoi ostaa myös Suomessa jotakin arvokasta, kuten lehmän tai myötäjaiset, mikä vaati jotakin tavanomaisesta poikkeavaa maksuvälinettä. En myöskään pidä pois suljettuna vaihtoehtona sitä, että tällä hopealla olisi voitu maksaa kauppiaille tai sepälle uudesta miekasta.

Rahojen ja miekkojen välinen yhtäläisyys saattaa myös olla ensimmäinen tekijä, joka satoi Suomea enemmän keskiaikaa kohti siirtyvää Eurooppaa ja Pohjoismaiden vaiheittaista kristillistämistä. Kaupallisen painopisteen siirryttyä 1000-luvun taitteessa aina vain enemmän Eurooppa-keskiseksi, nousivat myös suoran vaikuttamisen mahdollisuudet huomattavasti. Vaikka uskonkin vahvasti, että suurin osa Suomen silloisesta kaupasta pysyi tuolloin Gotlannin ja Viron kaltaisten tekijöiden käsissä, eivätkä englantilaiset rahat viittaa millään tavalla suoriin yhteyksiin Britteinsaarten kanssa, vaan pikemminkin sieltä viikinkien mukanaan tuomaan saaliiseen, niin en sulje pohjois-saksalaisten kauppiaiden suoraa vaikutusta täysin pois. Tästä perusteluina myöhäisrautakaudelle ajoittuvien V-, X- ja Z-typologian miekkojen runsaus Suomessa, joiden alkuperä on todennäköisesti Keski-Euroopassa (Moilanen 2015, liite 2), sekä Suomesta löydettyjen saksalaisten rahojen määrä, jotka ovat viikinkiajan rahoista yleisimpiä (kts. liite 1). Osa tästäkin materiaalista on epäilemättä kulkenut välikäsien kautta, mutta pelkkä saksalaisten rahojen määrä viittaa siihen, että joko Suomen kaupallinen volyyymi olisi noussut lyhyessä ajassa niin suureksi, että viikingit ostivat enemmän tai sitten markkinoille tuli uusi tekijä, tässä tapauksessa saksalaiset kauppiaat, jotka toivat tullessaan omat tuotteensa ja valuutansa. Näistä kahdesta vaihtoehdosta uskon vahvasti jälkimmäiseen.

Juuri tämä lisääntynyt vaikutus saattaa näkyä myös säiläkirjoituksissa ja upotekoristeluissa myöhäisviikinkiajalla kristillisinä symboleina ja teksteinä. Yleinen oletus on, että Skandinaviassa tai Suomessa ei ymmärretty latinankielisiä aakkosia ja kristillinen symboliikka oli lähinnä koettu valmistajan laadun takeeksi tai jopa maagisiksi merkeiksi (Moilanen 2018: 164). Näin uskon itekin asian olleen, sillä jos näitä kristillisiä säiläkirjoitusjärjitelmiä tehtiin Suomessa, niin kirjoitusvirheet olivat yleisiä vielä ristiretkiajalle menevissä miekoissakin (kts. liite 2). Tämä ei kuitenkaan ole pelkästään Pohjoismaita koskeva asia, sillä luku- ja kirjoitustaito olivat pitkälti vain yläluokkalaisten taito niin frankkien valtakunnassa kuin Keski-Eurooppalaisissa valtioissakin, joten säiläkirjoitusten kirjoitusvirheet ja eriävä symboliikka olivat yleisiä myös näillä alueilla (Moilanen 2018: 164). Samalla tämä kuitenkin

luo yhtenäisen linkin Pohjoismaiden ja Manner-Euroopan välille. Koska kristillinen symboliikka on epäilemättä peräisin kristillisistä maista ja kun pakanallinen Pohjola joko kopioi valmistaessaan näitä samaisia tekstejä ja symboleita, ostivat aseita joko laillisesti tai salakuljettajilta tai ottivat niitä saaliiksi, on selvää, että näiden alueiden välillä on oltava yhteys (Stalsberg 2017:268–269). Tämän saman kontaktiverkoston on täytynyt siten olla olemassa myös Suomen osalta jossakin muodossa. Viikinkiajan ja ristiretkiajan taitteeseen ajoittuvat miekat ovat järjestäen kaikki vahvan kristillisen sanoman ja symboliikan värittämiä, joka viittaa selvästi siihen, mistä mallia on otettu tai mistä päin nämä miekat on hankittu. Tämä yhdistettynä suureen määrään saksalaisia rahoja Varsinais-Suomen ja Satakunnan kaltaisilla viikinkiajan löytörikkailla seuduilla nostaa jälleen esiin mahdollisuuden suorista kauppayhteyksistä Keski-Euroopan saksalaisalueisiin. Se, olivatko ne kuinka suorita tai epäsuoria, on edelleen avoin kysymys, sillä kirjoitushetkellä mitään kiistattomia todisteita esimerkiksi saksalaisista kauppasemistä Varsinais-Suomessa tai Satakunnassa ei ole olemassa.

7 Johtopäätökset ja tulokset

Viikinkien ja idäntien, tai ylipäättänsä skandinaavisen vaikutuksen määrää rautakautiseen Suomeen on pohdittu koko itsenäisyytemme ajan ja sitä on tutkittu niin kulttuuriselta, kaupalliselta kuin potentiaalisten konfliktienkin kannalta (kts. esim. Lehtosalo-Hilander 1984, Moilanen 2015, Nordman 1921, Rätty 1978, Salmo 1934, Talvio 2002, Wessman 2010). Suomeen tuotujen ylellisyysesineiden määrä ei kuitenkaan ole arkeologisten todisteiden valossa noussut missään kohtaa rautakautta suurin mittasuhteisiin. Harvoja poikkeuksia tässä olivat miekat ja dirhamit, sekä viikinkiajan loppupuolella myös eurooppalaiset rahat. Näiden esineiden merkitystä ja syitä päätyä Suomeen on analysoitu ja pohdittu tässä tutkimuksessa yrittäen löytää uusia näkökulmia kysymykseen siitä, mikä oli Suomen rooli idäntien ja Itämeren kaupankäynnissä.

7.1 Dirhamien merkitys

Dirhamien tutkimushistoria on pitkälti ollut kehityskäyrä siitä, miten muutamat harvinaiset hopearahalöydöt päätyivät joko kuninkaan rahaholveihin tai kultaseppien sulatusuuneihin, muutamasta museoon lunastetusta kätköstä nykyiseen pisteeseen, jossa joka vuosi tehdään lukuisia irtolöytöjä ja ajoittain jopa uusia kätkölöytöjä (kts. liite 1). Tahti on ollut viimeisen kymmenen vuoden aikana sen verran kova, että tämän tutkimuksen julkaisuhetkellä tiedot Suomesta löydettyjen dirhamien määristä ovat todennäköisesti ehtineet jo vanhentua. Tämä kuitenkin vain todistaa sen, että vaikka Suomi ei edelleenkään vedä löytömäärissä vertoja skandinaavisille naapureillemme, ovat puheet siitä, että olisimme olleet täysin syrjään vetäytyneitä kaikesta kaupallisesta kanssakäymisestä ja tavaravaihdosta viikinkiajalla, täysin perättömiä. Samalla tämä myös viittaa vahvasti siihen, että dirhamit olivat

hyväksytty maksumuoto tai ainakin niitä haluttiin ja arvostettiin jollakin tapaa tietyissä osissa Suomea. Samalla dirhamien selvä puuttuminen löytöaineistosta tai niiden harvinaisuus tietyillä Suomen nykyalueilla puolestaan viittaa siihen, että kyseisiä rahoja ei arvostettu tai hyväksytty maksuvälineinä näillä seuduilla tai vaikka asia ei olisikaan ollut näin, niin kyseiset seudut eivät olleet suoraan tai edes välttävien välikäsien kautta tekemisissä idäntien kaupan kanssa tai sitten se oli vähäistä.

Dirhamit toimivat myös hyvänä mittarina idäntien kaupan hiipumisesta, ei pelkästään Suomessa, vaan myös koko Itämeren alueella. Kaupan painopiste siirtyi selvästi 1000-luvulle tultaessa Eurooppa-keskiseksi, joka osaltaan saattoi johtua myös pikkuhiljaa tapahtuvasta kristillistymisestä, jolloin viikinkien ryöstöretket vähenivät ja lopulta loppuivat siirryttäessä ristiretkiajalle, tehden näin kaupasta turvallisempaa ja kannattavampaa. Tämä näkyy dirhameissa siten, että kun toimitusväylä lopulta katkesi, loppuivat myös dirhamit, joutuen englantilaisten ja saksalaisten rahojen syrjäyttämiksi. Samalla tämä kuitenkin viittaa siihen, että mitään yleistä rahajärjestelmää tuskin oli olemassa, vaan hopea oli hopeaa, olipa siinä sitten Koraanin säkeitä tai kristityn kuninkaan leima, kelvaten monemmissa tapauksissa maksuksi. Tämä näkyy myös kätöksissä, joissa esiintyy monia eri rahayksiköitä eri maista, joka selvästi kertoo, että jos jokin raha olisi kirjaimellisesti syrjäytetty toisen toimesta, olisi vanha menettänyt arvonsa, eikä sen kätkemiseen uuden valuutan kanssa olisi nähty vaivaa tai vanhat rahat olisi poistettu. Monet kätköt, erityisesti historiallisessa Hämeessä ajoittuvatkin 1000-luvulle ja sen loppupuoliskolle, sisältäen rahoja monelta eri vuosisadalta (kts. liite 1). Tämä viittaa siihen, että kaikilla näistä rahoista oli edelleen arvoa kyseisille ihmisille.

Kulttuurisesti suomalaiset tuntuvat ottaneen vaikutteita viikingeiltä dirhamien käytössä koriste-esineinä. Tuskin on puhtaasti sattumanvaraista, että yleisimpiä selviä tuontituotteita Suomeen viikinki-ajalla olivat juuri dirhamit ja lasihelmet, joista ensimmäisistä on löydetty merkkejä medaljonkina tai riipuksena olemisesta ja jälkimmäiset olivat kirjaimellisesti valmistettu käytettäväksi helminauhoissa. Samanlaista koriste-esinekäyttämistä on tavattavissa vielä suuremmassa mittakaavassa Ruotsin viikinkiaikaisissa yhteisöissä (Audy 2018), joten ihmisillä oli selvä tarve erottua joukosta edukseen poikkeavalla tai poikkeavilla statussymboleilla. Rei'itettyjen dirhamien määrät eivät myöskään poikkea suuresti alueittain, joista niitä on löydetty suhteutettuna alueelta löydettyjen dirhamien määrään. Täten kyseessä on todennäköisesti yleismaallinen ilmiö kaikilla niillä seuduilla, joille dirhameita päätyi edes välttävä määrä. Tapa ei myöskään rajoitu dirhameihin vaan jatkui myös englantilaisissa ja saksalaisissa rahoissa. Koristeellisimmat ja monimutkaisimmat rahakorut sijoittuvat tämänhetkisen tutkimuksen valossa Varsinais-Suomeen, Satakuntaan ja Hämeeseen, joka viittaa siihen, että ilmiö on levinnyt tuttuja kauppareittejä pitkin rannikolta aluksi sisämaan isoimmille kauppaluueille ja sieltä sitten muualle Suomeen.

Kaiken kaikkiaan dirhameita ja niiden levinneisyysalueita voi pitää eräänlaisena karkeana mittarina siitä, mihin osiin viikinkiaikaista Suomea idäntien vaikutus ylsi, ja ketkä olivat sen kanssa tekemisissä. Tällä tarkoitan kuitenkin suuremmaksi osaksi epäsuoraa kanssakäymistä, koska esimerkiksi suorat kauppayhteydet Keski-Suomen ja Birkan tai Gotlannin välillä kuulostavat vähintäänkin epätodennäköisiltä. Sen sijaan pikkuhiljaa leviävä Suomen sisäinen kauppa ja tavaravaihto, ajoittain epäilemättä myös varkaudet ja ryöstely, toivat rannikolta näitä esineitä myös eristäytyneimpien ihmisten tietoisuuteen ja saataville. Näin ollen henkilöt, jotka eivät välttämättä edes tieneet viikinkien olemassaolosta ja vielä epätodennäköisemmin Abbasidien tai Samanidien dynastioista, saattoivat käydä näillä idäntietä pitkin tuoduilla rahoilla kauppaa, laittaa niitä hautoihinsa uhreiksi tai koristella itsensä dirhameista valmistetulla kaulakorulla, ollen näin tietämättään, mutta kuitenkin pienessä määrin mukana idäntienä tunnetun kauppaverkoston järjestelmää.

7.2 Miekkojen merkitys

Toisin kuin dirhamien, miekkojen elinkaari ja ajankohtaisuus alkaa huomattavasti ennen viikinkiaikaa ja jatkuu pitkälle sen jälkeen. Tästä syystä myös jotkut tutkimuksen miekat ajoittuvat ajanjaksoille, jolloin ne voivat typologiansa puolesta olla aiemman merovingiajan tuotoksia tai vaihtoehtoisesti valmistettu vasta myöhemmän ristiretkiajan puolella. Tämä on kuitenkin vain hyvä osoitus siitä, että esineenä ja tietyssä määrin ilmiönä miekka on ollut myös Suomessa pitkällä aikavälillä tunnettu ja arvostettu ase.

Määristä puhuttaen Suomesta on löydetty rautakautiseen väkilukuun suhtauttaen runsaasti miekkoja. Tämän lisäksi tutkimuksen julkaisuhetkellä tiedossani on epävirallisten suullisten tiedoksiantojen perusteella sanottava, että määrä tulee nousemaan entisestään 2020-luvulla. Suuret määrät jotakin selaista asetta, jonka ainoa tarkoitus on ihmisten välinen konflikti maassa, joka oli harvaan asuttu, tuskin tarkoitti tässä tapauksessa massiivisia aseellisia konflikteja vaan todennäköisesti statuksen ja arvovallan tavoittelua. Tämän lisäksi miekka oli epäilemättä erinomainen välienselvittelyase silloin, kun tilanne kahden henkilön välillä kärjistyi kaksintaisteluksi. Tämän kaltaisista taistelujäljistä on havaittavissa merkkejä terään syntyneiden lovien muodossa esimerkiksi Jämsän (KM 31550:1), Hämeenlinnan Hauhon (KM 7134:1) ja Tampereen Messukylän (KM 2986:4) miekoissa (Moilanen 2018: 30–31). Pääasiallisesti vaikuttaa kuitenkin siltä, että miekkoja haluttiin pikemminkin miehiseen koristekäyttöön, lahjoiksi, perintökalleudeksi ja mahdollisesti ennaltaehkäiseväksi uhaksi, sillä arvokkaan ja monilla taikasymboleilla koristellun miekan omistaja antoi varmasti itsestään vaikutelman, ettei häntä kannattanut haastaa kevyin perustein. Erityisesti viikinkiaikaisessa Suomessa, jossa ei ollut keskittyneitä valtarakenteita ja lait olivat pikemminkin perinnetapoja, jotka saattoivat vaihdella kylästä toiseen, oli epäilemättä itsensä ja sukunsa kannalta hyvä antaa kuva, että omasi

arvovaltaa ja kykeni puolustamaan sekä itseään että lähimmäisiään. Tähän tarkoitukseen miekka oli omiaan ja selittää osaltaan sen, että määrät ovat sen verran suuria, koska päälliköiden lisäksi tavalliset henkilöt hankkivat niitä ikään kuin oman aikansa henkivakuutuksiksi.

Kaupalliselta kannalta ajatellen Suomeen oli kannattavaa tuoda miekkoja, sillä niille oli selvästi kysyntää, joskin varsinaisesta asekaupasta puhuminen olisi hieman ylimitoitettua. Todennäköisempää onkin, että tasaisin väliajoin, muutamia miekkoja vaihtoi omistajaa joko vaihtokaupan tai lahjan muodossa, jolloin saatiin rakennettua luottamusta kauppakumppaneiden välille. Tämä lähestymistapa pätee epäilemättä samalla tavalla tuon ajan Varsinais-Suomessa, joka sai tuontimiekkansa todennäköisesti Ahvenanmaalta, Birkasta, Gotlannista, Virostä tai kaikista näistä paikoista erinäisten välikäsien välityksellä. Hämeen ja Pirkanmaan kaltaiset miekkojen suhteen löytörikkaat Suomen sisäosat saivat tuontimiekkansa todennäköisesti Varsinais-Suomesta tai Satakunnasta.

Nykytutkimuksen (Moilanen 2015, 2018) valossa, kuin myös tämän tutkimuksen perusteella kaikki miekat eivät kuitenkaan olleet täysin tai lainkaan tuontitavaraa. Osa miekoista voi nimittäin olla Suomessa valmistettuja, joko osittain tai kokonaan. Osittain valmistamisella tarkoitan kahvojen vaihtoa tai muita korjaustöitä kuluneelle tai rikkoutuneelle miekalle, sekä valmiiksi taottuihin teriin itse lisätyjen säiläkirjoitusten tai kahvojen valmistamista. Kokonaan valmistamisella tarkoitan tilannetta, jossa seppä on hankkinut tai saanut raaka-aineharkon, josta hän sitten valmisti koko terän ja siihen kahvan. Molemmissa tapauksissa raaka-aineet on kuitenkin täytynyt lähes varmasti hankkia Suomen ulkopuolelta, koska Suomessa käytetty järvirauta ei olisi ollut erityisen soveltuvaa miekkamateriaaliksi (Moilanen 2015, 2018). Näin ollen omavaraisuuden saattoi viedä todella pitkälle, muttei kuitenkaan aivan loputtomiin asti. Kauppaa oli käytävä vähintäänkin raaka-aineilla, jotka todennäköisesti saapuivat samaa reittiä pitkin kuin mistä valmiit miekat saapuivat. Raaka-aineiden maksaminen turkiksilla ja muilla vastaavan kaltaisilla tuotteilla kuulostaa myös todennäköisemmältä, sillä kuten Moilanen (2018: 240–241) toteaa, valmiiden ja koristeltujen miekkojen hinnat olivat sen verran korkeat aikansa mittapuulla, että kovin monella suomalaisella tuskin olisi ollut varaa hankkia aitoa Keski-Euroopassa valmistettua Ulfberht-miekkää. Tätä ajatusta mukaillen onkin uskottavampaa, että osa Hämeen ja Pirkanmaan miekoista olisi pikemminkin kotimaista tekoa kuin valmistettu ja tuotu paikalle Manner-Euroopasta tai Skandinaviasta.

Itse miekan kulttuurista ja käytännöllistä merkitystä ja vaikutusta viikinkiaikaiselle suomalaiselle voi vain arvailla, mutta kuten aiemmin todettu, he olivat selvästi valmiita näkemään vaivaa ja käyttämään resurssejaan niiden hankkimiseen. Syyt voivat siis olla mitä tahansa itsepuolustuksen, arvovallanliisäämisen, lahjanvaihdon, uhrilahjan ja perintökalleuden väliltä ja yhdistelmistä. Se on kuitenkin varmaa, että miekat eivät päätyneet Suomeen itsestään eivätkä ne valmistaneet itseään. Vaikka miekkoja

tunnettiin Suomessa ennen viikinkiaikaa, niiden määrä selvästi nousi suuresti juuri tällä ajanjaksoilla. Kun tähän yhdistää idäntien kauppareitin, on tuskin sattumaa, että nämä kaksi ilmiötä vaikuttivat samaan aikaan. Miekoilla on siis todennäköisesti linkki tähän kaupankäyntiverkostoon, ja ne liitettiin siten Suomen osaksi sitä, tuskin kovin kiinteästi, mutta ainakin satunnaisesti, tarjoten oikeaan paikkaan oikeaan aikaan sattuneille opportunisteille mahdollisuuden myydä joko miekkoja tai niiden raaka-aineita suomalaisille. Samalla tämä ilmiö levisi pikkuhiljaa syvemmällä sisämaahan, jossa ihmiset havaitsivat miekan tuomat edut. Kun kysyntä ylitti tarjonnan, saatettiin kokea tarpeelliseksi hankkia tarvittava taito valmistaa niitä itse joko erehdyksen ja onnistumisen kautta, käymällä hake-massa tuota oppia sieltä, missä sitä oli tarjolla tai hankkia henkilö, joka osasi valmistaa niitä. Kaikki tämä taas liitti Suomea osaltaan tekijäksi Itämeren kauppaverkossa, olipa se miten vähäinen hyvänsä.

7.3 Dirhamien ja miekkojen yhteinen merkitys

Esineryhminä dirhamit ja miekat ovat hyvin erilaisia ja täyttivät kaksi aivan toisistaan poikkeavaa käytännön roolia. Näistä kahdesta esineryhmästä löytyy kuitenkin yllättävän paljon yhtäläisyyksiä. Kuten tutkimuksessa on käynyt selväksi, molemmat ovat yleisiä viikinkiaikaisia löytöjä, jotka eivät mene astioiden ja työkalujen kaltaisten jokapäiväisten esineiden kategoriaan. Tämä vuorostaan tukee ajatusta siitä, että kyseisillä esineryhmillä oli jokin erityinen merkitys, aivan samalla tavalla kuin järjestäen kaikessa esihistoriallisessa kaupassa esineet, joilla ei ollut suurta tai lainkaan arkipäiväistä käytännön tarkoitusta, olivat haluttuja niiden tuoman arvoavallan vuoksi (Smith 2009). Tämä kuvaus sopii erittäin hyvin niin dirhameihin kuin miekkoihin, sillä raha on arvotonta elleivät ihmiset anna sille arvoa ja vaikka miekalla on konkreettisia käyttötarkoituksia, aseelliset konfliktit ja kaksintaistelut tuskin olivat rautakautisessa Suomessa jokapäiväistä arkea ja tästä syystä esimerkiksi keihäät olivat huomattavasti yleisempiä, sillä niitä pystyi käyttämään myös metsästyksessä. Kaksi tutkimuksen pääesineryhmää ovat siis harvinaisia ylellisyustuotteita viikinkiaikaisessa Suomessa.

Löytöjen sijoittuminen kartalle kertoo erään hyvin oleellisen, yhdistävän asian molemmista esineryhmistä. Sieltä, mistä löytyy yhtä pääesineryhmästä, löytyy suurella todennäköisyydellä myös toista. Luonnollisesti on olemassa myös tapauksia molemmista esineryhmistä, jotka eivät korreloi, mutta tämä on yleistä missä tahansa kahta esineryhmää vertailevassa tutkimuksessa. Huomattava määrä molemmista esineryhmistä sijoittuu kuitenkin samoille alueille niin, että dirhamit ovat löydetty joko kätköistä tai kalmistoista ja miekat irtolöytöinä tai kalmistoista (kts. kuvat 3–4). Tämän lisäksi joillakin miekkojen löytöpaikoilla esiintyy myös englantilaisia ja saksalaisia rahoja joko kätköjen tai hautauhrien muodossa (kts. liite 3). Tämä viittaa siihen, että statusta ja arvovaltaa lisäävillä, harvinaisilla esineillä oli tapana kasaantua sellaisille seuduille ja niille ihmisille, jotka antoivat niille arvoa,

kykenivät niitä varallisuutensa tai yhteiskunnallisen asemansa puolesta hankkimaan ja omasivat joko tarpeelliset kontaktit tai tietotaidon niiden valmistamiseen.

Kaupalliselta kannalta ajatellen viikinkiaikaisten rahojen ja miekkojen päällekkäisyys saattaa myös viitata siihen, että suomalaiset olisivat käyneet niillä kauppaa keskenään. Jos dirhamit ja myöhemmin eurooppalaiset rahat olivat jonkinlaisessa arvoasemassa, johon viittaa vahvasti jo se, että niitä hyväksyttiin maksuksi ulkomaalaisilta kauppiailta, ei ole mitään syytä epäillä levinneisyytensä puolesta, etteivät ne olisi olleet hyväksyttäviä maksuvälineitä myös niille arvoa antavien suomalaisten heimojen välillä. Nämä sisäiset kauppaverkostot myös selittäisivät osaltaan sen, miksi Suomesta löytyy näinkin paljon viikinkiajalle tyypillistä esineistöä, mutta varsinainen viikinkikulttuuri rajoittuu pelkästään Ahvenanmaalle ja sen vahvimmat vaikutteet ovat nähtävissä vain pienissä osissa lounaisrannikkoa. Ketju on toki voinut toimia myös päinvastoin. Mikään ei ole pakottanut suomalaisia maksamaan esimerkiksi miekkojen tai raaka-aineharkkojen kaltaisia tuotteita pelkästään vakiintuneeksi myyntituotteeksi profiloituneilla turkiksilla, vaan jos viikingit hyväksyivät dirhameita maksuksi tuotteistaan ja palveluksistaan Mustanmeren piirissä, mikseivät he olisi hyväksyneet samaa hopeaa myös lähempänä kotia. Kovin usein kauppaa tuskin on kuitenkaan käyty tällä tavoin. Jos näin olisi, kaikkien viikinkiaikaisten rahojen määrä Suomessa olisi todennäköisesti huomattavasti pienempi.

Sisäisesti dirhamit ja miekat saattavat liittyä toisiinsa läheisemmin maksukäyttäytymisessä myös siten, että miekan valmistamiseen tai korjaamiseen kykenevät sepät eivät varmasti olleet ilmiö, joita löytyi joka kylästä, joten he varmasti tiesivät arvonsa ja veloittivat palveluksistaan sen mukaan. Maksutapoja on voinut olla monenlaisia, eikä vakiintuneita hintoja todennäköisesti ollut, mutta kuten aiemmin todettu, jos jokin harvinainen, ei arkipäiväinen esineryhmä on yhteisössä arvostettu ja hyväksytty maksuväline, ei ole mahdotonta, että ammattitaitoinen seppä veloitti tilaajalta miekasta, koristeellisuudesta ja laadusta riippuen, tietyn määrän hopeaa. Samasta syystä ei ole mahdoton ajatus, että suomalaiset heimot olisivat voineet käydä kauppaa, lahjanvaihtoa tai lunastamista samalla tavalla kuin pienemmät ja syrjemmässä suurista kauppakeskuksista olevat viikinkiyhteisöt (Skre 2011, 2013), jolloin dirhameille ja muulle hopealle löytyisi myös jokin muu käytännön tarkoitus, kuin pelkkä statusarvo ja korumateriaali.

Yhteisvaikutus voidaan tiivistää niin, että niin dirhamit kuin miekat olivat Suomen linkki idäntiehen, koska nämä molemmat olivat selvästi haluttuja ja arvostettuja esineitä. Vaikutukset olivat todennäköisesti kuitenkin sisäisesti suurempia niin, että kauppaa ja lahjanvaihdantaa käytiin enenemissä määrin suomalaisten heimojen välillä, kuin että koko Suomi olisi kokenut massiivisen viikinkikulttuuri-piikin 800–1050-lukujen välillä. Tämä kaikki kuitenkin satoi Suomen osaksi idäntietä ja sen kansainvälistä kauppaa, tarjoten pienen mutta tasaisen virran esineitä, jotka kaikki eivät olleet peräisin

Euroopasta, johtaen ehkä siihen, että suuremmassa mittakaavassa suomalaiset alkoivat haluta esineitä ja asioita, joita muilla kansoilla oli ja heillä ei ollut. Siksi näitä piti hankkia itselleen, tavalla tai toisella.

7.4 Tulokset

Tutkimuskysymyksenä oli miekkojen ja dirhamien merkitys viikinkiaikaisessa Suomessa rautakautisen kaupankäynnin kannalta. Tähän kysymykseen olen pyrkinyt vastaamaan ja myös saanut tuloksia sekä uusia näkökulmia. Vaikka tulokset eivät muuta merkittävästi vallalla olevia käsitteitä Suomen roolista idäntien kaupassa, on tähän mielestäni kuitenkin saatu uutta ajankohtaista lisäystä.

Dirhamien ja miekkojen yhtäläisyydet saattoivat olla suurempia kuin on aiemmin luultu, ja niillä on saattanut ajoittain ja asiakohteisesti olla toisiaan kaupallisesti motivoiva suhde niin, että tämä näkyy molempien esineryhmien runsaana esiintymisenä samoilla löytöpaikkakunnilla. Molempien löytömäärät ovat myös kasvussa ja erityisesti dirhameita löydetään nykyään myös sellaisilta alueilta, missä ne ovat ennen olleet harvinaisuuksia tai täysin poissaolevia.

Tutkimuksen perusteella osa idäntien annista päätyi myös Suomen niihin osiin, jossa kyseisellä kauppareitillä ei ollut mitään sijaa tai edes mahdollisuutta vaikuttaa alueeseen suoraan. Rannikon ja sisämaan välinen rautakautinen kaupankäynti ei sinänsä ole uusi teoria, mutta uusien löytömäärien valossa vaikuttaa siltä, että se on voinut olla aktiivisempaa ja monipuolisempaa kuin aiemmin on uskottu. Aktiivinen heimokaupankäynti saattaa täten osaltaan selittää monien muiden skandinaavista alkuperää tai idäntietä pitkin saapuneiden esineiden päätyminen alueille, joissa ei muuten ole juuri minkäänlaisia todisteita viikinkikulttuurista tai sen vaikutuksista.

Tutkimus on myös avannut tulkinnan mahdollisuuden Suomen sisäiseen, jos ei aivan rahatalouteen, niin hopealla käytyyn vaihtokauppaan, jossa arvossa pidetyillä rahoilla saatettiin ostaa joko painossa tai määrässä mitattuna, johon taitetut ja leikatut dirhamit viittaavat, asioita, esineitä tai palveluksia. Yksi näistä kolmen yhdistelmästä on voinut olla Suomessa valmistettu miekka, jonka paikallinen yläluokkalainen tilasi ammattitaitoiselta sepältä, maksaen niin raaka-ainekulut kuin sepän työpanoksen. Samalla tavalla myös tavanomaisempi heimon jäsen on voinut ostaa yksinkertaisen, ei tilaustyötä olevan valmiin miekan joko sepältä tai asekauppiaalta.

Molemmat pääesineryhmät heijastelevat viikinkiajan nousua, kukoistusta ja hiipumista, johon mistään näistä Suomella ei ollut juurikaan roolia, mutta vaikutukset näkyvät materiaalisessa kulttuurissa myös täällä. Dirhameilla on selvä samankaltainen nousu-kukoistus-hiipuminen-vaihe kuin muualla Pohjoismaissa, siinä missä miekkojen säiläkirjoitus ja koristelumutokset kertovat osaltaan

muuttuvista tyyliuuntauksista. Kasvava kristinuskon merkitys Euroopassa näkyy molemmissa esineryhmissä. Dirhameissa niin, että englantilaiset ja saksalaiset rahat syrjäyttivät ne pikkuhiljaa maksuvälineinä, joita ulkomaan kauppiaat suomalaisille tuotteistaan tarjosivat. Miekoissa niin, että 1000-luvulla säiläkirjoitukset ja symboliikka olivat pitkälti kristinuskon värittämää. Kumpikaan tästä ei kuitenkaan tarkoita, että Suomi olisi välttämättä kristillistynyt tässä vaiheessa, vaan ainoastaan sitä, että hopean lähteet muuttivat lähemmäs ja miekkojen koristelussa tapahtui selvä tyyliuunnan muutos. Nämä olivat ensiaskelia Pohjois-Euroopan muuttuvasta ilmapiiristä, joka seuraavan parin sadan vuoden aikana tulisi vaikuttamaan myös Suomen historiaan oleellisesti.

8 Yhteenveto

Viikinkiaikana tunnettu ajanjakso liitti Pohjois-Euroopan oleelliseksi tekijäksi Euroopassa ja osittain myös sen ulkopuolella. Kyseistä aikaa muistellaan yleensä ryöstö- ja löytöretkien aikana, mutta sillä oli myös herkästi valtavirrassa unohtuva kaupallinen puoli. Tämä kaupallinen puoli kulminoituu, vaikka ei rajoitu, idäntienä tunnettuun kauppareittiin, joka kulki vesiteitse Itämereltä joko Suomenlahden tai Baltian meren kautta nykyiselle Venäjälle, sieltä Ukrainaan ja lopulta Mustalle merelle.

Koska idäntien, mutta myös viikinkien itsensä vaikutuksen piiri oli aikanaan erittäin laaja kattaen lähes koko Euroopan lisäksi myös osia Lähi-Idästä ja Pohjois-Amerikasta, on heitä kohtaan osoitettu laajaa mielenkiintoa koko modernin tutkimushistorian ajan. Samasta syystä aikakaudelle tunnusomaiset, mutta eivät arkipäiväisen yleiset esineet kuten dirhamit ja miekat, ovat olleet useiden tutkimusten kohteena niin Pohjoismaissa, Baltiassa, Venäjällä kuin Ukrainassa ja Britteinsaarilla. Nämä tutkimukset ovat kattaneet kaikkea miekkatypologiosta dirhameiden käyttöön kaulakoruina aina kulttuurisiin, uskonnollisiin ja kaupallisiin vaikutteisiin ja merkityksiin asti. Tutkimuksen valossa nämä tekijät monesti näkyivät ja vaikuttivat idäntien varrella asuvien kansojen elämään ja kulttuuriin, koska niin ihmiset kuin tavarat liikkuvat koko reitin varrella suuntaan ja toiseen. Siinä missä länteen päin suuntautuneita viikinkien matkoja on yleensä pidetty ryöstelyn motivoimana, on itään päin suuntautunutta liikehdintää päinvastoin pidetty modernissa tutkimuksessa kaupankäynnin motivoimana.

Tätä kauppaa käytiin epäilemättä koko reitin varrella, mutta todisteiden valossa rikkain päämäärä oli reitin päässä oleva arabivaltakunta, jonka eri dynastioiden dirhameita päätyi paluumatkalla eripuolille idäntien vartta. Löytömääristä päätellen, kyseiset rahat olivat suosittuja ja hyväksytyjä maksuvälineitä niissä osissa Pohjois-Eurooppaa, joissa kaukokauppaa harrastettiin, vaikka määrät ovatkin pieniä verrattuna siihen, miten paljon dirhameita eri aikakausina arabivaltakunnan sisällä liikkui.

Kaupankäynti ei kuitenkaan rajoittunut kaukokauppaan, vaan se kukoisti myös Itämeren piirissä, koska hopea ei ollut ainoa asia, joka oli erittäin haluttua viikinkiaikana. Tämä toinen esineryhmä

olivat aseet, koska niille aina ollut käyttöä niin puolustus- kuin hyökkäystarkoituksessa. Aikansa aseista halutuim oli miekka ehkäpä käytännön ominaisuuksiensa puolesta, mutta myös sen tuoman arvovallan vuoksi. Tästä syystä miekan hankkimiseen oltiin varmasti valmiita näkemään vaivaa ja jos niitä ei osattu itse valmistaa, oli kaupankäynti, salakuljetus tai sota-/ryöstösaaliiksi ottaminen ainoa vaihtoehto. Tämä päti erityisesti viikinkiajan alussa, mutta keski- ja myöhäisviikinkiajalla miekkoja valmistettiin ja kaupattiin järjestäen kaikkialla Euroopassa ja monet eri aikakausien miekkatyypit ovatkin niin laajalle levinneitä, että on mahdotonta sanoa mistä päin Eurooppaa ne ovat alun perin lähtöisin.

Molempia esineryhmiä on löydetty myös Suomesta. Vaikka lukemat eivät vedä vertoja Skandinaaville maille, ovat sekä dirhamien (n.2300) että miekkojen (n. 150) määrät suuria, verrattuna Suomen viikinkiaikaiseen, arviolta alle 50 000 ihmisen väkilukuun. Tämä viittaa siihen, että vaikka Suomi ei ollut kaupankäynnin keskiössä, olivat kyseiset esineet myös meillä päin haluttuja ja niiden hankkimiseksi oltiin valmiita näkemään vaivaa. Todennäköisesti luontevin tapa hankkia näitä esineitä oli ostaa niitä joko suoraan tai välikäsiä kautta henkilöiltä, joilla niitä oli yli omien tarpeiden.

Molemmat esineryhmät hankittiin ajanjaksosta ja paikkakunnasta riippuen todennäköisesti joko Birkasta, Gotlannista, Keski-Ruotsista, Virosta, Pohjois-Saksasta tai Ahvenanmaalta manner-Suomeen. Kyseessä saattaa myös aivan yhtä hyvin olla yhdistelmä näitä kaikkia tai vielä jokin ei mainittu lähde, koska minkäänlaisia kirjallisia dokumentteja ei tästä kaupankäynnistä tai lahjanvaihdosta ole. Se, mikä kuitenkin on varmaa, on molemmissa esineryhmissä esiintyvät selvät samankaltaisuudet muihin Suomen lähialueiden samojen aikakausien samoihin esineryhmiin. Näitä ovat esimerkiksi miekkojen säiläkirjoitukset ja dirhameista löytyvät lenkit tai käyttö kaulakorun osana.

Sisäisesti suomalaiset kävivät myös todennäköisesti jonkinlaista heimojen välistä kaupankäyntiä miekoilla ja dirhameilla, kuin myös muilla esineillä. Tästä ovat esimerkkinä Hämeen ja Pirkanmaan kaltaiset seudut, jotka tuskin olivat minkäänlaisissa suorissa tekemisissä viikinkien kanssa, mutta niin miekkojen kuin dirhamien kaltaisia esineitä löytyy kyseisiltä alueilta runsain mitoin. Viimevuosien miekkatutkimuksien perusteella Suomessa myös todennäköisesti osattiin valmistaa miekkoja, kunhan siihen oli hankittu oikeanlaiset raaka-aineet Suomen ulkopuolelta. Tällöin on myös mahdollisuuksien rajoissa yhden arvokkaan esineen ostaminen toisella arvokkaalla esineellä, jolloin eri laatutason miekkoja olisi vaihdettu hopeaan.

Kulttuurisesti ja historiallisesti niin dirhamit kuin miekat sitovat Suomea tiukemmin viikinkiaikaisiin Itämeren tapahtumiin, vaikka eivät välttämättä niinkään itse viikinkikulttuuriin. Myös täällä haluttiin samoja asioita kuin muualla Itämeren piirissä, olivatpa ne sitten dirhameita koristekäyttöön tai

kiinteäksi omaisuudeksi, tai miekkoja itsepuolustukseen ja arvovallan osoittamiseksi. Samalla näiden ilmiöiden tyylisuuntien ja saatavuuksien muutokset näkyvät myös Suomen löytömaterialissa. Tämä näkyy hyvin siinä, kun englantilaisia ja saksalaisia rahoja alkoi saapua viikinkiajan lopulla suurina määrinä Suomeen ja nämä syrjäyttivät lopulta dirhamit tuontirahoissa Itämeren kaupan siirtyessä enemmän Eurooppa-keskiseksi. Miekoissa tämä näkyy lisääntyvänä kristillisenä symboliikkana ja säiläkirjoituksina, sekä siinä että niiden päätyminen polttohautausuhreiksi väheni ja katosi lopulta kokonaan mentäessä selvästi ristiretkiajan puolelle.

Dirhamit ja miekat ovat kaiken kaikkiaan hyvä osoitus siitä, miten hitaasti, mutta varmasti Suomi alkoi rautakauden loppuvaiheessa viikinkiajalla, siirtyä kohti kansainvälisempiä suhteita. Näitä oli toki ollut aiemminkin olemassa, mutta tuolloin mukaan tuli järjestäytyneemmät kauppareitit, jotka kulkivat vesiteitä pitkin, joiden varrella myös Suomi oli. Nämä vaikutukset näkyivät lopulta myös siinä, kuinka Eurooppa alkoi pikkuhiljaa siirtyä kohti keskiaikaa ja kristillisyyttä. Suomeen nämä ideologiat ja arvot tuskin rantautuivat suurissa määrin ja pysyvästi viikinkiajalla, mutta kaikki tämä alkoi ennakoimaan myös niitä muutoksia, jotka Suomi joutuisi kokemaan tulevana vuosisatoina siirtäessä ristiretkiajalle ja sittemmin keskiajalle.

Lähdeluettelo

Painetut lähteet

- Aannestad, Hanne 2018. *Charismatic objects from roman times to the Middle Ages – Charisma, violence, and weapons*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Androshchuk, Fedir 2002. Fornvännen – Journal of Swedish Antiquarian Research. *Har gotländska vikingar offrat vapen i Dneps-forsarna?:* 9-14. Stockholm: The Royal Swedish Academy of Letters, History and Antiquities.
- Androshchuk, Fedir 2014. *Viking swords – Swords and social aspects of weaponry in Viking age societies*. Stockholm: The Swedish history museum studies.
- Anteins, Aleksis 1973. *Damasskaja stal' v stranah bassejna Baltijskogo Morja*. Rīga: Rizhskii Ordena Trudovogo Krasnogo znamenī politehnicheskii institut.
- Audy, Florent 2018. *Suspended value – Using coins as pendants in Viking aged Scandinavia*. Väitöskirja. Stockholm: University of Stockholm.
- Bolin, Sture 1926. *Fynden av romerska mynt i det fria Germanien: studier i romersk och äldre germansk historia, afhandling*. Väitöskirja. Stockholm: University of Stockholm.
- Bruhn de Hoffmeyer, Ada 1954. *Middelalderens tveæggede sværd I–II*. København: Tøjhusmuseet.
- Carlsson, Aron 1994. 'Gamle kung Erik', Erik Segersäll och Håkon Jarl (Ivarsson) – tre vikingar med Adelsö-anknytning: 3–7. Nordisk amatør arkeologi 1994:2. Oslo: Nordisk amatør arkeologi.
- Ellis Davidson, H. R. 1962. *The Sword in Anglo-Saxon England: Its Archaeology and Literature*. Oxford: Oxford University Press.
- Geibig, Alfred 1991. *Beiträge zur morphologischen Entwicklung des Schwertes im Mittelalter: Eine Analyse des Fundmaterials vom ausgehenden 8. bis zum 12. Jahrhundert aus Sammlungen der Bundesrepublik Deutschland*. Neumünster: K. Wachholtz.
- Granberg, Beatrice 1966. *Förteckning över kufiska myntfynd i Finland*. Helsinki: Societas Orientalis Fennica.
- Gustin, Ingrid 2015. *Trade and trust in Baltic Sea area during Viking age*. Lund: Maney Publishing.
- Ingvardson, Gitte & Nielsen, Finn 2015. Small things wide horizons. *100 Viking age hoards of Bornholm: 27-34*. Oxford: Archaeopress publishing.
- Jankowiak, Marek 2017. International Journal of Middle East Studies, Volume 49, Issue 1. *What Does the Slave Trade in the Saqaliba Tell Us About Early Islamic Slavery?:* 169-172. Cambridge: Cambridge University Press.
- Johnson, Kenneth 1986. *Viking-age hoards and late Anglo-Saxon coins*. Stockholm: GOTAB Stockholm.
- Jonsson, Kenneth 2015. Small things wide horizons. *Viking age coins found in Sweden: 51-57*. Oxford: Archaeopress publishing.
- Lang, Valter 2020. *Homo Fennicus – Itämerensuomalaisten etnohistoria*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

- Lund, Julie 2004. *Väben i vand. Om deponeringer i vikingetiden*. København: Jysk Arkæologisk Selskab
- Lund, Julie 2013. *Fragments of a conversion: Handling bodies and objects in pagan and Christian Scandinavia AD 800–1100*: 46–63. *World Archaeology* 45. København: World Archaeology.
- Holm, Olof 2015. Viking and medieval Scandinavia. *Trading in viking-period Scandinavia – a business only for a few? The Jämtland case*: 79-126. Stockholm: Brepols publishers.
- Kivikoski, Ella 1963. *Kvarnbacken. Ein Gräberfeld der jüngeren Eisenzeit auf Åland*. Helsinki: Weilin & Göös.
- Kivikoski, Ella 1973. *Die Eisenzeit Finnlands. Bildwerk und Text. Neuauflage*. Helsinki: Weilin & Göös.
- Kirpichnikov, Anatoly 1966. *Drevnerusskoe Oruzie vol I*. Moskva: Nauka.
- Kirpichnikov, Anatoly 1970. *Russisk-skandinaviske forbindelser i IX–XI århundrede illustreret ved våbenfund*: 165-190. København: Kuml.
- Kirpichnikov, Anatoly & Stalsberg, Anne 1993. *Vikingsverdene avslører sine hemmeligheter*. København: Spor.
- Kyhlberg, Ola 1973: *Birka: problem kring stratigrafi och myntdatering*. Stockholm: Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien och Svenska Fornminnesföreningen.
- Lehtosalo-Hilander, Pirkko-Liisa 1982a. *Luistari I. The Graves*. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 82:1.
- Lehtosalo-Hilander, Pirkko-Liisa 1982b. *Luistari II. The Artefacts*. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 82:2.
- Lehtosalo-Hilander, Pirkko-Liisa 1984. *Suomen nuoremman rautakauden esineistö kansallisuusolojen heijastamana – Suomen väestön esihistorialliset juuret. Bidrag till kännedom av Finlands natur och folk*. Helsinki: Suomen Tiedeseura.
- Lehtosalo-Hilander, Pirkko-Liisa 1985. *Viikinkiajan aseista: Leikkejä luvuilla ja lohikäärmeillä*. Suomen museon vuosikirja Helsinki: Glossa - keskiajan tutkimuksen seura.
- Lehtosalo-Hilander, Pirkko-Liisa 2000. *Luistari- A History of Weapons and Ornaments. Luistari IV*. Suomen Muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 107. Helsinki: Suomen Muinaismuistoyhdistys.
- Leppäaho, Jorma. 1964. *Damaskoinnin, säiläkirjoitusten ja -merkkien esiintyminen samanaikaisten kirjamaalausten ja niihin verrattavien taidetuotteiden ase-esityksissä*. Suomen museon vuosikirja. Helsinki: Glossa - keskiajan tutkimuksen seura.
- Lorange, A. L. 1889. *Den Yngre Jernalders Sværd, et bidrag til vikingetidens historie og teknologi*. Bergen: Bergens museum.
- Malmer, Mats 1973. *En korologisk aspekt på tolkningen av den Gotländska järnålderns myntfynds*. Helsinki: Finska fornminnesföreningens tidskrift.
- Masonen, Jaakko 1989. *Hämeen härkätie: Synty ja varhaisvaiheet: varhainen maaliikenne, arkeologisena, sekä historiallisena tutkimuskohteena*. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

- Moilanen, Mikko 2015. *Marks of fire, value and faith. Swords with ferrous inlays in Finland during the late iron age (CA. 700–1200 AD)*. Väitöskirja. Turku: Suomen keskiajan arkeologian seura.
- Moilanen, Mikko 2018. *Viikinkimiekat Suomessa*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Nallinmaa-Luoto, Terhi 1978. *Tampere-Vilusenharju. Nuoremman rautakauden kalmisto Pirkanmaalla*. Laudaturtyö. Turku: Turun yliopisto, kulttuurien tutkimuksen laitos.
- Nordman, Carl Axel 1921. *Anglo-Saxon coins found in Finland*. Helsingfors: The Finnish archaeological society.
- Oakeshott, Ewart 1960. *The archaeology of weapons: arms and armour from prehistory to the age of chivalry*. Woodbridge: Boydell Press.
- Oakeshott, Ewart 1964. *The Sword in the Age of Chivalry*. London: Lutterworth Press.
- Oakeshott, Ewart 1991. *Records of the Medieval Sword*. Rochester: Boydell Press.
- Oravisjärvi, Jani 2014. *Rahan synty*. Turku: Suomen numismaattinen yhdistys ry.
- Oravisjärvi, Jani 2016. *Opas Suomen rahalöytöihin*. Turku: Turun museokeskus.
- Oravisjärvi, Jani 2021. *Dirhemien synty*. Rauma: Coins & history foundation.
- Pedersen, Anne 2010. The Viking Age: Ireland and the West. Papers from the Proceedings of the Fifteenth Viking Congress, Cork, 18–27 August 2005 Sheehan, J. & Ó Corráin, D. (ed.). *Bridging the distribution gap: inscribed swords from Denmark*: 309–321. Dublin: Four Courts Press.
- Petersen, Jan 1919. *De Norske Vikingesverd: En Typologisk-kronologisk Studie over Vikingetidens Vaaben. Videnskapsselskapets Skrifter. II. Hist.-filos. Klasse No. 1*. Kristiania: J. Dybwad.
- Persson, Cecilia 1992. *Engelska mynt i Svenska skatter*. Seminaari paperi. Stockholm.
- Roslund, Mats 2017. Identity formation and diversity in the early medieval Baltic and beyond. *Bringing “the Periphery” into Focus: Social Interaction between Baltic Finns and the Svear in the Viking Age and Crusade Period (c.800 to 1200)*: 168-204. Leiden: Brill.
- Raninen, Sami & Wessman, Anna 2015. *Muinaisuutemme jäljet*. Helsinki: Gaudeamus Oy.
- Räty, Jouko 1978. *Takahuhdin Veijanmäen kaksi viikinkikautista miekankatkelmaa*. Tammerkoski: Tammerkosken kunta.
- Salmo, Helmer 1934. *Suomesta löydetty tanskalaiset 1000-luvun rahat*. Helsinki: Suomen kansallismuseo.
- Salmo, Helmer 1938. *Die Waffen der Merowingerzeit in Finnland*. Suomen muinaismuistoyhdistyksen Aikakauskirja 42:1. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Shepherd, Deborah 1996. *Funerary ritual and symbolism: An interdisciplinary interpretation of burial practices in late iron age of Finland*. Väitöskirja, Minnesota: University of Minnesota
- Skre, Dagfinn 2011. *Commodity Money, Silver and Coinage in Viking-Age Scandinavia*, in *Silver Economies, Monetization and Society in Scandinavia, ad 800–1100*. Aarhus: Aarhus University.

- Skre, Dagfinn 2013. Economies, monetization and society in the west Slavic lands 800–1200 AD. *Money and trade in Viking-Age Scandinavia: 75-87*. Szczecin: University of Szczecin
- Smith, Richard 2009. *Premodern trade in world history*. London: Routledge.
- Stalsberg, Anne 2008. *Die Skandinavier der Wikingerzeit in der Alten Rus, Die Wikinger..* Ausstellungskatalog. Leoben: Kunsthalle Leoben.
- Stalsberg, Anne 2017. Identity formation and diversity in the early medieval Baltic and beyond. *Swords from the Carolingian Empire to the Baltic Sea and Beyond: 259-280*. Leiden: Brill.
- Stjerna, Niklas 2009. *The Martial society – Viking-age weapons found in eastern middle Sweden*. Stockholm: Stockholm university.
- Talvio, Tuukka 2002. *Coins and coin finds in Finland AD 800-1200*. Iskos 12. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Talvio, Tuukka 2017. Identity formation and diversity in the early medieval Baltic and beyond. *Dirham Hoards from the Gulf of Finland Region: 281- 289*. Leiden: Brill.
- Uino Pirjo 2003. *Viipurin läänin historia 1. Karjalan synty*. Jyväskylä: Gummerus.
- Vahtola, Jouko 2004. *Suomen historia. Jääkaudesta Euroopan unioniin*. Keuruu: Otava.
- Wessman, Anna 2010. *Death, Destruction and Commemoration – Tracing ritual activities in Finnish Late Iron Age cemeteries (AD 550-1150)*. Iskos 18. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Östergren, Majvor 1983. *Silverskatternas fyndplatser – farmännens gårdar*. Stockholm: Stockholm University

Sähköiset aineistot

Ehrnsten, Frida 8.11.2021. Rahakabinetti. Sähköposti
Oravisjärvi, Jani 9.5.2022. Rahakabinetti. Sähköposti.

Sähköiset tietokannat

www.Finna.fi

Lyhenteet

HM = Hämeen museo

HY = Helsingin yliopisto

ILP = Ilmoituspalvelunumero

KM = Kansallismuseo

LiuM = Liuksialan museo

SatM = Satakunnan museo

TMM = Turun maakuntamuseo

TYA = Turun yliopiston arkeologian oppiaineen kokoelmat

ÅM = Ahvenanmaan museo

Liitteet

Liite 1. Suomen dirhamilöydöt

Käsittää kirjoitus hetkellä eri löytökonteksteista löydetty dirhamit sekä muut samassa yhteydessä löydetty viikinkiaikaiset rahat. Lähteenä Talvion (2002: 131–208) luettelo, sekä rahakabinetista (Ehrns-ten 2021) saatu löytöluettelo.

Dirhamit Kätköissä

Ahvenan- maa	Löytö- paikka ja katalogi- vuosi	Rahat ja määrä	Muut esineet	Paino ja säily- tysastia	Kokoelmanu- mero	Ajoitus	Lisätiedot
	Finström, Emkarby, 1933, 1944, 1947	Vähintään 92 kpl kaikki isla- milaisia	-	223 g Mahdollisesti nahkapussissa	ÅM 82, 167, 174	Jälkeen 954	Kätkö löy- detty mo- nessa eri osassa ja vai- heessa. Tästä syystä epäilty, myös kahdeksi eril- liseksi kät- köksi.
	Godby,-, 1905, (1909 ra- hakabinet- tiin)	Tuntematon määrä, yksi varma isla- milainen	Ei muuta?	?	Rahakabinetti	Jälkeen 928/9	Kätkö löy- detty kellaria kaivaessa ja kaikki rahat myyty löytä- jän toimesta turkulaiseen kultasepäni- liikkeeseen, jossa sula- tettu, yhtä museolle myytyä lu- kuun otta- matta.
	Svart- mara,-, 1902	Tuntematon määrä, kaksi säily- nyttä isla- milaista	Ei muuta?	?	Ensimmäinen vailla kokoel- manumeroa ja toinen ÅM 85	902–7 ja 912/13	Ensimmäinen raha irtolöytö ja varastettu kokoelmista sisällisso- dassa. Toinen irtolöytö sa- malta

						paikalta ja paikallistiedon mukaan samalta paikalta löydettyjä rahoja myyty keräilijöille.
Geta, Svedjelandet, 1915	Vähintään 114 kpl. Sassanidit 14 kpl. Islamilaiset 93 kpl	Savihelmi (joka oletettavasti ei osa kättä)	?	HY 921, 930 ÅM 42, 43	Jälkeen 837	Rahat löydetty ojan-kaivuun yhteydessä. Helsingin yliopistossa tapahtuneen katalogisointivirheen vuoksi rahojen ja fragmenttien tarkka määrä ei tiedossa.
Västergård,-, 1917	28 kpl Kaikki islamilaisia	Ei muuta?	75 g	ÅM (ilman numeroa)	Jälkeen 954	Löydetty perustuksia kaivaessa suuren kiven vierestä.
Jomala, Hammarudda, 1865	Vähintään 180 kpl Sassanidit 1 kpl Islamilaiset 179 kpl	Ei muuta?	319 g Mahdollisesti nahkapussissa	HY 429	Jälkeen 857	Löytyneet pellolta ja päätyneet tämän jälkeen myydyiksi ja lahjoiksi. Osa yksityiseen kokoelmaan, joka myöhemmin myyty yliopistolle. Yliopistossa rahat yhdessä vaiheessa lajiteltu väärin, mutta luetteloitu ennen sitä. Tarkka määrä kuitenkin epävarma.

Salvik, Bertby, 1876	Yli 866 kpl, joista kaikki julkaistut islamilaisia	Ei muuta?	558 g itämaisessä pronssiastiassa	HY (ilman numeroa)	Jälkeen 874	Kätkö löydetty läheltä maatilaa ja sen epäillään olleen pitkään tilan maapankkina ennen unohuttamista. Myöhemmin kätkön rahamäärää on lisätty, mutta samaan kätköön kuulumisesta ei ole varmuutta.
Ger-mundö,-, 1975	4 kpl, joista kaikki islamilaisia	Ei muuta?	Painoa ei laskettu	ÅM 489	Jälkeen 915	Puutarhasta. Lisätutkimuksienkaan jälkeen muita löytöjä ei tehty kyseiseltä paikalta.
Åsgårda,-, 1869	Vähintään 87 kpl, joista 1 kpl bysanttilaisia ja 86 kpl islamilaisia	Ei muuta?	-	HY 141, 150 Tukholman rahakabinetti 4100	Jälkeen 958	Löydetty pelolta. Löytöjä myynyt osan löydöstään Tukholman rahakabinetti ja osan lunasti paikallinen virkamies kahdessa erässä, lähettäen ne Helsingin yliopiston kokoelmiin.
Sund,-, ennen vuotta 1893?	Epätarkka	-	-	Rahakabinetti 46028	Jälkeen 800?	Väitetty löytö islamilaisia rahoja sisältäneestä kätköstä

Varsinais-Suomi

Löytöpaikka ja	Rahat ja määrä	Muut esineet	Paino ja säilytysastiat	Kokoelmanumero	Ajoitus	Lisätiedot
----------------	----------------	--------------	-------------------------	----------------	---------	------------

katalogi- vuosi						
Lieto, Anttila, 1897	Vähintään 900 kpl, joista Islamilaisia 4, Bysanttilai- sia 2, Saksalaisia 773, Unkarilai- sia 2, Englantilai- sia 51, Irlantilaisia 2, Skandinaa- vilaisia 12, Tanskalai- sia 18 ja norjalaisia 2.	Pyöreä kaula- koru, kaksi fragmenttia kaulakorun pu- noksesta, kaksi fragmenttia harkosta ja kaksi pienen hopealevyn pa- laa.	857 g. Saviastia.	KM 3630, 3574:341-4	Jälkeen 1060	Löytö tehty kivenkolosta, 400 metrin päässä Aura- joesta, vasta- päättä Vanha- linnan linna- vuorta, joen toisella puo- lella. Kätkö myytiin pai- kalliselle kul- tasepälle, mutta takava- rikoitiin ar- keologisen komission toimesta. Joi- takin frag- mentteja kät- köstä epäil- lään kuiten- kin päätyneen sulatusuuniin. Osaa rahoista uskotaan ai- koinaan käy- tetyn riipuk- sina tai amu- letteina.
Maaria (Turku), Mynä- mäki, 1870	Vähintään 52 kpl, joista 28 tunnettuja löytöjä. Saksalaisia 16, Englan- tilaisia 11 ja islamilai- sia 1 kpl.	-	-	KM 2674a, 28008	Jälkeen 1050	Löydetty pappilan pel- lolta. Kirkko- herra ei alun perin suostu- nut luopu- maan 52 ra- han kokoel- mastaan ja varmennetut löydöt ovat- kin saatu 50 vuoden aika- välillä kätkön löytämisestä.
Nikkilä,-, 1895	Vähintään 1696 kpl, joista 1639	Rintakoruja 4 kpl, käsirengas (paloina), kaksi	2,186 g	KM 3132, 3579	Jälkeen 1045	Löydetty pe- rustuksia ra- kentaessa.

	<p>saatavilla. Islamilaisia 4, Bysanttilaisia 3 Burgundilaisia 1, Ranskalaisia 1 (2?) Saksalaisia 1157, Italialaisia 4, Böömiläisiä 1, Englantilaisia 272, Irlantilaisia 6, Skandinaavisia 66, Tanskalaisia 15, Ruotsalaisia 10 ja tunnistamattomia 96 kpl.</p>	<p>sormusta, kaksi kaulakorun fragmenttia ja 30 kpl erinäistä fragmenttia</p>				<p>Kaikkiaan 15 henkilöä oli ottaneet rahoja haltuunsa ja kesti kolme vuotta ennen kuin suurin osa kätköstä oli saatu kansallismuseon kokoelmiin.</p>
<p>Paimio, Sievola, 1841</p>	<p>Vähintään 200 kpl, joista 27 tunnettuja. Islamilaisia 3, Saksalaisia 15, Englantilaisia 6, Irlantilaisia 1, Skandinaavisia 1 ja ruotsalaisia 1 kpl</p>	<p>Hopea nauhaa ja muita hopeapunoksia (kaikki kadonneita)</p>	-	HY 184	Jälkeen 1030	<p>Löytäjä oli maatilallisen poika, joka myi kätkön Turkulaiselle kultasepälle. Osa päätyi kuitenkin keräilijöiden haltuun. Joitakin kätkön rahoista päätyi lopulta yliopiston kokoelmiin, mutta osan suhteen alkuperä on ollut hankalaa tai mahdotonta vahvistaa ja osa katosi esimerkiksi postimat-kalla.</p>

Perniö, Tiikki-nummi, 1925	Vähintään 8 kpl, joista kaikki islamilaisia	-	27 g Keramiikka-astias- assa?	KM 8582, 9191	Jälkeen 935	Rahoista 7 kpl myi kansallismuseolle opiskelija, joka oli löytänyt ne puutarhapölyn kunnostustyön yhteydessä, paikalle tuodusta sorasta. Rahoista ensimmäinen oli löydetty aiemmin samaisen soranottoaikan julkiselle työmaalle tuomasta sorakassasta.
Piikkiö, Hadvala, 1949	Vähintään 54 kpl. Islamilaisia 11, Saksalaisia 28, Englantilaisia 13 ja skandinaavisia 2 kpl.	Rannerenkaan pala ja kappale hopea harkkoa.	Ei punnittu	Rahakabinetti 58020, Turun maakuntamuseo 14662, Malmön museo 50799	Jälkeen 997	Löytö tehty täyttömaata kaivaessa läheltä Ylhäisten kartanon vanhaa pääarakennusta. Alkuperäisistä 42 rahasta 38 myytiin Turun museolle ja loput myöhemmät löydöt kansallismuseolle ja Malmön museolle.
Salo (Uskela), Saari 1689	Määrästä ja rahoista ei säilynyt tarkkoja tietoja	-	-	-	Jälkeen 978?	Suomen ensimmäinen virallinen kätkölöytö. Virallisissa maininnoissa puhuttu yhdestä islamilaisesta dirhamista ja anglosaksisista

						penneistä Æthlered II:n ajalta, joista myös saadaan alustava ajoitus.
Turku (Maaria), Kärämäki, 1802	Vähintään 5, todennäköisesti ainakin 8 kpl. Kaikki islamilaisia fragmentteja	-	-	HY-	Jälkeen 915	Löydetty rakennustyön yhteydessä. Tiedot löydöstä tuhoutuivat suurimmalta osin Turun pallossa.
Masku, Monnoinen, 2018–2019	Kolme dirhamiä	Kaksi punnusta	-	ILP 19542	?	
Kaarina, Kuokkamaa, 2021	Kuusi dirhamiä ja yksi fragmentti	-		ILP 18847	?	
Uusimaa						
Löytöpaikka ja katalogivuosi	Rahat ja määrä	Muut esineet	Paino ja säilytysastia	Kokoelmanumero	Ajoitus	Lisätiedot
Hanko, Urheilukenttä, 1932	4 kpl, joista kaikki islamilaisia rahoja.	-	16 g	KM 9623	Jälkeen 864	Pienoisrätkö, joka löydetty uuden urheilukentän rakentamisen yhteydessä.
Häme & Pirkanmaa						
Löytöpaikka ja katalogivuosi	Rahat ja määrä	Muut esineet	Paino ja säilytysastia	Kokoelmanumero	Ajoitus	Lisätiedot
Asikkala, Pätiälä, 1934	Vähintään 314 kpl, joista 137 saatu kokoelmaan.	Ei tiedossa	-	Rahakabinetti 36033	Jälkeen 1020	Löytö tehty sora- ja betonin perin jaettu useaan

	Islamilaisia 4, Bysanttilaisia 1, Saksalaisia 112, Englantilaisia 19 ja Skandinaavialaisia 1 kpl.					työmiehen kesken. Paikallinen keräilijä sitten osti heiltä 311 kpl kätkön rahoja, jotka oikeusteitse saatu perittyä museon kokoelmiin.
Hattula, Ellilä, 1950	Tuntematon määrä, joista 175 kpl saatu kokoelmiin. Islamilaisia 15, Bysanttilaisia 3, Italialaisia 1, Böömiläisiä 1, Saksalaisia 66, Englantilaisia 85, Irlantilaisia 3 ja Skandinaavialaisia 1 kpl.	Sydämen muotoinen amuletti ja pyöreä hopeinen amuletti.	Paino tuntematon, mutta jonkinlaisen säilytyspussin mahdollisuus olemassa	KM 12766, 12780, 12855, 12879, 12995, 13006, 13113, 13930	Jälkeen 1024	Löydetty pellon kyntämisen yhteydessä. Löytäjän mukaan rahat olivat siistissä, noin 5 cm korkeassa pinossa. Tämä viittaisi jonkinlaiseen säilytys astiaan tai pussiin, mutta mitään todisteita tästä ei löydetty. Rahat lunastettiin yliopiston kokoelmiin monessa erässä ja osa pakkolunastettiin ne laittomasti hankineelta keräilijältä. Rahojen ajoitus viittaa kätkön pitkäaikaiseen käyttöön, jota täydennettiin myöhemmin.
Hattula, Luurila, 1906	126 kpl. Islamilaisia 31, Bysanttilaisia 3,	Pyöreitä hopeaamuletteja 3 kpl, kaulakorun fragmentteja 10	Ei punnittu	KM 4889, 4995, 5130	Jälkeen 1036	Ensimmäinen osa kätköstä löydetty ojan-kaivuun

	Böömiläisiä 2, Saksalaisia 71, Englantilaisia 16, Irlantilaisia 1, Tanskalaisia 1 ja skandinaavilaisia 1 kpl.	kpl, jossa dirhamia käytetty riipuksena, hopea levyn palasia 29 kpl, linnun muotoinen hopeinen koru, kiinnikkeen fragmentteja 4 kpl ja 21 kpl kokonaista ja 6 fragmenttista helmeä.				yhteydessä ja seuraavat osat seuraavan kahden vuoden aikana suoritetuissa tutkimuskaivauksissa.
Hauho, Lehdesmäki, 1855	Kaulakoru, jossa 16 kpl rahoja. Islamilaisia 11, Englantilaisia 3, Saksalaisia 1 ja ruotsalaisia 1 kpl.	Kaksi koristeellista riipusta, jotka myös kiinni kaulakorussa.	Ei punnittu	HY -	Jälkeen 1075	Löytynyt peltoa muokattaessa, mutta päätynyt yliopiston kokoelmiin vasta 1863 paikallisen pastorin toimesta.
Hollola, Kapatuosia, 1962	336 kpl fragmenttia, joista seuraavat tunnistettu. Islamilaisia 11, Saksalaisia 76, Englantilaisia 13, Skandinaavilaisia 4 ja tanskalaisia 4 kpl.	Pala hopea-arkkia ja kaksi palaria hopealankaa.	34 g (pelkät rahat)	Rahakabinetti 62075, KM 31027	Jälkeen 1068	Kaikki löydöt Kapatuosin linnavuoren arkeologisilta kaivauksilta. Kaivausraportti puuttuu ja vuoteen 1975 asti inventointinumerot puuttuivat. Tulokset julkaistiin vasta 1982. Fragmentit löytyivät usean neliömetrin alueelta.
Hämeenkoski, Alanko, 1996	Kaulakoru, jossa 13 kpl rahoja. Islamilaisia 8, joista 3 imitaatiota, Bysanttilaisia 2,	Primitiivisiä dirhami imitaatioita 4 kpl, koristeriipuksia 4 kpl ja yksi puolirengasmaisen rintaneula.	Ei punnittu	KM 29474	Jälkeen 1009	Kaulakoru löydetty muualta tuodun maan mukana ja tämän jälkeen tehdyssä arkeologisessa

	Englantilaisia 3 kpl.					tutkimuksessa löytyivät kaulakorun loput osat ja rintaneula.
Hämeenlinna, Linnaniemi, 1894	65 rahaa, joista 9 kpl kiinnitettynä kaulakoruun. Sassanidilaisia 2, Islamilaisia 32, Saksalaisia 15, Englantilaisia 14, Skandinaavilaisia 1 ja tanskalaisia 1 kpl.	Koristeellisia riipuksia 6 kpl, joista 4 kaulakorussa ja 2 irtonaista. Helmiä 2 kpl ja yksi puolirengasmäinen rintaneula.	Ei punnittu.	KM 3090	Jälkeen 1089	Löydetty ojankaivuun yhteydessä alueelta, joka 2000-luvulla on tunnistettu Hämeenlinnan kaupunkia edeltäneeksi asutusalueeksi.
Pälkäne,-, 1786	Vähintään 180 kpl. Islamilaisia 7 (kaikki fragmentteja), Saksalaisia 130, Englantilaisia 27, Irlantilaisia 1 ja anglo-skandinaavisia imitaatioita 13 kpl.	Permiläistyypinen kaulakoru, sekä hopeapaloja.	Rahat 637 g ja kaulakoru 193 g	Kuninkaallinen rahakabinetti, Tukholma.	Jälkeen 1017	Löydön rahat sekoittuneet jo 1700-luvulla kabinetin muihin samankaltaisiin rahoihin, mutta itse löytö dokumentoitu aikansa mitapuulla hyvin täsmällisesti.
Sysmä, Voipala, 1949	Rahoja 7, joista kaikki olleet koristeikäytössä. Islamilaisia 4 (aitoja 2, imitaatioita 2), Saksalaisia 1 ja englantilaisia 2 kpl.	Krusifiksi, pieni pyöreä rintaneula, sormuksia 2 kpl, helmiä 2 kpl ja pyöreitä riipuksia 16 kpl.	Rahat 17 g ja muut löydöt 160 g	KM 12400	Jälkeen 1009	Maatalon omistaja löytänyt kivikasan alta, jossa yhtä suurempaa kiveä ympäröinyt kasa pienempiä kiviä.

Sysmä, Väärämaa, 1870	Vähintään 98 kpl. Islamilaisia 6, Saksalaisia 76 ja englantilaisia 15 kpl.	Suuri ympyrä- mäisen rintaneulan frag- mentti ja käsi- rengas	Rahat 131,1 g ja muut esineet 79,9 g	HY 166	Jälkeen 1006	Löytynyt pel- totöiden yhteydessä.
Nokia, Varasaari, 2015	10 dirhamia 700-luvulta 800-luvun puoliväliin. Lisäksi 1 kpl Aethelred II, Last Small Cross.	-	-	KM 40535	Jälkeen 1009	Lähialueelta paljon muuta- kin rauta- kautista ai- neistoa.
Sysmä, Ihananiemi, 2017	31 rahaa ja rahajäljitelmiä	Hopeaesineitä	-	KM 41314	?	Tutkimus kir- joitushetkellä kesken.
Savo & Kymen- laakso						
Löytö- paikka ja katalogi- vuosi	Rahat ja määrä	Muut esineet	Paino ja säily- tysastia	Kokoelmanu- mero	Ajoitus	Lisätiedot
Mikkeli, Orijärvi, 1998– 2000	136 kpl Islamilaisia 1, Saksalai- sia 107, Englantilai- sia 26 ja anglo-skan- dinaavisia 2 kpl.	Pala pilkkoho- peaa, joka mahdollisesti osa kätköä.	Rahat 173,69 g muut 3,30 g	Rahakabinetti 98062 KM 31608	Jälkeen 1014	Ensimmäinen löytö tehty pellolta, jär- ven rannalta kouluretkien yhteydessä. Tämä merkit- tiin yksit- täiseksi löy- döksi. Seu- raavana vuonna aloi- tettiin arkeo- logiset kai- vaukset, jotka paljastivat lo- put kätköstä.
Savitai- pale, Säänjärvi, 1911	4 kpl, joista kaikki isla- milaisia	Käsikoruja 4 kpl ja pyöreä riipus.	Ei punnittu	KM 6010	Jälkeen 976	Löydetty ojankaivuun yhteydessä järven ran- nalta. Soinen maasto antaa

						ymmärtää, että löytöalue on myös joskus ollut järveä.
Pohjanmaa						
Löytöpaikka ja katalogivuosi	Rahat ja määrä	Muut esineet	Paino ja säilytysastia	Kokoelmanumero	Ajoitus	Lisätiedot
Kuusamo, Pyhälähti, 1896	Vähintään 413 kpl. Islamilaisia 2, Saksalaisia 401, Englantilaisia 3, Skandinaavialaisia 2 ja tanskalaisia 5 kpl.	-	288 g	Hämeen museo 47:203 KM 3307	Jälkeen 1065	Löydetty heinä-leikkuun yhteydessä sammaleisesta mätäästä. Rahojen määrä on vaihdellut vuosien varrella, painovirheen, virhelaskelmien ja katalogisointi puutteiden vuoksi. Siksi esimerkiksi fragmenttien määrää ei ole voitu huomioida kätöksessä.
Vähäkyrö, Housulanmäki, 1931 tai 1932, 1949	Tuntematon määrä, joista 21 kpl julkaistu. Sasanidien 1 kpl ja loput 20 kpl islamilaisia.	Tietoa ei saatavilla	-	KM 12403, 12547, 15499	Jälkeen 837	Löytynyt kivenkolosta, joko 1931 tai 1932, mutta löytäjä piti rahoja pelkkänä pois heitettynä metallirojuna. Vasta tontin uusi asukas lähetti osan näistä rahoista museolla, jonka jälkeen suoritettiin

						tarkempi tutkimus. Kätkön viimeiset rahat lunastettiin 1962 museolle kätkön ilmoittajalta.
--	--	--	--	--	--	--

Dirhamit Haudoissa

Ahvenanmaa						
Löytöpaikka ja katalogivuosi	Konteksti	Rahan lyöjä ja määrä	Ajoitus	Kokoelmanumero	Hauta	Lisätiedot
Finström, Svartmara, 1935	Polttohautaus	2 kpl Samanidit	904/5 920/1	ÅM 45 (45:1) (45:2)	-	-
Jomala, Karrböle, 1967	Ruumishautaus	1 kpl Samanidi jäljitelmä	910/11	ÅM 405 (405:19)	Kumpu 6	Fragmentti
Sund, Långängsbacken, 1962–67	Polttohautaus	2 kpl Samanidi jäljitelmä ja Samanidi	896– 902 898/9	ÅM 386 (386:143) (367:188)	Kumpu 78 Kumpu 81	Rahassa reikä, eli riipus tai amuletti. Jäljitelmä fragmentti kumusta 78, Raha kumusta 81
Sund, Virasteby, Östergårds, 1968	Polttohautaus	1 kpl Abbasidit	866/7?	ÅM 416 (416:56)	Kumpu 28	-
Varsinais-Suomi						
Löytöpaikka ja katalogivuosi	Konteksti	Rahan lyöjä ja määrä	Ajoitus	Kokoelmanumero	Hauta	Lisätiedot
Halikko, Rikala, 1950–3	Ruumishautaus	7 (3+5) kpl Samanidit (2) Hamanidit	951/2 943/4 942/3	KM 12549(:8), 12690(:134), 12841,13298(:8)	Hauta 2/1950 Hauta 1/1953 Hauta E	2 kpl englantilaisia, 1 kpl Anglo-Skandinaavinen imitaatio ja 1kpl

						Ruotsalainen/Svealainen raha. Kaikissa löydöissä merkkejä lävistyksestä tai lenkeistä
Kalanti, Kalmunmäki 1923–32	Polttohautaus	9 (7+2) kpl yksi Abbasiimitatio, Samanidit	768/9 911/2 928/9 929/30 929/30? 913–32	KM 8242(:228), 8339, 8780(:165; 334), 8912(:447), 9365(:110),9502(:94)	-	Mukana yksi englantilainen ja yksi saksalainen raha. 3 kpl samanidi rahoista fragmentteja, kokonaisissa merkkejä lävistyksestä tai lenkistä
Kalanti, Pietilä, 1896	Polttohautaus	1 kpl samanidit	907/8	KM 3336(:168)	-	Fragmentti
Kalanti, Varhela, 1930	Polttohautaus	1 kpl samanidit	907–13	KM 9245(10)	-	Fragmentti
Laitila, Kansakoulunmäki, 1886	Polttohautaus	2 kpl samanidit	906/7 ?	KM 2496(:136;182)	-	Molemmat fragmentteja joista toinen ajoittamaton
Laitila, Soukainen, Hällynen, 1988	Mahdollisesti polttokenttäkalmito	1 kpl samanidit	906/7	KM 24282(:3)	-	-
Laitila, Vainionmäki, 1988–92	Polttohautaus	4 kpl Umajidit ja Abbasidit	705–15 737–9 758–65 803–4	KM 24834(:34), 25636(:70),27161(:492;499)	-	Kaikki fragmentteja.
Lieto, Haimionmäki, 1953, 1955, 1956	Polttohautaus	3 (2) kpl Samanidit ja tunnistamaton	896/7	KM 13204(:46), 13705,13932(:164)	-	Mukana yksi englantilainen raha. Kaikki lävistettyjä ja koristekäytössä olleita
Lieto, Merola, 1930	Polttohautaus	1 kpl Samanidit?	-	KM 9222(:39)	-	Fragmentti

Lieto, Vanhalinna, Aittämäki, 1993	Polttohautaus	1 kpl Volga-Bulgarian samanidi imitaatio	920–9	TYA 597(:651)	-	Taitettu kaksin kerroin ja lävistetty
Masku, Humikkala, 1925	Ruumishautaus	10 (4) kpl Marwanidi, samanidi, uqaylidi(imitaatio?) ja hamdanidi	991–7 920/1 997– 999 942/3	KM 8656: (7:5) (21:3) (31:4) (41:3)	Hauta 7 Hauta 21 Hauta 31 Hauta 41	Mukana 4 kpl bysanttilaisia imitaatioita ja 1 kpl aitoja. Irto löytönä Anglo-Skandinaavinen imitaatio. Jokaisessa rahassa joko lenkki tai lävistys.
Mietoinen, Valaskallio, 1909	Ruumishautaus tai uhrilahja	2 kpl Arabi-Sassanidi ja Abbasidit	650– 703 803/4?	KM 5391(:4)	-	Molemmat fragmentteja
Mynämäki, Turunperä, 1907	Polttohautaus	2 kpl Abbasidit	804/5 807/8	KM 4968(:4), 5021(:4)	-	-
Nousiainen, Moisio, 1934, 1935	Ruumis ja polttokalmisto	4 (1) kpl Samanidi-imitaatio	909/10	KM 9832, 10146(:116)	Hauta 6	Lävistetty. Muut rahat ruotsalaisia, joista kaksi svealaisia ja yksi gotlantilainen, kaikki 1100–1200.
Piikkiö, Huttalanmäki, 1986	Ruumishauta	4 (1) kpl Tunnistamaton islamilainen	-	TYA 334 (:235)	Hauta B	Rahassa lenkki. 2 kpl englantilaisia rahoja 1017–35 ja bysanttilainen imitaatio 1042–55, jossa lenkki
Raisio, Pappilänmäki, 1939	Polttohautaus	5 kpl Abbasidit, Samnidit ja yksi tunnistamaton	945/6 lopun ajoittamattomia	KM 11157 (:7) (:363) (:362) (:349) (:602)	-	Kaikki fragmentteja ja tullessa vahingoittuneita

Raisio, Siiri, 1987–91	Poltto- hau- taus	6 kpl Abbasidit, samanidit, yksi tunnis- tamaton ja yksi imitaatio	750– 815 908–32 908–32 913–32 833-? Ajoitta- maton	TYA 413(:1;2;4), 454(:3;1763), 544(:1)	-	3 kpl rahoista fragmenttisia ja primitiivi- nen jäljitelmä fragmenttinen
Turku, Kirkko- mäki, 1950, 1973, 1984, 1991, 1994	Ruu- mis- hau- taus	25 (2) kpl Abbasidit	786–96 784/5	KM 12687, 19272, 22631(:195), 27025, 27196	Hauta F Hauta 23	Toinen lävis- tetty, toisessa lenkki. Muut rahat saksalai- sia ja englantil- laisia. Myös bysanttilaisia tai bysanttilai- sia imitaatio- ita. Aikaväli 900-luvun loppu – 1100- luvun alku- puoli. Monissa merkkejä lä- vistyksistä tai lenkeistä
Turku, Sa- ramäki, 1905, 1917, 1921, 1961	Ruu- mis ja poltto- kal- misto	5 (2) kpl Abbasidit ja samanidit	749/50 971/2	KM 4566, 7275, 7874, 15189	-	Samanidissa lenkin jään- teet. Muut ra- hat englantilai- nen, tanskalai- nen ja bysant- tilainen imi- taatio aikavä- liltä 1023–76. Osassa lävis- tys
Turku, Taskula, 1938, 1941	Ruu- mis- hau- taus	13 (1) kpl Abbasidit	851/2 tai 853/4	KM 10833, 10842(:8), 11275	Hauta B	Rahassa lenkki. Muut rahat saksalai- sia (7), englan- tilaisia (3) tai anglo-skandi- naavisia imi- taatioita (2). Suurin osa fragmenttisia ja ajoittamat- tomia.

Turku, Viirusmäki, 1913, 1914	Polttohautaus	7 (1) kpl Abbasidit	779/80	KM 6367, 6645(:3)	-	Rahassa lenkki. Muut englantilaisia (3), bysanttilaisia (1) ja anglo-skandinaavinen sekä bysanttilainen imitaatio. Ajoitukset 977–1046
Yläne, Anivehkaani, 1955–57	Ruuhautaus	27 (13) kpl Samanidi imitaatio (3) Samanidit (7) Buyidit (1) Espanjan umajidit (1) abbasidit (1)	913–932 854–902/3 951/2 952/3 968/9 770 913–32 913–32? 959/60 913–32 905/6 913–42	KM 13839, 13962, 14196(:226) 13839 (:315;372;59;56;46;61;385;382) 13962 (:188;227;228;477)	Hauta XII Hauta XIV Hauta XIVb Hauta XXIV Hauta XXVI Hauta XLI Hauta XLVIII	Monet fragmenttisia, ehjät (6) lävistettyjä ja yhdessä fragmentissa merkkejä lenkistä. Muut rahat saksalaisia (5) ja englantilaisia (8) ja yksi bysanttilainen. Monet näistäkin rahoista fragmenttisia ja muutamat lävistetty tai jälkiä lenkistä. Ajoitus n.1000-luvun alku
Mynämäki, Turunperä, 2019	Kalmisto	1 kpl tunnistamaton dirhami	?	KM-	-	Fragmentti
Rusko, Jussila, 2019	Kalmisto	1 kpl samanidit	900–1000	KM-	-	Palanut, käytetty riipuk-sena
Uusimaa						
Löytöpaikka ja katalogivuosi	Konteksti	Rahan lyöjä ja määrä	Ajoitus	Kokoelmanumero	Hauta	Lisätiedot
Karjaa, Domargård, 1996	Polttohautaus	2 kpl Epäselviä	833-?	KM 29731 (:275;263)	-	Fragmenttisia
Karjaa, Eterkilän, 1920	Polttohautaus	1 kpl Epäselvä	-	KM 7751(:37)	-	Fragmentti

Karjaa, Storåkerskullen, 1977	Polttohaustus	1 kpl Abbasidit	787/8	KM 20060(:91)	-	Fragmentti
Satakunta						
Löytöpaikka ja katalogivuosi	Konteksti	Rahan lyöjä ja määrä	Ajoitus	Kokoelmanumero	Hauta	Lisätiedot
Eura, Kaunismäki, 1992	Ruumishaustus	4 (2) kpl Umajadit Samanidit	Epäselvä	KM 26694(:4), 27176(:66)	Hauta 29 Hauta 31	Fragmentteja. Muut rahat saksalainen ja bohemialainen, joista molemmat lävistetty. Ajoitus 1024–50
Eura, Lauhianmäki, 1890	Ruumishaustus	1 kpl Abbasidit	833/4	KM 2698(:32)	-	Fragmentti
Eura, Luistari, 1969–72, 1977,1979, 1984–1990	Ruumishaustus	143 (43) kpl Abbasidit Samanidit Hamanidit Buyidit Qarakhanidit Imitaatioita	920/1 935/6 976/7 984/5 913/4 934/5 966/7 953/4 1003/4 900/1 913–42 951–77 934/5 915/6 920/1 961–77 883/4 911/2 913/4 914/5 914/5 897/8 902/3 903/4 904/5 926/7 940/1 976–97 754/5	KM 18000, 22346, 23183, 23607, 24740, 25480 18000:1114;1332;1357;991; 1632;1627;1626;1628; 1633;1635;1624;1634; 1625;1958;1993;2031; 2174;2430;2438;2857f; 3639;3826;3815;3819; 3823;3912;3913;3914; 3915;3916;4267;4330 22346:374e 23183:93;534 23607:475 24740:428	Hauta 13 Hauta 25 Hauta 36 Hauta 56 Hauta 58 Hauta 75 Hauta 76 Hauta 90 Hauta 100 Hauta 139 Hauta 208 Hauta 344 Hauta 348 Hauta 383	Monet rahoista fragmenttisia tai vahingoituneita. Hautojen 56 ja 344 kaikissa rahoissa lenkki tai lävistys. Haudan 348 tapauksessa ei merkkejä tästä. Kaikki imitaatioita primitiivisiä ja fragmenttaarisia. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta kaikki muut rahat saksalaisia tai englantilaisia ajalta 980–1100

					Hauta 480 Hauta 538 Hauta 740 Hauta 855	
Eura, Osmanmäki, 1890, 1894, 1905	Osittain tuhoutunut ruumishauta	6(5) kpl Samanidit Hamanidit	980/1 928/9 951–61 927/8 901/2	KM 2700, 2995(:23), 4633 2700:1;52;66;56	Hauta 3b Hauta 4	Kaksi löydöstä irtolöytöjä. Yhtä lukuun ottamatta kaikissa rahoissa lenkki. Irtolöytönä englantilainen fragmentti ajalta 1003–6
Eura, Pappilanmäki, 1927, 1934, 1939	Ruumishautaus	12(2) Samanidit Samanidi imitaatio	913–32 917/8	KM 8811(:11), 9855, 11063	-	Imitaatio tuhoutuneesta haudasta, samanidi raha irtolöytö ja HY kokoelmissa. Muut rahat saksalaisia fragmentteja tai ehjinä lenkillisiä ajalta 982–1039. Myös yksi tanskalainen fragmentti
Huittinen, Hiukkavainio, 1898, 1898	Polttohautaus	7(2) kpl Samanidit	912/3 948/9?	KM 3140, 3149, 3574(:183;184)	-	Molemmat rahat lävistetty. Muut rahat saksalaisia (3) ja englantilaisia (2)
Kokemäki, Astala, 1924	Polttohautaus	1 kpl Samanidit	919/20	KM 8338(:88)	-	Rahassa jälkiä lenkistä
Kokemäki, Kalvomäki, 1876	Tuhoutunut polttokenttäkalvisto	2 kpl Uqualidit Primitiivinen imitaatio	998?	KM 1763(:36), 4486(:6)	-	Jälkiä lenkistä. Paikalta tehty myös myöhemmin irtolöydöksi rekisteröity imitaatio

Kokemäki, Leikki- mäki, 1879	Poltto- hau- taus	2 kpl Samanidit Samanidi imitaatio	907/8 913–32	KM 2001(:74)	-	Molemmat ra- hat lävistetty
Köyliö, Tuhka- nummi, 1890, 1905	Poltto- hau- taus	3 kpl Abbasidit Samanidit Samanidi imitaatio	754–75 911/12	KM 3574(:489), 4572(:23;63)	-	Kaikki löydöt fragmenteja
Köyliö, Vanhakar- tano, hau- tausmaa C, 1925–26	Ruu- mis- hau- taus	64 (21) kpl Abbasidit Samanidit Hamdanidit Tunnista- mattomia is- lamilaisia imitaatioita		KM 8602, 8723 8602:66c;66d;66e; 66a;66b;106;107; 108;109;164 8723:929;9;10; 294a;294b;294c; 294d;419a;419b; 419c;419d;419e;419f	Hauta 4 Hauta 28 Hauta 39 Hauta B Hauta E Hauta L	Haudan 4 ra- hat korroosion syövyttämiä. Kaikissa muissa ra- hoissa lävistys tai lenkki. Mu- kana runsaasti tunnistamatto- mia rahanpa- loja. Muut löy- dät pääasialli- sesti saksalai- sia (9) noin väliltä 980– 1050
Häme & Pirkan- maa						
Löytö- paikka ja katalogi- vuosi	Kon- teksti	Rahan lyöjä ja määrä	Ajoitus	Kokoelmanumero	Hauta	Lisätiedot
Kangasala, Tiihala, 1911	Poltto- hau- taus	1 kpl Samanidi imitaatio	913–32	KM 5897(:50)	-	Lävistetty
Nokia, Ha- kamäki, 1921	Poltto- hau- taus	1 kpl Samanidit	896/7	KM 7912(:5)	-	Lävistetty, eli koru tai amu- letti
Tampere, Vilusen- harju, 1962, 1971	Poltto- ja ruu- mis- kal- misto	17 (12) kpl Abbasidit, Buyidit Samanidit Imitaatioita	895/6 913–42 833–42 865–9 813–33 934–40 917/8 907–13 949/50 962–78	KM 17208, 18556 17208(:281;298;345;346) 18556(:716; 822–833)	Hauta 41 Hauta 42	Muut rahat englantilaisia (2) ja saksalai- sia (3). Kaksi primitiivistä imitaatio frag- menttia. Kai- kissa löydöissä yhtä saksalaista lukuun ottamatta

						lävistys tai lenkki
Vammala, Koski, 1909	Polttohautus	2 (1) kpl Samanidit	911/2	KM 5352(:222)	-	Rahassa lenkki, eli riipus tai amuletti
Vammala, Hiukka-saari, 1979	Polttohautus	1 kpl Abbasidit	786–95	TYA 161(:8)	-	Fragmentti
Vammala, Rautajoki, 1901	Polttohautus	1 kpl Abbasidit	800–2	KM 3994(:6)	-	Fragmentti
Ylöjärvi, Mikkola, 1959	Ruumis-hautus	2 (1) kpl Uqaylid	996–1000	KM 14622(:194)	Hauta IV	Rahassa lenkki, eli riipus tai amuletti. Toinen raha saksalainen fragmentti haudasta V
Hattula, Tenhola, 1955	Ruumis-hautus	1 kpl Abbasidit	876–883/4	KM 13777(:13)	-	Fragmentti
Sysmä, Salonsaari, 1966	Polttohautus	1 kpl Islamilainen imitaatio	-	KM 17181(:3)	-	Suuri kokoinen, primitiivinen jäljitelmä fragmentti
Hämeenlinna, Puhka, 2018	Polttohautus	3 kpl joista 2 kpl Samanidit, 1 kpl Volgan bulgaari jäljitelmä	913–942, 970, 900–1000	KM-	-	Toinen dirhami ja jäljitelmä katkelmia
Asikkala, Sipilä, 2019	Kalmisto	1 kpl abbasidit	854–861	KM-	Eerikkilä 3	Fragmentti, n. 1/4.
Savo & Kymenlaakso						
Löytöpaikka ja katalogivuosi	Konteksti	Rahan lyöjä ja määrä	Ajoitus	Kokoelmanumero	Hauta	Lisätiedot
Pertunmaa, Kuusela, 1929	Polttohautus	2 kpl Samanidit	906/7 913–32	KM 9102(:2;3)	-	Molemmissa rahoissa lenkki

		Samanidi imitaatio				
Jaala, Pukkisaari, 1994–6	Polttohautaus	4 kpl Samanidit Buyidit	906/7 934–40	KM 29097	-	3 rahoista fragmentteja ja ainoa kokonainen vahingoittunut tulesa. 2 lenkki

Dirhamit yksittäislöytöinä

Ahvenanmaan					
Löytöpaikka ja katalogivuosi	Konteksti	Rahan lyöjä	Ajoitus	Kokoelmanumero	Lisätiedot
Finström, Pappila, 1846	Pappilan pelto	Samanidit	945/6	HY -	Lähetetty Helsingin yliopiston kokoelmiin, josta katosi, ennen vuotta 1850
Godby,-, 1847	Paikallisen apteekkarin lähettäjä	Abbasidit	806/7	HY-	Lähetetty Helsingin yliopiston kokoelmiin, josta katosi, ennen vuotta 1850
Saltvik,-, 1889?	Epäselvä	Samanidi jäljennös	913–42	KM 2674	Alkuperä ja löytökonteksti epäselvä.
Ahvenanmaa, tuntematon 1890	Epäselvä. Kier tänyt tiedettävästi monen keräilijän kautta.	Abbasidit ja Samanidi jäljennös	857/8 913–42	KM 4340:44 (a ja b)	Kaksi rahaa, jotka virheellisesti merkitty yhdeksi löydöksi.
Lemland, Lemböten kappeli 1900?	Silloisen omistajan ilmoittama	Abbasidit	800/1	ÅM-	Useita aiempia omistajia ennen museoon päättymistä. Varastettu kokoelmista 1918.
Saltvik, Ödskarby, Kroklund, 1930?	Omistajan lahjoittama, saanut	Abbasidit	816/17	ÅM 359	Rei'itetty, joten riipus/amuletti.

	lahjaksi 30 aiemmin				
Hammarland, Boda, 1936	Talon perustoja kaivaessa	Umajidit	743/4	ÅM 62	Lenkin kanssa, joten riipus/amulettili.
Finström, Svartsmara, 1937	Osa kätköä?	Samanidit	902-7	ÅM 85	Fragmentti. Julkaistu yksittäisenä löytönä, mutta katalogissa osa Svartsmaran vuonna 1902 löydettyä kätköä.
Sund, Pappila, 1950	Kirkkotien vierestä	Samanidit	942/3	ÅM 194	Kokonainen, mutta kulu-neet reunat.
Jomala, Möckelby, Möklanders, 1950	Peltolöytö	Abbasidit	856/7	-	Sijainti tuntematon. Viimeisin tieto 1966, löytäjän omistuksessa.
Näfsby,-, 1985	Löytäjän lähettämä	Samanidit	899/900	ÅM 566	Lenkin kanssa, joten riipus/amulettili
Ulfsby gård, 2016	Peltolöytö	Samanidit	892-908	ÅM-	Ei luetteloitu
Ulfsby gård, 2016	Peltolöytö	Samanidit	892-980	ÅM-	Ei luetteloitu
Ulfsby gård, 2016	Peltolöytö	Samanidit	892-980	ÅM-	Ei luetteloitu
Varsinais-Suomi					
Löytöpaikka ja katalogivuosi	Konteksti	Rahan lyöjä	Ajoitus	Kokoelmanumero	Lisätiedot
Nousiainen, Alakylä, 1945	Maatilan mailta.	Abbasidit	800/1	KM 11462	Nousiainen kirkko 250 metrin päässä löytöpaikasta.

Halikko, Munismäki, 1996	Metallinpaljastin löytö pelolta	Abbasidit	795–802	KM 29603:1	Fragmentti.
Turku, epäselvä löytöpaikka, 2013	-	Madinat as-Salām	908–932	Ei lunastettu	Fragmentti. Raha ollut myynnissä paikallisessa rahaliikkeessä. Ilmeisesti metallinilmaisinelöytö.
Sauvo, Kirkonkylä, 2013	Peltolöytö	Abbasidit	808/9	KM 39794	Samalta pelolta löytynyt myös 1700–1800-luvun kolikoita.
Turku, Maarian Pappila, 2013	Rantatörmä	Abbasidit	785/6	KM 39435	
Raisio, Petteerinpelto, 2014	Peltolöytö Mahittulan Tuomalan poltto- ja ruumiskalmiston läheisyydestä.	Samanidit	892–908	KM 40445	Taitettu fragmentti.
Raisio, Vehonpelto, 2014	Muinisjäännösalue	Buijdit, al-Mawsil (Mosul)	988–1012	KM 40176	Samalta alueelta ranne- renkaan katkelma x 2, 2 karhunhammasriipusta, kupurasoljen katkelma, tasavarsisoljen katkelma, pronssiesineen katkelma, pronssivartaan katkelma, 16 palaa sulanutta pronssia). Arkeologisen tarkastuksen yhteydessä löytynyt kivilaji-iskoksia, kvartsikaavin, keramiikan paloja,

					saviesineiden paloja ja palanutta savea.
Raisio, Pette-rinpelto, 2014	Peltolöytö	Samanidit	908–932	KM-	Ei vielä luetteloitu
Raisio, Kuloi-nen, Jokipelto, 2016	Peltolöytö	Abbasidit	775–785	KM 40883	Kulunut katkelma
Masku, Kuk-kulinna, 2016	Peltolöytö	Aš-Šāš, Sa-manidit	913–942	KM 41259	
Lieto, Pelto-kallio 2, 2016	Peltolöytö	Samanidit	932–934	KM 41628	Katkelma
Laitila, Sep-pälä, Kylä-Heiko, 2017	Peltolöytö	Mayyāfāriqīn, Marwanidit	997–1010	KM 41915	Käytetty riipuksena, lenkki jäljellä, kulunut, reunoista puuttuu paloja, testausjälkiä. Alueelta myös muita rautakautisia löytöjä.
Nousiainen, Nikkilän talon Grönroosin torppa, 2017	Muinaisjäännös	Samanidi-dirhamin jäljitelmä	900–1000	KM 41794	Fragmentti, vääntynyt. Paikasta useita aikaisempia rahalöytöjä + Nikkilän kätkö.
Sauvo, Kir-konpelto, 2017	Peltolöytö	Ash-Sash, Sa-manidit	906	KM-	Katkelma, n. 1/2.
Nousiainen, Vähä-Lotti, 2017	-	Samanidit	900–1000	KM 41962	Katkelma, n. 1/4. Ei tunnistettavissa.
Nousiainen, Vähä-Lotti, 2017	Peltolöytö	al-Shash, Sa-manidit	897	KM-	Taivuteltu, Performoitu, lisäksi vieressä kiinnityslenkin katkelma paikallaan.

Nousiainen, Vähä-Lotti, 2017	Peltolöytö	al-Shash, Samanidit	899	KM-	Repalainen, useaan kertaa taivuteltu, pieni sektori-mainen katkelma puutuu reunasta.
Nousiainen, Vähä-Lotti, 2017	Peltolöytö	Samanidit	892–950	KM-	Katkelma, n. 1/2.
Nousiainen, Mattila, 2017	Peltolöytö	Samanidit	850–1000	KM-	Dirhemien katkelma
Nousiainen, Pläsi, 2017	Peltolöytö	Abbasidit	800–900	KM-	Katkelma, n. 1/4. Ei tunnistettavissa.
Mynämäki, Pappilan pelto. 2019	Peltolöytö	Samarqand, Samanidit	934/5	KM-	
Mynämäki, Pappilan pelto? 2019	Peltolöytö	Samanidit	913–942	KM-	Fragmentti
Laitila, Soukainen, 2019	Peltolöytö	Samanidit	892–908	KM-	Fragmentti
Lieto, Nautela, 2019	Peltolöytö	Marw, Abbasidit	832/3	KM-	Puolikas
Nousiainen, Sukkinen, 2019	Peltolöytö	Marw, Abbasidit	847–861	KM-	Palanut
Lieto, Pakurla, 2019	Peltolöytö	Volga-Bulgaarit	900–950	KM-	Dirhami-jäljitelmä, fragmentti
Laitila, Salo, Seikola, 2019	Peltolöytö	al-Shash, Abbasidit	780–833	KM-	Fragmentti
Mynämäki, Valtola, Keskitalo, 2019	Peltolöytö	Samandit	900–1000	KM-	Pieni fragmentti
Laitila, Salko, 2019	Peltolöytö	Madinat as-Salam	786–809	ILP 100112	Fragmentti, n. 1/2.
Laitila, Keskimäki, 2019	Peltolöytö	Abbasidit	780–833	ILP 10135	Katkelma
Nousiainen, Läksy, 2019	Peltolöytö	?	?	ILP 10141	Puolikas

Masku, Luukkaa, 2019	Peltolöytö	Samarqand, Samanidit	913–942	ILP 10158	Fragmentti
Mynämäki, Sunila, 2019	Peltolöytö	Abbasidit	780–833	ILP 10269	
Nousiainen, Lähdemäki, 2019	Peltolöytö	?	?	ILP 10351	
Laitila, Sonkki, 2019	Peltolöytö	?	?	ILP 10353	Fragmentti
Laitila, Sonkki, 2019	Peltolöytö	?	?	ILP 10353	Reunasta puuttuu osa
Vehmaa, Arvela, 2019	Peltolöytö	?	?	ILP 10356	Fragmentti
Mynämäki, Sunila, 2019	Peltolöytö	?	?	ILP 10564	Puolikas
Turku, Haaga, 2019	Metsä	?	?	ILP 10563	
Laitila, Häilynen, 2019	Peltolöytö	Samanidit	954–961	ILP 10790	Fragmentti
Nousiainen, Jaakkola, 2019	Peltolöytö	?	?	ILP 10857	
Nousiainen, Killainen, Jaakkola, 2019	Peltolöytö	Samanidit	908–913	ILP 10984	Palanut fragmentti
Nousiainen, Vähä-Lotti, 2019	Peltolöytö	Samanidit	974	ILP 11103	Paljon muitakin esineistöä
Uusikaupunki, Kalanti, Halla, 2019	Peltolöytö	Samanidit	?	ILP 11360	Vääntäynyt ja palanut. Paikalta myös rannerenkaan osa
Nousiainen, Laurila, 2019	Peltolöytö	Wasit	718–748	ILP 11387	Alueelta myös muita löytöjä
Laitila, Salkonvuori, 2019	Peltolöytö	Abbasidit	775–785	ILP 11400	Alueelta myös muita löytöjä

Laitila, Sal- konvuori, 2019	Peltolöytö	Wasit	718–748	ILP 11400	Alueelta myös muita löytöjä
Mynämäki, Lankkinen, 2019	Peltolöytö	Madinat as- Salam	786–809	ILP 11415	Alueelta myös muita löytöjä
Masku, Kan- kainen, 2019	Peltolöytö	Abbasidit	775–800	ILP 11454	Suojeltu alue
Laitila Kuu- sisto ja Kin- nala, 2019	Peltolöytö	Samanidit	900–950	ILP 11661	Fragmentti, rei'itetty
Laitila, Kui- vala/Hällynen, 2019	Peltolöytö	Madinat as- Salam	786–809	ILP 11662	Fragmentti 1/4
Rusko, Hiisi- mäki, 2019	Peltolöytö	Abbasidit?	800–850	ILP 11847	Pahasti pala- nut
Nousiainen, Koljola, 2019	Peltolöytö	Wasit	718–748	ILP 11976	
Nousiainen, Koljola, 2019	Peltolöytö	Samanidit	900–950	ILP 11977	Fragmentti
Rusko, Hiisi- mäki, 2019	Peltolöytö	Samanidit	900–950	ILP 11990	Rei'itetty fragmentti
Raisio, Mahit- tula, 2019	Peltolöytö	Abbasidit	833–899	ILP 12014	Katkelma (1/4)
Rusko, Heik- kilä, 2019	Peltolöytö	?	?	ILP 12060	Katkelma
Vehmaa, Lah- dinko, 2019	Peltolöytö	?	?	ILP 12143	Katkelma
Vehmaa, Ar- vela, 2019	Peltolöytö	Abbasidit	813/4	ILP 12289	Katkelma
Mynämäki, Keskusta, 2019	Peltolöytö	Abbasidit	800–833	ILP 12467	Pieni frag- mentti
Laitila, Salko, 2019	Peltolöytö	Wasit	730–750	ILP 12553	Kulunut frag- mentti
Laitila, Salko, 2019	Peltolöytö	?	?	LP 12553	

Vehmaa, Rahkamala, 2019	Peltolöytö	Ash-Shash	974/5	ILP 12715	Rei'itetty
Laitila, Salo, 2020	Peltolöytö	Abbasidit	809–813	ILP 12786	
Raisio, Huhko, 2020	Peltolöytö	Abbasidit	770–775	ILP 13389	Fragmentti
Rusko, Hiisimäki, 2020	Peltolöytö	?	?	ILP 13481	Katkelma
Nousiainen, Jaakkola, 2020	Peltolöytö	Volga-Bulgaarit?	900–1000?	ILP 13743	Katkelma
Nousiainen, Koljola, 2020	Peltolöytö	?	?	ILP 14118	Katkelma
Nousiainen, Koljola, 2020	Peltolöytö	Volga-Bulgaarit	900–1000	ILP 14126	Rei'itetty fragmentti
Nousiainen, Koljola, 2020	Peltolöytö	Samanidit	900–950	ILP 14163	
Nousiainen, Koljola, 2020	Peltolöytö	Suomi	1000–1050	ILP 14646	Dirhamin/byzanttilaisen rahan jäljitelmä.
Nousiainen, Laihoinen, 2020	Peltolöytö	?	?	ILP 14365	Katkelma
Lieto, Riikilä, 2020	Peltolöytö	Ash-Shash	908/9	ILP 14705	Rei'itetty.
Nousiainen, Vähä-Lotti, 2020	Peltolöytö	al-Muhammadiya	786–809	ILP 14895	
Lieto, Marttila, 2020	Niitty	?	?	ILP 14930	Jäljitelmä.
Laitila, Soukainen, 2020	Peltolöytö	?	?	ILP 14944	Fragmentti
Raisio, Kuloinen, 2020	Peltolöytö	Samanidit	900–950	ILP 15006	Palanut katkelma.
Raisio, Kuloinen, 2020	Peltolöytö	Samanidit	?	ILP 15189	Fragmentti

Laitila, Keski- mäki, 2020	Peltolöytö	Samanidit	?	ILP 16278	Fragmentti
Laitila, Vidilä, 2020	Peltolöytö	Samanidit	?	ILP 16285	Fragmentti
Nousiainen, Kaitarainen, 2020	Peltolöytö	?	?	ILP 16518	Jäljitelmä.
Paimio, Sie- vola, 2020	Peltolöytö	Samanidit	?	ILP 17033	Fragmentti
Lieto, Äyräs, 2020	Peltolöytö	Abbasidit	?	ILP 17160	Fragmentti
Lieto, Äyräs, 2020	Peltolöytö	?	?	ILP 17165	Fragmentti
Paimio, Sie- vola, 2020	Peltolöytö	?	?	ILP 17238	Fragmentti
Mynämäki, Valtola, 2020	Peltolöytö	?	?	ILP 17492	Fragmentti
Mynämäki, Valtola, 2020	Peltolöytö	?	?	ILP 17492	Fragmentti
Raisio, Pette- rinpelto, 2020	Peltolöytö	?	?	ILP 17561	Fragmentti
Raisio, Pette- rinpelto, 2020	Peltolöytö	?	?	ILP 17705	Fragmentti
Kaarina, Ra- vattula, 2020	Peltolöytö	?	?	ILP 17706	Fragmentti
Raisio, Pette- rinpelto, 2020	Peltolöytö	?	?	ILP 17710	Fragmentti
Uusikaupunki, Luukkala, 2021	Peltolöytö	Samanidit	?	ILP 18318	
Nousiainen, Pappila, 2021	Peltolöytö	?	?	ILP 18360	Puolikas
Nousiainen, Koljola, 2021	Peltolöytö	?	?	ILP 18481	Rei'itetty

Nousiainen, Koljola, 2021	Peltolöytö	?	?	ILP 18635	
Nousiainen, Koljola, pappilan pelto, 2021	Peltolöytö	Samanidit	961–976	ILP 18711	Katkelma
Nousiainen, Koljola, pappilan pelto, 2021	Peltolöytö	Samanidit	900–1000	ILP 18711	Fragmentti
Nousiainen, Koljola, 2021	Peltolöytö	?	?	ILP 18880	Katkelma
Nousiainen, Koljola, 2021	Peltolöytö	?	?	ILP 18932	Katkelma
Nousiainen, Koljola, 2021	Peltolöytö	?	?	ILP 18933	Katkelma
Nousiainen, Koljola, 2021	Peltolöytö	?	?	ILP 18937	Katkelma
Salo, Halikko, Raivisto, 2021	Metsä	?	?	ILP 19013	Mahdollisesti fragmentteja useasta rahasta
Masku, Karikyylä, 2021	Peltolöytö	?	?	ILP 19229	Katkelma.
Masku, Karikyylä, 2021	Peltolöytö	?	?	ILP 19231	Katkelma.
Salo, Halikko, Äijälä, 2021	Työmaa	?	?	ILP 19671	Paljon muitakin löytöjä.
Raisio, Polusmäki, 2021	Peltolöytö	?	900–950	ILP 19657	Rei'itetty fragmentti.
Paimio, Lautkankare, 2021	Peltolöytö	Abbasidit	786–809	ILP 19667	Fragmentti.
Raisio, Mulli, 2021	Peltolöytö	Abbasidit	786–809	ILP 19767	
Salo, Katunpää, 2021	Peltolöytö	?	?	ILP 20110	Katkelma

Lieto, Riikilä, 2021	Peltolöytö	Samanidit	902–908	ILP 20300	Katkelma
Nousiainen, Laihoinen, 2021	Peltolöytö	Ash-Shash	932–942	ILP 20317	Katkelma
Nousiainen, Nummi, 2021	Peltolöytö	Abbasidit	833	ILP 20824	Puolikas
Uusimaa					
Löytöpaikka ja katalogi-vuosi	Konteksti	Rahan lyöjä	Ajoitus	Kokoelmanumero	Lisätiedot
Kirkkonummi, Hästö, 1894	Meren rannalta kivenraosta	?	Jälkeen 815	KM 3570	Fragmenttinen Alun perin 4 palaa, mutta nykyään vain 2 jäljellä.
Siuntio, Pappilan vieruspelto (joen toinen puoli), 2014	Peltolöytö	Abbasidit	800–833	KM 40135	Fragmentti
Satakunta					
Löytöpaikka ja katalogi-vuosi	Konteksti	Rahan lyöjä	Ajoitus	Kokoelmanumero	Lisätiedot
Tampere,-, 1850?	Kaupungin lähistöltä	Abbasidit	790/1	HY -	Kiertänyt monen keräilijän kautta, ennen kuin lahjoitettu museolle
Kangasala, Tiihala, Hinkka 1919	-	Samanidit	907–13	HM 1220	-
Vesilahti, Valkisen linnavuori, 1951	Linnavuoren kaivausten yhteydessä	Abbasidit	786–809	KM 12992(:1)	Fragmentti
Huittinen, Nanhia, Juurela, 2014	Peltolöytö	Abbasidit	800–833	KM 39879:2	Katkelma. Myös muita rautakauden

					ja hist. ajan esineitä samalta paikalta
Nakkila, Mylärin kylä, 2015	Peltolöytö	Samanidit	892–908	KM-	Fragmentti.
Nakkila, Masia, Kirkkoniitty, 2017	Peltolöytö	Samarqand, Samanidit	913–932	KM-	Fragmentti, taitettu.
Eura, Säskylä, 2018	Peltolöytö	Samanidit	952–962	KM-	Katkelma
Kangasala, Tiihala, Virola, 2019	Peltolöytö	Abbasidit	780–833	KM 41971	Fragmentti
Kangasala, Toljola, 2019	Peltolöytö	?	?	ILP 10701	Katkelma, jäljitelmä
Kangasala, Heponiemi, 2019	Peltolöytö	Samanidit	892–902	ILP 11301	Fragmentti
Säskylä, Jaspa, 2019	Peltolöytö	Bukhara	955–960	ILP 12365	
Kokemäki, Teikarla, 2021	Peltolöytö	?	?	ILP 19741	
Kokemäki, Teikarla, 2021	Peltolöytö	?	?	Ei lunastettu	Fragmentti
Kokemäki, Yli-Forsby, 2021	Peltolöytö	Abbasidit		ILP 19908	Katkelma
Häme & Pirkanmaa					
Löytöpaikka ja katalogivuosi	Konteksti	Rahan lyöjä	Ajoitus	Kokoelmanumero	Lisätiedot
Sysmä, Nordenlund, 1841	Järven rannalta	Samanidit	906/7	Rahakabinetti (Porvoon lyseon kokoelmassa)	Rei'itetty, joten riipus/amuletti
Valkeakoski (entinen Sääksmäki), -, 1843?	Hiekka-kuopasta, läheltä Hakalan kartanoa	Samanidit	951/2	HY-	Epäselyys arkistoissa, joten löytöpaikka voi olla myös Voipaala

Tuulos, Toivaniemi, 1864	Talon pihamaalta	Abbasidit	773/3	HY 25a/74d	Yhdistetty linnavuoreen, mutta myöhemmin kumottu
Hauho, Lehdesmäki, 1876?	Epäselvä	Samanidit	905/6	HY 279	Lahjoitettu kokoelmiin Kirkkoherran pojan toimesta. Alkuperin ostettu Hauho-Lehdesmäki kätköstä 1855?
Epävarma (Hauho?) 1867 tai aiemmin	Epäselvä	Samanidit	918/19	HY 31033	Kuului Gustav Ignatiuksen kokoelmiin. Kirjeessä, jossa raha oli teksti 'Kuufilainen raha...löydetty Hauhosta'
Kalvola, Heinu, Rauhalta, 1894	Professori Eliel Aspelinin lähettämä	Abbasidit	862-9	KM 3003	Epäilty tinnaväärennökseksi. Myöhemmin todettu aidoksi, kulu-neella leimasimella löydyksi
Janakkala, Monikkala, 1913?	Pihamaalta, perustuksia kaivauksessa	?	?	-	Kadonnut matkalla museoon. Lähettäjä kuvaili rahaa 1986 'ohueksi ja kymmenpen-nisen ko-koiseksi'
Lammi, Ylä-näinen, 1941?	Lampolan maa-tilalta	Abbasidit	953/4	KM 14595	Lahjoitettu kokoelmiin 1959.
Asiakkala, Kalkkinen, Kylmä 1953	Hirsiladon seinän raosta	Abbasidit	810/11	KM 53093	Rei'itetty, joten riipus/amuletti. Löytöpaikan

					luonteen takia sekundaarinen löytö
Sysmä, Pappila, 1976	Kasvimaalta	Abbasidit	931/2	Rahakabinetti 77040	Rei'itetty, joten riipus/amuletti
Hattula, Tyrvöntö, Kirsutula, 2013	Peltolöytö	Abbasidit	800–833	RK 2012029	Dirhemien katkelma, tyyppi vanhempi kuin 833
Padasjoki, Nyystölä, Verhon risteys, 2013	Peltolöytö	Samaniidit	996/7	KM -	Ei vielä rekisterissä.
Hämeenlinna, Hauho, Länsi-Hahkiala 2	Muinaisjäännösalue	Samanidit	908–913	KM 39753:4; 39753:5	2 kpl samanlaisia dirhammeita
Valkeakoski, Huittula, Rantavainio, 2014	Peltolöytö	Abbasidit	786–809	KM 39945	Muinaisjäännösalue, paljon muutakin esineistöä.
Padasjoki, Nyystölä, Tulppala, 2014	Pellonreunasta	Samanidi dirhamijäljitelmä	900–950	KM 40192	Yksipuolinen raha
Janakkala, Pappilan pelto, Niemenpää, 2014	Peltolöytö	Abbasidit	800–833	KM 40099	
Janakkala, Kernaala, Heraharju 2014	Peltolöytö	Abbasidit	800–833	KM-	Ei vielä luetteloitu
Vesilahti, Sassi, 2014	Muinaisjäännösalue	Abbasidit	847–861	KM 40659	Samalta paikalta kirves ja miekan koriste sekä muita esineitä.
Valkeakoski, Tarttila, Riihivainio, 2014	Peltolöytö	Abbasidit	942–954	KM	Ei luetteloitu
Hämeenlinna, Lammi, Hauhiala, Penttilä, 2014	Peltolöytö	Samanidit	900–950	KM 40188	Kulunut, epäselvä. Rei'itetty. Samasta paikasta muutaakin rautakautista esineistöä.

Janakkala, Kernaala, Perttula, 2014	Peltolöytö	Samanidit	900–950	KM -	Kulunut, epäselvä, murtunut. Reiitetty. Samasta paikasta Samasta paikasta ketjunktaja, kankiketjun nivel, linturiipus, hevosenkenkäsolki, hevosiipus.
Hämeenlinna, Hahkiala, 2014	Muinajäännös	Samanidit	908–913	KM 39753	Samalta alueelta pronssi-esineitä
Janakkala, Vanaantaka, 2014	Peltolöytö	Buijdit	990–1010	KM 39928	Lähes sileäksi kulunut, reunoista leikattu dirhami. Samalta alueelta muuta esineistöä.
Hämeenlinna, Lamminsivu, 2015	Peltolöytö	Abbasidit/Madinat as-Salam	939/940	KM -	Ei luetteloitu
Hämeenlinna, Lamminsivu, 2015	Peltolöytö	Samanidit	930–940	KM -	Reunan katkelma. Ei luetteloitu.
Hattula (Tyrväntö), Suontaka, Kavittöyry, 2015	Peltolöytö	Abbasidit	800–833	KM -	Fragmentti. Paikalta myös tasavartisen soljen osa ja keramiikkaa.
Hattula (Tyrväntö), Suontaka, Hinonmäki, 2015	Peltolöytö	Samanidit	892–903	KM -	Puolikas, epäselvä
Hämeenlinna, Miemala, Alikylä, 2015	Peltolöytö	Samanidi-jäljitelmä, volga-bulgaaarit?	900–1000	KM-	Samalta alueelta ketjunktaja ja pronssi-sienen katkelma
Asikkala, Urajärvi, Iso-Kuusela, 2015	Niitty/ hiekkaisa rinne	Abbasidit	833–842	KM 40931	Katkelma

Hämeenlinna, Alikylä, 2015	Peltolöytö	Samanidit	892–908	KM-	Fragmentti
Vesilahti, Laukon kartano, 2015	Peltolöytö	Samanidit	900–1000	KM-	Palossa ollut fragmentti
Vesilahti, Laukon kartano, 2015	Peltolöytö	Madinat-as-Salam, Abbasidit	804–809	KM-	
Hämeenlinna, Miemala, 2016	Peltolöytö	Madinat al-Salam	774/5	KM-	Puolikas
Hämeenlinna, Miemala, Perttula, Alikylä, 2016	Peltolöytö	Madinat Balkh	786–809	KM-	Fragmentti, n. 1/4.
Janakkala, Pappilan pelto, 2016	Peltolöytö	Ahh-Shash	913	KM-	Katkelma
Kangasala, Katila, 2016	Peltolöytö	Abbasidit	870–920	KM 41610	Katkelma, erittäin kulu- nut. Mahd. ollut palossa.
Sysmä, Voipala, Hovila, Vasikkahaka, 2016	Peltolöytö	Volga-bulgaarit	900–1000	KM 41609	Yksipuolinen samanidi-dirhemien jäljitelmä, käytetty riipuk-sena.
Asikkala, Yli-Vähälä 2, 2016	Peltolöytö	Armīniya, Abbasidit	892–902	KM 41777	Fragmentti, n. 1/4.
Asikkala, Yli-Vähälä 2, 2016	Peltolöytö	Abbasidit	880–920	KM 41777	Pieni frag- mentti
Hämeenlinna, Heinu, 2017	Peltolöytö	Samanidit	930–939	KM-	Katkelma. Alueelta myös pronssi- esineitä.
Vesilahti, Koskenkylä, Sassi, 2017	Mustisen kylä- tontti	Samanidit	900–1000	KM 41812	Fragmentti
Vesilahti, Laukon kartano, 2018	-	Abbasidit, Samanidit	780–800, 800–900, 900–1000	-	Kolme rahaa Laukon kartanon mailta. Kirjoitushetkellä tarkemmat tiedot puuttuivat

Pälkäne, Ah-tiala 2, 2018	Peltolöytö	Uzkand, Qarakhanidit	1003	KM-	Taitettu, lävistetty.
Pälkäne, Ah-tiala 2, 2018	Peltolöytö	-	800–900	KM-	Katkelma
Hollola, Hämeenkoski, Nikkilä, 2019	Peltolöytö	Balkh, Samanidit	920–929	KM-	Katkelma
Sysmä, Rantokoo, 2019	Peltolöytö	Samandit	900–1000	KM-	Kulunut katkelma
Asikkala, Kirkonpelto, 2019	Peltolöytö	Abbasidit	893/4	ILP 10595	Rei'itetty
Asikkala, Salonsaari, 2019	Metsä	?	?	ILP 10598	
Hämeenlinna, Vilkkilä, 2019	Peltolöytö	Samanidit	900	ILP 10711	Rei'itetty
Sysmä, Sepälä, 2019	Peltolöytö	Samanidit	892–908	ILP 11034	Fragmentti, n. 1/4.
Hollola, Utula, 2019	Peltolöytö	Samanidit	892–902	ILP 11038	Muutakin esineistöä. Tuhoutunut kalmisto?
Asikkala, Sipilä, 2019	Peltolöytö	Samanidit	915–940	ILP 11041	Fragmentti, vain osa reunasta jäljellä. Muutakin esineistöä
Asikkala, Pulkki, Vilppu, 2019	Metsä	Samanidit	903–908	ILP 12489	Mukana punnus.
Hollola, Lepomäki 2, 2019	Peltolöytö	Ash-Shash	903/4	ILP 13833	
Hollola, Nikkilä, 2020	Niitty	Abbasidit	?	ILP 13030	
Hollola, Alanko, 2020	Peltolöytö	Samanidit	?	ILP 13817	Katkelma
Asikkala, Hoimela, 2020	Peltolöytö	Abbasidit	816/7	ILP 14351	

Kuhmoinen, Papinsaari, 2020	Peltolöytö	Samanidit	892–908	ILP 14285	Fragmentti
Asikkala, Hoimela, 2020	Peltolöytö	Volga-Bulgaarit?	900–1000	ILP 14351	2 kpl samanlaista jäljitelmää.
Vesilahti, Pispä, 2020	Peltolöytö	Abbasidit	775–785	ILP 15094	Puolikas
Vesilahti, Pispä, 2020	Peltolöytö	al-Muhammadiya	765–775	ILP 14600	
Sysmä, Levonranta, 2020	Peltolöytö	Ash-Shash	924/5	ILP 14738	
Sysmä, Levonranta, 2020	Peltolöytö	Volga-Bulgaarit	900–950	ILP 14738	
Sysmä, Levonranta, 2020	Peltolöytö	Samanidit	900–950	ILP 14738	Puolikas.
Jämsä, Jämsänköske, 2020	Metsä	?	?	ILP 14894	
Hollola, Lepomäki 5, 2020	Peltolöytö	Ash-Shash	902/3	ILP 15105	Käytetty riipuksena
Ikaalinen, Höytölä, 2020	Peltolöytö	Samanidit	900–1000	ILP 16426	Fragmentti
Kangasala, Jokioiknen, 2020	Peltolöytö	Abbasidit	?	ILP 16543	
Kangasala, Herttua, 2020	Peltolöytö	Samanidit	892–908	ILP 16588	Puolikas
Kangasala, Herttua, 2020	Peltolöytö	Abbasidit	775–833	ILP 16589	Fragmentti
Kangasala, Jokioiknen, 2020	Peltolöytö	Abbasidit	?	ILP 16590	
Janakkala, Iso-Hiisi, 2020	Peltolöytö	Abbasidit	?	ILP 16935	
Hattula, Korkeakallio, 2020	Metsä	?	?	ILP 17886	Riipus.

Asikkala, Anttila, 2021	Peltolöytö	?	?	ILP 17998	Rei'itetty.
Asikkala, Hoimela, 2021	Peltolöytö	?	?	ILP 18215	
Asikkala, Lähteenmäki, 2021	Peltolöytö	?	?	ILP 18237	Fragmentti.
Asikkala, Hoimela, 2021	Peltolöytö	Samanidit	900–950	ILP 18254	Pieni fragmentti.
Asikkala, Hoimela, 2021	Peltolöytö	Samanidit	?	ILP 18375	
Janakkala, Ikaaloinen, 2021	Peltolöytö	Samanidit	935/6	ILP 18410	Rei'itetty
Janakkala, Vähikkälä Anttila, 2021	Peltolöytö	Samanidit	900–950	ILP 18412	
Asikkala, Hoimela, 2021	Peltolöytö	?	?	ILP 18444	Puolikas
Lempäälä, Haurala, 2021	Peltolöytö	Abbasidit	902–908	ILP 20006	Fragmentti.
Asikkala, Hoimela, 2021	Peltolöytö	?	?	ILP 20512	

Savo

Löytöpaikka ja katalogivuosi	Konteksti	Rahan lyöjä	Ajoitus	Kokoelmanumero	Lisätiedot
Mikkeli, Närepelto, 1973	Polttokenttäkalmisto?	Abbasidit	940–4	KM 19158 (:1)	Mukana osittain säilynyt lenkki. Löytö saattaa liittyä läheiseen polttokenttäkalmistoon
Mikkeli, Kenkäveronniemi, 1997	Kaivauslöytö	Imitaatio?	-	Rahakabinetti 98028	Pienikokoinen fragmentti
Suomussalmi, Heinisaari, 2014	Saaren länsireuna, rantatörmä	Samanidit	968–969	KM 40337	Kalmisto. Paikalta myös

					keihäs ja kirves.
Kymenlaakso & Etelä-Karjala					
Löytöpaikka ja katalogivuosi	Konteksti	Rahan lyöjä	Ajoitus	Kokoelmanumero	Lisätiedot
Ruokolahti, Utula, 2015	Peltolöytö	Samanidit	942–950	KM 40863	Katkelma. Lähialueelta tasavartinen solki ja rannerenkaan pätkä.
Kouvola, Jaala, 2016	Peltolöytö	Abbasidit	833–842	KM 41621	
Kouvola, Jaala, 2016	Peltolöytö	Abbasidit	780–850	KM 41621	
Kouvola, Jaala, 2016	Peltolöytö	Abbasidit	780–850	KM 41621	Kaikki kolme Jaalan rahaa yhdessä nipussa.
Imatra, Rautio, 2016	Kohola	Samanidit	950	KM 41261	Katkelma
Ruokolahti, Martikainen Anteroisenmäki, 2021	Metsä	?	?	Ei lunastettu	Katkelma
Pohjanmaa					
Löytöpaikka ja katalogivuosi	Konteksti	Rahan lyöjä	Ajoitus	Kokoelmanumero	Lisätiedot
Vaasa, Vähäkyrö, Karvonen, 2015	Pelto, rajoittuu kallioreunaan	Abbasidit	775–785	KM 40622	
Vaasa, Vähäkyrö, Karvonen, 2015	Pelto, rajoittuu kallioreunaan	Tabaristan	769–780	KM 40622	
Isokyrö, Vanhan pappilan pelto, 2016	Peltolöytö	Abbasidit	780–833	KM 41094	Katkelma, n. 1/4.

Liite 2. Suomen viikinkiaikaiset miekkalöydöt

Suomesta kirjoitushetkellä löydetyt viikinkiaikaiset miekat, jotka on ajoituksensa ja eheydensä puolesta otettu tutkimuksessa huomioon. Luettelo perustuu Mikko Moilasen (2015: 249–425; 2018) miekkaluetteloihin.

Ahvenanmaa					
Löytöpaikka ja katalogivuosi	Petersenin typologia	Muu kuin Petersenin typologia	Kokoelmanumero (KM ellei toisin mainita)	Terän säiläkirjoitus tai upotekoristelu	Lisätiedot
Saltvik, Kvarnbo 1857	H	-	287	V FB	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Paino 646 g
Saltvik, Bertby 1857	I	-	293	Ristikkosymboleita	Hyväkuntoinen. Taivutettu mutkalle. Paino 1,110 g
Saltvik, Kvarnbo, Riha-gen 1912	E	-	6196:1	+VLFBERH II	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Taivutettu V-muotoon. Ponsi irtonainen. Paino 1,098 g
Saltvik, Kvarnbacken 1962	B	-	ÅM 336:292	Punossymboli	Huonokuntoinen kokonainen miekka. Viidessä osassa.
Saltvik, Kvarnbacken 1962	-	-	ÅM 337:106	Symboleita, jotka muistuttavat kirjaimia I U D	Huonokuntoinen ja kokonainen miekka. Kolmessa osassa.
Saltvik, Kvarnbacken 1962	H	-	ÅM 337:229	I I << I I I >> I Risti ja kirjansymboleita	Hyväkuntoinen ja kokonainen miekka. Kolmessa osassa.
Saltvik, Kvarnbacken 1962	Erityistyyppi 2	Geibig 2	ÅM 337:528	Ω	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Kolmessa osassa.
Saltvik, Kvarnbacken 1962	Erityistyyppi 2	Geibig 2	ÅM 345:113	Kaksi vastakkaista Ω symbolia	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Väistin puuttuu kokonaan.

Varsinais-Suomi					
Löytöpaikka ja katalogivuosi	Petersenin typologia	Muu kuin Petersenin typologia	Kokoelmannumero (KM ellei toisin mainita)	Terän säiläkirjoitus tai upotekoristelu	Lisätiedot
Vehmaa, Lahdinko, Huolila 1880	-	-	2022:1	Käärmekuviointi terän kärjestä tyveen.	Hyväkuntoinen. Ei kahvaa ja terä kahdessa osassa. Paino 711 g
Laitila, Rukoushuone-Kansakoulunmäki 1887	Q	-	2548:196	Epäselviä kirjainsymboleita	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Paino 540 g
Laitila, Rukoushuone-Kansakoulunmäki 1887	H	-	2548:277	+VLFBE	Hyväkuntoinen mutta fragmenttinen. Paino 792 g
Laitila, Rukoushuone-Kansakoulunmäki 1887	-	-	2548:839	+VLFBERH+T	Keskikuntoinen, fragmenttinen miekan terä. Paino 351 g
Salo, Perniö, Yliskylä 1891	-	Oakeshott B	2939:1	Epäselviä kirjainsymboleita	Huonokuntoinen fragmenttinen miekka vailla väistintä ja kärkeä. Paino 784 g
Mynämäki, Tarvainen, Junnila 1894	Z	-	2979:8	III X III X III X III Toisella puolella ristikkokuviointi	Keskikuntoinen ja fragmenttinen. Paino 538 g
Mynämäki, Raimela, Savu 1895	R	-	3052:2	+VLFBRTH+T Viiva-, ja Punosymboli.	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Ponsi puuttuu. Paino 420 g
Salo, Halikko, Lampola 1896	-	Oakeshott G	3316:13	NX FE N+ III O III O III	Keskikuntoinen ja fragmenttinen. Kärki puuttuu. Paino 950 g
Uusikaupunki, Kalanti, Hallu, Pietilä 1896	B	-	3336:31	Epäselvä kuviointi.	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Kärki, ponsi ja osa väistimestä puuttuu Taivutettu S-muotoon. Paino 474 g
Laitila, Kodjala, Raulo, Ristenkömpä 1898	B	-	3575:1	Viivasymboleita ja epäselviä kirjainmerkkejä.	Huonokuntoinen kokonainen miekka. Neljässä osassa. Kolmea terän osaa taivutettu. Paino 1,040 g

Nousiainen, Kärnä, Mikola 1899	T2	-	3699:3	Punossymboleita	Hyväkuntoinen ja fragmenttinen. Kärki-osa puuttuu. Paino 636 g
Turku, Maaria, Saramäki, Marttila 1905	-	Oakeshott A, Geibig 16.1	4429:14	+INNOMEFECIT	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Kärki ja väistin puuttuvat. Paino 550 g
Turku, Maaria, Saramäki, Marttila 1905	Y	-	4566:12	II I><I II II ΩIIΩII	Hyväkuntoinen ja fragmenttinen. Terä kahdessa osassa. Kahvapuoli taipunut lievästi mutkalle. Paino 844 g
Parainen, Nauvo, Björkholm 1908	-	Oakeshott H	5215		Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Lähes koko terä puuttuu.
Mynämäki, Miettinen, Valaskallio, Myllymäki 1909	H	-	5395:1	Spiraalisymboli molemmilla puolilla terää.	Keskikuntoinen kokonainen miekka. Paino 1,040 g
Lieto, Sauvala, Ylipää 1911	Y	-	5890:1	Punossymboleita.	Hyväkuntoinen kokonainen miekka. Paino 1,120 g
Turku, Maaria, Kaerla, Mulli 1913	B	-	6482	Kaksi epäselvää ympyräsymbolia	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Puolet terästä, osa väistimestä ja ponsi puuttuvat. Paino 440 g
Turku, Kaarina, Ristimäki 1914	Erityistyyppi 1	-	6746:49	Vertikaaleja punoslinjoja	Hyväkuntoinen kokonainen miekka. Taivutettu kahdesta osin ovaalin muotoon. Paino 1,260 g
Turku, Kaarina, Ristimäki 1914	H	-	6753:51	Molemmiin puolin ristisymbolien välissä olevia kirjainmaisia symboleita.	Hyväkuntoinen kokonainen miekka. Taivutettu U-muotoon. Paino 1437 g
Kemiönsaari, Kemiö, Kila 1916	X	-	7011	VLFBERH+T Viiva- ja punossymboleita.	Hyväkuntoinen kokonainen miekka. Paino 810 g
Nousiainen, Sontamala, Kyläprehti 1917	B	-	7220:2	Fragmenttisiä punos- ja kirjainsymboleita.	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Lähes koko terä puuttuu. paino 312 g
Vehmaa, Rahkamala, Matinanti 1918	H	-	7472:2	I III † Väljiä punossymboleita	Huonokuntoinen kokonainen miekka. Kahva poikki. Paino 1258 g

Salo, Perniö, Lupaja, Tiikkinummi 1920	E	-	7752:1	Risti-, vertikaali ja punossymboleita. Kirjainsymboleita	Hyväkuntoinen kokonainen miekka. Paino 1302 g
Mynämäki, Tur-sunperä, Raivo-mäki 1921	V	-	7961:1	Kuluneita punos- ja viivasymboleita	Keskikuntoinen ja fragmenttinen. Ponsi puuttuu. Paino 470 g
Uusikaupunki, Kalanti, Kallela, Päiviö 1923	-	-	8219	+NNOM- NEDMN+ +AMEN+	Keskikuntoinen ja fragmenttinen. Kärki, ponsi ja suuri osa kahvasta puuttuu. Paino 532 g
Masku, Humik-kala 1925	-	Oakeashott E	8656 H23:1	OMIN N Fragmenttisia, tunnistamattomia kirjaimia.	Huonokuntoinen kokonainen miekka. Paino 924 g
Mynämäki, Tur-sunperä, Franttilannummi 1928	-	-	8911:91	CO [⊥] STMIIT [⊥] S REX	Hyväkuntoinen ja fragmenttinen miekan terä. Kärki puuttuu. Paino 362 g
Nousiainen, Moisio, Myllymäki 1930	-	-	9142:8	Punos- ja ristosymboleita. Ristosymboli, jota seuraa pitkä ruutumainen kuviointi	Keskikuntoinen ja fragmenttinen. Puolet terästä, ponsi ja suuri osa kahvaa puuttuu. Paino 230 g
Sauvo, Mäenala 1930	I	-	9243:1	Spiraalisymboli ja horisontaalinen pitkä viiva.	Keskikuntoinen kokonainen miekka. Paino 1150 g
Sauvo, Mäenala 1930	X	-	9243:2	+VLFEERI I T	Huonokuntoinen kokonainen miekka. Paino 1244 g
Salo, Halikko, Talola, Kaikunmäki 1931	-	-	9389:1	Ympyräsymboli ja fragmenttinen punossymboli	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Puolet terästä ja suuri osa kahvaa puuttuu. Paino 266 g
Salo, Uskela, Kavila 1931	-	Oakeshott G	9419	Fragmenttisia ristosymboleita ja latinalaisia kirjaimia	Huonokuntoinen kokonainen miekka. Terä irrallaan. Paino 868 g
Lieto, Mäkkylä, Hulkunanmäki 1932	-	-	9562:1	+IN EOENI+ +NI MPNC+	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Kärki puuttuu. Kahva tuhoutunut tunnistamattomaksi. Paino 590 g
Salo (Salon sairaala) 1934	H	-	TMM 14105	Punossymboleita joista toisella puolella päätteenä D ja toisella +	Huonokuntoinen ja kokonainen miekka. Paino 928 g

Laitila, Untamala, Raula 1934	H	-	9832	I +	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Vain muutama sentti terää jäljellä. Paino 802 g
Nousiainen, Alakylä, Hinttermäki 1936	B	-	10349:1	Viiva-, punos- ja ristosymboleita	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Kärki puuttuu. Paino 868 g
Nousiainen, Alakylä, Hinttermäki 1936	B	-	10369:3	8-muotoinen symboli	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Ponsi puuttuu. Taivutettu U-muotoon. Paino 794 g
Lieto, Nautela, Kuivurinmäki 1936	H	-	10413	+VLFBE T+ Viiva- ja punos- symboleita	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Kärki ja ponsi puuttuvat. Paino 626 g
Nousiainen, Kaisela, Posti. 1936	H	-	10906:1	O+O I I < I > I I	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Terä kahdessa osassa. Paino 1430 g
Turku, Maaria, Virusmäki, Mäkilä 1940	-	Oakeshott G	TMM 13393	Fragmenttisia risti- ja viivasymboleita.	Keskikuntoinen ja kokonainen miekka. Paino 1062 g
Masku, Humikkala 1948		Tomanterä A	11831	Fragmenttisia kirjain- ja ristosymboleita	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Kärki puuttuu. Paino 756 g
Mynämäki, Mynänummi 1948	I		11859:1	III < III IIΩIΩII	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Kärki ja ponsi puuttuvat. Paino 690 g
Salo, Halikko, Rikalanmäki 1948	-	Tomanterä B	12033	Fragmenttisia kirjainsymboleita	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Paino 686 g
Turku, Kaarina, Kirkkomäki 1950	-	-	12687:1	Fragmenttisia viiva- ja ristosymboleita	Huonokuntoinen kokonainen miekka. Kunnon vuoksi paino tai typologia ei selvillä.
Salo, Halikko, Rikalanmäki 1950	-	Geibig 13.2	12690:299	Risti- ja kirjainsymboleita.	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Ponsi puuttuu. Paino 754 g
Masku, Määksmäki 1954	-	Geibig 13.2?	13399:3	Fragmenttisia, mahdollisesti kirjainsymboleita.	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Ponsi puuttuu. Paino 714 g
Turku, Maaria, Taskula 1954	E	-	13419:1	Punos-, risti- ja 8-muotoisia symboleita	Huonokuntoinen kokonainen miekka. Paino 1534 g
Turku, Maaria, Taskula 1954	H	-	13419:2	Kirjainsymboleita ja viiva- ristosymboleita.	Keskikuntoinen kokonainen miekka. Paino 1498 g

Pöytyä, Yläne, Anivehmaanmäki 1955	Z	-	13839:253	+VLEFBIIT+ Viiva- ja punos- symboleita	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Paino 838 g
Pöytyä, Yläne, Anivehmaanmäki 1956	Erityistyyppi 2	Geibig 2	13962:322	Fragmenttinen pu- nossymboli.	Huonokuntoinen ko- konainen miekka. Paino 1342 g
Pöytyä, Yläne, Anivehmaanmäki 1957	X	-	14196:69	Fragmenttinen ympyräsymboli, jossa viivoja.	Huonokuntoinen ko- konainen miekka. Kunnon vuoksi paino ei selvillä.
Raisio, Kirkon- kylä, Laulumaa 1962	H	-	15467	Fragmenttisiä risti- ja viivasymboleita.	Keskikuntoinen ja fragmenttinen. Lähes koko terä puuttuu. Paino 940 g
Uusikaupunki, Kalanti, Hallu, Pietilä 1983	X	-	22106:23	Fragmentaarinen -VLFBERH+T	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Kärki puuttuu. Ei kyetty punnitsemaan.
Laitila, Kodjala, Vainionmäki 1985	-	Geibig 3	22964:3	Useita Ω symbo- leita.	Keskikuntoinen koko- nainen miekka. Taivu- tettu kaksinkertaiselle mutkalle N-muotoon. Paino 1092 g
Pöytyä Yläne, Anivehmaanmä- ki	H		26301	Fragmenttisiä kir- jainsymboleita.	Huonokuntoinen ko- konainen miekka. Paino 1569 g
Salo, Halikko, Puotila, Wuor- renrinta 1998	H	-	30985:1	Viiva-, punos- ja kirjainsymboleita.	Keskikuntoinen koko- nainen miekka. Taivu- tettu kolmesta kohtaa \wedge -asentoon. Paino 1753 g

Satakunta

Löytöpaikka ja katalogivuosi	Petersenin typologia	Muu kuin Pe- tersenin typo- logia	Kokoel- manu- mero (KM ellei toisin mainita)	Terän säiläkirjoi- tus tai upoteko- ristelu	Lisätiedot
Eura, Kauttua 1849	-	Oakeshott B	70	+INVEOENI+ +INbMPNC+	Hyväkuntoinen koko- nainen miekka. Paino 1,123 g
Eura, Pappilan- mäki 1870	H	-	1120:1	Epäselvä, mutta mahdollisesti ris- tikkosymboleita	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Paino 937 g
Kokemäki, Äi- määlä, Leikki- mäki 1870	S	-	1174:2	+VLFP	Keskikuntoinen. Ponsi ja miekan ylä- osa puuttuvat. Paino 920 g

Kokemäki, Äimälä, Leikkimäki 1870	Z	-	1174:3	+ O +	Huonokuntoinen. Fragmenttinen Paino 596 g
Eura, Pappilamäki 1876	I	-	1822:1	Mahdollisesti viivasymboleita ja risti.	Huonokuntoinen. Fragmenttinen. Ei ponsia. Paino 812 g
Eura, Pappilamäki 1876	-	Oakeshott 7, Geibig 12 tai 16.1?	1822:2	Epäselviä kirjainsymboleita	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Ei ponsia. Paino 526 g
Eura Vähä-Vahe 1857	N	-	2361	I VLFBERH+T	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Paino 600 g
Eura, Osmanmäki 1905	V	-	4633:145	Viiva- ja punosymboleita. Epäselviä symboleita	Huonokuntoinen kokonainen miekka. Palakarkea puuttuu. Paino 1,516 g
Eura, Osmanmäki 1905	H	-	4633:165	Viiva- ja punosymboleita. Epäselvä risti ja tunnistamattomia symboleja	Huonokuntoinen kokonainen miekka. Palakarkea puuttuu. Paino 1,093 g
Eura, Kauttua 1909		Geibig 4	5334:1	Epäselviä punosymboleita.	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Kärki puuttuu. Paino 1,055 g
Köyliö, Vanhakarntano 1925	T2		8602:130	Erotettavissa H ja I kirjaimet. Trombisymboli.	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Kärki puuttuu. Paino 842 g
Köyliö, Vanhakarntano 1925	-	-	8602 A:116	Fragmenttisia punos- ja viivasymboleita	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Kärki puuttuu. Kahva ja ponsi syöpyneet tunnistamattomiksi. Paino 784 g
Köyliö, Vanhakarntano 1926	-	Oakeshott G	8723:165	I INNDINI I I	Huonokuntoinen kokonainen miekka. Paino 740 g
Kokemäki, Tulkkila, Alparma 1927	O	-	SatM 12563	III III III INGELRII	Keskikuntoinen ja fragmenttinen. Osa kahvasta ja terän kärki puuttuu. Paino 480 g
Eura, Pappilamäki 1930	X	-	9164:2	N...NEDDI AMENI	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Terä kolmessa osassa. Paino 679 g
Eura, Pappilamäki 1930	R, S?	-	9164:3	Viiva- ja punosymboleita. +VLFBERH+T	Huonokuntoinen kokonainen miekka. Terä kahdessa osassa. Paino 1024 g

Kokemäki, Harola, Pajasaari, Huru 1933	C	-	9778	IIIIOIII Kirjainsymboleita kahden ristin välissä	Hyväkuntoinen ja fragmenttinen. Terä keskeltä katki. Kahva ja ponsi irtonaisia. Paino 1468 g
Eura, Pappilänmäki 1939	N	-	11063:283	S-symboli	Huonokuntoinen kokonainen miekka. Paino 956 g
Huittinen (Huittisten kirkko) 1959	-	Oakeshott H	Huittisten kirkko	Fragmentaarista kirjoitusta molemmin puolin terää.	Hyväkuntoinen kokonainen miekka. Sijaitsee edelleen Huittisten kirkossa. Paino 1184 g
Eura, Luistari 1969–1972	X	-	18000:3170	Fragmentaarisia ristosymboleita.	Huonokuntoinen kokonainen miekka. Paino 1016 g
Eura, Luistari 1969–1972	X	-	18000:3880	Kirjain- ja diagonaalisia viivasymboleita.	Huonokuntoinen kokonainen miekka.
Kokemäki, Pelhola, Aarikka 1977	X	-	20127	+VLFBERH+T Punossymboleita.	Huonokuntoinen kokonainen miekka. Paino 724 g
Eura, Luistari 1984	H	-	23607:490	Vertikaaleja viiva- ja punossymboleita.	Huonokuntoinen kokonainen miekka. Paino 1205 g
Eura, Luistari 1989	H	-	24740:242	Fragmenttisia, epäselviä viiva- tai kirjainsymboleita.	Huonokuntoinen kokonainen miekka. Kärki irrallaan. Paino 2362 g

Häme & Pirkanmaa

Löytöpaikka ja katalogivuosi	Petersenin typologia	Muu kuin Petersenin typologia	Kokoelmannumero (KM ellei toisin mainita)	Terän säiläkirjoitus tai upotekoristelu	Lisätiedot
Hämeenlinna, Vanaja, Katinen 1859	Y	-	369	Ristikko-, ja viivasymboleja	Hyväkuntoinen. Paino 828 g
Hämeenlinna, Vanaja, Katinen 1859	V	-	370	ULFBERTH AMEN	Hyväkuntoinen kokonainen miekka Paino 1,054 g
Vesilahti, Laukko, Riihimäki 1860	-	Oakeshott B	439:1	Kaksi poikittaista T-symbolia, joiden välissä X	Hyväkuntoinen. Kokonaan säilynyt. Paino 1,018 g
Hämeenlinna, Tuulos, Juttala, Haaksivalkama 1868	V	-	708	+VLFIRI I+	Hyväkuntoinen ja fragmenttinen. Paino 664 g

Hämeenlinna, Tuulos, Juttila 1877	-	-	1869:81	+V	Huonossa kunnossa. Koko kahva ja miekan yläosa puuttuvat. Paino 240 g
Lempäälä, Hau- rala, Henneri 1879	L, Z?	-	1996:73	Ristejä, ristikkoja ja spiraalikuvio	Hyväkuntoinen mutta fragmenttinen. Osa te- rästä puuttuu. Paino 438 g
Padasjoki, Osoila, Kapakka 1880	-	Oakeshott B	2033:1	INEERIIRIEITI INERGEMITI	Hyväkuntoinen koko- nainen miekka. Paino 792 g
Loppi, Launo- nen, Ilomäki 1885	E	-	2345:1	III Ω+ΩIII III+O+III	Keskikuntoinen ja fragmenttinen. Paino 526 g
Valkeakoski, (Sääksmäki), Rapola 1891	-	-	2767	III Ω+ΩIII +VLFBERH+	Hyväkuntoinen terän kappale. Paino 360 g
Valkeakoski, (Sääksmäki), Solberg 1892	-	-	2886:10	Punokuvio	Huonokuntoinen terän kappale. Paino
Tampere, Mes- sukylä, Taka- hurri 1894	-	-	2986:4	INGELRII III<>III	Keskikuntoinen ja fragmenttinen. Kahva- osa puuttuu. Paino 333 g
Akaa (Toijala), Hallamäki 1896	X	-	3131:6	+VLFBERTH+T Punossymboleita	Keskikuntoinen ja fragmenttinen. Ponsi puuttuu. Paino 720 g
Valkeakoski, (Sääksmäki), Rupakallio 1896	V	-	3301:1	Risti ja epäselviä kirjainmerkkejä. Punossymboli	Hyväkuntoinen ja fragmenttinen. Kärki ja ponsi puuttuvat. Paino 822 g
Padasjoki, Nyystölä, Tylp- pölä 1895	-	-	3383:2	Spiraalisymboli molemmilla puo- lilla	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Ponsi ja lähes koko terä puuttuvat. Typologia epäselvä. Paino 226 g
Ikaalinen, Haa- pimaa 1896	Y	-	SatM 10330	Ω + Ω + O +	Keskikuntoinen ja fragmenttinen. Kärki puuttuu. Paino 810 g
Vesilahti, Kir- mukarmu 1897	H	-	3423	I VI FB R III Punossymboli	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Terä kahdessa osassa. Ponsi, osa väistimestä ja terästä puuttuu. Paino 492 g
Hollola, Nok- kola, Taka-Tom- mola 1898	-	-	3601:2	+VLFBERTH++ Punossymboli	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Koko kahva puuttuu. Terä taivutettu U-muotoon. Paino 523 g

Lempäälä, Hau- rala, Henneri 1903	S	-	4254	$\Omega+\Omega$ Punos- ja ristosym- boleita	Hyväkuntoinen ja fragmenttinen. Ponsi ja osa kahvasta puut- tuu. Paino 918 g
Urjala, Salmi, Härmä 1907	X	-	4923:1	Epäselviä, viiva- punos-, risti- ja ympyräsymboleita	Hyväkuntoinen ja fragmenttinen. Paino 690 g
Janakkala, Ker- naala, Vanaa- taka 1907	-	Oakeshott G	5005	Epäselviä kirjain- merkkejä	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Paino 642 g
Sastamala, Karkku, Palviala 1911	I	-	5868:80	Viiva- ja punos- symboli +VLFP	Hyväkuntoinen ja fragmenttinen.
Hämeenlinna, Kalvola, Pah- nainmäki 1911	-	-	5960:3	III ERH+T	Keskikuntoinen ja fragmenttinen miekan terä. Paino 326 g
Tampere, Mes- sukylä, Taka- huhti, Toivola 1912	-	-	6066:1	Viiva- ja punos- symboleita V +T	Hyväkuntoinen ja fragmenttinen miekan terä. Paino 670 g
Sastamala, Tyr- vää, Kaukola, Vänniä 1912	Z	-	6227:1	Fragmenttisia ja epäselviä kirjain- ja viivasymboleita	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Paino 766 g
Kangasala, Tii- hala, Jussila 1912	V		6245 A:1	III * III INGELRII	Hyväkuntoinen ja fragmenttinen. Kärki ja ponsi puuttuvat. Paino 1,195 g
Hattula, Tyr- vääntö, Anttila 1913	-	-	6503:20	Viiva- ja punos- symboli +VLFBERH+T	Huonokuntoinen ja fragmenttinen miekan terä. Paino 447 g
Sysmä, Voipala, Hovila, Päivä- rinta 1914	-	-	6689:2	Viiva- ja punos- symboli INGELRII	Keskikuntoinen ja ko- konainen miekan terä. Kärki taivutettu koko- naan. Paino 535 g
Hämeenlinna, Hauho, Hahkiala 1916	-	Oakeshott B	7134:1	+INNIMI- DOINNI+ +INNIOINNE- DINI+	Hyväkuntoinen ja fragmenttinen. Puolet terästä puuttuu.
Hattula, Tyr- vääntö, Lepaa, Hinnonmäki 1922	X	-	8120:1	Punossymboleita. DU neljä kertaa peräkkäin, välissä punos-, kirjain- ja ristisymboleita.	Hyväkuntoinen ja fragmenttinen. Puolet terästä puuttuu. Paino 958 g
Vesilahti, Pö- rölä, Sassinsaari 1936	Z	-	10390:2	+VLFBERHT+	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Osa kahvasta ja ponsi puuttuu. Paino 209 g
Vesilahti, Pö- rölä, Sassinsaari 1936	U	-	10390:3	I<I<I<I	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Paino 590 g

Vesilahti, Pö- rölä, Sassinsaari 1936	V	-	10390:5	+VLEH- RAHLDH+ Viiva- ja punos- symboleita	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Ponsi puuttuu. Paino 406 g
Lempäälä, Hau- rala, Henneri 1940	-	-	11198	+INO IFDMN+ Kahden B-symbo- lin välissä punos- kuviointi.	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Ponsi ja osa kahvasta puut- tuu. Paino 579 g
Kangasala, Ve- honiemi, Äkki- kallio 1940	Z	-	11242	Ristisymboli ja spiraalisymboli	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Kärki puuttuu. paino 826 g
Sastamala, Tyr- vää, rautatie- asema 1948	-	Oakeshott B	11840	+NZOMEFECIT+ +INNOMNEDHI+	Hyväkuntoinen koko- nainen miekka. Paino 998 g
Hämeenkoski, Huljala, Järvi- kukkola 1959	-	-	14684	+VLFBERH+I Viiva- ja punos- symboleita.	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Ponsi ja suuri osa kahvaa puuttuu. Paino 574 g
Tampere, Mes- sukylä, Vilusen- harju 1961	V	-	15175:1	+VLFBERH+T Viiva- ja punos- symboleita.	Keskikuntoinen ja fragmenttinen. Ponsi puuttuu. Paino 886 g
Akaa (Toijala), Kirkkomäki 1961	Z	-	15181:2	+VLFBERHT+	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Paino 542 g
Hämeenlinna, Hauho, Kirkon- kylä, Isopappila 1964	H	-	16279	Fragmenttisia risti- ja viivasymboleita.	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Ponsi puuttuu. Paino 610 g
Tampere, Mes- sukylä, Vilusen- harju 1961	-	-	17208:561	II E II III E II	Keskikuntoinen koko- nainen miekka. Paino 843 g
Tampere, Mes- sukylä, Vilusen- harju 1961	-	-	17208:588	+BENOMEFECIT +INNOMIEDMIX	Hyväkuntoinen koko- nainen miekka. Paino 938 g
Tampere, Mes- sukylä, Vilusen- harju 1962	Z	-	17208:375	Tunnistamattomia fragmenttisiä sym- boleita	Huonokuntoinen ko- konainen miekka. Kärki irtonainen. Paino 996 g
Hattula, Tyr- vääntö, Suontaka, Vesironinmäki 1968	Æ	-	17777:1	+NIOIN+ +NMIN+	Keskikuntoinen koko- nainen miekka. Terä taipunut, mutta tuskin taivutettu. Paino 922 g
Nokia, Jutila 1970	H	-	HM 3047	Spiraalisymboli Kaksi punossym- bolia, joiden vä- lissä spiraali.	Hyväkuntoinen ja fragmenttinen. Kärki puuttuu. Paino 1116 g
Hämeenlinna, Peltorinne 1971	H	-	18402:1	+VLFBERHT+ Fragmentaarinen punossymboli.	Hyväkuntoinen koko- nainen miekka. Paino 1340 g

Ylöjärvi, Mik- kola 1976	-	Oakeshott G	19901:202	Fragmentaarisia kirjainsymboleita.	Huonokuntoinen ko- konainen miekka. Kärki korroosion tu- hoama. Ei kyetty pun- nitsemaan.
Hämeenlinna, Hauho, Ilmoila, Kalomäki 1992	R	-	27141:1	+VLFBERH+T Fragmenttisia pu- nos- ja viivasym- boleita.	Hyväkuntoinen koko- nainen miekka. Paino 821 g
Asikkala, Salo, Ala-Pietilä 199?	V	-	30870:1	Vertikaalisia viiva- ja punos- symboleita.	Keskikuntoinen koko- nainen miekka. Paino 972 g
Sysmä, Haapa- saari 1998	T2	-	31017:1	Fragmenttinen pu- nossymboli.	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Kah- dessa osassa. Ei voitu punnita kunnan vuoksi.
Pälkäne, Knaapi 2008	Z	-	37257	Fragmenttisia kir- jainsymboleita.	Hyväkuntoinen ja fragmenttinen. Puolet terästä puuttuu. Paino 722 g
Kangasala, Hyp- päriä, Uotila (?)	E	-	LiuM 26		Hyväkuntoinen ja fragmenttinen. Lähes koko terä puuttuu.

Pohjanmaa

Löytöpaikka ja katalogivuosi	Petersenin typologia	Muu kuin Pe- tersenin typo- logia	Kokoel- manu- mero (KM ellei toisin mainita)	Terän säiläkirjoi- tus tai upoteko- ristelu	Lisätiedot
Pudasjärvi, Kur- jenkoski 1886? (tarkka vuosi tuntematon)	Y	-	2508:124	INGELRE	Keskikuntoinen koko- nainen miekka. Kes- keltä poikki. Paino 728 g
Vähäkyrö, Savi- lahti, Alhon- mäki-Pahamäki 1911	B	-	5865:1	I I I I I I I I I I I I	Keskikuntoinen ja fragmenttinen. Kärki puuttuu. Paino 742 g
Isokyrö, Palon- kylä, Pukkila 1920	-	-	7703:2	S-muotoinen sym- boli	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Terä katki keskeltä ja ponsi puuttuu. Paino 722 g

Lappi

Löytöpaikka ja katalogivuosi	Petersenin typologia	Muu kuin Petersenin typologia	Kokoelmannumero (KM ellei toisin mainita)	Terän säiläkirjoitus tai upotekoristelu	Lisätiedot
Rovaniemi, Marikkovaara 1898		Oakeshott H	3631:1	+INNOMINEDO-MINI+ +GICELINMEFECIT+	Hyväkuntoinen kokonainen miekka. Paino 1,123 g
Keskisuomi					
Löytöpaikka ja katalogivuosi	Petersenin typologia	Muu kuin Petersenin typologia	Kokoelmannumero (KM ellei toisin mainita)	Terän säiläkirjoitus tai upotekoristelu	Lisätiedot
Jämsä, Viertiö 1999	V	-	31550:1	Fragmenttinen, mahdollinen ULF-BRHT ja viivapunossymboleita.	Keskikuntoinen kokonainen miekka. Paino 868 g
Uusimaa					
Löytöpaikka ja katalogivuosi	Petersenin typologia	Muu kuin Petersenin typologia	Kokoelmannumero (KM ellei toisin mainita)	Terän säiläkirjoitus tai upotekoristelu	Lisätiedot
Raasepori, Tenhola, Rubacken, Västergård 1927	H		8896:25	Fragmenttisia, epäselviä kirjain-symboleita	Huonokuntoinen ja fragmenttinen. Ponsipuuttuu. Paino 1025 g
Menetetty Karjala & muut					
Kaukola, Koverila, kekomäki 1886	-	Oakeshott G	2489:121	Korroosion lähes pois kuluttamia.	Huonokuntoinen kokonainen miekka. Katkennut kärjestä. Paino 966 g
Kaukola, Koverila, kekomäki 1886	-	Oakeshott G	2489:280-281	Korroosion lähes pois kuluttamia.	Huonokuntoinen kokonainen miekka. Keskeltä poikki. Paino 686 g

Metsäpirtti, Koukunnieni, Läänenmäki, Lo- ponen 1910	-	Oakeshott A	5707:3	Fragmenttisia kir- jaimia muistutta- via symboleita.	Hyväkuntoinen ja fragmenttinen. Kärki puuttuu. Paino 588 g
Sakkola, Lapin- lahti, Naskalin- mäki 1914	-	Oakeshott A	6923	+INXMIDNI+ +INOMENI+	Hyväkuntoinen koko- nainen miekka. Paino 956 g
Kurkijoki, Kuuppala, Kal- mistonmäki 1936	-	-	10372:1	SNEWENTS BW NS	Hyväkuntoinen koko- nainen terä. Koko kahva puuttuu. Paino 671 g
Suomi (löytö- paikka ja vuosi tuntematon)	-	-	7332	SHV [⊥] IMIV [⊥] HS S III X III X II S	Hyväkuntoinen mie- kan terä. Paino 727 g

Liite 3. Dirhamien löytökontekstit kätköissä

1 Kätkölöytöjen sisältö

Rahojen yhteydessä ilmoitan ensin yhteenlasketun määrän ja tämän jälkeen ensin kokonaisten rahojen ja sen jälkeen fragmenttien määrän (esim. 2+8). Suomesta tehdyt dirhameita sisältävät kätkölöydöt käydään seuraavaksi läpi alueittain. Lopuksi nopea katselmus ei dirhameita sisältäviin viikinkiaikaisiin kätköihin.

1.1 Ahvenanmaa

Ahvenanmaan saaristosta kätköjä on löydetty yhteensä 10 kappaletta. Kolme näistä on löydetty Finströmistä. Emkarbyn kätkö (ÅM 82, 167, 174) sisältää 92 rahaa, joista 45 kokonaista ja 47 fragmenttia, kaikkien ollessa dirhameita. Ensimmäinen raha löytyi 1933 hiekanoton yhteydessä ja loput Ella Kivikosken suorittaman tutkimuksen myötä, lukuun ottamatta yhtä rahaa, joka löytyi 1947 läheiseltä hiekkatieltä, johon materiaali oli otettu kyseiseltä hiekanottoaikalta (Talvio 2002: 131–132). Talvion mukaan vuotta myöhemmin kätköön liitettiin vielä yksi kokonainen ja seitsemän dirhamin fragmenttia, jotka luovuttaja kertoi löytäneensä 1944 alkuperäisen kätkön läheisyydestä. Kätkö on ajoitettu välille 942–954 eikä muuta esineistöä löydetty kätköstä (Granberg 1966: nos. 1234). Godbyn kätkö on epäselvä tapaus siinä mielessä, että ne löydettiin kellarinkaivuun yhteydessä 1905, mutta maanomistaja myi ne yhtä lukuun ottamatta turkulaiselle hopeasepälle, joka sulatti ne koruhopeaksi (Talvio 2002: 132). Talvion mukaan kätkö ei voinut olla kovin suuri sillä kaikki rahat ja fragmentit olivat silminnäkiätodistuksen mukaan mahtuneet tupakka-askiin. Kätköstä ei löytynyt mitään muuta

esineistöä, kaikkien rahojen ollessa dirhameita ja ainoa säästynyt raha myytin rahakabinetille sen ajoittuessa vuoteen 928/9 (Granberg 1966: nos. 1966). Kolmas kätkö on Svartmarasta (ÅM 85), josta löydettyjen rahojen tarkka määrä on epävarma, sillä 1902 museoon tuotujen rahojen lisäksi tiedettävästi samalta paikalta oli löytynyt muitakin rahoja, jotka oli myyty eteenpäin vuosien aikana ja museoon päätyneet varastettiin sisällissodan aikana (Talvio 2002: 132–133). Talvion mukaan samalta paikalta löytyi vielä 1937 kaksi dirhamia, jotka toimitettiin museolle niiden ajoittuessa väleille 902–7 ja 912/3.

Getasta kätköjä on löydetty kaksi kappaletta. Ensimmäinen näistä on Svedjelandetista, joka löydettiin 1915 ojankaivuun yhteydessä. Kätkö käsitti yhteensä 114 rahaa, joista 107 on luetteloitu ja yhden savihelmen, jota ei kuitenkaan pidetä kätköön kuuluvana esineenä. Näistä 14 kappaletta oli sassanidien rahoja, (6+8) ja 93 dirhamia (54+39). Ensimmäiset löydöt päätyivät Helsingin museolle (HY 921, 930) ja myöhemmin vasta 1935 löytyneet kaksi dirhamia menivät Ahvenanmaan museolle (ÅM 42, 43). Luetteloinnissa tapahtui Helsingissä jossakin kohtaa vahinko, jonka seurauksena löydöt sekoittuivat muihin samankaltaisiin löytöihin, eikä sen vuoksi virallisessa luettelossa ole kuin 107 löytöä (Talvio 2002: 133). Rahoista sassanidien vanhin ajoittuu vuodelle 624 ja dirhamien tapauksessa *thq*-arviot ovat joko 842/3 tai 837/8 (Granberg 1966: nos. 1–107; Talvio 2002: 133). Toinen kätkö on Västergårdista (ÅM-), jotka löydettiin talon rakennuksen yhteydessä, suuren kiven vierestä 1917. Rahoja oli yhteensä 28 kappaletta (20+8), joista kaikki dirhameita, eikä muita esineitä kätköstä löydetty. Rahojen *thq*-arvio on 954/5 (Granberg 1966: nos. 1124–51).

Jomalasta kätköjä on löydetty kaksi kappaletta. Molemmat niistä ovat peräisin Hammaruddasta. Ensimmäinen kätkö (HY 429) on vuodelta 1865. Se sisälsi yhteensä 180 rahaa (49+131), joista yksi oli sassanidien ja loput dirhameita. Rahojen lisäksi muuta esineistöä ei löytynyt. Kätkö löytyi uuden peltomaan raivaustöissä ja osa rahoista rikkoontui kuokkimisen yhteydessä. Ne kuuluivat hetken aikaa yksityiskokoelmaan, ennen kuin Helsingin yliopisto osti ne kokoelmiinsa 1883. Kätkön joitakin rahoja on sittemmin lajiteltu virheellisesti toisiin kokoelmiin, mutta virallinen määrä on saatu listattua ennen tätä tapahtumaa, ja määrät ovat poikenneet toisistaan vuosien saatossa vain muutaman fragmentin verran (Talvio 2002: 134–135). Kätkön *thq*-arvio on 857 (Granberg 1966: nos. 108–264). Toinen kätkö (HY 379) on vuodelta 1881 ja käsitti 4 dirhamia (3+1), eikä muita esineitä. Aiemmin arveltiin, että rahat olisivat peräisin samasta kätköstä aiemman mainitun Hammaruddan kätkön kanssa ja vain syystä tai toisesta joutuneet erilleen, mutta pelkästään rahojen patina eroavaisuus ei tue tätä aiempaa teoriaa (Talvio 2002: 135). Kätkön *thq*-arvio on 834/5.

Saltvikista kätkölöytöjä on tehty yhteensä kolme kappaletta. Löytörikkain niistä on Bertbyn 1876 tehty kätkö (HY-) jonka yhteenlaskettu rahojen määrä on vähintään 866 (650+216), mahdollisesti

enemmänkin. Kaikki rahoista olivat dirhameita ja ne löydettiin itämaistyyllisessä pronssiastiassa. Kätkö löytyi sattumalta tien vierestä ja varhaisimmat teoriat esittävät, että kätköä olisi säilytetty jollakin läheisistä maatioista vuosisatojen ajan ja kätetty maahan vasta suuren pohjansodan aikaan (Talvio 2002:135–136). Talvion mukaan alkuperäinen löytömäärä, 648 kokonaista dirhamia ja 216 fragmenttia lähetettiin Helsingin yliopiston kokoelmiin, mutta siihen lisättiin myöhemmin paikalta löytyneitä rahoja ja osan uskotaan päätyneen Ahvenanmaan museon kokoelmiin, josta yhtä lukuun ottamatta kaikki katosivat sisällissodassa 1918. Kätkön tunnetut rahat ajoittuvat välille 769/70–874/5, jolloin *thq*-arvio on 875 (Talvio 2002: 136; Granberg 1966: nos. 265–1123). Toinen kätkö on Germondöstä (ÅM 489) vuodelta 1975 ja se käsitti 4 kokonaista dirhamia eikä muita esineitä. Rahat löytyivät puutarhatöiden yhteydessä ja vaikka kaivauksissa löytyikin merkkejä rautakautisesta asumuksista, ei lisää löytöjä tehty (Talvio 2002: 136). Talvion mukaan kätkön *thq*-arvio on 915. Kolmas on Åsgårdasta 1869, peltotöiden yhteydessä löytynyt kätkö, sen sisältäen vähintään 87 rahaa, joista yksi on dirhamijäljitelmä ja yksi bysanttilainen näiden ollessa ainoat kätkön esineet. Löydöt (43+17) lähetettiin Helsingin yliopistolle (HY 141) ja toinen 20 dirhamin erä myöhemmin (HY 150) samalta paikalta kokonaissumman tullessa näin 80 dirhamiin. Summa on kuitenkin epäilyttävä, sillä myös Åsgårdan löytöjä luettelointiin ja lajiteltiin väärin paikkoihin yliopistolla myöhempien laskentojen tuloksen ollessa 83 (64+19), johon voidaan lisätä vielä paikallisen henkilön tiedettävästi Tukholman rahakabinetille kätköstä myymät 7 (5+2) dirhamia (Granberg 1966: nos. 1152–1232; Talvio 2002: 136–137). Rahoista bysanttilainen ajoittuu välille 945–959, dirhameista myöhäisin 954/5 ja jäljitelmä 958/9 Talvion antaessa *thq*-arvioksi 958.

1.2 Varsinais-Suomi

Varsinais-Suomesta kätkölöydöt käsittävät sekalaisia rahakätköjä, joista suurin osa sisältää rahoja monesta eri maanosasta ja valtakunnasta osan kätköistä ollessa materiaalisesti tuhoutuneita niin ettei niistä ole muita todisteita kuin merkinnät oman aikansa tutkijoiden muistiinpanoissa (Talvio 2002). Listassa huomioidaan kaikki dirhameita sisältäneet kätköt, myös ne, joista ei ole enää jäljellä fyysisiä todisteita, mutta olemassaolosta on uskottavia aikalaislähteitä.

Liedon Anttilasta on peräisin koko Varsinais-Suomen rikkain kätkö (KM 3630, 3574:341–4), joka löydettiin 1897 saviastiasta kahden kiven välistä läheltä Aurajokea, vastapäätä Vanhalinnan linnavuorta. Kätkö sisälsi vähintään 900 rahaa (869+31), joista 4 islamilaista tunnistamatonta rahaa, 2 bysanttilaista, 773 saksalaista, 51 englantilaista, 2 unkarilaista, 2 irlantilaista, 18 tanskalaista, 2 norjalaista ja 11 täysin tunnistamattomaksi jäänyttä rahaa. Tämän lisäksi kätköstä löydettiin pyöreä riipus, kaksi kaulakorun ketjun fragmenttia, kaksi tangon palaa ja kaksi hopealevyn palaa. Maanomistaja myi rahat turkulaiselle hopeasepälle, jolta museo takavarikoi rahoja 860 kappaleen edestä, joskin

fragmenttien puute viittaa siihen, että osa kätköstä oli ehtinyt päätyä sulatusuuniin (Talvio 2002: 138). Talvion mukaan paikan tarkempi tutkimus paljasti koko kätkön laajuuden, sillä loput rahat, säästyneet fragmentit ja muu löytöesineistö kaivettiin esiin paikalta edellä mainitun tapahtuman jälkeen. Tutkimuksen kannalta tärkeät neljä tunnistamatonta islamilaista rahaa, eivät alun perin päätyneet löytöluetteloon, mutta myöhemmässä tutkimuksessa niiden mainitaan pitävän selviä merkkejä riipuksena käytöstä (Nordman 1921: 10–11). Rahat ajoittuvat 1000-luvun taitteesta sen puoliväliin *thq*-ajoituksen ollessa 1060 (Talvio 2002:138).

Turusta, entisen Maarian kunnasta Mynämäeltä, pappilan mailta 1870 tehty kätkölöytö (KM 2674a, 28008) sisälsi vähintään 58 rahaa, joista 28 on tunnettuja. Näistä yksi on vuodelle 808/9 ajoitettu dirhami loppujen ollessa 16 saksalaista ja 11 englantilaista rahaa. Muita esineitä ei ole löydetty. Rahat löytänyt pappi ei suostunut luopumaan niistä lukuun ottamatta viittä kappaletta, jotka hän lahjoitti suomen antikvariaatti yhdistykselle 1882 (Talvio 2002: 138). Talvion mukaan paikalta löydettiin vielä 1889 kaksi rahaa ja 1928 vielä 21 kappaletta lisää, aiempien rahojen mentyä perintänä papin perillisille ja siten hävinneen yksityiskokoelmiin. Tunnettujen rahojen perusteella Talvio antaa *thq*-ajoitukseksi 1050.

Nousiaisista dirhameita sisältäviä kätköjä on löydetty yksi. Tämä on Nikkilästä (KM 3132, 3579) vuodelta 1895 ja se sisälsi vähintään 1696 (1476+221) rahaa, joista 1639 on tunnettuja. Rahoista ylivoimainen enemmistö (1157 kpl) on saksalaisia, toiseksi yleisimmän ryhmän ollessa englantilaiset rahat (272 kpl). Dirhamit ovat kätkössä selvästi vähemmistön edustajana neljällä kappaleella, ollen myös kätkön vanhimpia rahoja ajoituessaan 950-luvulle. Muita kätkön rahoja olivat skandinaaviset 66 kpl (mukaan lukien 8 rekisteröimätöntä fragmenttia), tanskalaiset 15 kpl, ruotsalaiset 10 kpl, irlantilaiset 6 kpl, italialaiset 4 kpl, bysanttilaiset 3 kpl, burgundilaiset 1 kpl, böömiläiset 1 kpl, ranskalaiset 1 kpl, sekä 96 (59+37) tunnistamatonta rahaa ja 3 kpl leimatonta rahaa. Tämän lisäksi kätköstä löytyi 4 rintakorua, rikkoutunut käsirengas, 2 sormusta, 2 kaulaketjun ketjun palaa, 3 ketjun palaa ja 30 erinäistä hopean palaa. Kätkö löydettiin talon perustoja kaivaessa ja ensimmäiset kaivaukset suoritettiin välittömästi, joskin rahoja ja esineitä oli päätyneet 15 eri henkilölle ennen tätä ja ne jouduttiin myöhemmin takavarikoimaan (Talvio 2002: 140). Talvion mukaan rahojen määrän vaihtelu selittyy osittain yksityisille henkilöille päätymisellä, osittain sillä että fragmentteja on eri vuosikymmeninä laskettu kokonaisiksi rahoiksi, joskus taas ei ja tästä syystä ne ovat todennäköisesti myös sekoittuneet kansallismuseon toisten rahojen kanssa. Rahojen suuren variaation vuoksi myös *thq*-ajoitus on vaihdellut suuresti vuosien aikana. Pääasiallisesti se on kuitenkin pysynyt 1000–1040-lukujen välissä ja Talvio antaa kätkön *thq*-ajoitukseksi 1045.

Paimion Sievolasta on löydetty yksi kätkö (HY 184) joka on vuodelta 1841. Se sisälsi vähintään 200 rahaa, mutta vain 27 näistä on tunnettuja. Tunnetut rahat käsittävät 15 saksalaista, 6 englantilaista, 3 dirhamia, yhden skandinaavisen, yhden ruotsalaisen ja yhden irlantilaisen rahan, kaikkien ajoituksessa 1000–35-lukujen väliin. Muut löydöt olivat hopealankaa ja punoshopeaa, mutta kaikki ovat kadonneet. Kätkön löysi paikallisen maatilallisen poika, joka myi osan löydöistään turkulaiselle hopeasepälle ja loput paikalliselle keräilijälle. Kätkön rahojen määrä on lähes mahdotonta selvittää, sillä tuhoutuneiden löytöjen lisäksi niitä on päätynyt vuosien aikana keräilijältä keräilijälle ja osa väitetyistä kätköön kuuluneista rahoista on paljastunut ei kätköön kuuluviksi, jonka lisäksi muun muassa 9 museolle postitettua kätkön rahaa katosi matkan aikana (Talvio 2002: 141). Talvion mukaan kätköön on mahdollisesti liitetty rahoja myös muista Varsinais-Suomen kätköistä ja ainoastaan eroavaisuudet patinassa saattavat antaa viitteitä siitä mihin kätköön mikäkin raha oikeasti kuuluu. Tiedossa olevien rahojen perusteella *thq*-arvio on 1030.

Perniön Tiikkinummen kätkö (KM 8582, 9191) on siitä harvinainen, että se käsittää 8 löytöä, joista kaikki ovat dirhamita (6 kpl) tai niiden imitaatioita (2 kpl) vailla muuta löytöesineistöä. Löydön teki 1925 paikallinen opiskelija puutarhapolun kunnostustöiden yhteydessä. Hän myi löytämänsä 7 rahaa kansallismuseolle, joka lisäsi ne aiemmin samana vuonna museolle toimitetun dirhamin yhteyteen, koska ilmeisesti sora oli toimitettu molempiin löytöpaikkoihin samasta paikasta ja kätkö oli täten alun perin sieltä (Talvio 2002: 142). Kätkön *thq* on Talvion mukaan 935.

Piikkiön Hadvalan 1949 löydetty kätkö löytyi kaivettaessa täyttömaata Ylhäisen kartanon mailta. Kätkö käsittää vähintään 54 rahaa, joista 28 on saksalaisia, 13 englantilaisia, 11 dirhameita ja kaksi skandinaavista. Alkuperäisestä 42 rahasta 38 myytiin Turun museolle (14662), mutta myöhemmin 1958 löydetty 12 rahaa myytiin rahakabinetille (58020) ja takautuvasti saatiin tietää, että neljä alkuperäislöytöä oli myyty Malmön museolle (50799) vuonna 1953 (Talvio 2002:143). Kätkön *thq* on 997.

Turun, entisen Maarian, Kärsämäestä 1802 löydetystä kätköstä (HY-) on löydetty vähintään 5, todennäköisesti 8 dirhamia, mutta vain yksi, volga-bulgaarien lyömä imitaatio on tunnistettu. Myöskään muuta esineistöä ei ole löydetty kätköstä. Rahat löytyivät rakennustöiden yhteydessä ja päätyivät Turun akatemian kokoelmiin, josta valitettavasti sekä ne että suurin osa kätköä koskevasta tutkimuksesta tuhoutui 1827 Turun palossa (Talvio 2002:149). Säästyneiden tietojen perusteella, kätkön *thq* on 915.

1.3 Häme ja Pirkanmaa

Asiakkalan Pätiälästä löydettiin 1934 kätkö (KM 12766, 12855, 12879, 12995, 13006, 13113, 13930), joka sisälsi vähintään 314 rahaa ja joista 137 on tunnettuja, eikä muita esineitä. Suurin osa

näistä (112 kpl) oli saksalaisia, mutta mukana oli myös 19 englantilaista, 4 dirhamia, yksi bysanttilainen ja yksi skandinaavinen raha. Kätkö löytyi sorakuopasta ja kertoman mukaan löydön 314 rahaa jaettiin usean eri työmiehen kesken ja joilta paikallinen keräilijä osti tiedettävästi 311 niistä (Talvio 2002: 152). Talvion mukaan pakkolunastuksen yhteydessä keräilijä luovutti 283 rahaa, mutta niistä vain 134 oli aitoja kätköön kuuluvia viikinkiaikaisia tapauksia, jotka sittemmin lisättiin rahakabinetin kokoelmiin (36033). Ajoituksen Talvio perustaa kätkön saksalaiseen *Otto-Adelheid* ajan rahoihin, jolloin *thq*-arvioksi tulee 1020.

Hattulasta kätköjä on löydetty kaksi kappaletta. Ensimmäinen niistä on Ellilästä 1950 löydetty kätkö. Rahojen tarkka lukumäärä on tuntematon, mutta ainakin 175 kappaletta kätkön löytöjä on tunnistettu. Nämä rahat koostuvat 85 englantilaisesta, 66 saksalaisesta, 15 dirhamista, 3 bysanttilaisesta, 3 irlantilaisesta, yhdestä italialaisesta ja yhdestä skandinaavisesta rahasta. Kätkössä oli myös mukana pyöreä hopeinen kaulakoru, sekä sydämenmuotoinen riipus. Löydön teki paikallinen maanviljelijä pellon kyntämisen yhteydessä ja hän tiedettävästi korjasi koko kätkön kerralla talteen. Kysyttäessä löydöstä viljelijä kertoi koko kätkön olleen siistissä pinossa ja muistuttaneen leveydeltään ja korkeudeltaan juomalasia, joka antaisi viitteitä säilytysastiasta tai pussista, josta ei kuitenkaan ole löydetty todisteita (Talvio 2002:153). Talvion mukaan rahat hankittiin kansallismuseon kokoelmiin useassa erässä, mutta samalla kävi ilmi, että hämeenlinnalainen keräilijä oli laittomasti ostanut omiin kokoelmiinsa osan kätkön sisällöstä, eikä tarkkaa lukemaa tai yksityisiin kokoelmiin päätyneiden rahojen tarkkaa määrää vieläkään tiedetä. Tunnettujen rahojen perusteella kätkö on hyvin epätavallinen sen sisältäessä määrällisesti puolet englantilaisia rahoja. Talvio antaakin käytössä olevan materiaalin perusteella arvioksi, että kätkö kaivettiin maahan 1000-luvun alkupuolella ja sitä täydennettiin seuraavien vuosikymmenten aikana. Toinen Hattulan kätkö on Luurilasta (KM 4889, 4995, 5130) vuodelta 1906 sen sisältäessä 126 rahaa, 3 pyöreää hopeista kaulariipusta, 10 kaulakorun punoksen fragmenttia (joissa kätkön dirhameita ilmeisesti käytetty koruina), 29 hopean palaa, pieni pisanamuotoinen hopeinen kaulakoru, lintua muistuttava valettu riipus, 4 kiinnikkeen fragmenttia, sekä 21 kokonaista ja 6 fragmenttista helmeä. Alkuperäisessä luetteloinnissa mainitaan myös 7 hopeapalan fragmenttia (KM 4889:10), mutta niiden nykyinen sijainti ei ole tiedossa. Kätkön rahat koostuvat 71 saksalaisesta, 31 dirhamista, 16 englantilaisesta, 3 bysanttilaisesta, 2 böömiläisestä, yhdestä irlantilaisesta, yhdestä tanskalaisesta ja yhdestä skandinaavisesta rahasta. Kätkö löytyi ojankaivuun yhteydessä ja vuotta myöhemmin suoritettujen kaivausten jälkeen loppu kätköstä saatiin kansallismuseon kokoelmiin (Talvio 2002: 154). Talvio antaa kätkön *thq*-arvioksi 1036.

Hauhon Lehdesmäestä on löydetty yksi kätkö (HY-), sisältäen kaulakorun, joka koostui 16 erinäisestä rahasta ja kahdesta koristeellisesta riipuksesta. Kaulakorun rahat olivat 11 dirhamia (joista 3

jäljitelmää), 3 englantilaista, yksi saksalainen ja yksi skandinaavinen. Kaulakoru löytyi vuonna 1855 peltotöiden yhteydessä, mutta Helsingin yliopistolle se toimitettiin vasta 1863 paikallisen papin toimesta (Talvio 2002: 154). Koko korun *thq*-arvio on 1075, nuorimman saksalaisen rahan mukaan.

Hollolan Kapatuosista on yksi kätkö (KM 31027, rahakabinetti 62075), joka sisälsi 336 rahafragmenttia ja joista on tunnistettu 76 saksalaista, 13 dirhamia, 13 englantilaista, 4 tanskalaista ja 4 skandinaavista rahaa. Loput 225 ovat tunnistamattomia, mutta suurin osa niistä on todennäköisesti saksalaisia. Kätkö sisälsi myös 2 palaa hopealankaa ja yhden palan hopeaa. Fragmentit löytyivät aikoinaan Kapatuosin linnavuoren kaivausten yhteydessä, jota johti silloinen rahakabinetin johtaja, löytöjen päätyen kabinetin arkistoihin vailla inventaarionumeroa. Ne pysyivät siellä 1970-luvun puoliväliin asti ja vasta 1982 tulokset julkaistiin, jonka lisäksi paikalta tehtiin vielä lisälöytöjä 1998. Fragmentit oli löydetty linnavuoren päältä usean neliömetrin alueelle levinneenä, jolloin herää kysymys siitä oliko kyseessä kätkö vai pitkän aikavälin aikana tahattomasti hukatuista paloista (Talvio 2002: 155). Talvion mukaan kyseinen löytö on Suomessa täysin ainutlaatuinen ja vaikka suurinta osaa rahoista ei voida tunnistaa ovat viimeiset tunnistettavat palat päätyneet saksalaisten rahojen osina maahan 1068 tai sen jälkeen.

Hämeenkosken Alangon kätkö (KM 29474) on Hauhon tapaan rahoista koostuva kaulakorukätkö. Mukana oli myös puolirengasmainen solki. Kaulakoru koostui 8 dirhamista, joista 3 imitaatioita, sekä 3 englantilaisesta ja 2 bysanttilaisesta rahasta. Kaulakoru löytyi 1996 kevätkylvön yhteydessä aluksi muutamana irtokappaleena ja ilmoituksen jälkeen arkeologisessa tutkimuksessa pellolta löydettiin loput kaulakorusta (Talvio 2002: 155–156). *thq*-arvioksi Talvio antaa 1006.

Hämeenlinnan Linnaniemen kätkö (KM 3090) sisälsi yhteensä 65 rahaa, joista 9 oli kiinnitettynä kaulakoruun. Kätkön rahalöydöt koostuivat 32 dirhamista (2 imitaatiota), 15 saksalaisesta, 14 englantilaisesta, 2 sassanidilaisesta, yhdestä tanskalaisesta ja yhdestä skandinaavisesta rahasta. Tämän lisäksi mukana oli 6 koristeriipusta, yksi solki ja kaksi lasihelmeä. Kätkö löydettiin vuonna 1894 löydettiin ojankaivuun yhteydessä läheltä paikallista sahaa ja löytöalue on sittemmin tunnistettu asuinalueeksi, joka edelsi myöhempää Hämeenlinnan kaupunkia (Talvio 2002:156). Kätkön *thq*-arvio on 1089.

Pälkäneen pappilan kätkölöytö vuodelta 1786 on löytövuoteensa nähden erittäin hyvin dokumentoitu, vaikka kaikki sen löydöt päätyivät Ruotsin rahakabinetin kokoelmiin ja ovat jo aikaa sitten sekoittuneet muihin kabinettiin päätyneiden rahojen kanssa. Rahat löytyivät kätköä tutkineen oman aikansa viikinkiajan asiantuntijan, Jacob von Engströmin mukaan pappilan mailla sijaitsevan vanhan rakennuksen edustalta vajaan puolen metrin syvyydestä. Rahaluettelon mukaan löytöjä oli yhteensä ainakin

180, joista 7 dirhamia (kaikki tunnistamattomia fragmentteja), 130 saksalaista, 27 englantilaista, 13 anglo-skandinaavista imitaatiota ja yksi irlantilainen raha. Tämän lisäksi mukaan on kirjattu joitakin hopean paloja ja permiläinen riipus. Varsinaisen kätkön luovutti Kustaa III:lle tämän henkilökohtaisen vierailun yhteydessä pappilan maat omistanut pappi. Kätköä ja sen rahoja on sittemmin tutkittu niin Ruotsissa, kuin Suomessa, jossa Salmo (1948) tutki ja julkaisi sekä 1800-luvun ruotsalaistutkimuksia kätkön rahoista, että kävi ajatustenvaihtoa oman aikansa ruotsalaisten tutkijoiden kanssa. Ajoituksen suhteen kätkön *thq* on vaihdellut vuosien varrella esimerkiksi Salmon (1948) ajoittaessa sen jälkeen 1060, ruotsalaistutkijoista Jonssonin (1986) arvioidessa sen olevan 1009–14 ja Talvion (2002) 1017.

Sysmästä on löydetty yhteensä kaksi kätköä. Ensimmäinen niistä on Väärämaalta 1870 tehty kätkölöytö (HY 166), joka sisälsi vähintään 98 (95+3) rahaa. Näistä 6 oli dirhameita (1 imitaatio), 76 saksalaista ja 15 englantilaista rahaa, jonka lisäksi kätköstä löydettiin iso soljen fragmentti, käsirengas ja tangon palanen. Löydöt tehnyt maanviljelijä oli tiedettävästi löytänyt ne kyntötyön yhteydessä ja myynyt lähes välittömästi löytämänsä rahat tuntemattomille tahoille Heinolassa (Talvio 2002: 160). Alle kuukausi tämän jälkeen Talvion mukaan heinolalainen apteekkari oli tarjoutunut myymään osan kätköstä Helsingin yliopistolle. Luetteloitujen ja tunnettujen rahojen *thq*-arvio on 1006. Voipalan vuonna 1949 löydetty kätkö (KM 12400) sisälsi 7 rahaa, joissa kaikissa on merkkejä riipuksena olemisesta. Näistä 4 oli dirhameita (2 imitaatiota), 2 englantilaisia ja 1 saksalainen. Muut löydöt käsittivät krusifiksin, pienen soljen, 16 riipusta, 2 sormusta ja 2 lasihelmeä. Kätkön löysi paikallisen Lipanmäen maatilalan omistaja kiviröykkiön keskeltä (Talvio 2002: 159). Talvion mukaan rahojen *thq* on 1009, mutta ei numismaattinen löytömateriaali on mahdollisesti tätä ajankohtaa nuorempaa.

1.4 Savo

Mikkelin Orijärveltä on peräisin yksi kätkö, jonka löytäminen ja esiin kaivaminen ajoittuu välille 1998–2000. Paikallinen opettaja vei oppilaansa paikalliselle Kihlinpellolle suorittamaan oppitunnilla arkeologista pintapoimintaa. Tulos oli yksi Ottojen dynastian penni, joka päätyi irtolöytönä rahakabinetin (98062) haltuun. Tämä johti seuraavana kesänä virallisiin arkeologisiin kaivauksiin, jossa kaivettiin loput kätköstä (KM 31608) esiin. Tulos oli yhteensä 136 (121+15) rahaa, joista yksi oli dirhami, 107 saksalaista ja 26 englantilaista sekä muina löytöinä pilkkohopeaa ja merkkejä mahdollisesta asutuksesta, joiden esineet eivät kuitenkaan kuuluneet varsinaiseen kätköön (Talvio 2002: 162). Kätkön *thq*-arvioksi Talvio antaa 1014.

Savitaipaleen Säänjärveltä on yksi pienoiskätkö (KM 6010) vuodelta 1911, sisältäen 4 rahaa, joista kaikki dirhameita. Mukana oli myös 4 käsivarsinauhaa ja pyöreä riipus. Kätkön löysi paikallinen

maanviljelijä ojankaivuun yhteydessä aivan Säänjärven rannalta, ja maaperän soisuudesta päätellen kyseessä on voinut olla vanha järvenpohja (Talvio 2002:163). Kätkön *thq*-arvio on kyseenalainen sen numismaattisen arvion ollessa 976 (Granberg 1966: nos. 1583–6), mutta sen ei numismaattisen materiaalin viitatessa jälkeen 1000-luvun (Kivikoski 1973; Talvio 2002).

1.5 Uusimaa

Uudeltamaalta on peräisin yksi kätkö ja se on Hangon urheilukentän rakennustöissä 1932 löydetty pienoiskätkö (KM 9623) joka sisälsi neljä dirhamia. Nämä on ajoitettu niin, että yksi on vuodelta 859/60, yksi 863/4 ja kaksi vuodelta 864/5, antaen *thq*-arvioksi 864 (Talvio 2002: 151).

1.6 Pohjanmaa

Kuusamon Pyhälahdelta on yksi kätkö (KM 3307) vuodelta 1896. Löytäjä oli paikallinen torppari, joka löysi sen heinätöiden yhteydessä sammalmättään alta ja toimitti sen paikalliselle poliisipäällikölle, joka vuorostaan lähetti sen kansallismuseolle. Rahojen lukumäärä on vaihdellut, sillä alkuperäinen ilmoitus oli 320, museossa painovirheen vuoksi 720, mutta rahat myöhemmin käsitellyt Norman (1921) ilmoitti lukumääräksi *noin 330 ja lukuisia rikkiäisiä paloja*. Nykyinen luettelomäärä on vähintään 413 kappaletta, johon ei ole sisälletty suurta määrää hyvin pieniä fragmentteja. Määrä koostuu 2 dirhamista, 401 saksalaisesta, 5 tanskalaisesta, 3 englantilaisesta ja 2 skandinaavisesta rahasta. Yksi myöhemmin kätköstä löydetty saksalainen penni on myös päätynyt Hämeen museon kokoelmiin (47:203). Kätkön *thq*-arvio on 1065.

Vähäkyrön Housulanmäen kätkön löytymisen voi sanoa tapahtuneen joko välillä 1931–32 tai 1949, sillä alkuperäinen maanomistaja teki löydöt kivenkolosta pihatöiden yhteydessä, mutta luuli kyseessä olevan pelkkää metalliromua, vasta seuraava omistaja tajutessa niiden arvon ja lähetti 7 (KM 12403) näytekappaletta kansallismuseolle (Talvio 2002: 165). Tätä seuranneiden vuoden 1950 kaivausten myötä löydettiin 12 dirhamia (KM 12547) ja viimeiset 2 dirhamia (KM 15499), jotka myöhempi maanomistaja oli pitänyt itsellään, lunastettiin museolle 1962. Rahojen tarkka lukumäärä ei ole tiedossa, mutta niistä on luuteloitu ja tiedossa 21 (10+11) kappaletta, joista yksi sassanidien ja loput dirhameita. Kätkön *thq*-arvio on 837.

2 Dirhamittomat kätköt

Käsiteltävät kätköt ovat viikinkiaikaisia, mutta eivät sisällä lainkaan dirhameita. Pääasiallinen numismaattinen materiaali näistä kätköistä on yleensä saksalaiset ja englantilaiset rahat. Nämä eivät kuulu pääasialliseen tutkimusaineistoon, mutta antavat kontekstia dirhameita sisältäville kätköille ja

löytöpaikoille. Näiden sisältämät rahat ja mahdolliset muut esineet käydään seuraavaksi läpi paikkakunnittain, joskaan ei yhtä syvällisesti kuin dirhameita sisältäneet kätköt.

2.1 Varsinais-Suomi

Halikon Joensuun kartanon kätkö (HY 167) löydettiin rakennustöiden yhteydessä 1869 ja se sisälsi 4 rahaa (3+1), joista 3 saksalaista ja yksi englantilainen. Kätkön *thq*-arvio on 1024.

Nousiaisen kirkon läheisyydestä 1760-luvulla tehty kätkö on kadonnut, mutta sen tiedetään sisältäneen ainakin 12 rahaa, joista aikalaislähteiden perusteella 7 tunnetaan. Tunnetut rahat ovat 4 englantilaista, 2 kaksi saksalaista ja yksi unkarilainen, kätkön *thq:n* ollessa näiden perusteella 1039.

Raision Siirin 1752 löydetty kätkö sisälsi vähintään 151 rahaa, joista tunnetaan 93 kappaletta. Tunnetut rahat koostuivat 80 saksalaisesta, 9 englantilaisesta ja 4 tanskalaisesta ja/tai anglo-skandinaavisesta rahasta. Osa kätköstä päätyi yksityisomistajille, loput tunnetut sijaitsevat kuninkaallisessa rahakabinetissa Tukholmassa. Tiedettävästi kätkö oli tuohipunoskorissa, mutta muita esineitä ei ole todennettu.

2.2 Satakunta

Lempäälän Jaran kätkö löydettiin 1802 pellon kyntämisen yhteydessä puisesta tynnyristä. Löytäjä myi rahat paikalliselle kultasepälle ja yksityisille henkilöille. Tästä syystä tarkkaa määrää ei tiedetä ja vain 6 kätkön rahaa tunnetaan ja hankittiin Helsingin yliopiston kokoelmiin (115, 353), niiden ollessa 5 saksalaista ja yksi skandinaavinen. Ajoittaminen on tästä syystä hankalaa, ellei mahdotonta mutta tunnettuja rahoja tutkinut Salmo (1948) antoi *thq*-arvioksi 1050.

2.3 Häme ja Pirkanmaa

Hollolan Mömmölän kätkö (KM 16284) löydettiin 1962 vastaraivatun pellon kyntötoissa. Se sisälsi 159 (132+27) rahaa, joista saksalaisia oli 143, englantilaisia 9, böömiläisiä 2, tanskalaisia 2, unkarilaisia yksi, sekä kaksi lyömätöntä rahaa. Kätköön kuului myös 7 solkea ja kaksi pilkkohopean palaa, kaiken ollessa säilöttynä tuohipunoskorissa. Kaikki rahat sijoittuvat 1000-luvulle kätkön *thq:n* ollessa 1050.

Nastolan Immilästä löydettiin 1865 kätkö (HY 65), jonka paikallinen talon isäntä löysi ja toimitti henkilökohtaisesti yliopistolle. Kätkö sisälsi 56 (55+1) rahaa, joista 24 englantilaisia, 20 saksalaista, 10 skandinaavista, sekä yhden tanskalaisen ja ruotsalaisen rahan. Kätkö oli löytäjän mukaan tehty vanhan rakennuksen edustalta, ja rahat olivat olleet siistissä pinossa, joka viittaisi jonkinlaiseen säilytysastiaan, josta ei kuitenkaan mainittu mitään tai se on tuhoutunut. *thq*-arvio on 1024.

Valkeakosken, entisen Sääksmäen Selkäsaaresta löydettiin joko 1929 tai 1930 kätkö, joka kattoi mahdollisesti 600 rahaa tai jopa enemmän, mutta vain 42 niistä on tunnettuja. Nämä koostuvat 32 saksalaisesta, 9 englantilaisesta ja yhdestä böömiläisestä rahasta. Alkuperäiset 6 kappaletta päätyivät rahakabinetin (29026) kokoelmiin, mutta myöhemmin selvisi, että paikallinen nainen oli tehnyt kyseisen kätkölöydön jo vuotta tai kahta aiemmin ja myynyt löytönsä paikalliselle kultasepälle. Sittemmin paikalla suoritettujen tutkimusten tuloksena ja yksityishenkilöiltä tehtyjen lunastusten toimesta muut myöhemmin löydettyt rahat ovat nyt rahakabinetin (32014, 39027, 44001) ja Turun maakuntamuseon (14380) hallussa. Kätkön mahdollisen laajuuden, epäselvyyden vuoksi esimerkiksi Salmo (1948) tulkitsi, että kyseessä saattoi olla kaksi samalta paikalta löydettyä erillistä kätköä, jotka olisivat sekoittuneet keskenään löytämisensä jälkeen. Tunnettujen rahojen perusteella *thq*-arvio on 1038 (Talvio 2002:160).

3 Epävarmat ja kadonneet kätköt

Puhuttaessa epävarmoista ja kadonneista kätköistä, tarkoitetaan kätköjä, joista ei enää ole olemassa fyysisiä todisteita, mutta näiden olemassaolosta on joitakin muita todisteita kuten vanhoja asiakirjoja, joissa kätköä on tutkittu ja löydöt kirjattu ylös. Pelkkä huhu tai vastaava ei ole kuitenkaan ole mikään todiste, vaan kätköstä on oltava jotakin tieteellistä materiaalia, joka tukee löytöä.

3.1 Varsinais-Suomi

Paraisista on yksi kadonnut kätkö, jonka arvellaan löytyneen 1830-luvulla tai aiemmin, *sisältäen 15 arabialaista ja anglosaksilaista rahaa* Suomen antikvariaattisen yhdistyksen vuoden 1897 kokouspöytäkirjan mukaan. Kätkö oli tiedettävästi paikallisen pastorin löytämä, joka oli 1834–1840 välillä lahjoittanut löydöt veljelleen, joka oli ammatiltaan luonnontieteilijä. Rahat päätyivät tämän jälkeen 1869 pietarilaiselle kauppiaille, jonka leski 1880 lahjoitti ne Helsingin yliopistolle. Katalogisointi oli kuitenkin hyvin epämääräistä ja lahjoitetut rahat eivät sisältäneet sen mukaan yhtäkään arabialaista tai anglosaksista rahaa. Kyseinen kätkö on siis voinut sisältää tai voinut olla sisältämättä dirhameita. Mitään varmaa on kuitenkin mahdotonta sanoa.

Rasion Tuomolan kätkö on olemassa ja Helsingin yliopiston kokoelmissa, mutta se on kadonnut muiden vastaavanlaisten kätkölöytöjen sekaan. Yliopiston kokoelmiin se päätyi 1835, kun rahat takavarikoitiin paikalliselta kultasepältä ja maanviljelijältä, joka oli kätkön löytänyt. Tällöin löydöksi ilmoitettiin sormus, hopean paloja ja 588 rahaa. Yliopiston tuolloisessa luettelossa rahojen määrä nousi 618 kappaleeseen, mutta tämä johtuu todennäköisesti eri tavasta laskea fragmentteja. Koska 1800-luvulla rahoja ei juurikaan pidetty erillä toisistaan, alkoi sekoittumista tapahtua seuraavan 50 vuoden aikana ja osa myöhemmin mainittavista sekoittuneista kätköistä on saattanut mennä juuri

Tuomolan kätkön rahojen kanssa sekaisin. Sittemmin määrästä yritettiin ottaa paremmin selvää ja katalogisoida löydöt esimerkiksi Nordmanin (1921) toimesta, jolloin hän sai tulokseksi 618 kappaletta, mutta tehdessään yhteenlaskua totesi hän englantilaisten, irlantilaisten ja skandinaavisten rahojen määräksi 349 ja jäljelle jääväksi määräksi 279, eli yhteensä 628 rahaa. Salmo (1934, 1948) teki vuorostaan kaksi laskelmaa, joista ensimmäisessä määräksi tuli 644, joka muodostui 324 saksalaisesta, 310 englantilaisesta, 5 irlantilaisesta, 2 ruotsalaisesta, yhdestä italialaisesta, yhdestä böömiläisestä ja yhdestä tanskalaisesta rahasta. Myöhemmässä Salmo myönsi laskuvirheensä aiemmassa julkaisussa ja kertoi lisänneensä laskuihin 45 saksalaista rahaa tuntemattomista löytökohteista. Talvio (2002) epäili myös, että kätköön olisi kuulunut muutama dirhami, jotka ovat joko sekoittuneet muihin löytöihin tai jääneet huomioimatta. Ajoitukseksi kätkölle Nordman (1921) antoi jälkeen 1030-luvun, Salmo (1948) huomattavasti myöhemmän 1054–76, Talvion (2002) ajoittaessa kätkön jälkeen vuoden 1050.

Turusta tai pikemminkin sen lähistöltä on kaksi kadonnutta kätköä, jotka saattavat mahdollisesti olla myös yksi ja sama kätkö. Ensimmäinen löydettiin tiedettävästi 1820 ja ainoa merkintä siitä on Johan Adolf Lindströmin 1860 julkaistussa teoksessa *Kumo socken uti historisk hänseende*, jossa hän kertoo kätkön sisältäneen 30 anglosaksilaista rahaa, joista osa ajoittuu 800-luvulle sisältäen nimen *Alfred Rex*. Toinen kätkö tuli tietoisuuteen 1904 kun kolme viikinkiaikaista hopeaesinettä tuotiin kansallismuseolle. Esineet olivat kuuluneet Turkulaiselle yksityiskeräilijälle ja numismaatikolle. Esineiden kerrottiin olleen Turun lähistöllä olevasta saaresta. Kaksi kultaseppää oli kuitenkin aikoinaan hankkineet suurimman osan kätkön sisällöstä itselleen ja sulattaneet sen. Aikalaistietojen mukaan kätkön kerrotaan sisältäneen myös rahoja. Kuitenkin vain hopeaesineet (KM 4464) jotka käsittivät kaksi solkea ja kaulakorun ovat ainoat jäljellä olevat todisteet kätköstä.

3.2 Häme

Janakkalan Paturista 1832 tehty kätkölöytö sisälsi pääasiallisesti hopeaa, mutta rahoja siihen voidaan varmasti liittää vain kaksi. Nämä ovat kaksi bysanttilaista miliaresion jäljitelmää. Kätköön on saattanut kuulua myös muita rahoja ja esimerkiksi silloinen Hämeen maaherra oli numismaatikko, jolla sanottiin olevan yksi Janakkalan kätköön kuuluva dirhami kokoelmissaan (Talvio 2002: 156–157). Mahdolliset kätkön rahat sekä kaksi tunnettua, päätyivät Helsingin yliopiston kokoelmiin, mutta menivät siellä aikoinaan sekaisin aiemmin mainitun Raision Tuomolan kätkön rahojen kanssa.

3.2 Savo

Mäntyharjun Ritaniemestä tehtiin 1829 kätkölöytö, jonka rahamäärä on tuntematon ja nämä kaikki ovat myös hukkuneet. Ainoat lähteet löydöstä ovat Suomen antikvariaattisen seuran arkistoissa olevat H. A. Reinholmin kuvaukset (Suomen Museo 1894: 10–11), joissa hän haastatteli kätkön löytäjiä. Tämän mukaan kätkö oli löytynyt lehmiä paimentavan talonpojan nähtyä maassa jotakin metallista, joka kaivamisen jälkeen paljastui padaksi täynnä hopearahoja ja lasihelmiä. Joissakin rahoissa oli kuuleman mukaan myös ollut kuparinen lenkki. Valitettavasti lasihelmet oli annettu lapsille leikkikaluiksi, ja ne olivat kaikki joko hukkuneet tai rikkoutuneet. Rahat olivat myös päätyneet omille teilleen ajan kuluessa. Kuvausten perusteella varovaiseksi ajoitukseksi voi antaa, jossakin kohtaa 1000-lukua (Talvio 2002: 163).

Liite 4 Miekkojen löytökontekstit

1 Irtolöydöt

Moni Suomesta löydetty viikinkiaikainen miekka on irtolöytö. Kaikki tapaukset eivät kuitenkaan ole itsestään selviä, sillä joidenkin irtolöytöjen ollessa kyseessä on olemassa mahdollisia viitteitä esimerkiksi kalmistoista, mutta todisteet tuhoutuivat maanmuokkauksen yhteydessä, siinä missä osan irtolöytöjen tarkka löytöpaikka ei ole vieläkään selvillä (Moilanen 2015: 431–434). Suurin osa löytöpaikoista on kuitenkin tutkittu ja todisteita muusta toiminnasta kuten kalmistoista ei ole löydetty. Seuraavaksi käydään läpi alueittain tutkimushetkellä tiedossa olevat irtolöydöt.

1.1 Varsinais-Suomi

Varsinais-Suomesta irtolöytöjä tai näiden fragmentteja on tehty kymmenen kappaletta. Kaksi näistä on Salosta, joista toinen Uskelasta, maatilalta (KM 9419) ja toinen kunnan sairaalan maalta (TMM 14105), joista ensimmäisen löytöpaikkaa ei koskaan tutkittu ja jälkimmäisen osalta ei löydetty merkkejä mistään muista rakenteista tai löydöistä. Uudestakaupungista irtolöytöjä on tehty yksi, joka oli maatilallisen löytö Päivölässä (KM 8219). Mielenkiintoisesti löytö tehtiin jo 1877, mutta kansallismuseon kokoelmiin se päätyi vasta 1923. Laitilasta on yksi fragmenttinen miekkalöytö (KM 9832) sorakuopan reunalta, josta kaikki mahdollinen muu löytökonteksti tuhoutunut. Mynämäeltä miekkoja on löydetty kolme, joista jokainen on kontekstiltään epäselvä. Ensimmäinen on fragmenttinen löytö Junnilan maatilalta (KM 2979:8), jonka yhteydessä löydettiin myös hiiltä, joskaan tätä ei voitu yhdistää yhteenkään tunnettuun polttokenttäkalmistoon. Toinen on Savun maatilalta löydetty miekka (KM 3052:2), joka päätyi museon kokoelmiin vasta 30 vuotta löytämisensä jälkeen ja näin ollen tarkka löytöpaikka on tuntematon. Kolmas miekka on Raivomäen kukkulan läheltä (KM 7961:1), ja sen löytäjä sekä museon kokoelmiin tuonut C.A. Nordman (1921) epäili sen kuuluvan 850 metrin

päässä sijaitsevan Kankareen polttokenttäkalmiston esineistöön. Yksi irtolöytö on peräisin Nousiaisen Kyläprehtun maatilan pellolta (KM 7220:2), joka oli kahdessa osassa, mutta terän kärkiosa hävisi löytöajankohdan 1911–12 ja museoon toimituksen 1917 välisenä aikana. Loput irtolöydöt ovat Kemiönsaaren Kilasta löydetty miekka (KM 7011), jonka tarkkaa löytöpaikkaa ei tunneta ja Paraisista läheltä merenrantaa löydetty miekka (KM 5215), jonka löytämisen yhteydessä ei havaittu mitään merkkejä minkäänlaisesta muusta materiaalisesta aineistosta.

1.2 Pirkanmaa ja Häme

Pirkanmaalta ja Hämeestä irtolöytöjä on tehty yhteensä 12 (8+4). Tampereelta on yksi irtolöytö Käsän maatilalta (KM 2986:4), jonka yhteydestä tai läheisyydestä ei ole löydetty merkkejä hautausmaasta tai muusta toiminnasta. Valkeakoskelta on tehty kolme löytöä, joista yksi Rapolan läheisyydestä karjapolulta (KM 2767) ja jonka läheisyydestä on tehty myös paljon muita rautakautisia esineitä, vaikka esihistoriallisesta hautausmaasta ei olekaan merkkejä. Toinen miekka (KM 3301:1) on vielä kiistanalaisempi, sillä se tulee Rupakallion väitetyn polttokenttäkalmiston tai kylän sepänpajan alueelta, mutta ei sisällä minkäänlaisia merkkejä valmistuksen jälkeisestä palamisesta, joten sen konteksti on irrallaan löytöpaikastaan. Kolmas on selvä irtolöytö Tarttilan kylässä sijaitsevalta kukkulalta (KM 2886:10). Kangasalta on tehty kaksi irtolöytöä, joista Äkki-Kallion maatilan (KM 11242) ja Uotilan maatilan (LiuM 26) ovat selviä irtolöytöjä. Sen sijaan Ikaalisten Haapimaan maatilan miekka (SatM 10330) on löydetty paikalta, jossa on alustavia todisteita historiallisen ajan ja mahdollisesti rautakautisen hautausmaan toiminnasta, mutta kyseinen alue on osittain tuhoutunut. Nokialta Jutilan maatilalta löytynyt miekka (HM 3047) on esitetty löytyneen polttokenttäkalmistosta, mutta merkkejä tästä ei ole löydetty kaivausalueelta eikä miekassa ole merkkejä palamisesta. Hämeen alueelta löytyneet irtolöydöt ovat yksiselitteisesti juuri sitä mihin kategoria viittaa. Hämeenlinnan Hauhosta löydetty kaksi miekkaa (KM 16279, 7134:1) ja Hämeenkosken (KM 14684) sekä Padasjoen (KM 3383:2) miekat ovat kaikki irtolöytöjä, joiden löytökontekstia ei täytynyt sen tarkemmin tutkia.

1.3 Satakunta

Satakunnasta tehtyjen irtolöytöjen määrä on kuusi kappaletta. Puolet näistä on Eurasta, Kauttuan kylän lähistöltä. Yksi niistä (KM 2361) löydettiin Euran kirkolle johtavan tien vierustalta ja epäillään, että se on saattanut kuulua osaksi ruumishautausmaasta. Loput kaksi löydettiin läheisen tehtaan alueelta, ollen selviä irtolöytöjä (KM 70, 5334:1). Erikoisin tapaus on Huittisten keskiaikaisen kirkon saneeraus töiden yhteydessä löydetty miekka, joka kuuluu tälläkin hetkellä kyseisen kirkon omistukseen. Loput kaksi miekkaa ovat Kokemäeltä, joista molemmat (KM 20127, SatM 12563) ovat selviä irtolöytöjä.

1.4 Pohjanmaa

Yksi irtolöytö sijoittuu Pohjanmaalle ja se on Pohjois-Pohjanmaan Pudasjärven miekka (KM 2508:124) joka liitettiin kansallismuseon kokoelmiin osana Oulun seurakunnalta kerätyistä esineistä (KM 2508:1–131).

1.5 Muut irtolöydöt

Loput käsiteltävistä irtolöydöistä ovat yksi menetetyistä Karjalasta, Lapinlahden Naskalin kylästä löydetty miekka (KM 6923), sekä tuntematonta alkuperää oleva miekka (KM 7332). Kyseinen miekka on kuulunut Suomalaisen kirjallisuudenseuran kokoelmiin ja on mainittu F.J Färlingin 1929 kasassa katalogissa, mutta muuten sen alkuperästä ei osata sanoa muuta, kuin että se on Suomesta (Moilanen 2015: 434).

2 Hautalöydöt

Luvussa käsitellään tutkimuksen miekat, jotka ovat löydetty jonkinlaisesta hautauksesta, aloittaen röykkiö- ja kumpuhautoista, siirtyen sitten polttokalmistoihin ja lopulta ruumishautauksiin.

2.1 Ahvenanmaan röykkiö- ja kumpuhautaukset

Rautakautiset hautaukset sisältävät yleensä hautauhreja joko työkalujen, aseiden tai molempien muodossa. Suomesta miekkalöytöjä haudoista on tehty yhteensä 11 ja näistä 8 sijoittuu Ahvenanmaalle. Yksi miekoista on ajoituksen osalta kyseenalainen, koska kyseinen tapaus, Saltvikista löydetty Petersenin A-tyypin miekan (KM 287) yhteydessä löydettiin myös Petersenin A-tyypin keihäänkärki, joka ajoittaisi löydön 700-luvulle (Moilanen 2015: 434; Petersen 1919: 181). Muu löytöaineisto puhuu kuitenkin sen puolesta, että miekka ajoittuu viikinkiajan ensimmäiselle kolmannekselle, joten se otetaan tutkimuksessa huomioon (Salmo 1938: 248–250).

Ahvenanmaan miekat on löydetty järjestäen joko Bertbyssä tai Saltvikissa. Yksi on kuitenkin Kvarnbon Rihagenista (KM 6196:1). Kyseinen hauta on mahdollisesti venehautaus ja sen esineistö (KM 6196: 1–41) käsittää muun muassa atraimen, Petersenin E-tyypin keihäänkärjen, rautaveitsen, luukamman ja vyönsoljen fragmentteja, pätkiä rautaketjusta ja pronssisia nittejä (Lehtosalo-Hilander 1985: 13). Esineistön puolesta keihäänkärjen ajoitus on merovingi- ja viikinkiajan taitteessa Petersenin (1919) mukaan, muun esineistön mennessä vahvasti viikinkiajalle (Lehtosalo-Hilander 1985) ja itse miekan ajoituksessa keskiviikinkiajalle (Moilanen 2015: 435).

Bertbyn löydöistä yksi miekka (KM 293) on tehty kummusta, joka sisälsi kolmen henkilön polttohautauksen. Näistä toinen sisälsi keihäänkärjen, skramasaksin ja veitsen fragmentteja, sekä rintaneulan (KM 291). Toinen (KM 292) sisälsi kaksi fragmenttista keihään kärkeä sekä fragmentteja

haudasta löydetyistä miekasta. Miekan lisäksi haudasta löytyi myös Petersenin B-tyyppin keihäänkärki, sirppi, veitsi ja kaksi hiomakiveä, sijoittaen kaikki kummusta löytyneet aseet varhaiselle viikinkiajalle (Petersen 1919: 181).

Loput Ahvenanmaan miekkalöydöstä on tehty Saltvikin Kvarnbackenin alueelta, joka käsitti 140 hausta merovingiajalta ja viikinkiajalta, yhteenlaskettujen miekkojen lukumäärän ollessa 17 kappaletta 15 haudasta, joista viisi kappaletta ajoittuu viikinkiajalle (Moilanen 2015: 435). Miekan ÅM 336:292 yhteydessä löydettiin muun muassa kaksi Petersenin B-tyyppin keihäänkärkeä, ruukun sirpaleita, rautaketjuja ja palanutta luuta (ÅM 336:292–302), ajoittuen miekan ja esineistön perusteella 800-luvulle (Kivikoski 1963: 36–37). Miekan ÅM 337:106 yhteydessä löydettiin muun muassa Petersenin A-tyyppin keihäänkärki, spiraalisormus, ruukun sirpaleita ja palanutta luuta (ÅM 337:106–141) ajoittuen 800-luvulle (Kivikoski 1963: 125). Miekan ÅM 337:229 yhteydessä löydettiin muun muassa fragmenttinen Petersenin A-tyyppin keihäänkärki, pronssisormuksien palasia, luukamman palasia, rautanauvoja ja palanutta luuta (ÅM 337:229–249), ajoittuen epätarkasti johonkin kohtaa viikinkiaikaa (Kivikoski 1963: 37; 126). Miekan ÅM 337:528 yhteydessä löydettiin muun muassa Petersenin A-tyyppin keihäänkärki, pronssinen vyönsolki, lasihelmiä, luukamman palasia ja palanutta luuta (ÅM 337:527–541), ajoittuen 800-luvulle (Kivikoski 1963: 57–58; 126). Miekka ÅM 345:113 yhteydessä löydettiin muun muassa kaksi Petersenin A-tyyppin keihäänkärkeä, pronssisormuksen palasia, rautaesineiden, kuten sirpin ja ketjun palasia, sekä palanutta luuta (ÅM 345:113–141) ajoittuen 800-luvulle (Kivikoski 1963: 41–42; 125).

2.2 Varsinais-Suomen röykkiö- ja kumpuhautaukset

Varsinais-Suomesta on tehty kaksi röykkiö- ja kumpuhautauksiin menevää löytöä. Toinen niistä on Salosta (KM 3316:13), jonka miekan yhteydestä löydettiin pronssinen sormus, joka on ajoitettu varhaiskeskiajalle. Ylipäätänsä koko alueen esineistö koostuu viikinkiaikaisista ja varhaiskeskiaikaisista löydöistä (Moilanen 2015: 436). Toinen Varsinais-Suomen miekkalöydöistä on Rahkamalasta, Vehmaalta (KM 7472:2). Miekan yhteydestä löydettiin myös Petersenin G-tyyppiä muistuttava keihäänkärki sekä rauta veitsi. Miekan ja keihäänkärjen perusteella hauta on ajoitettu viikinkiajan puoliväliin (Kivikoski 1973: 15; Petersen 1919: 29–30).

2.3 Pirkanmaan ja Hämeen röykkiö- ja kumpuhautaukset

Viimeinen varma tämän kategorian miekka on Tampereen alueelta, Lempäälästä (KM 11198). Kyseinen alun perin 13 röykkiön hautausalue tuhoutui suurimmaksi osaksi pommituksissa vuonna 1940, eikä muuta esineistöä ei ole löydetty. Itse alue on kuitenkin ajoitettu ennen tuhoutumistaan

viikinkiajalle (Kivikoski 1973: 12). Alueen läheltä on myös tehty aiemmassa luvussa mainitut kaksi irtolöytöä (KM 1996:73 ja KM 4254), jotka ovat myös ajoitettu viikinkiajalle.

Muita mahdollisia tämän kategorian löytöjä ovat sellaiset tapaukset, jotka on löydetty kategorian hautojen tai kalmiston lähetyviltä, mutta ne ovat joko tulkittu aikoinaan irtolöydöiksi tai sitten esimerkiksi löydöt ovat olleet vailla kontekstimateriaalia. Tällaisia tapauksia mainittiin edellisen luvun miekoissa.

3 Polttokalmistojen löydöt

Polttokalmistojen löydöt voi jakaa kahteen alakategoriaan. Ensimmäinen on oletettavasti yksittäisestä haudasta peräisin olevat ja toinen on kalmistossa hajallaan olevat löydöt, joista yksittäisen hautojen miekat on helpompi ajoittaa mukana löydetyn muun esineistön kanssa, siinä missä hajallaan olevat ovat vaikeampia muun löytökontekstin puutteellisuuden vuoksi (Moilanen 2015: 438).

3.1 Polttokalmistojen yksitöisten hautojen löydöt

Kaiken kaikkiaan neljä miekkaa on löydetty yksittäisistä haudoista, ja nämä ajoittuvat välille merovingiajan loppu – varhainen viikinkiaika. Näistä kolme on löydetty Varsinais-Suomesta, joista kaksi miekkaa on peräisin Ristimäeltä. Nämä kaksi Ristimäen miekkaa on ajoitettu välille 550–900 ja alue sisältää monia muitakin viikinkiajalle ajoittuvia hautauksia, mutta myös 1000–1100-luvuille ajoittuvia ruumishautauksia (Kivikoski 1973: 11). Ensimmäinen miekka (KM 6746:49) on harvinainen Petersenin erityistyyppi 1 ja sen yhteydessä löydettiin muun muassa keihään kärki, skramasaksi, hevosen kuolaimet, veitsen,- tai nuolenkärki, pronssinen sormus, sekä runsaasti mahdollisia hevosen valjaisiin tai muuhun hevosenhoitoon liittyvien esineiden osia (KM 6746:50–56) (Salmo 1938: 3). Toinen Ristimäen miekka (KM 6753:51) löydettiin kiven alta yhdessä Petersenin A-tyypin keihäänkärjen, pronssisen rintasoljen ja skramasaksin kanssa ja menevät ajoitukseltaan aivan merovingiajan loppuun tai varhaiselle viikinkiajalle (Salmo 1938: 4–5). Varsinais-Suomesta löydetty kolmas miekka (KM 10369:3) on peräisin Nousiaisista. Tämän yhteydessä löydettiin muun muassa kolme keihäänkärkeä, veitsi, suitsien osia ja sulanutta pronssia (KM 10369: 1–8) löytöjen ajoituessa merovingiajan ja viikinkiajan taitteeseen (Salmo 1938: 238–241).

Viimeinen tämän kategorian miekka on peräisin Pohjanmaalta, Pukkilan Isokyröstä (KM 7703:2). Rakennustöiden yhteydessä tehty löytö on osittain arkeologisten kaivausten tulos, osittain löytäjän esille kaivamia. Löydöt kattavat muun muassa skramasaksin, keihäänkärjen, nuolenkärjen, kilvenkupuran, veitsen ja sirpin (KM 7703:1–18). Lähistöltä löydettyjen merovingiaikaisten miekanosien ja kahden kokonaisen miekan (KM 7703:3;13 ja KM 7729:9;78;88) sekä muun esineistön vuoksi

ajointus on ollut laaja, mutta nykyään uskottavimpana aikavälinä pidetään vuosia 750–825 (Moilanen 2015: 439).

3.2 Polttokalmistojen hajallaan olevat löydöt

Hajallaan polttokalmistoista löydettyjen miekkojen lukumäärä on huomattavasti korkeampi, tämän ollessa yhteensä 17 varmaa kappaletta, mutta potentiaalisten miekkojen lukumäärän ollessa peräti 44 kappaletta. Nämä miekat käydään läpi maakunnittain, eritellen ne vielä erikseen paikkakunnittain, aloittaen runsaslukuisimmasta ja lopettaen vähälukuisempiin tapauksiin.

3.2.1 Varsinais-Suomi

Varsinais-Suomesta on löydetty yhteensä 17 varmaa tai potentiaalista polttohautausmiekkää. Yksi tällaisen miekan löytö on Turun Vähäjoen varrella olevalta Marttilan maatilan mailta löydetystä kalmistosta. Kyseinen kalmisto sisältää niin poltto-, kuin ruumishautauksia ja on ajoitettu välille ajanlaskun alku ja 1150-luku (Kivikoski 1973: 13). Kyseinen viikinkiaikaisen miekan (KM 4566:12) uskotaan olevan osa polttokalmistoa koska kyseinen löytö on selvästi tarkoituksella taivutettu mutkalle (Moilanen 2015: 439). Toinen suhteellisen läheltä tehty miekkalöytö (KM 6482) on peräisin Mullin maatilalta. Alueelta on löydetty merkkejä asutuksesta ja polttokenttäkalmistosta, mutta myös röykkiöistä ja alue on ajoitettu välille 550–1050 (Kivikoski 1973:13). Epäselvempi tapaus on Salon Tiikkinummen polttokenttäkalmistosta tehty löytö (KM 7752:1). Paikalta on löydetty muun muassa skramasaksi, keihäänkärkiä ja niittejä, jotka ajoittavat kyseisen polttokenttäkalmiston 200–400-luvuille (Kivikoski 1973:13; Salmo 1938:20). Löytöjä ei kuitenkaan ole tehty arkeologisilla metodeilla, jonka lisäksi samalta paikalta on löydetty myös kaksi miekan kahvaa (KM 7752:37;53), jotka ajoittuvat merovingi- ja viikinkiajan taitteeseen (Moilanen 2015:440). Hieman selvempi tapaus on Raision kirkon läheisyydestä, mahdollisesta polttokenttäkalmistosta, löydetty miekka (KM 15467). Paikalta on löydetty myös Petersenin E-tyypin keihäänkärki (KM 14771), H-tyypin miekan kahvaosa (KM 14910:1) sekä mahdollinen kirveen osa (KM 14910:2). Uudenkaupungin Pietilästä on löydetty maatilalla sijainneesta, nykyään täysin tuhoutuneesta polttokenttäkalmistosta kaksi miekkää (KM 3336:31 ja KM 22106:23). Ajoitukseltaan kalmisto menee välille 550–1050 (Kivikoski 1973:11) ja sieltä on myöhemmin löydetty mainittujen miekkojen lisäksi seitsemän muuta miekkää tai fragmenttia (KM 22106:1–379). Laitilasta tämän kategorian miekkoja on löydetty neljä kappaletta. Yksi niistä on Vainionmäen toisesta polttokalmistosta (KM 22964:3) joka ajoittuu viikinkiajalle. Kolme muuta ovat Rukoushuoneen-Kansakoulunmäeltä (KM 2548:196;277;839). Alueelta tunnettiin myös röykkiöhautoja, mutta nykyään koko kalmistoalue on tuhoutunut. Miekkojen lisäksi polttokalmistosta löydettiin myös muun muassa kilvenkupura, pronssinen rannerengas ja lasihelmi (KM 2548:840–843).

Ajoituksen puolesta polttokalmisto menee välille 550–1050 ja röykkiöt ajanlaskun alku – 550 (Kivikoski 1973: 12). Liedosta löytöjä on tehty kaksi kappaletta. Ensimmäinen on Ylipään polttokalmistosta (KM 5890:1) jonka yhteydessä löydettiin myös Petersenin E-tyypin keihäänkärki (KM 5890:2). Toinen on Kuivurinmäeltä, noin viiden kilometrin päässä Liedon kirkosta. Kyseinen miekka (KM 10413) löydettiin palaneen maan seasta, jonka lisäksi lähistöllä on merkkejä asutuksesta, sekä kuppi- kiviä (Moilanen 2015:441). Mynämäeltä miekkoja on löydetty kaksi kappaletta. Ensimmäinen löydettiin Franttilannummelta, ja alue sisältää polttokenttäkalmiston, polttokuoppia ja ruumishautauksia. Ruumishautaukset on ajoitettu 1000-luvulle ja polttohautaukset noin vuosien 50–1050 välille (Kivikoski 1973:13) miekan (KM 8911:91) ollessa peräisin polttokenttäkalmistosta, josta on löydetty myös toinen, ei viikinkiaikaisen miekan terä (KM 8374:1), sekä terän palasia (KM 8806:2 ja KM 8911:144). Toinen miekka on peräisin Mynänummen polttokenttäkalmistosta. Miekan (KM 11859:1) lisäksi alueelta on löydetty myös muun muassa miekan terän ja ponsin fragmentteja (KM 11859:2–4), kaksi hopeakoristeista Petersenin G-tyypin keihäänkärkeä ja M-tyypin kirvestä, sirppi ja viikatteen fragmentteja, löytöjen ajoituksessa viikinkiajan keskivaiheille (Lehtosalo-Hilander 1985:31; Kivikoski 1973:13). Yksi löytö on peräisin Maskun Määksmäen mahdollisesta polttokenttäkalmistosta. Miekan (KM 13399:3) lisäksi alueelta on löydetty viikate ja suitsien palanen (KM 13399:6–7), sekä miekan terä (KM 14165), että ponsi (KM14424:3). Kyseinen alue ajoittuu rautakauden ja historiallisen ajan välille, miekan mennessä todennäköisesti 900–1000-lukujen taitteeseen (Moilanen 2015: 441). Kaikkien näiden löytöjen lisäksi on vielä kaksi potentiaalista polttokalmistolöytöä Nousiaisista. Ensimmäinen tapaus (KM 3699:3) löydettiin aikoinaan Kärvälän kylästä Mikkolan maatilalta palaneen maan ja hiilen keskeltä, mutta löytöpaikkaa ei koskaan virallisesti tutkittu. Toinen on peräisin Postin maatilalta, jossa miekka (KM 10906:1) löytyi hiekkakuopasta. Samasta kuopasta, mutta erillään löydettiin myös muun muassa kaularengas, spiraalisormus, pronssinen spiraali ja ruukunsirpaleita (KM 10906:2–5). Löydöt on ajoitettu varhaiselle viikinkiajalle ja uskotaan alun perin sijainneen polttokenttäkalmistossa (Moilanen 2015: 442).

3.2.2 Pirkanmaa ja Häme

Yhdeksän miekkaa on löydetty erinäisistä polttokalmistoista Pirkanmaan alueelta. Suurin kaikista kyseisen alueen kalmistoista on Vilusenharju Tampereella. Kalmisto on ajoitettu 800–900-lukujen taitteeseen, mutta paikalta on myös löydetty joitakin 1100-luvulle ajoittuvia ruumishautauksia (Kivikoski 1973: 13). Paikalta on löydetty yksi viikinkiaikainen miekka, yhdessä palaneen luun kanssa (KM 15175:1–2), näiden ollessa ensimmäiset löydöt, jotka johtivat koko alueen tutkimiseen. Epäselvempi tapaus on Vesilahden Kirmukarmusta, jossa miekka (KM 3423) alun perin on merkitty irtolöydöksi, mutta polttokenttäkalmistosta löydetty saman miekan terän alaosa (KM 3451:4) kuuluu

osaksi löytökokonaisuutta, jossa on muun muassa pronssinen ponsi, fragmenttinen keihäänkärki, pronssisen spiraalirannerenkaan katkelma ja palanutta luuta (KM 3451:1–7). Muut löydöt viittaavat merovingiajalle, siinä missä miekka Ulfberht-säiläkirjoituksellaan taas menee viikinkiajalle, koko kalmiston ajoituksessa aikavälille 550–1050 (Kivikoski 1973:15). Kaksi löytöä on peräisin Sastamalta. Ensimmäinen (KM 6227:1) on Vänniästä ja kuuluu osaksi suurta Kaukolan muinaista polttokalmistoa, joka koostuu pääosin 388 röykkiöhaudasta Kokemäen joen molemmin puolin. Samalta alueelta miekan kanssa on löydetty muun muassa Petersenin E-tyypin keihäänkärki, kirves ja osittain palamattoman kallon palasia (KM 6227:1–5). Ajoituksen puolesta röykkiöhaudat menevät välille vanhempiroomalaisaika ja 1000-luku, siinä missä polttokalmisto ajoittuu viikinkiajalle (Kivikoski 1973: 14). Toinen Sastamalan löytö on Palvialan kylästä (KM 5868:80), joka on moneen kertaan tutkittu viikinkiaikainen polttokenttäkalmisto (Moilanen 2015:443). Akaalta tämän kategorian miekalöytöjä on tehty kaksi kappaletta. Ensimmäinen (KM 15181:2) on Kirkkomäen polttokenttäkalmistosta, jonka yhteydessä samasta kalmistosta löydettiin muun muassa keihäänkärki, viikate ja mahdollisesti pronssiset rinta- ja rannekorut (KM 15181: 1–5), kalmiston ja löytöjen ajoituksessa 1000-luvun alkupuolelle (Moilanen 2015: 443). Toinen löytö on hieman edellisen kaltainen, miekan (KM 3131:6) löytöpaikan ollessa tällä kertaa Hallamäellä sijaitsevassa polttokenttäkalmistossa. Samasta kalmistosta löydettiin muun muassa keihäänkärki, kaksi suurta pronssista rannekorua ja viikate (KM 3131:1–6), kaikkien löytöjen ajoituksessa viikinkiajalle (Moilanen 2015: 443). Loput löydöistä ovat kyseenalaisia, mutta potentiaalisesti peräisin polttokalmistoista. Yksi näistä kolmesta on Pälkäneeltä, Knaapin maatilalta (KM 37257), josta on pitkällä aikavälillä (1883–2008) löydetty erinäisten rakennus ja kaivuutöiden yhteydessä muun muassa kaksi Petersenin F-tyypin keihäänkärkeä, sirppi, nuolenkärki, M-tyypin kirveenterä sekä jäänteitä ihmisluurangosta (KM 2201:690a-g). Miekan uskotaan olevan polttohautausuhri, koska osia siitä on sulanut ja rikkoutunut. Ajoituksen puolesta kaikki löydöt menevät viikinkiajalle ja varhaiselle ristiretkiajalle (Moilanen 2015: 444). Loput kaksi miekkaa on löydetty Lempäälän Henneristä jotka on merkitty irtolöydöiksi (KM 1996:73 ja KM 4254), joskin molemmista löytyy merkkejä palamisesta, vaikka löytöpaikkojen läheisyydessä ei olekaan polttokalmistoa tai röykkiöhautoja.

Kanta-Hämeen alueelta tämän kategorian miekkoja on löytynyt yhteensä seitsemän kappaletta. Kaksi näistä on Hämeenlinna Katisen kartanon mailta. Kyseinen polttokenttäkalmisto on kokonaan tuhoutunut rautatien rakentamisen yhteydessä, mutta sitä ennen sieltä kahden mainitun miekan (KM 369 ja 370) lisäksi kaivettiin esiin muun muassa pronssisten rintaneulojen palasia, 11 keihäänkärkeä, veitsi, tikarin terä, kaksi sirppiä ja kirvestä, kahdeksan kokonaista sekä osia hevosen suitsista ja veitsen terien fragmentteja (KM 368-403). Kyseinen kalmisto sijoittuu ajallisesti välille 550–1050 (Kivikoski

1973: 15). Epäselvempiä tapauksia ovat Haaksivalkaman, Pyhäjärven kaksi miekkalöytöä. Ensimmäisen miekan (KM 708) tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä, mutta samaan aikaan samoilta paikoilta löydettiin myös kirves, vääntynyt keihäänkärki, harppuuna, kaksi ponsia ja pronssin palasia. Toinen ponsista todettiin myöhemmin kuuluvan toiseen paikalta tehtyyn miekkalöytöön (KM 1869:81). Ylipääntensä löytöpaikka ja löydöt itsessään viittaavat vahvasti polttokenttäkalmistoon, vaikka mitään varmaa ei pystytä sanomaan (Moilanen 2015: 445). Kalvolan Pahnainmäen polttokenttäkalmistosta peräisin yksi löytö (KM 5960:3). Kyseinen alue sisältää myös röykkiöhautoja, että ruumishautoja, joista myös kyseinen miekka löydettiin, mutta sen ollessa vahvasti taivutettu ja siitä löytyy merkkejä palopatinasta, on sen alkuperä todennäköisesti polttohautauksessa (Moilanen 2015: 445). Alueelta on löydetty miekan lisäksi muun muassa lasihelmiä, pronssiketjuja, rintaneuloja, korvalusikka, saksien palasia sekä välille 983/991–1040 ajoittuva Otto-Adelheid hopearaha. Kyseinen kalmisto on ajoitettu viikinkiajan ja ristiretkiajan taitteeseen (Kivikoski 1973: 11). Yksi löytö on peräisin Vanhan Hauhon Kalomäeltä. Kyseinen miekka (KM 27141:1) on irtolöytö polttokalmiston läheisyydestä mutta se on kauttaaltaan palopatinan peitossa, joten se kuuluu polttohautauksien piiriin. Samalta paikalta löydettiin myös terän fragmentti (KM 27141:2). Paikalla on myös myöhemmin ilmaantuneen asutuksen ja ruumishautauksien jälkiä, mutta itse polttokenttäkalmisto ajoittuu 400–1050-luvuille (Kivikoski 1973: 11). Yksi epävarma polttokalmistolöytö on peräisin Lopin Ilomäestä. Kyseinen miekka (KM 2345:1) löydettiin yhdessä Petersenin G-tyypin keihäänkärjen, sirpin, suitsien ja Z-tyypin miekan kanssa esineiden ajoituessa viikinkiajalle (Lehtosalo-Hilander 1985: 31, Kivikoski 1973: 13).

Päijät-Hämeeltä tämän kategorian miekkalöytöjä on tehty neljä kappaletta. Kaksi näistä on Sysmästä, joista ensimmäinen on peräisin Päivärinnan maatilalta peltolöytönä. Miekan (KM 6689:2) löytöpaikka on tulkittu viikinkiaikaiseksi polttokenttäkalmistoksi ja samalta paikalta on löydetty myös kivikautinen kirves, rannerengas, rintakoru, lasihelmiä ja luunpaloja, jonka lisäksi lähistöllä sijaitsee myös kuppikivi (Moilanen 2015: 446). Toinen Sysmän miekka (KM 31017:1) on irtolöytö Haapaasaaresta ja paikalla 1999 suoritettut koekaivaukset viittaavat siihen, että paikalla olisi viikinkiaikainen polttokenttäkalmisto. Yksi löytö on peräisin Asikkalasta, Salon saaresta, josta kyseinen miekka (KM 30870:1) löydettiin yhdessä keihäänkärjen kanssa. Löydöt kuuluvat viikinkiaikaiseen polttokenttäkalmistoon, mutta lähistöltä on mahdollisesti löydetty myös useita kumpuhautauksia (Moilanen 2015: 446). Viimeinen miekka (KM 3601:2) on peräisin Hollolan Taka-Tommolasta peltolöytönä ja se löydettiin samalta pellolta yhdessä toisen miekanterän (KM 3601:1) kanssa.

3.2.3 Satakunta

Satakunnasta tämän kategorian miekkoja on löydetty kolme kappaletta. Kaikki niistä ovat peräisin Kokemäeltä, joista kaksi kappaletta (KM 1174:2 ja 1174:3) löytyivät Leikkimäeltä Äimälän kylän

pellosta. Yhdessä miekkojen kanssa löytyi myös teräfragmentteja, jotka kuuluvat jompaankumpaan tai molempiin miekoista. Löytöpaikka on sittemmin todettu polttokenttäkalmistoksi ja ajoitettu välille 550–1150 (Kivikoski 1973:12). Kolmas miekka (KM 9778) on alun perin merkitty irtolöydöksi Hurun maatilan pellosta. Sitä edelsi keihäänkärjen löytäminen samalta pellolta ja myöhemmin toinen keihäänkärki sekä kyseisen miekan terän osa (KM 10020:1). Paikkaa on epäilty polttokenttäkalmistoksi, mutta tarkempaa tutkimusta ei ole tehty, löydettyjen esineiden ajoituessa 550–1050-lukujen väliin (Kivikoski 1973:12). Huomionarvoisena lisänä lähistöltä on löydetty kaksi Petersenin H-tyypin miekkaa (KM 11540:1–2).

3.2.3 Pohjanmaa

Pohjanmaalta löytöjä on tehty yksi. Kyseinen miekka on Vähäkyröstä Housulan mäeltä. Paikalta on löydetty ainakin 12 röykkiöhautaa, joista kaksi on tutkittuja, sekä merkkejä asutuksesta, että polttokenttäkalmistosta, josta myös miekka (KM 5865:1) on peräisin. Samoilta sijoilta on myös löydetty vendeliläinen kilvenkupura (KM 5865:2) ja ajoitukset liikkuvatkin kyseisen löytömaterialin ja paikan osalta kansainvaellusajalta merovingiaikaan ja siitä viikinkiaikaan (Moilanen 2015: 446; Salmo 1938: 52–53).

3.2.4 Uusimaa

Myös Uudeltamaalta on tehty yksi tämän kategorian löytö. Kyseinen miekka (KM 8896:25) kuuluu osaksi Raaseporista tehtyä löytöryhmää (KM 8896:25–27), jonka muut löydöt ovat kaksi keihäänkärkeä. Löytöpaikka on sittemmin tuhoutunut polttokenttäkalmisto, jossa oli myös merkkejä asutuksesta, paikan ja esineiden ajoituessa viikinkiajalle (Kivikoski 1973: 14).

3.2.5 Muut

Lopuksi on vielä hyvä mainita kansallismuseon kokoelmista löytyvät kaksi menetetystä Karjalasta aikoinaan löydettyä tämän kategorian miekkaa. Ensimmäinen (KM 10372:1) on Kurkijoen Kalmistonmäeltä ja sen yhteydessä löydettiin myös Petersenin M-tyypin keihäänkärki ja suitset. Alueella on pitkä asutushistoria ja vanhimmat löydöt ajoittuvat kivikaudelle asti, nuorempien mennessä sydänkeskiajalle (Moilanen 2015:446–447). Moilasan mukaan paikalta löydetty polttokenttäkalmisto, josta myös käsiteltävä miekka on peräisin, ajoittuu 800–1050-luvuille. Toinen miekka (KM 5707:3) on peltolöytö Metsäpirtin Lopoisesta. Ajoituksen puolesta miekka on aivan viikinkiajan rajoilla, sillä kyseinen polttokenttäkalmisto, josta se on löydetty, menee 1000–1200-luvuille (Uino 2003: 272–273).

3.3 Ruumishautaukset

Kaiken kaikkiaan 37 miekkaa on löydetty ruumishautauksien hautauhreina ja näistä 22 on varmoja tapauksia 16 ollessa todennäköisiä tapauksia. Kuten edellisissäkin kategorioissa aloitan runsaslöytöisimmistä alueista ja lopetan vähälöytöisimpiin.

3.3.1 Varsinais-Suomi

Varsinais-Suomesta on löydetty yhteensä 16 varmaa tai lähes varmaa ruumishautauksien yhteydessä esiin kaivettua miekkaa. Yksi lähes varma ruumishautaus miekka (KM 4429:14) on Turusta, vanhasta Maariasta, jossa se löydettiin yhdessä Petersenin G-tyyppin keihäänkärjen (KM 4429:15) kanssa. Löydöt ovat peräisin Marttilan hautausmaalta, josta löytyy myös polttokenttäkalmisto ja koko alue ajoittuu viikinkiajalta ristiretkiajalle (Moilanen 2015: 447). Kaksi miekkaa on peräisin Taskulan kalmistosta Vähäjoen varrelta. Alueelta on löydetty 19 varmaa ja yksi epävarma ruumishautaus, sekä polttokenttäkalmisto, joista ruumishaudat ajoittuvat välille 1000–1100 ja polttokenttäkalmisto 550–1050 (Kivikoski 1973:13). Molemmat miekat (KM 13419:1–2) löydettiin ruumishaudasta yhdessä vääntyneen Petersenin E-tyyppin keihäänkärjen kanssa. Yksi miekka on löydetty Turun Kirkkomäeltä vanhan Kaarinan alueelta. Se kuuluu ruumishautauslöytökokonaisuuteen yhdessä sotakirveen ja G-tyyppin keihäänkärjen kanssa (KM 12687:1–3). Kaiken kaikkiaan alueelta on löydetty 35 hautaa ja esineet sekä haudat ajoittuvat 950–1000-luvuille (Moilanen 2015: 448). Toinen vanhan Maarian alueelta tehty löytö on Laihasmäeltä. Miekka (TMM 13393) joka sijaitsee lähellä Virusmäen polttokenttäkalmistoa, josta on myös löydetty kolme 1000-luvulle ajoittuvaa ruumishautaa (Kivikoski 1973:13). Kyseisen miekan kunto ja palopatinan puute viittaa siihen, että kyseinen löytö on irtolöytö ja peräisin ruumishautauksesta (Moilanen 2015: 448). Salosta miekkalöytöjä on tehty kolme kappaletta. Kaksi niistä on Rikalanmäen kalmistosta. Kyseinen kalmisto on ollut katkeamatta käytössä pronssikaudesta ristiretkiaikaan. Ensimmäinen miekka (KM 12033) on irtolöytö, eikä sen tarkkaa löytöpaikkaa tiedetä, mutta sen epäillään olevan kalmiston tuhoutuneesta osasta olevasta ruumishaudasta. Toinen miekka (KM 12690:299) on osana erittäin rikasta ruumishautauksia (KM 12690:294–348), josta löydettiin muun muassa lasihelmi, pronssinen vyönsolki, ponsi, erinäisiä pronssi, hopea ja kupari koruja ja sormuksia, sekä niiden katkelmia. Ajoittavimpia haudasta löydettyjä esineitä ovat Svealaisen hopeakorun palat (1167–1196) ja lävistetty Anglo-Skandinaavinen hopearaha (997–1003) (Talvio 2002:168). Kolmas Salosta löydetty miekka on Yliskylästä, vanhasta Perniöstä. Kyseinen miekka (KM 2939:1) löydettiin yhdessä fragmenttisen kirveen ja keihäänkärjen kanssa. Löytöpaikka käsitti 11 ruumishautaa ja yhden polttohautauksen ajoittuen 600-luvulta ristiretkiaikaan (Kivikoski 1973: 13). Yksi miekka on löydetty vanhan Halikon seudulta Wuorenrinnasta. Miekkan (KM 30985) lisäksi paikalta löydettiin muun muassa pieni hopeinen risti, kolme pronssista karhunhammasriipusta,

sulanutta pronssia naulaniittejä ja rautanauvoja. Löytöjen perusteella paikka ajoittuu 900–1000-lukujen väliin (Moilanen 2015: 449). Yksi miekka on löydetty Liedon Hulkkunanmäen ruumiskalmiston kaivauksissa. Miekan (KM 9562:1) lisäksi paikalta löytyi muun muassa kaksi G-tyyppin keihäänkärkeä, pronssin palasia, veitsen palanen, ajoittamaton saksalaisen hopearahan palanen, hopea ja pronssikorujen palasia, hevosenkengän naula ja hiiltä. Paikan läheisyydessä on myös kaksi kuppikiveä. Löydöt ja koko kalmisto ajoittuvat 1000-luvulle (Kivikoski 1973:13; Lehtosalo-Hilander 1985:31). Kaksi miekkaa on löydetty Maskusta Humikkalan kalmistosta, josta on löydetty kaiken kaikkiaan 56 hautaa. Ensimmäinen miekka (KM 8656 H23:1) löydettiin haudasta rautaveitsen ja neljän pyöreän metalliesineen kanssa, jotka tuolloin katalogisoitiin napeiksi. Toinen miekka (KM 11831) on todennäköisesti peräisin samasta kalmistosta, mutta sen tarkkaa löytöpaikkaa tai vuotta ei tiedetä, sillä se päätyi aikoinaan läheisen Maskun kirkon haltuun, ennen kansallismuseolle luovuttamista. Alueen ajoitus on vaihdellut eriaikoina suoritettujen kaivausten mukaan, sillä myöhemmin paikalta on löydetty myös mahdollinen viikinkiaikainen polttohauta ja merkkejä röykkiöhaudoista, paikan ja esineiden ajoituksen mennessä viikinkiajalta ristiretkiajalle (Kivikoski 1973:13; Moilanen 2015: 449–450). Loput Varsinais-Suomen tämän kategorian miekat ovat Pöytyän Anivehkaanmäen kalmistosta, josta niitä on löydetty neljä kappaletta. Ensimmäinen tapaus (KM 13839:253) kuuluu haudan numero 12 löytöryhmään. Mukana oli muun muassa rautanauvoja ja niiden fragmentteja, rautaniittejä, keramiikan palasia, pronssinen spiraalikoru ja sen palasia, rautainen padankahva, nuolen kärki, meripihka- ja pronssihelmi, rauta- ja lyijy painot, sekä lukuisia pieniä pronssi- ja rautaesineitä (KM 13839: 201–362). Ajoittavimpina esineinä olivat Samanidi dirhamijäljitelmän pala (913–932), kolme englantilaisen hopearahan palaa (991–997, 997–1003, 978–1018), sekä ajoittamaton saksalainen hopearaha (Talvio 2002: 177–178). Toinen miekka (KM 13962:322) kuuluu haudan numero 33 löytökokonaisuuteen. Muut löydetyt esineet olivat muun muassa pronssisoljen, keramiikan paloja, nahka- ja metallipaloja, sekä tyyppi-A ja E keihäänkärjet, joista jälkimmäinen vääntynyt (KM 13962:318–328). Hauta ja esineistö on ajoitettu merovingi ja viikinkiajan taitteeseen, mahdollisesti 800-luvun alkupuolelle (Moilanen 2015: 450). Kolmas miekka (KM 14196:69) kuuluu haudan numero 48 löytökokonaisuuteen. Muut löydetyt esineet olivat muun muassa pronssisen spiraalikorun palasia, hopeoitu pronssisormus, nahan paloja, sekä E-tyyppin keihäänkärki (KM 14196:64–71). Löydetyt esineistön perusteella hauta ajoittuu viikinkiajan lopulle (Moilanen 2015:450). Neljäs ja viimeinen miekka (KM 26301) löydettiin noin 100 metrin päästä kalmistosta. Kyseinen miekka on irtolöytö, mutta se joko kuuluu osaksi Anivehkaanmäen kalmistoa tai omaan ruumiskalmistoonsa, johon viittaa sen löytösyvyys (60–70 cm), tehden siitä tämän kategorian miekan (Moilanen 2015:450–451).

3.3.2 Satakunta

Satakunnasta tämän kategorian miekkoja on löydetty 15 kappaletta, joista suurin osa, 12 kappaletta, nykyisen Euran alueelta. Näistä kuusi kappaletta on peräisin Pappilanmäen osittain tuhoutuneesta rautakautisesta ruumiskalmistosta, joka on ajoitettu välille 550–1150 (Kivikoski 1973:10). Varhaisimpina tapauksina ovat kaksi (KM 1822:1 ja KM 1822:2) vuonna 1876 löydettyä miekkaa, yhdessä neljän keihäänkärjen kanssa, joista yksi rikkinäinen ja kaksi E-tyyppin kärkeä. Miekat eivät välttämättä ole samasta haudasta, kuten eivät myöhemmätkään kaksi löytöä (KM 9164:2 ja KM 9164:3), joiden yhteydessä löydettiin tyyppin-M keihäänkärki, emalialasinen lasihelmi, solki ja E-tyyppiä muistuttava keihäänkärki (Moilanen 2015:452). Kaksi miekkaa on löydetty Pappilanmäki-Käräjämäki kaivauksilla, joista ensimmäinen (KM 1120:1) 1870, joka todennäköisesti kuului osana yhtä ruumishautausta, yhdessä E-, ja F-tyyppien keihäänkärkien, soljen, spiraalisormuksen, naulaniittien, hevosenluiden ja hiilen kanssa (KM 1120:1–5) (Lehtosalo-Hilander 1985:14). Toinen miekka (KM 11063:283) on peräisin haudasta numero IV ja sen mukana löytyi muun muassa pronssin ja keramiikan palasia, sakset, viikate, kaksi pronssisormusta, E-tyypin keihäänkärki, rautanauvoja, solki, pronssinen koristespiraali, jossa kiinni kangasta, rautakuonaa ja veitsi (KM 11063:272-293). Toinen Euran suurista ruumishautausmaista on Käräjämäki-Osmanmäki, jossa on myös polttokalmistoja ja tuomiopiiri. Kalmistoista sekä Käräjämäki, että Osmanmäki ajoittuvat merovingiajalta viikinkiajalle ruumishautojen ajoituksessa välille 600–1150 (Kivikoski: 1973:10; Moilanen 2015:452–543). Tästä kalmistosta löydettyt kaksi miekkaa menevät Osmanmäen kalmiston puolelle. Ensimmäinen niistä (KM 4633:145) löydettiin haudasta numero 20. Miekan ohessa haudasta löydettiin muun muassa kaksi solkea, pronssinen vyönsolki, nahan ja puun palasia, kaksi pronssista spiraalisormusta, naulaniittejä pala keihään terää, veitsi, kaksi rautanaulaa ja keramiikan paloja (KM 4633:140-158). Toinen on todennäköisesti ruumishautaan kuulunut irtolöytö (KM 4633:165) joka löydettiin kuopasta ennen alueen arkeologisia kaivauksia. Miekan yhteydessä löydettiin muun muassa keihään kärjen palasia, ehjä ja rikkinäinen solki pronssi spiraali, kaksi pronssista veitsen tupin osaa, hopeasormus, lasihelmi, veitsi, kolme naulaniittiä, neljä naulaa, saviastia, spiraalisormus, ja suuri pronssinen solki (KM 4633:165–183). Ajoitavimpana esineenä oli englantilainen hopearaha, joka on löyty välillä 1003–1006, joskaan ei ole mitään varmuutta, että kaikki esineet ovat samasta haudasta (Moilanen 2015:453; Talvio 2002:185). Kolmas ja ehkäpä tunnetuin Euran ruumiskalmistoista on kuitenkin Luistari, josta on kaivettu esiin yli 1300 hautaa, jonka lisäksi alueella on pronssi- ja rautakautisia röykkiöhautoja. Luistarista on löydetty kaikkiaan 11 miekkaa tai miekan terää, joista neljä menee tämän tutkimuksen piiriin. Ensimmäinen niistä (KM 18000:3170) löydettiin haudasta numero 281. Tämän lisäksi muita haudasta löytyneitä esineitä olivat muun muassa pronssispiraali, rautanauvoja, kolme E-tyypin keihäänkärkeä,

viikate, kaksi pronssisormusta, kaksi veistä, solki, skramasaksi, kaksi spiraalisormusta, kaksi ihmisen hammasta, koiran kallo ja luita, keramiikan paloja ja rautakuonaa (KM 18000:3154–3200). Hauta ja sen esineet on ajoitettu keskiviikinkiajalle 880–950 (Lehtosalo-Hilander 1982b 185–186). Toinen miekka (KM 18000:3880) löydettiin haudasta numero 348. Mukana löydetyt esineet sisälsivät muun muassa rautanauvoja, saviastioita, hiomakiven, kaksi keihään kärkeä joista toinen E-tyyppiä, pronssipainoja, spiraali sormuksen, viikatteen, keritsimet ja orgaanista materiaalia hampaiden ja luiden muodossa (KM 18000:3871–3966). Ajoittavimpina esineinä haudasta löydettiin myös viisi kokonaista ja fragmenttista samanidien dirhamia, jotka ajoittuvat välille 897/8–926/7 (Talvio 2002:182). Kolmas miekka (KM 23607:490) on haudasta numero 740. Sen mukana löytyneet esineet sisältävät muun muassa E- ja F-tyypin keihäänkärjet, ihmisen hampaan, pronssisormuksen, keritsimet, veitsen, saviastioita, pronssisoljen, tuluksen palasia, spiraalisormuksen, nauvoja, raudan-, keramiikan- ja luunpaloja sekä helmen (KM 23607:473–507). Haudasta on peräisin myös yksi ajoittamaton islamilainen hopearaha (Talvio 2002: 184), mutta muun esineistön perusteella hauta on ajoitettu välille 900–950 (Lehtosalo-Hilander 2000:104). Neljäs miekka (KM 24740:242) löydettiin haudasta numero 844. Muut löydöt olivat muun muassa E-tyypin keihäänkärki, sormus, viikate, rautanauvoja ja niittejä, pronssiset valjaan osat, kaksi pronssisolkea, veitsi, pronssinen kahva, tuluksien, raudan ja keramiikan paloja, sekä palanutta savea, luuta ja kuonaa (KM 24740:230–269). Esineistön perusteella hauta ajoittuu välille 900–950 (Lehtosalo-Hilander 2000:104). Loput kolme miekkaa ovat Köyliöstä, Vanhankartanon kalmistosta. Alue jakaantuu kolmeen hautausmaahan, A, B ja C, joista A ja B ajoittuvat 500–700-luvuille ja C, josta myös kaikki mainitut miekat ovat peräisin, ajoittuu viikinkiajalta ristiretkiajan alkuun (Kivikoski 1973: 12). Ensimmäinen miekka (KM 8602:130) on haudasta C I ja sen ohella löydettiin myös kaksi tunnistamatonta hopearahaa, viisi rautapunnusta, tunnistamaton pronssinen esine, spiraalisormus, viikatteen palasia, pala villaa, herneitä ja muuta orgaanista materiaalia (KM 8602:130–137). Toinen miekka (KM 8602 A:116) on haudasta C 3 ja sen mukana löydettiin muun muassa G-tyypin keihäänkärki, pronssinen nappi, kaksi spiraalisormusta, veitsi, kaksi pronssispiraalia ja orgaanista materiaalia (KM 8602A:116–125). Kolmas miekka (KM 8723:165) on haudasta C 16, josta se löydettiin yhdessä pelkkien arkunnaulojen kanssa. On kuitenkin esitetty, että osa haudan C 17 löytömateriaalista on sekoittunut C 16 haudan löytöjen kanssa. Niinpä mainitsen myös haudan C 17 löydöt, jotka ovat muun muassa M-tyypin kirves, kaksi G-tyypin keihäänkärkeä, kultakoristeltu lasihelmi, hopeinen sormus, veitsi ja sen tuppi, sekä arkunnauloja (KM 8723:194–200).

3.3.3 Pirkanmaa ja Häme

Pirkanmaalta tämän kategorian miekkoja on löydetty yhteensä neljä kappaletta. Kolme näistä on löydetty Tampereen Vilusenharjulta, mutta vain yksi (KM 17208:375) on varma ruumishautaus. Tämä

haudasta numero 43 löydetyn miekan yhteydessä esiin kaivettiin myös muun muassa 22 eri kuntoista rautanaulaa, rautainen kirvesriipus, pronssisormus, pronssinen solki, palanutta luuta, luu kampa, Itä-Balttialainen keihäänkärki, rauta niittejä, keramiikan sirpaleita ja erinäisiä nahan, raudan ja pronssin palasia (KM 17208: 352-398). Haudan ajoittaminen on kuitenkin hankalaa, sillä miekka ja pronssi-solki menevät selvästi myöhemmälle ajalle, kuin Itä-Balttialaisen tyylin keihäänkärki, joka on tyyppillinen 1000-luvun loppupuolella, haudan ajoituksessa jonnekin viikinkiajan ja ristiretkiajan välimaastoon (Nallimaa-Luoto 1978:242). Kaksi muuta Vilusenharjun miekkaa ovat muista sysitä ongelmallisempia tapauksia. Haudan numero 12 (KM 17208:549-575) tapauksessa miekka (KM 17208:561) on ruumishaudauksen ja polttohaudauksen sekoitteesta. Puisen arkun ulkopuolelta löydettiin poltettuna kyseinen miekka, ponsi, kaksi Itä-Balttialaisen tyylin keihäänkärkeä, hevosen valjaat ja nuolenkärki. Vain virolaistyylistä partakirvestä voidaan pitää varmana ruumishaudan löytönä, sillä osan löydöistä uskotaan tulleen paikalle maansiirron yhteydessä. Tällaisia esineitä ovat esimerkiksi paikalta löydetty pronssinen rannerengas, nuolenkärki, kuparisolki, rautaputki, miekan tupin kärki, sangon kahva sekä keramiikan ja raudan palasia. Tästä syystä kokonaisuuden tarkka ajoittaminen ei ole mahdollista. Samanlainen tarina on haudasta numero 12a löydetty miekka (KM 17208:588) ja sen muu löytöesineistö (KM 17208:576-592). Sekoittuneen haudan esineistöön kuului muun muassa rautakoukku, tuluksen palanen, veitsi, kolme G-tyypin keihäänkärkeä, kolme Itä-Balttialaisen tyylin keihäänkärkeä, miekan väistin, padan kahvoja, kirves, rautanaula, keramiikan sirpaleita ja palanutta luuta. Suurin osa aineistosta merkittiin aikoinaan löytyneen ruumishaudasta, vaikka todellisuudessa kyseinen miekka yhdessä kaikkien kuuden keihäänkärjen, veitsen, väistimen ja padan kahvojen löydettiin polttokalmistosta. Pirkanmaan viimeinen miekkalöytö on Ylöjärven Mikkolasta, kalmistosta, joka käsittää sekä ruumis- että polttohaudauksia ajoittuen viikinkiajalta ristiretkiajalle, ruumishaudauksien mennessä 1000–1100-luvuille (Kivikoski 1973:15). Kyseinen miekka (KM 19901:202) löydettiin haudasta numero 1, samasta haudasta löytyen muun muassa rautanaula, kolme G-tyypin keihäänkärkeä, rautaniittejä, veitsi, rautatanko, keramiikan sirpaleita, palanutta luuta, palanutta savea ja kokonainen hammas (KM 19901:195-209). Kivikosken mukaan kyseinen hauta ajoittuu mahdollisesti 1000-luvulle.

Kanta-Hämeestä miekkoja on löydetty yksi ja se on Hattulan Vesitornin mäeltä. Kyseinen miekka (KM 17777:1) oli alun perin irtolöytö, joka johti paikan tarkempaan tutkimukseen ja ruumishaudan löytymiseen. Miekan yhteydessä haudasta löytyi myös muun muassa hopeakoristeisen miekan terä, veitsi, kaksi ovaalinmuotoista solkea, ja ihmisen reisiluu (KM 17777:2–9). Hauta on ajoitettu esine löytöjen perusteella 1000-luvulle (Kivikoski 1973:14).

4 Muu miekkojen löytökonteksti

Tämän kategorian miekat ovat löydetty yhdessä muiden esineiden kanssa, mutta ilman selvää viitekontekstia, että ne liittyisivät esimerkiksi tunnettuun kalmistoon tai olisivat selvästi peräisin haudasta, rökkiöstä tai muusta vastaavasta paikasta. Kyseiset löydöt voivat olla mitä tahansa kätköistä jokinlaisiin uhrilahjoihin, jotka voidaan ajoittaa esineistön perusteella alustavasti, mutta ei kokonaisvaltaisesti, koska löytöpaikkojen luonne on epävarma (Moilanen 2015:456). Tällaisia miekkoja tutkimusmateriaalissa on 13 kappaletta ja ne käydään läpi seuraavaksi.

4.1 Varsinais-Suomi

Varsinais-Suomesta näitä löytöjä on tehty viisi kappaletta. Ensimmäinen on Mynämäen Myllymäeltä, jossa miekka (KM 5395:1) löytyi kuopan kaivamisen yhteydessä. Samassa yhteydessä löydettiin muun muassa kaksi keihäänkärkeä, kirves, saksat, raudan pala, rikkoutunut pronssisolki ja kaksi pronssin palaa (KM 5391:2–9). Esineet on ajoitettu 800-luvulle (Kivikoski 1973:13). Toinen miekka (KM 9142:8) on Nousiaisen Myllymäeltä, joskin tässä tapauksessa hyvin ongelmainen sillä se on löydetty poltto- ja ruumiskalmiston kaivausten yhteydessä. Yhteydessä kaivettiin esiin myös luurangon palojen, kolmen G-tyyppin keihäänkärjen ja muutama muu pikkuesine (KM 9142:1–6, 9, 11–13), mutta yhtäkään näistä löydöistä ei ole voitu suoraan yhdistää miekkalöytöön, vaikka ne onkin 1930-luvun kaivauksissa katalogisoitu saman numeron alle. Mainittu hautausmaa ja sen esineistö kuitenkin sijoittuvat viikinkiajalta ja ristiretkiajalle (Kivikoski 1973:13) antaen näin vahvan viitteen löytöjen ajoituksesta. Kolmas miekka on Salosta, Halikon Kaikumäeltä, jossa se (KM 9389:1) löydettiin yhdessä skramasaksin fragmenttien, suuren veitsen, kahden kirveen, kahdeksan E-tyyppin keihäänkärjen, yhden mahdollisen E-tyyppin keihäänkärjen, yhden F-tyyppin keihäänkärjen ja kolmen pienen veitsen kanssa. Löydöt ajoittuvat 900-luvulle ja on aihetta olettaa, että kyseessä on asekauppiaan kätkö tai muun vastaava syy kätkeä paljon aseita maahan, koska mitkään löydetyt merkit eivät viittaa kalmistoon tai hautaan (Moilanen 2015:456). Loput kaksi miekkaa (KM 9243:1–2) kuuluvat osaksi löytöryhmää (KM 9243:1–4) joka tehtiin tietöiden yhteydessä. Muut kaksi esinettä olivat irtonaiset E-tyyppin ponsi ja väistin, kaikkien esineiden ajoituksessa viikinkiajalle (Kivikoski 1973:14).

4.2 Pirkanmaa ja Häme

Pirkanmaalta miekkoja on löydetty yhteensä neljä kappaletta. Ensimmäinen (KM 6066:1) Tampereen Messukylästä, Toivolan maatilalta suuren kiven vierestä yhdessä mahdollisen F-tyyppin keihäänkärjen ja spiraalikorun fragmentin kanssa (KM 6066:2–3). Loput kolme (KM 10390:2, 10390:3, 10390:5) on löydetty Vesilahden Sassinsaaresta kiviseltä rinteeltä. Alueelta on löydetty myös muita miekkoihin

tai niiden teriin kuuluvia fragmentteja ja aluetta pidetään joko 1000-luvulle liittyvänä kalmistona tai asekatkona (Kivikoski 1973:15).

Kaksi miekkaa on peräisin nykyisestä Hämeestä. Ensimmäinen (KM 18402:1) on osa Hämeenlinnan Peltorinteestä 1971 tehtyjen koekaivauksien löytöaineistoa (KM 18402:1–7), jossa miekan yhteydessä löydettiin pieni veitsi. Alue kuitenkin tuhoutui pian rakennustöiden yhteydessä. Toinen miekka (KM 2033:1) on löytöpaikaltaan epäselvä, mutta tiedettävästi se on Padasjoelta läheltä Karolanmäen polttokalmistoa ja Kapakkan rautakautista kylää, josta se löydettiin yhdessä partakirveen kanssa 1878. Samalta seudulta on löydetty 2003 keramiikan, kvartsin ja pronssin paloja (Moilanen 2015: 457). Ei voida kuitenkaan sanoa, liittyvätkö nämä löydöt mitenkään toisiinsa.

4.3 Keski-Suomi

Yksi miekka on löydetty Keski-Suomesta Jämsän Vieriöstä. Miekka (KM 31550:1) oli metallinpaljastinlöytö, jonka yhteydestä löydettiin noin 30 metrin päästä myös kirves ja veitsi suuren kiven vierestä. Myöhemmät kaivaukset eivät kuitenkaan paljastaneet muita löytöjä alueelta, joten miekka ja muut löydöt on merkitty kätöksiksi.

4.4 Lappi

Viimeinen tämän kategorian miekka on löydetty Lapista Rovaniemen Marikkovaarasta. Kyseinen miekka (KM 3631:1) oli osa pienen kiven alta tehtyä kätköä, jonka mukana löytyi kaksi keihäänkärkeä ja partakirves. Esineet on ajoitettu ristiretkiajalle, mutta koska löydöillä ei ole mitään selviä kytöksiä alueen esihistoriallisiin jäännöksiin ei ajoituksesta voi olla täysin varma (Kivikoski 1973:14; Moilanen 2015:458).

Kuvaliitteet

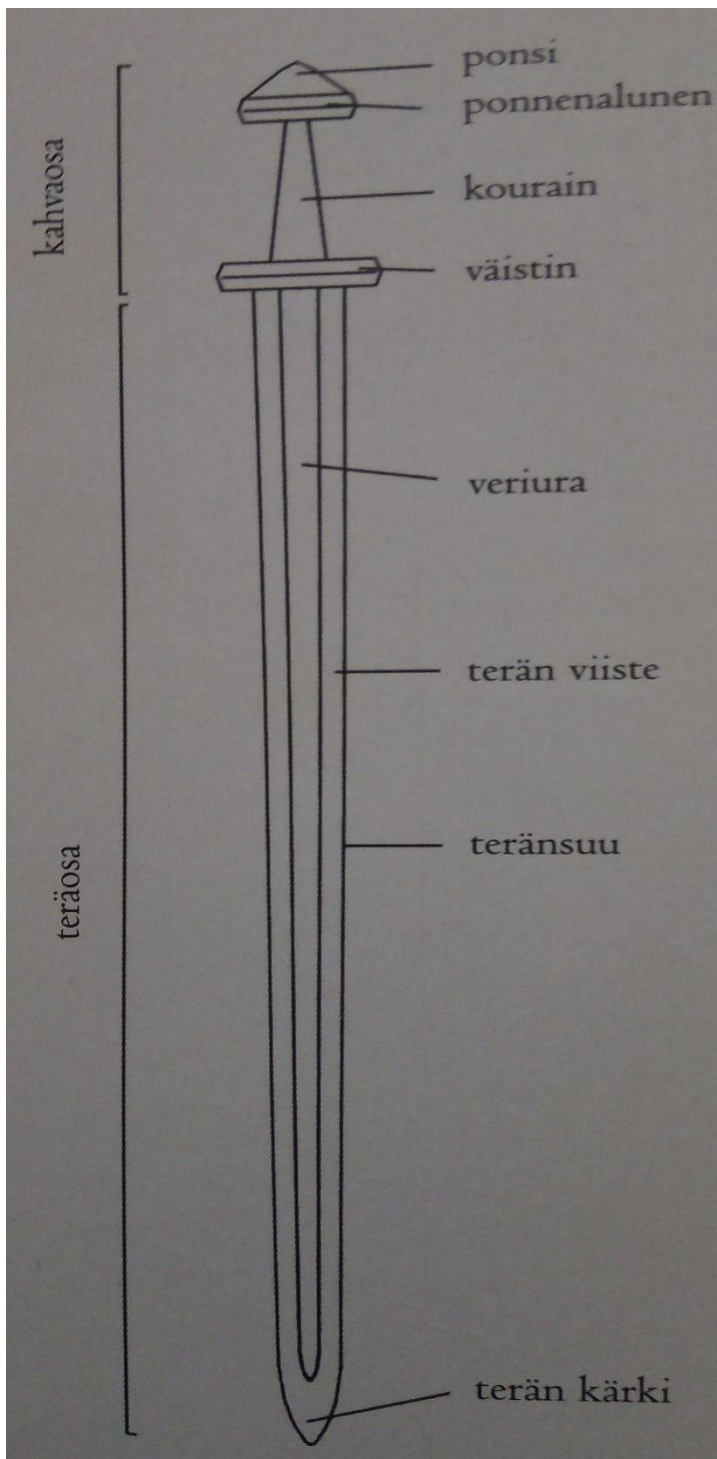
VIKINKIEN KAUPPAREITIT.

1. LIMERICK	12. SEVILLA	22. ÅRHUS	32. GROBIŃA
2. CORK	13. CÁDIZ	23. RIBE	33. HIITTINEN
3. DUBLIN	14. MARSEILLE	24. HEDEBY	34. STARAJA LADOGA
4. LONTOO	15. PISA	25. ROSKILDE	35. NOVGOROD
5. YORK	16. ROOMA	26. HAMPURI	36. PIHKOVA
6. DORESTAD	17. KONSTANTINOPOLI	27. LUND	37. BELOOZERO
7. KÖLN	18. TRONDHEIM	28. UPPÄKRA	38. JAROSLAVL
8. ROUEN	19. KAUPANG	29. BIRKA	39. GNJOZDOVO
9. PARIISI	20. BORRE	30. SIGTUNA	40. SMOLENSK
10. NANTES	21. JELLING	31. VISBY	41. MINSK
11. BORDEAUX			

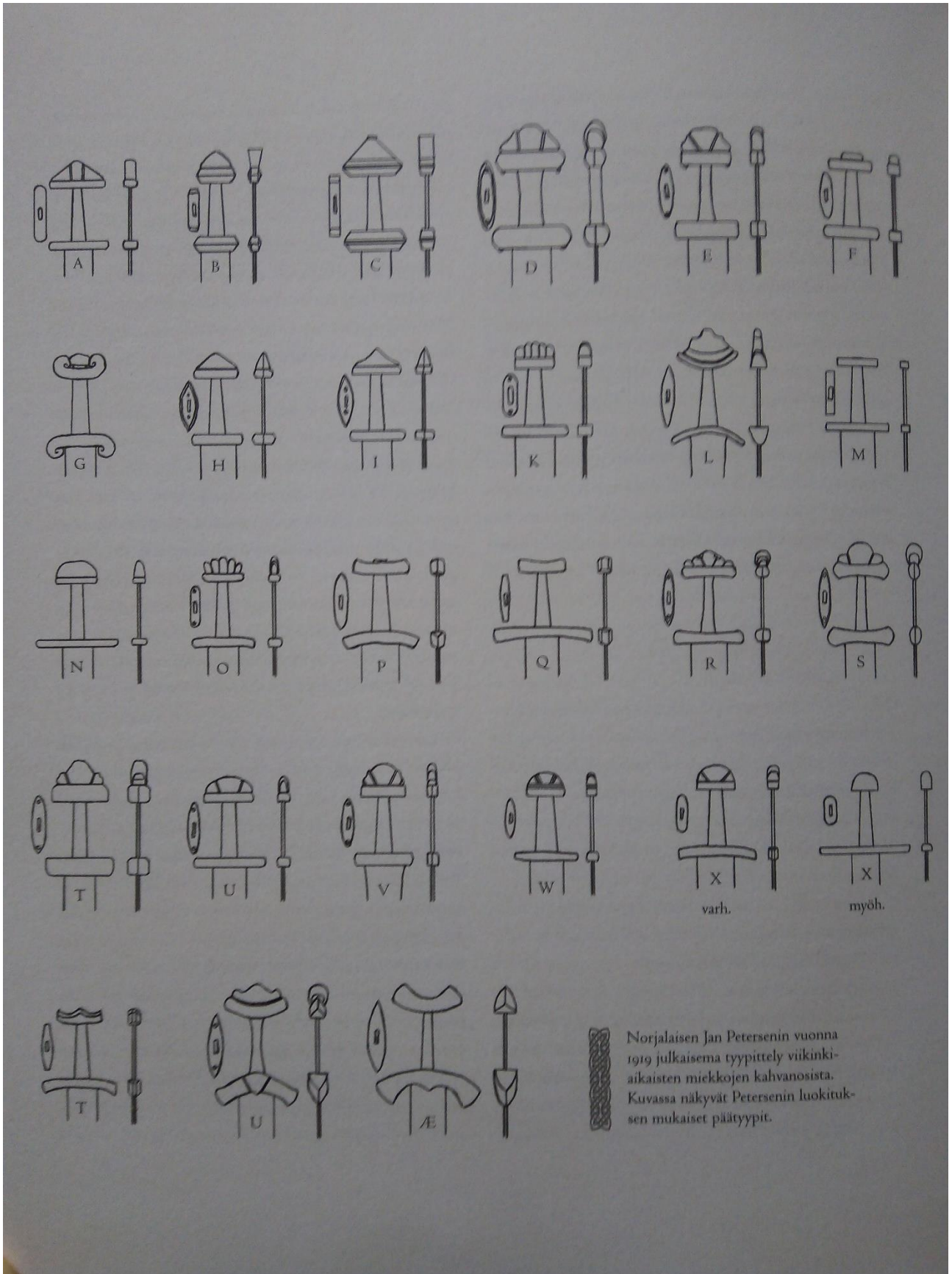
Liitekuva 1. Kuva Sami Raninen Viikinkien kauppareitit (Raninen & Wessman 2015: 328).

Liitekuva 2. Kuva Museovirasto. Jomalan Hammarrudin kätköstä löydetty dirhami (Finna.fi).

Liitekuva 3. Kuva Mikko Moilanen. Tyypillisen viikinkiaikaisen miekan osien nimitykset (Moilanen 2018:62).

Liitekuva 4. Kuva Mikko Moilanen. Petersenin typologian päätyypit. (Moilanen 2018:90).

Liitekuva 5. Kuva Anne Stalsberg. Euroopasta löydetyt Ulfberht miekat (tilanne 2007). Määrät merkitty maakohtaisesti yhden pisteen tarkoittaessa yhtä miekkaa (Stalsberg 2017: 275).